

Irvin D. Yalom

Nietzsche Ağladığında'nın yazarı

Günübirlik Hayatlar

Gerçek Psikoterapi Öyküleri

Roma İmparatoru ve filozof Marcus Aurelius,
“Hepimizinki günübirlik hayatlar; hatırlayanın,
hatırlanandan farkı yok,” diye yazmış. İşte  nl  psikiyatr
Irvin Yalom da bu sonsuz varoluşun küçük bir parçasını
işgal eden günübirlik hayatları, yani bizi yazıyor...

Yalom yıllarca üzerinde çalıştığı bu kısa hik yelerde hastalarının mücadelelerini konu ettiğı kadar kendi sarsıntılarını da anlatıyor ve iki önemli sorunun üzerine gidiyor: Kısa da olsa nasıl anlamlı bir yaşam sürüp her günün tadına varabiliriz? Ve kaçınılmaz son olan ölüm gerçekten ne ifade ediyor?

Öfke sorunu yaşıyan bir kadın, her istediğine sahip ancak bir türlü mutlu olmayı bilmeyen bir iş adamı, insanın bu dünyadaki konumu üzerine düşünen ve bir yandan da kendi acısıyla başa çıkmaya çalışan yeni mezun bir psikolog... Irvin Yalom’un gerçek psikoterapi seanslarından derlediğı bu hik yeler, zorlukları ve tatlı anlarıyla yaşamı bir bütün olarak kabullenmeyi öğretirken aynı sayfaya her baktığınızda farklı şeyler görebileceğiniz bir başucu kitabı olduğunu kanıtlıyor.

GÜNÜBİRLİK HAYATLAR

Pegasus Yayınları: 1099

Bestseller Roman: 486

GÜNÜBİRLİK HAYATLAR

IRVIN D. YALOM

Özgün Adı: *Creatures of a Day and Other Tales of Psychotherapy*

Yayın Koordinatörü: Yusuf Tan

Editör: Gizem Aldoğan

Düzeltili: Tüvana Zararsız

Sayfa Tasarım: Meral Gök

Baskı-Cilt: Alioğlu Matbaası

Sertifika No: 11946

Orta Mah. Fatin Rüştü Sok.

No: 1/3-A Bayrampaşa/İstanbul

Tel: 0212 612 95 59

9. Baskı: İstanbul, Haziran 2018

ISBN: 978-605-343-593-8

Türkçe Yayın Hakları © PEGASUS YAYINLARI, 2015

Copyright © 2015, Irvin D. Yalom

İngilizce orjinal baskısı Persesus Books'un alt markası Basic Books tarafından yayımlanmıştır.

Bu kitabın Türkçe yayın hakları ONK Ajans ve Sandra Dijkstra Literary Agency aracılığıyla alınmıştır.

Yayıncı Sertifika No: 12177

Pegasus Yayıncılık Tic. San. Ltd. Şti.

Gümüşsuyu Mah. Osmanlı Sk. Alara Han

No: 11/9 Taksim / İSTANBUL

Tel: 0212 244 23 50 (pbx) Faks: 0212 244 23 46

www.pegasusyayinlari.com / info@pegasusyayinlari.com

pegasusyayinlari

pegasusyayinevi

pegasusyayinlari

IRVIN D. YALOM

GÜNÜBİRLİK HAYATLAR

Ve Diğer Psikoterapi Öyküleri

İngilizceden Çeviren:
ELİF OKAN GEZMİŞ

PEGASUS YAYINLARI

Eşim Marilyn'e...

Birlikte geçen altmış yıl bana az geliyor.

Hepimizinki günübirlik hayatlar; hatırlayanın, hatırlanandan farkı yok. Hepsi geçici. Hem anılar hem de onların nesnesi. Her şeyi unutmuş olacağın günler kapıda, her şeyin seni unutacağı günler yakın. Bil ki çok geçmeden hiç kimse ve hiçbir yerde olacaksın.

Marcus Aurelius, *Düşünceler*

~ 1 ~

Buruk Tedavi

Doktor Yalom, sizden bir görüşme rica ediyorum. Romanınız Nietzsche Ağladığında'yı okudum. İlhamını yitirmiş, artık yazamayan bir yazarla konuşmak isteyip istemeyeceğinizi sormak istedim.

Paul Andrews

Paul Andrews'un bana gönderdiği bu e-postayla ilgimi çekmeye çalıştığına şüphe yoktu. Başarmıştı da. Ben de bir yazar olduğum için ona sırt çevirmem söz konusu olamazdı. İlham meselesine gelince, bu tür bir talihsizlik bana henüz uğramadığı için kendimi şanslı atfediyorum.

Paul'e yardımcı olmaya oldukça hevesliydim. On gün sonra, Paul randevusuna geldiğinde görünüşü beni hayrete düşürdü. Nedense kıpır kıpır, biraz perişan, orta yaşlı bir yazar bekliyordum. Oysa karşımda yüzü kırış kırış olmuş ihtiyar bir adam duruyordu ve öylesine kamburdu ki yerdeki karoları yakından incelemeye çalışıyor gibiydi. Odama yavaş adımlarla girerken nasıl olup da Russian Hill'in yokuşlarını aşıp ofisime varabildiğini merak ettim. Her adımında eklemlerinin çıtırtısını duyar gibi oluyordum. İyice

eskimiş çantasını elinden aldım, koluna girdim ve koltuğa kadar ona eşlik ettim.

“Sağ ol, sağ ol genç adam. Kaç yaşındasın sen?”

“Seksen,” diye yanıtladım.

“Ah ah, şimdi seksen olmak vardı!”

“Peki ya siz? Siz kaç yaşındasınız?”

“Seksen dört. Evet, aynen öyle, *seksen dört*. Hiç inandırıcı gelmediğine eminim. Arkadaşlarım otuzlarımda gösterdiğimi söyler.”

Ona dikkatle baktım. Bir an göz göze geldik. Muzip bakışlarından ve dudağında hazır bekleyen gülümsemesinden etkilenmiştim. Sessizce bakıştığımız birkaç saniye boyunca aramızda bir tür ihtiyar yoldaşlığı olduğunu hissettim. Sanki sisli bir gecede, bir gemi güvertesinde sohbete dalan ve aynı mahallede büyüdüğünü fark eden iki yolcu gibiydik. Birbirimizi daha ilk anda tanımıştık: Ebeveynlerimiz Büyük Buhran’dan geçmişti, DiMaggio ile Ted Williams’ın efsanevi rekabetine şahit olmuştuk, yağın ve benzinin karneyle dağıtıldığı günleri, 9 Mayıs Zafer Günü’nü, Steinbeck’in *Gazap Üzümleri*’ni ve Farrell’in *Studs Lonigan* üçlemesini hatırlıyorduk. Tüm bunlardan bahsetmeye gerek yoktu. Hepsi ortak birer parçamızdı, aramızdaki bağ sağladı. Artık işe koyulma vaktiydi.

“Pekâlâ, Paul, sana bu şekilde hitap etmemde sorun yoktur umarım...”

Başını salladı. “Elbette yok.”

“Seninle ilgili gönderdiğin e-postadan başka bir bilğim yok. Yazar olduğundan, benim Nietzsche romanımı okuduğundan ve ilhamını yitirdiğinden bahsetmişsin.”

“Evet ve sizden yalnızca tek bir görüşme talep ediyorum. Hepsi bu. Sabit bir gelirim olduğu için daha fazla görüşme bütçemi aşar.”

“Elimden geleni yapacağım. O halde hemen başlayalım ve süremizi olabildiğince iyi değerlendirmeye çalışalım. Bu yazamama meselesiyle ilgili bilmem gerekenleri anlat bana.”

“Sakıncası yoksa size biraz geçmişimden bahsetmek istiyorum.”

“Elbette.”

“Yüksek lisans günlerimden başlamalıyım. Princeton’da felsefe doktorası yapıyordum. Nietzsche’nin determinizmle ilgili düşüncelerinin, ebedi tekerrürle ilgili kabulleriyle uyumlu olmaması üzerine bir tez yazıyordum. Ne var ki bu tezi bitiremedim. Nietzsche’nin sıra dışı yazışmaları ve bunun gibi şeyler sürekli dikkatimi dağıtıyordu. Özellikle de Strindberg gibi yazar arkadaşlarına ve diğer dostlarına yazdığı mektuplar ilgimi çekiyordu. Zamanla Nietzsche’nin gelmiş geçmiş en güçlü sese sahip şair olduğuna karar verdim. Bu ses öylesine gümbür gümbürdü ki düşüncelerini bile gölgede bırakıyordu. Hal böyle olunca yatay geçiş yaparak doktora edebiyat alanında devam etmek zorunda kaldım. Aradan yıllar geçti, araştırmalarım ilerledi ama bir türlü yazamıyordum. En sonunda, bir sanatçıyı yalnızca sanatın aydınlatabileceğini düşünerek tezi tamamen bıraktım ve onun yerine Nietzsche’yle ilgili bir roman yazmaya karar verdim. Maalesef bu proje değişimi, yazamama sorunuma çare olmadı. Bu sorun bırakın geçmeyi, heybetli bir dağı misali, yerinden bile kıpırdamadı. Ne yapsam ilerleyemiyordum. İşte bugün de hâlâ bu noktadayım.”

Şaşkınlık içerisindeydim. Paul seksen dört yaşındaydı. Tezini yirmili yaşların ortalarında yazmaya başladığını düşünürsek, *altmış yıldır* bu durum devam ediyordu. Okulu yıllarca bitiremeyen profesyonel öğrenci kavramına yabancı değildim ama altmış yıl da biraz fazla değil miydi? Hayatı altmış yıl boyunca askıda mı kalmıştı? Öyle olmadığını umuyordum. Böyle bir şey mümkün olamazdı.

“Paul, üniversite yıllarından bu güne dek hayatında ne gibi gelişmeler oldu?”

“Anlatacak pek bir şey yok. Elbette üniversitedi nihayetinde haddinden fazla kaldığıma karar verip kaydımı sildi. Ne var ki kitaplar benim bir parçam olduğu için onlardan asla uzaklaşmadım. Bir devlet üniversitesinde kütüphaneci olarak çalışmaya başladım. Yazabilme umuduyla emekli olana kadar burada kaldıysam da sonuç hüsrân oldu. İşte bu. Hayatım bundan ibaret. Nokta.”

“Biraz daha anlatır mısın? Ailen, hayatındaki insanlar...”

Paul sabırsız bir tavırla hızlı hızlı sıraladı. “Kardeş yok. İki evlilik. İki boşanma. Kısa ve acısız evlilikler. Çocuksuzum, Tanrı’ya şükür.”

İşler iyice tuhaflaşıyor, diye düşündüm. Başlangıçta ne kadar cana yakındı, şimdi ise bana olabildiğince az bilgi vermeye uğraşıyor. Ne oluyor acaba?

Pes etmeden devam ettim. “Nietzsche’yle ilgili bir roman yazmayı planlıyormuşsun. E-postanda da *Nietzsche Ağladığında*’yı okuduğundan bahsetmiştin. Bu konuda bir şeyler söylemek ister misin?”

“Sorunuzu anlamadım.”

“Romanımla ilgili ne düşünüyorsun?”

“İlk başta biraz yavaş ilerliyor ama sonra daha akıcı hale geliyor. Fazla gösterişli diline ve kalıba sokulmuş, gerçekçi olmayan diyaloglarına rağmen bence genel anlamda çok da sıkıcı bir kitap değildi.”

“Hayır, hayır... Benim sormaya çalıştığım, tüm da sen Nietzsche’yle ilgili bir roman yazmaya uğraşırken karşına böyle bir kitap çıkmasıydı. Mutlaka bir şeyler hissetmişsindir.”

Paul, bu sorunun ilgisini çekmediğini söylemek ister gibi başını salladı. Aklıma yapacak başka bir şey gelmediği için konuşmayı sürdürdüm.

“Söylesene, bana nasıl ulaştın? Romanımı okuduktan sonra mı başvurmaya karar verdin?”

“Ne oldu da bu kararı verdim bilmiyorum ama sonuçta buradayım.”

İşte şimdi daha da ilginç bir hal aldı, diye düşündüm. Gelgelelim ona yardımcı olacaksam hakkında daha fazla şey öğrenmem şarttı. Her sorduğumda bana oldukça faydalı bilgiler getiren o kadim soruya sığındım: “Seni daha yakından tanımak istiyorum Paul. Sıradan bir yirmi dört saati nasıl geçirdiğini detaylı olarak anlatman bize yardımcı olabilir. Mesela bu hafta içindeki günlerden birini seç ve sabah uyanmandan başlayarak anlat.” Danışmanlık görüşmelerinde bu soruyu mutlaka sorarım çünkü hastanın yaşamıyla ilgili çok sayıda değerli bilgi edinmemi sağlar. Uyku, rüyalar, yeme düzeni, çalışma saatleri ve en önemlisi hastanın hayatındaki insanlar hakkında çok şey öğrenirim.

Araştırmacı heyecanımı paylaşmayan Paul ise hafifçe başını sallayıp sorumu kovuşturmakla yetindi. “Konuşmamız gereken daha önemli bir şey var. Tez danışmanım Profesör Claude Mueller’le yıllar süren bir yazılı iletişimimiz olmuştur. Çalışmalarını biliyor musunuz?”

“Yazdığı Nietzsche biyografisini okumuştum. Şahane bir çalışmaydı.”

“İyi. Çok iyi, böyle düşünmeniz beni bilhassa mutlu etti,” dedi Paul çantasına uzanıp ağır bir klasör çıkarırken. “İşte, bu yazışmaları getirdim. Bunları okumanızı istiyorum.”

“Ne zaman? *Şimdi* mi?”

“Evet, bu seans içerisinde yapabileceğimiz en önemli şey bu.”

Saatime baktım. “Ama yalnızca bir seansımız var ve bunu okumak bir ila iki saat alır. Bence yapacak daha önemli...”

“Doktor Yalom, bana güvenin. Ne istediğimin farkındayım. Okumaya başlayın. Lütfen.”

Afallamıştım. *Ne yapmalı? Oldukça kararlı görünüyor. Zamanımızın kısıtlı olduğunu ona hatırlattım. Tek bir görüşmesi olacağını farkında. Öte yandan, belki de ne yaptığını sahiden biliyordur. Belki bu yazışmaların onunla ilgili bilmem gereken her şeyi içerdiğine inanıyordur. Evet, evet, düşündükçe iyice aklıma yatıyor. Mesele bu olmalı.*

“Paul, bu yazışmaların seninle ilgili gereken bilgileri içerdiğini söylemeye çalışıyorsun sanırım.”

“Eğer okumanız için bu varsayıma ihtiyacınız varsa, o halde yanıtım evet.”

Ne tuhaf. İçten diyaloglar benim mesleğim, aşına olduğum alan, rahat ettiğim bölge. Oysa şimdiki diyalogda her şey çarpık geliyor, sanki yerine oturmayan bir şeyler var. Belki bu kadar uğraşmaktan vazgeçip kendimi akışa bırakmalıyım. Ne de olsa seans onun seansı. Benim ayırdığım vaktin parasını ödeyecek olan da kendisi. Biraz afallasam da isteğine boyun eğdim ve uzattığı klasörü eğilip aldım.

Paul bana üç halkalı klasörü verirken yazışmaların kırk beş yıllık bir dönemi kapsadığını ve Profesör Mueller’in 2002’de ölmesiyle son bulunduğunu söyledi. Sayfaları rastgele çevirerek elimdeki malzeme aşinalık kazanmaya çalıştım. Bu klasöre epey emek verilmişti. İster alelade notlar olsun ister detaylı mektuplar, aralarındaki her tür yazışmayı saklamış, dizinlemiş ve tarihlendirmişti. Profesör Mueller’in mektupları özenle daktilo edilmiş ve oldukça şık bir imza ile sonlandırılmıştı. Paul’ünkiler ise (hem ilk başlardaki karbon kopyalar hem de sonraki fotokopiler) kısaca P harfiyle bitiyordu.

Paul başıyla klasöre işaret ederek, “Lütfen okumaya başlayın,” dedi.

İlk birkaç mektubu okuduktan sonra aralarında hayli hoş ve nazik bir iletişim olduğunu düşündüm. Profesör Mueller’in, Paul’e son derece saygı duyduğuna şüphe yoktu ama kelime oyunlarına düşkünlüğü nedeniyle onu azarlıyordu. Daha ilk mektupta, “Ke-

limelere âşık olduğunuzu görüyorum Bay Andrews. Onlarla dans etmeyi seviyorsunuz. Oysa kelimeler yalnızca not düşmeye yarar. Melodiyi oluşturan, fikirlerdir. Yaşamımızın çatısını da *fikirler* oluşturur,” diye yazmıştı.

“Huyum kurusun,” diye yanıtlamıştı Paul bir sonraki mektupta. “Sözcükleri yutup sindirmem, onlarla dans etmeyi severim. Bu bir suçsa, dilerim bu suçu işlemekten hiç vazgeçmem.” Birkaç mektup sonra sıfatlarına ve onları ayıran yarım yüzyıla rağmen Bay ve Profesör gibi resmî hitapları bir kenara bırakmış ve birbirlerine ismen hitap etmeye başlamışlardı: Paul ve Claude.

Bir başka mektupta, Paul’ün yazdığı önemli bir cümle gözüme takıldı: “Yanımdaki kişilerin kafalarını allak bullak etmekte üstüme yoktur.” Demek yalnız değildim. Paul sözlerine şöyle devam ediyordu: “Haliyle, yalnızlığımın barışmak zorundayım. Biliyorum, başkalarının da benim gibi kelimelere tutkun olduğunu varsayarak hata ediyorum. Bu tutkumu onlara zorla aşılarmaya çalıştığımın da farkındayım. Yaklaştığım her canlının benden nasıl kaçtığını tahmin edebilirsin.” *Bu, kulağa önemli geliyor*, diye düşündüm. *Yalnızlığımın barışmak* estetik bir dokunuş olmuş, duruma şiirsel bir boyut kazandırmıştı ama muhtemelen karşımda epey yalnız bir ihtiyar vardı.

İki mektup sonra, gerçek olamayacak kadar tuhaf bu seansı anlamak için ihtiyaç duyduğum anahtar barındırabilecek bir paragrafta rastladığımda aydınlanma yaşadım. Paul, “Görüyorsun ya Claude, artık tek seçeneğim olabildiğince kıvrak zekâlı birini bulmak. Benim hassasiyetlerimi, şiir aşkımla takdir edebilecek, bana bu diyalogda eşlik edebilecek kadar keskin ve cesur bir zihne ihtiyacım var. Bu sözcükler seni heyecanlandırıyor mu Claude? Bana hızlı hareket edebilen bir partner gerekiyor. Bu dansı bana lütfeder misin?”

Aniden her şey aydınlandı. *Paul’ün neden bu yazışmaları okumamı istediğini artık anlıyorum. O kadar açık ki. Nasıl da göremedim?*

Profesör Mueller on beş yıl önce öldü ve şimdi Paul yeni bir dans partneri arıyor! Nietzsche'yle ilgili romanım işte burada devreye giriyor! Kafa karışıklığıma şaşmamalı. Onunla görüşen benim sanıyordum, hâlbuki o beni mülakata almış. Hadise bundan ibaret olmalı.

Bir an gözlerimi tavana dikip bu tespitlerimi Paul'e nasıl ifade edebileceğimi düşünecek olduysam da Paul saatini işaret edip, "Lütfen Doktor Yalom, vakit geçiyor. Lütfen okumaya devam edin," diyerek beni hülyalarımından çekip çıkardı. Paul'ün isteğini yerine getirdim. Mektuplar hayli ilgi çekiciydi, bir kez daha okumaya daldım.

İlk on iki mektupta açık bir öğrenci-öğretmen ilişkisi vardı. Claude sık sık ödev veriyordu. Mesela, "Paul... Senden Nietzsche'nin kadın düşmanlığını Stringberg'inkiyle kıyaslayan bir makale yazmanı istiyorum," diye yazmıştı. Paul'ün bu ödevleri yaptığını düşünüyordum ama mektuplarda bir daha bahisleri geçmiyordu. Herhalde ödevleri yüz yüze konuşuyorlardı. Ne var ki yılın ilk yarısı yavaş yavaş tamamlanırken öğrenci-öğretmen rolleri belirsizleşmeye başlıyordu. Neredeyse hiç ödev lafı geçmediği gibi, kimin öğrenci kimin öğretmen olduğunu ayırt etmek de yer yer zorlaşıyordu. Claude, Paul'ün görüşünü almak için çok sayıda şiirini paylaşmıştı. Paul de ona son derece içten bir yanıt vererek entelektüel yetilerini kapatıp içindeki duygu yoğunluğuna kulak vermesini önermişti. Claude ise Paul'ün şiirlerini tutkulu bulmakla beraber, içeriklerinin anlaşılmasız olduğunu düşünüyordu.

İkili arasındaki ilişki her yeni mektupla birlikte daha da yakınlaşıp yoğunlaşıyordu. *Elimde tuttuğum büyük bir aşkın, belki de Paul'ün yaşamının tek aşkının külleri olabilir mi*, diye düşünmeden edemedim. Belki de Paul kronik, çözümlenmemiş yastan muzdaripti. Evet, evet, kesinlikle böyle olmalıydı. Belki ölmüş bir adama yazılmış bu mektupları okumamı isterken bana bunu göstermeye çalışıyordu.

Zaman akıp giderken ardı ardına çok sayıda hipotezi kafamda evirip çevirdim ama hiçbiri tam bir açıklama sağlayamıyordu. Okudukça sorular çoğalıyordu. Paul neden bana gelmişti? Yazamasını temel bir sorun olarak ortaya koymasına rağmen neden bu konuya eğilmek istemiyordu? Neden hayatıyla ilgili detayları benimle paylaşmıyordu? Ve neden bu tek görüşmenin tamamını eski mektupları okuyarak geçirmemi istiyordu? Bunları anlamlandırmak zorundaydık. Tüm bu sorularımı seansı sonlandırmadan önce Paul'le paylaşmaya karar verdim.

Derken gözüme takılan bir mektup beni duraklattı. "Paul, doğrudan deneyime aşırı anlamlar yükleme huyun tehlikeli bir yere gidiyor. Sokrates'in, üzerinde düşünülmemiş bir hayat yaşanmaya değmez, sözünü sana tekrar hatırlatmak isterim."

Bravo Claude, diye geçirdim içimden. Ben de tam bunu diyorum. Paul'ü hayatı üzerine düşünmeye itmeni gayet iyi anlayabiliyorum.

Ne var ki bir sonraki mektupta Paul sert bir yanıt vermişti. "Yaşamak ile sorgulamak arasında bir seçim yapmam gerekirse her defasında yaşamayı seçerim. Açıklama illetinden itinayla sakınırım. Bunu sana da tavsiye ederim. Bir şeyleri açıklama dürtüsü, modern düşüncenin salgın hastalığıdır. Bu virüsü en çok da çağımızın terapistleri taşır: Görüştüğüm her terapistte bu bağımlılık yapan, bulaşıcı hastalık vardı. Açıklama, bir yanılsamadır; bir serap, bir kurgu, teskin eden bir ninnidir. Açıklama, herhangi bir varoluşa sahip değildir. Hatta gerçek adını da söyleyelim: Ödlelerin, varoluşun rizikosunun, fütursuzluğunun ve değişkenliğinin yarattığı, o insanın betini benzini attıran korkuya karşı geliştirdikleri bir savunmadır." Bu paragrafı üç, dört defa okudum. Sarsılmıştım. Zihnimde dönüp duran hipotezleri Paul'le paylaşma kararım konusunda tereddüde düştüm. Paul'ün *benim* dans teklifimi kabul etme ihtimalinin *sıfır* olduğunu görebiliyordum.

Mektuplardan arada bir kafamı kaldırdığımda Paul'ün gözlerini bana dikmiş olduğunu görüyordum. Her tepkimi dikkatle inceliyor, mimikleriyle okumaya devam etmemi işaret ediyordu. Nihayet yalnızca on dakikamız kaldığını fark ettiğimde klasörü kapattım ve kararlılıkla idareyi elime aldım.

“Paul, az bir zamanımız kaldı ancak seninle konuşmak istediğim pek çok şey var. Seansın sonuna yaklaşmamıza rağmen bana başvurma nedeninle, yani asıl şikâyetin olan yazamamakla ilgili pek bir şey konuşamamış olmamız beni huzursuz ediyor.”

“Ben böyle bir şey söylemedim.”

“Ama e-postanda demişsin ki... Dur, çıktısını almıştım...” Dosyamı açtım ama daha kâğıdı bulamadan Paul yanıt verdi:

“Ne yazdığımı biliyorum: *Sizden bir görüşme rica ediyorum. Romanınız Nietzsche Ağladığında'yı okudum. İlhamını yitirmiş, artık yazamayan bir yazarla konuşmak isteyip istemeyeceğinizi sormak istedim.*”

Bunları söylerken bir yandan sırtıttığını görme umuduyla başımı kaldırdım ama gayet ciddi görünüyordu. Sahiden de ilhamını yitirdiğini söylemişti ama cümlesinden, buna yardımcı olmamı beklediği anlamı çıkmıyordu. Böyle bir kelime tuzacağına düşürülmüş olmanın yarattığı rahatsızlıkla karşı saldırıya geçtim: “Ben... sorun yaşayan insanlara yardım etmeye alışkınım. Terapistlerin işi budur. Dolayısıyla böyle bir varsayımda bulunmam gayet doğal.”

“Kesinlikle anlıyorum.”

“Peki, o halde baştan başlayalım. Sana nasıl yardımcı olabilirim?”

“Mektuplarla ilgili düşünceleriniz nedir?”

“Daha açık konuşabilir misin? Bu sayede yorumlarımı daha rahat şekillendirebilirim.”

“Her tür gözlem bana yardımcı olacaktır.”

“Pekâlâ.” Defteri açtım ve sayfaları karıştırmaya başladım. “Bildğin üzere, yalnızca küçük bir kısmını okuyabildim ama genel

anlamda oldukça ilgimi çektiğini söyleyebilirim. Ayrıca mektupların gerek zekâ gerekse entelektüel düzeyinin oldukça yüksek olduğu açıkça görülüyor. Rollerdeki değişim dikkatimi çekti. İlk başta sen öğrenciydin, o ise öğretmen. Ama özel bir öğrenci olduğun aşikâr çünkü birkaç ay içinde bu genç öğrenci ile meşhur profesör sanki eşitlermiş gibi yazışmaya başlıyor. Senin görüşlerine ve yargılarına son derece saygı duyduğuna şüphe yok. Yazılarına hayranlık duyuyor ve kendi çalışmalarıyla ilgili eleştirilerini önemsiyormuş. Eminim sana sıradan bir öğrenciye kıyasla çok daha fazla zaman ve emek ayırmıştır. Elbette yazışmaların, senin öğrenciliğin sonlandıktan sonra da yıllarca sürdüğü düşünülürse birbiriniz için ne kadar önemli olduğunuz açıkça anlaşılıyor.”

Paul'e baktım. Kıpırdamadan duruyordu. Gözleri dolu doluydu. Söylediğim her şeyi iştahla dinliyor ve dinledikçe bu iştahı kabarıyordu. Sonunda! Sonunda aramızda özel bir etkileşim yaşanmıştı. Sonunda ona bir şey verebilmiştim. Paul için olağanüstü öneme sahip bir olaya tanık olmuştum. Büyük bir adamın Paul Andrews'a değer vermiş olduğuna ben, yalnızca ben şahitlik edebilirdim. Ne var ki bu büyük adam yıllar önce ölmüştü. Paul de bu gerçekle tek başına yüzleşemeyecek kadar zayıflamıştı. Bir tanığa, itibarlı birine ihtiyacı vardı ve bu rol için ben seçilmiştim. Evet, buna şüphe yoktu. Bu açıklama, hakikatin özünü taşıyordu.

Geriye bir tek, Paul için değerli olabilecek bu düşüncelerin bazılarını ona aktarmak kalmıştı. Aklımdaki ana başlıkları ve kalan birkaç dakikamızı göz önünde bulundurduğumda nereden başlayacağıma emin olamadım. Ve sonunda en bariz yerden başlamaya karar verdim. “Paul, bu yazışmada beni en çok etkileyen Profesör Mueller'le aranızdaki bağın hem çok güçlü hem de çok nazik olmasıydı. Bunun derin bir sevgi olduğunu hissettim. Ölümü senin için korkunç bir şey olmalı. Merak ediyorum, acaba bu acı kaybı

hâlâ içinde hissediyor olabilir misin? Acaba bana başvurmanın *asıl* sebebi bu olabilir mi? Ne dersin?”

Paul yanıt vermedi. Elini uzatıp klasörü istedi. Ona uzattım. Çantasını açtı, klasörü içine koydu, fermuarı çekti.

“Haklı mıyım, Paul?”

“Sizden bir görüşme istemiştim çünkü istediğim şey bir görüşmeydi. Şimdi, bu görüşmeyi yaptık ve tam da istediğim şeyi elde etmiş oldum. Bana son derece yardımcı oldunuz. Sizden de aşağısını beklemezdim zaten. Teşekkür ederim. ”

“Gitmeden önce bir dakika daha ver lütfen. Neyin yardımcı olduğunu anlamak benim için her zaman önemlidir. Rica etsem benden tam olarak ne aldığını benimle paylaşabilir misin? Bunu netleştirmenin hem sana hem de bana ve gelecekteki hastalarımaya faydalı olacağına inanıyorum.”

“İrv, sizi bu kadar soruyla baş başa bırakmak zorunda kaldığım için üzgünüm ama maalesef süremiz doldu.” Ayağa kalkmaya çalışırken yalpaladı. Yardımcı olmak için kalkıp koluna girdim. Dengesini sağladığında şöyle bir toparlandı ve tokalaşmak üzere elini uzattı. Sonra daha sağlam basan adımlarla, odamdan çıkıp gitti.

~ 2 ~

Hakiki Olmak Üzerine

Yakışıklı bir yönetici olan Charles'ın özgeçmişî güzel sıfatlarla doluydu: Andover, Harvard ve Harvard Business School'da kaliteli bir eğitim almıştı. Dedesi ve babası, başarılı birer bankacıydı; annesi, kadınlara özel ayrıcalıklı bir üniversitenin mütevelli heyetindeydi. Çevresinde de hep güzel şeyler vardı: San Francisco'da, Golden Gate ile Körfez Köprüsü'nü gören panoramik manzaralı bir apartman dairesi, sevgi dolu, sosyal açıdan itibar sahibi bir eş, yıllık beş yüz bin dolar civarı kazanç ve üstü açılan bir Jaguar XKE. Henüz otuz yedi yaşında olmasına rağmen tüm bunlara sahipti.

Ne var ki *içinde* hiç güzel bir şey yoktu. Kendinden sürekli şüphe eden, suçluluk duygularının pençesinden kurtulamayan Charles otoyolda ne zaman bir polis arabası görse terlemeye başlıyordu. Esprili bir dille, "Öylece dolanıp duran, kendine bir günah arayan suçluluk... İşte ben buyum," diye anlatmıştı. Rüyalarından bile kendini nasıl yediği belli oluyordu. Kendisini bir mağarada ya da mahzende, kocaman, kanayan yaralar içerisinde büzülmüş halde görürdü ve hepsinde değersiz, kaba saba, suçlu, sahtekâr biriydi. Öte yandan, onca aşağılayıcı unsura rağmen muzip espri anlayışı da rüyalarında kendini hemen belli ediyordu.

İlk seanslarımızdan birinde, “Bir film için seçmelere gitmişim, diğler adaylarla birlikte bekliyorum,” diye anlatmaya başlamıştı rüyasını. “Sıram gelince gayet iyi bir performans sergiliyorum. Haliyle yönetmen beni bekleme odasından tekrar çağırıp iltifatlarda bulunuyor. Sonra bana daha önce hangi filmlerde oynadığımı soruyor. Ben de daha önce hiçbir filmde oynamadığımı söylüyorum. Birden yumruklarını masaya vurup ayağı kalkıyor ve odadan çıkarken, ‘Sen oyuncu değilsin. Sen oyuncu taklidi yapıyorsun,’ diye bağırıyor. Ben de peşinden koşup bağırıyorum: ‘Oyuncu taklidi yapıyorsan, *zaten* oyuncusundur.’ Ama o yürümeye devam ediyor ve iyice uzaklaşıyor. Avazım çıktığı kadar bağırıyorum: ‘Oyuncular, başka insanları taklit ederler. Oyuncuların işi budur!’ Oysa bu çabam beyhude kalıyor. Yönetmen gözden kayboluyor ve ben yalnız kalıyorum.”

Görünüşe göre Charles’ın güvensizliği öyle güçlüydü ki onun değerli olduğunu gösteren şeyler bir kulağından girip diğlerinden çıkıyordu. Olumlu olan ne varsa (başarılar, terfiler, eşinden, çocuklarından ve arkadaşlarından gelen sevgi dolu mesajlar, müşterilerinin veya çalışanlarının harika geribildirimleri...) hepsi elekten akan su gibi üstünden kayıp gidiyordu. Bir defasında, ceplerinin delik olduğu yorumunu yapmışım. Bu tabir onda büyük yankı uyandırmış olacak ki çalışmamız boyunca defalarca kullandı. Kendini böyle küçük görmesinin altında yatan nedenleri haftalarca konuşup her tür olağan şüpheliyi (ortalama IQ ve SAT sonuçları, ilkokul günlerinde zorba çocuklara karşı koyamama, ergenlik sivilceleri, tuhaf bir tarzda dans etmesi, ara sıra erken boşalma, penisinin küçük olmasına ilişkin endişeler...) masaya yatırdıktan sonra nihayetinde karanlığının asıl kaynağına varabildik.

“Her şey ben sekiz yaşındayken başladı,” diye anlatmaya başladı Charles. “Gri ve rüzgârlı bir günün sabahında, olimpiik bir yelkenci olan babam her zamanki gibi Maine’in Bar Harbor kasabasından ufak teknesiyle açıldı ve bir daha da geri dönmedi. O günü hiç

unutamıyorum. Tüm ailenin panikle toplanması, giderek şiddetlenen fırtına, annemin huzursuzca ileri geri yürümesi, Sahil Güvenlik'e ve arkadaşlarımıza açtığımız telefonlar, kırmızı kareli bir örtü serilmiş mutfak masamızın üstünde duran telefonda gözümüzü alamamamız ve alacakaranlık yaklaştıkça çığlıklarını yükselten rüzgârın bizi giderek daha da korkutması... En kötüsü de sabah Sahil Güvenlik'in arayıp babamın boş teknesini alabora olmuş halde bulduklarını söylediğinde annemin inleyerek ağlamasıydı. Babamın cesedi hiç bulunamadı.”

Charles'ın yanaklarından gözyaşları süzülüyordu. Sanki olayı yirmi sekiz yıl önce değil de daha dün olmuş gibi anlatırken tüm duyguları boğazında düğümleniyordu. “Güzel günlerimizin sonuna gelmiştik. Babamın beni kucakladığı, birlikte nal oyunu, Çin daması ve Monopoly oynadığımız günler geride kalmıştı. Sanırım bir daha hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını daha o zaman fark etmiştim.”

Charles'ın annesi, yaşamının geri kalanını yas tutarak geçirmişti. Babasının yerini alacak biri de çıkmamıştı. Charles kendi kendine ebeveynlik ettiğini düşünüyordu. Evet, kendini yetiştirmek bir bakımdan iyiydi; insanın bazı şeyleri sıfırdan başarması, son derece güçlendirici bir deneyim olabiliyordu. Öte yandan bu yalnız yürünen bir yoldu ve bazen gecenin karanlığında, Charles yıllar önce soğumuş olan o sıcak kalbin özlemini duyuyordu.

Bir yıl önce, bir hayır organizasyonunda, yüksek teknoloji girişimcisi James Perry'yle tanışmış, ikili çabucak arkadaş olmuştu. Birkaç görüşmeden sonra James, Charles'a cazip bir teklif götürerek yeni kurduğu bir şirkette yönetici olmasını istemişti. Charles'tan yirmi yaş büyük olan James, Silikon Vadisi'nde dokunduğunu altına çeviren bir isimdi. Bugüne kadar ciddi bir servet elde etmişti ama kendi deyimiyle, oyundan bir türlü çıkamadığından yeni şirketler kurmaya devam ediyordu. Aralarındaki ilişki (arkadaş, işveren ve çalışan, usta ve çırak) ne kadar karmaşık da olsa Charles ve James bu

nazik dengeyi koruyabiliyordu. İşleri gereği sık sık seyahat etmeleri gerekiyordu ama denk geldiğinde iş çıkışında mutlaka bir şeyler içip sohbet etmek için buluşuyorlardı. Her şeyden bahsediyorlardı; şirket, rekabet, yeni ürünler, personelle ilgili sorunlar, aileleri, yatırımları, vizyondaki filmler, tatil planları veya akıllarına gelen herhangi bir şey... Bu baş başa görüşmeler Charles için oldukça kıymetliydi.

Charles, James'le tanışmasından kısa bir süre sonra bana baş vurmuştu. Ona akıl hocalığı yapan biriyle böylesine besleyici bir ilişki içinde olduğu bir dönemde yardım araması çelişkili bir durum gibi görünebilir. Oysa bunun basit bir açıklaması vardı. James'ten gördüğü babacan ilgi, babasının ölümüyle ilgili anıları canlandırmış ve neler kaçırdığını daha net görmesine sebep olmuştu.

Terapinin dördüncü ayında Charles beni arayıp acil bir görüşme talep etti. Ofisime girdiğinde yüzü bembeyazdı. Ağır adımlarla vardığı koltuğuna kendini bıraktıktan sonra ağzından tek sözcük döküldü: "Ölmüş."

"Ne oldu Charles?"

"James... ölmüş. Kalp krizi. Birden gitmiş. Eşi, kendi yönetim kuruluyla toplantısından döndüğünde Charles'ı salondaki koltuğa yığılmış halde bulduğunu anlattı. Tanrım... en ufak bir hastalığı bile yoktu! Hiç ama hiç beklenmedik bir şey."

"Ne korkunç... Senin için büyük bir şok olmalı."

"Nasıl anlatmalı? Kelimeler kifayetsiz kalıyor. O kadar iyi bir adamdı, bana karşı o kadar nazikti ki... Onu tanıdığım için gerçekten çok şanslıyım. Biliyordum! Bu kadar güzel bir şeyin uzun süremeyeceğini biliyordum! Yazık, eşine ve çocuklarına üzülyorum."

"Ben de sana üzülyorum."

İki hafta boyunca Charles'la haftada iki, üç defa görüştük. Çalışmıyordu, doğru düzgün uyuyamıyordu ve seanslarımızda sık sık ağlıyordu. Perry'ye ne kadar saygı duyduğunu ve birlikte

geçirdikleri zaman için nasıl minnettar olduğunu tekrar tekrar dile getiriyordu. Geçmiş kayıplarının acısı yeniden yüzeye çıkmıştı. Babası tek kaybı değildi. Annesi öleli tam üç yıl bir ay olmuştu. Bir de yedinci sınıftayken ölen çocukluk arkadaşı Michael ile anevrizma patlaması nedeniyle ölen kamp danışmanı Cliff vardı. Charles şokta olduğunu tekrar tekrar söyleyip durdu.

“İçinde bulunduğun bu şoku biraz daha iyi anlamaya çalışalım,” diye önerdim. “Acaba neler barındırıyor olabilir?”

“Ölüm her zaman bir şok etkisi yaratır.”

“Anlatmaya devam et lütfen.”

“Oldukça açık zaten.”

“Yine de... sözcüklere dök.”

“Gözünü açıp kapıyorsun ve bir bakıyorsun ki hayat bitmiş. İşte bu kadar. Saklanacak yer yok. Güvenlik diye bir şey yok. Geçicilik... yaşam geçici... Bunu biliyordum zaten... Herkes bilmez mi? Ama üstüne pek düşünmemiştim. Düşünmek de istememiştim. James’in ölümü bana bunu düşündürdü. Buna mecbur kaldım, hep bunu düşünüyorum. Yaşı benden büyüktü, benden önce öleceğini biliyordum. Yine de... bu durum beni bir şeylerle yüzleşmeye itti.”

“Biraz daha anlat. Ne gibi şeylerle?”

“Kendi yaşamımla ilgili şeyler. Gelecekte beni bekleyen ölümle ilgili şeyler. Ölümün kalıcılığını düşünüyorum. Sonsuza kadar ölü olmayı düşünüyorum. Nedense bu düşünce, yani *sonsuza kadar ölü olma* düşüncesi, bir türlü aklımdan çıkmıyor. Katolik arkadaşlarıma ve onların öbür dünyadaki yaşamla ilgili inançlarına o kadar imreniyorum ki... Keşke ben de böyle şeylere inanabilseydim.” Derin bir nefes aldı ve başını kaldırıp bana baktı. “İşte *bunları* düşünüyorum. Aklımda bir de gerçekte neyin önemli olduğuyla ilgili sorular dolanıyor.”

“Bunu biraz daha açar mısın?”

“Tüm yaşamımı çalışarak ve ihtiyaç duyduğumdan daha fazla para kazanarak geçirmenin ne kadar anlamsız olduğunu düşünüyorum. Şu an yeterince şeye sahibim ama hız kesmeden devam ediyorum. Tıpkı James gibi. Bugüne kadarki yaşam tarzımı düşünmek beni üzüyor. Daha iyi bir eş ve baba olabilirdim. Neyse ki hâlâ vakit var.”

Neyse ki hâlâ vakit var. Bu düşünceyi memnuniyetle karşıladım. Yas karşısında böyle olumlu bir tepki vermeyi başaran çok sayıda insan tanımıştım. Yaşamın acımasız gerçekleriyle yüzleşmek onları uyandırmış ve köklü değişimler yapmalarına vesile olmuştu. Aynı durumun Charles için de geçerli olabileceğine inanıyordum. Bu yolu seçmesine yardımcı olabileceğimi umuyordum.

Gelgelelim James Perry’nin ölümünden yaklaşık üç hafta sonra Charles ofisime oldukça gergin bir vaziyette girdi. Hızlı hızlı nefes alıp veriyordu. Biraz sakinleşebilmek için elini göğsünün üstüne koydu, derin bir nefes verdi ve kendini yavaşça koltuğa bıraktı.

“Bugün randevumuz olması iyi oldu. Önceden randevulaşmamış olsaydık muhtemelen dün akşam sizi arardım. Hayatımın en büyük şoklarından birini yaşadım.”

“Ne oldu?”

“James’in eşi Margot Perry dün beni aradı ve benimle konuşmak istediği bir şey olduğunu söyledi. Dün akşam buluştuk... Neyse, sadede geleyim. Şöyle dedi: ‘Aslında bunu sana söylemek istemiyordum Charles ama artık pek çok kişi bildiği için başkasından duyacağına benden duy istedim. James kalp krizinden ölmedi. İntihar etti.’ Bunu öğrendiğimden beri doğru düzgün düşünemez haldeyim. Dünyam alt üst oldu.”

“Korkunç bir şey! İçinde olan bitenleri dinlemek istiyorum.”

“Hangisinden başlasam. Bir tür duygu tufanı. Ayırıştırmakta zorlanıyorum.”

“Herhangi bir yerden başla.”

“Aklıma gelen ilk düşüncelerden biri şuydu: *Eğer o intihar edebiliyorsa ben de edebilirim*. Bunu daha fazla nasıl açıklayabilirim bilmiyorum. Onu çok iyi tanıyordum, birbirimize çok yakındık. Bana çok benziyordu, ben de ona benziyordum ve eğer o böyle bir şey yapabiliyorsa, yani kendini öldürebiliyorsa *demek ki ben de yapabilirim*. Bu olasılık beni çok sarstı. Merak etme, intihara meyilli değilim. Ama bu düşünceye takıldım kaldım. *O yapabiliyorsa demek ki ben de yapabilirim*. Ölüm, intihar: Bunlar soyut fikirler değil. Artık değil. Bunlar gerçekler. Ve neden? Neden kendini öldürdü? Bunu hiçbir zaman öğrenemeyeceğim. Eşinin de hiçbir fikri yok ya da en azından yokmuş gibi davranıyor. Kendisinin de çok şaşırdığını söyledi. Nedenini hiç öğrenemeyeceğim gerçeğine alışmam gerekecek.”

“Devam et Charles. Her şeyi anlat bana.”

“Yer yerinden oynadı. Artık neyin gerçek olduğunu bilmiyorum. James çok güçlüydü, çok becerikliydi. Beni de çok desteklerdi. O kadar ilgili, düşünceli bir adam olmasına rağmen şimdi düşünüyorum da... artık var olmak istemeyecek kadar acı çekiyordu demek ki. Gerçek nedir? Neye inanabilirsin? Beni desteklerken, bana tavsiyelerde bulunurken bir yandan da kendini öldürmeyi düşünüyormuş meğer. Demek istediğimi anlıyor musun? Birlikte oturup sohbet ettiğimiz o özel, keyifli zamanlarda... Gerçi *o zamanların keyifli olmadığını* artık biliyorum. Biriyle bağlantı kurduğumu hissetmiştim, her şeyimi paylaşmıştım. Meğer tek kişilik bir gösteriymiş benimki. O aslında orada değilmiş. Mutlu değilmiş. Kendini yok etmeyi düşünüyormuş. Artık neyin gerçek olduğunu bilmiyorum. Kendi gerçekliğimi kendim yaratmışım.”

“Peki ya *bu* gerçeklik? Bu oda? Sen ve ben? Biz birlikteyken olan bitenler?”

“Neye, kime güveneyim bilemiyorum. *Biz* diye bir şey yok. Tamamen yalnızım. Tam şu anda, konuşurken aynı şeyi deneyimlediğimizden hayli şüpheliyim.”

“Olabildiğince ‘biz’ olalım istiyorum,” dedim. “İki insan arasındaki boşluğun tamamen kapanması mümkün değildir ama bu boşluğu, bu odada olabildiğince küçültmek istiyorum.”

“Ama Irv, ben senin aklından geçenleri sadece *tahmin ediyorum*. James konusunda ne kadar yanlış olduğunu görüyoruz. Düet yapıyoruz sanmıştım ama meğer solo atıyormuşum. Eminim burada da aynı şeyi yapıyorum, yani senin hakkında yanlış tahminlerde bulunuyorum.” Charles bir an tereddüt ettikten sonra, “Şu anda ne düşünüyorsun?” diye sordu.

Yirmi veya otuz yıl önce olsaydı böyle bir soru karşısında elim ayağıma dolanırdı. Ama terapist olarak olgunlaştıkça, profesyonel sorumluluklarımı elden bırakmadan bilinçdışına güvenebilmeyi öğrendim. Düşüncelerimin *içeriğinden çok onları ifade etmeye istekli olmamın* önemli olduğunu çok iyi biliyordum. Bu doğrultuda, aklıma ilk geleni söyledim.

“Sen bu soruyu sorduğunda aklıma ilk gelen şey aslında epey tuhaf. İnsanların anonim olarak sırlarını paylaştığı bir internet sitesinde gördüğüm şeyi düşünüyordum. ‘Starbucks’ta çalışıyorum ve kaba müşterilere kafeinsiz kahve veriyorum,’ diye yazmıştı biri.”

Charles şaşkın gözlerle bana baktı ve bir kahkaha patlattı. “Ne? Bunun konuştuklarımızla ne alakası var?”

“Ne düşündüğümü sordun, ben de söyledim işte. Aklıma gelen ilk şey buydu: *Herkesin bir sırrı vardır*. Bu noktaya nasıl vardığımı açıklamaya çalışayım. Düşünce akışım iki dakika kadar önce gerçeklikten ve gerçekliği nasıl ürettiğinden bahsederken başladı. Ne kadar haklı olduğunu düşündüm. Ortada olan tek bir gerçek yoktur, her birimiz bir noktaya kadar kendi gerçekliğimizi

inşa ederiz. Sonra, bir an, lütfen birazcık daha sabret, sonuçta ne düşündüğümü soran sendin... Alman filozof Kant aklıma geldi. Kant deneyimlediğimiz gerçekliğin doğasını, zihinlerimizin yapısının aktif olarak etkilediğini söyler. Derken elli yıllık terapistik deneyimimde dinlediğim büyük sırları düşündüm ve anladım ki *bir* olmayı ne kadar istesek de aramızda her zaman bir mesafe kalıyor. Sonra senin kırmızı ile veya kahvenin tadı ile ilgili deneyiminin benim 'kırmızı' ve 'kahve' deneyimimle çok farklı olabileceğini ama bunu hiçbir zaman bilemeyeceğimizi düşündüm. Kahve. İşte bu... Starbucks itirafıyla bağlantı buradan gelmiş. Kusura bakma, Charles, sanırım konudan uzaklaşıyorum."

"Yo hayır, hiç uzaklaşmıyorsun."

"Peki şimdi de sen söyle, ben konuşurken *senin* aklından neler geçti?"

"*Aynen*, diye düşündüm. Böyle konuşman hoşuma gidiyor. Düşüncelerini paylaşman beni mutlu ediyor."

"Madem öyle, şimdi aklıma bir şey daha geldi, eski bir anı. Bundan uzun yıllar önce, henüz öğrenciyken bir vaka sunumu dinlemiştim. Bahsedilen hasta tropik bir adada mutlu bir balayı geçirmişti. Hayatının en güzel dönemlerinden biriydi bu. Ne var ki ertesi yıl evliliği hızla çöküşe geçmiş ve boşanmıştı. Daha sonra eşi ona, balayı da dâhil olmak üzere, birlikte oldukları zaman boyunca aklının başka bir adamda olduğunu söylemişti. Bu hasta da seninkine çok benzer bir tepki vermişti. Tropik adadaki mäsalsı ilişkilerinin karşılıklı bir deneyim olmadığını, kendi kendine çalıp oynadığını fark etmişti. Kalanını pek hatırlamıyorum ama bu hastanın da tıpkı senin gibi gerçekliğin paramparça olduğunu hissettiği aklımda kalmış."

"Gerçekliğin paramparça olması... Bu tam da bana hitap eden bir tabir. Rüyalarım da bile görüyorum. Dün gece etkileyici rüyalar gördüm ama sadece bir kısmını hatırlayabiliyorum. Bir oyuncak

bebek evinin içindeydim. Perdelere, pencerelere dokunuyor, kâğıttan ve selofandan yapılmış olduklarını hissediyordum. Biraz uyduruk bir evdi. Derken güçlü ayak sesleri duydum ve birinin evin üstüne basmasından korkmaya başladım.”

“Charles, şimdiki gerçekliğimize tekrar bir bakmak istiyorum. Peşinen uyarayım, bunu yapmaya devam edeceğim. Şu an sen ve ben ne durumdayız?”

“Başka yerlere kıyasla daha iyi sanırım. Yani daha dürüstüz. Ama hâlâ *bazı* boşluklar var, *büyük* boşluklar bunlar. Gerçekliği *gerçekten* paylaşmıyoruz.”

“Pekâlâ, o halde boşlukları ufaltmaya devam edelim. Benden öğrenmek istediğin neler var?”

“Hımm... Daha önce bana böyle bir şey sormamıştın. Çok fazla sorum var aslında. Beni nasıl görüyorsun? Şu an benimle aynı odada olmak nasıl bir şey? Bu senin için ne kadar zor bir seans?”

“Makul sorular. Sistematik olma çabası gütmeden, aklıma geldiği şekilde yanıtlayacağım. Yaşadığın şeyler beni etkiledi. Yüzde yüz bu odanın içindeyim. Seninle olmaktan hoşnutum ve sana saygı duyuyorum. Bence sen de bunu biliyorsun. Ya da en azından biliyorsundur diye umuyorum. Sana yardımcı olmayı çok istiyorum. Babanın ölümünün gölgesinde kaldığını, bu olayın tüm yaşamını etkilediğini düşünüyorum. James Perry’yle ilişkinde yakaladığın o değerli şeyin aniden elinden alınmasının ne kadar korkunç bir şey olduğunu düşünüyorum. Ayrıca babanın ve James’in kaybının bana yönelik duygularını da etkilediğini sanıyorum. Aklıma başka neler geliyor, bir düşüneyim. Seninle görüşmelerimizde, bazen birbirinin önüne geçen iki temel duygum olduğunu söyleyebilirim. Bir yandan senin için bir tür baba olmak istiyorum ama diğer yandan da senin baba ihtiyacını aşmana yardımcı olmak istiyorum.”

Ben konuştukça Charles başını sallayarak dinledi, gözlerini yere dikti ve sessizliğini korudu. Sonunda ona, “Peki şimdi Charles, şimdi ne kadar gerçeğiz?” diye sordum.

“Hatalı konuşmuşum. Asıl problem *sen* değilsin, *benim*. Kendime sakladığım, söylemekten çekindiğim o kadar çok şey var ki.”

“Senden uzaklaşacağımdan korktuğun için mi?”

Charles başını salladı. “Kısmen.”

Artık meseleyi kesin olarak anlamıştım: Yaşım. Başka hastalarla da bu konu gündeme gelmişti. “Benim canımı yakmaktan korktuğun için mi?” diye sordum.

Başıyla onayladı.

“Güven bana: Kendi duygularımla baş etmek benim işim. Senin yanında kalacağım. Sen bir yerden başlamaya çalış.”

Charles kravatını gevşetti ve gömleğinin üst düğmesini açtı. “Peki, dün gece gördüğüm rüyalarından bir diğerini anlatayım. Ofisinde seninle konuşuyoruz ama ofisin marangoz atölyesine benziyor. Bir odun yığını, büyük bir testere, rende ve zımpara gözüme çarpıyor. Derken, sen birden bir feryat koparıyorsun ve göğsünü tutarak yere yığılıyorsun. Sana yardım etmek için fırlıyorum. 911’i arıyorum ve ambulans gelene kadar sana sarılıyorum. Sonra da seni sedyeye yerleştirmelerine yardım ediyorum. Devamı da vardı ama şimdi hatırlamıyorum.”

“Bu rüyayla ilgili yorumların ne?”

“Yani... bence son derece açık bir rüya. Yaşının farkındayım ve ölmenden korkuyorum. Marangoz kısmı da çok bariz. Rüyamda seni ortaokuldaki atölye öğretmenim Bay Reilly’yle birleştirmiş olmalıyım. Çok yaşlıydı ve benim için bir tür baba figürüydü. Ortaokuldan sonra bile onu ziyaret etmeye devam etmiştim.”

“Peki ya rüyadaki duygular?”

“Net değil ama panik hissini ve sana yardım etmekten duyduğum gururu hatırlıyorum.”

“Bunu gündeme getirmen iyi oldu. Bana anlatmaktan kaçındığın başka rüyalar varsa onlardan da bahsedebilir misin?”

“Şey, peki... Bunu anlatmaktan rahatsızım ama bir hafta ya da on gün önce gördüğüm bir rüya vardı, aklıma takılmıştı. Rüya da şimdiki gibi karşılıklı koltuklarda oturuyorduk ama duvarlar yoktu. İçeride mi yoksa dışarıda mı olduğumuzu anlamıyordum. Senin suratın asıktı. Bana doğru eğilip altı aylık ömrünün kaldığını söyledin. Sonra da... burası çok tuhaf... seninle bir pazarlığa giriştim. Ben sana nasıl ölüneceğini öğretecektim, sen de bana nasıl terapist olunacağını. İkimizin de epey ağlaması haricinde pek bir şey hatırlamıyorum.”

“İlk bölüm açık, elbette yaşımın farkındasın ve uzun yaşamayacağımdan endişelisin. Peki ya terapist olmak istemekle ilgili ikinci kısım?”

“Ondan ne çıkarabileceğimi bilmiyorum. Terapist olabileceğimi hiç düşünmedim. Beni aşardı. Sürekli böyle güçlü duygularla karşılaşmayı kaldıramazdım. Sana gerçekten hayranım. Bana karşı hep çok nazik davrandın ve beni hep doğru yönlendirdin.” Gözyaşlarını silmek için uzanıp bir peçete aldı. “Bu benim için çok zor. Sen bana ne çok şey verdin... Bense burada oturmuş hakkında korkunç rüyalar anlatıp canını yakıyorum. Bu doğru değil.”

“Burada üzerine düşen şey düşüncelerini benimle paylaşmak. Bunu da gayet güzel yapıyorsun. Elbette yaşım seni endişelendiriyor. İkimiz de benim yaşımda, seksen bir yaşında bir insanın hayatının sonlarına yaklaşmakta olduğunu biliyoruz. Sen şimdi hem James’in hem de babanın yasını tutuyorsun. Bu dönemde beni kaybetmekten de korkman çok doğal. Seksen bir sahiden de ileri bir yaş, insanı şaşırtacak kadar hem de. Düşündükçe ben de şaşıyorum. Kendimi hiç yaşlı hissetmiyorum. Ne ara seksen bir

oldum diye her defasında düşünüyorum. Sınıfımda, yaz kampındaki beyzbol takımında, tenis takımında hep en küçük çocuk bendim. Şimdi ise gittiğim her yerin... restoranlar, filmler, konferanslar... en yaşlısıyım. Buna bir türlü alışamıyorum.”

Derin bir nefes aldım. Birkaç saniye sessizce oturduk. “İlerlemeden önce, tekrar bir noktaya parmak basmak istiyorum. Ne durumdayız? Boşluğun boyutu nedir?”

“Boşluk epey küçüldü. Ama bu gerçekten çok zor. Bu normal bir konuşma değil. Genelde bir insana, *ölmenden korkuyorum*, demezsin. Bu senin için çok acı verici olmalı. Oysa şu an canını yakmak isteyeceğim belki de en son insansın.”

“Ama burası olağandışı bir yer. Burada dürüstlüğe engel olacak hiçbir tabumuz yok ya da en azından olmamalı. Ayrıca unutma ki gündeme getirdiğin konular benim zaten üstüne uzun uzun düşündüğüm şeyler. Bu alanda çalışmanın önemli bir parçası da gözünü her şeye açık tutmak.”

Charles başıyla onayladı. Kısa bir sessizlik oldu.

“Bugün her zamankinden çok daha fazla sessizlik oluyor,” diyerek sessizliği böldüm.

Charles yine başıyla onayladı. “Gerçekten tamamen buradayım ve tamamen seninleyim. Sadece... bu tartışma beni heyecanlandırıyor.”

“Sana söylemek istediğim önemli bir şey daha var,” dedim. İster inan ister inanma, insanın yaşamının sonuna yaklaşmasının bazı olumlu etkileri de oluyor. Sana birkaç gün önceki garip bir deneyimimden bahsetmek istiyorum. Akşam altı civarıydı. Eşimi, evin önündeki posta kutusunu açarken gördüm. Ona doğru yürüdüm. O da başını çevirdi ve gülümsedi. Aniden açıklayamayacağım bir biçimde, zihnim sahneyi değiştirdi ve birkaç saniyeliğine de olsa karanlık bir odada oturmuş yaşamımdan sahnelerin yer aldığı bir film izlemekte olduğumu hayal ettim. *Krapp'ın Son Bandı*'ndaki

ana karakter gibi hissettim. Samuel Beckett'in o oyununu biliyor musun?"

"Hayır ama duymuştum."

"Oyun doğum gününde, eski doğum günlerinde yaptığı ses kayıtlarını dinleyen yaşlı bir adamın monoloğundan oluşuyor. İşte ben de bir nevi Krapp gibi yaşamımın eski sahnelerinden oluşan bir film canlandırdım kafamda. İşte orada, ölen eşimin yüzünde kocaman bir gülümsemeyle bana döndüğünü, beni yanına çağır-dığını hayal ettim. Onu izlerken içimi korkunç bir hüznün, tarifsiz bir keder kapladı. Derken birden bu görüntüler dağıldı ve şim-diye geri döndüm. Eşim şu an canlıydı, ışık saçıyordu, o güzel gülümsemesiyle her yeri aydınlatıyordu. Sıcacık bir neşe yükseldi içimde. Hâlâ hayatta olduğumuz için minnettardım. Koşar adımlarla yanına gidip ona sarıldım. Sonra da her akşamüstü olduğu gibi yürüyüşe çıktık."

Bu deneyimimi, gözyaşlarımı gizleyerek anlatmam imkânsızdı. Peçete almak için eğildim. Charles da yeni bir peçete alıp gözlerini sildi. "Yani diyorsunuz ki *elindekilerin kıymetini bil.*"

"Evet, aynen öyle. Diyorum ki... sonun yaklaşmakta olduğunu fark etmek bizi şu ana daha canlı sarılmaya teşvik edebilir."

Charles'la aynı anda saate baktık. Süreyi birkaç dakika aşmış-tık. Yavaşça eşyalarını topladı. "Tükendim," diye fısıldadı. "Sen de yorulmuşsundur."

Koltuğumda dikleştirdim. "Hiç yorulmadım. Hatta böyle derin ve gerçek seanslar beni canlandırır. İyi iş çıkardın Charles. Birlikte ortaya güzel bir şey çıkardık."

Ofisin kapısını açtım ve her zamanki gibi çıkmadan önce tokalaştık. Ardından kapıyı kapatır kapatmaz kafama dank etti. "Hayır, bunu yapamam. Seansı böyle bitiremem." Hemen kapıyı açtım ve onu geri çağırıp şöyle dedim: "Charles, az önce eskiden

beri yapmadığım ve hiç yapmak istemediğim bir şeyi yaptım. İşin aslı şu ki yaptığımız bu zorlu ve derin çalışma beni de yordu, hatta biraz tüketti. Bu nedenle bugün başka randevum olmadığına şükrediyorum.” Ona bakıp bekledim. Nasıl bir tepki alacağımdan emin değildim.

“Ah Irv, bunu biliyorum. Seni sandığından daha iyi tanıyorum. *Terapistlik* olsun diye yaptığın şeyleri fark ediyorum.”

~ 3 ~

Arabesk

Şaşırmıştım. Elli yıllık meslek hayatımın ardından artık görmediğim bir şey kalmadı sanıyordum ama ilk defa yeni bir hasta, ofisime gençlik yıllarımdan kalma bir fotoğrafla girmişti. Yetmişlerinde, Natasha isimli, hayli yapılı bir vücudu olan bu Rus kadın elinde tuttuğu fotoğrafı incelerken gözlerini bana dikince iyice gerildim. Fotoğrafta arabesk pozisyonunda durmuş güzel bir balerin vardı. Tek ayağının üstünde, parmak ucunda yükselmiş, her iki kolunu zarifçe yukarı uzatmıştı. Gözlerimi yeniden Natasha'ya doğrulttum. Artık eskisi gibi narin gözükmüyordu ama koltuğa bir balerin zarafetiyle yerleşmişti. İçindeki genç dansçıyı görmeye çalıştığımı hissetmiş olacak ki çenesini hafifçe yukarı kaldırdı ve başını, profilini net görmemi sağlayacak şekilde hafifçe çevirdi. Natasha'nın yüz hatları sertleşmişti. Belki bunun sebebi çok fazla Rus kışına maruz kalması ya da fazla alkol tüketmesiydi. Zerafet timsali gençlik fotoğrafına bir defa daha göz gezdirdim ve bugün de, eskisi kadar olmasa da çekici bir kadın olduğunu düşündüm.

“Çok hoş değil miymişim?” diye sordu mahcup bir ifadeyle. Başımla onayladım. Sözlerine devam etti. “La Scala'nın baş balerinlerindendim.”

“Kendinizi düşünürken hep geçmiş zaman kipi mi kullanırsınız?”

Geri çekildi. “Ne kadar kaba bir soru bu Doktor Yalom. Anlıyorum ki her terapist gibi siz de kabalıktan nasibinizi almışsınız. Ama...” Bir an duraksadıktan sonra devam etti. “Belki de öyledir. Belki de haklısınızdır. Gelin görün ki balerin Natasha örneğinde ilginç bir şey var ki o da otuz yaşına gelmeden dans kariyerimin bitmiş olmasıdır. Yani bundan tam kırk yıl önce. Ve dans etmeyi bıraktığım günden beri çok ama çok daha mutluyum.”

“Dansı kırk yıl önce bırakmışsınız ama bugün ofisime genç bir dansçıyken çekilmiş fotoğrafınızla geldiniz. Bugünkü Natasha’nın ilgimi çekmeyeceğini düşündünüz herhalde.”

İki üç defa göz kırptıktan sonra gözlerini bir dakika kadar ofisimde dolaştırıp dekorasyonu inceledi. “Dün gece sizi rüyamda gördüm,” dedi. “Gözlerimi kapattığımda aynı sahne yine canlanıyor. Sizi görmeye geliyordum. Bir odaya girdim. Tıpkı bu ofise benziyordu. Belki de evinizdi. İçeride bir sürü insan vardı, belki eşiniz ve aileniz. Elimizde bez bir çanta vardı, içinde ise çok sayıda silah ve onları temizlemek için gereken ekipman... Siz bir köşede duruyordunuz, çevreniz insanlarla çevriliydi. Schopenhauer romanındaki fotoğrafınızdan tanımıştım sizi. Yanınıza gelemiyordum, bakışlarınızı bile yakalayamıyordum. Devamı da vardı ama şu an sadece bu kadarını hatırlayabiliyorum.”

“Ah... Peki rüyanız ile bana bu fotoğrafı vermeniz arasında bir bağlantı kurabiliyor musunuz?”

“Silah, penis demektir. Uzun süre psikanalize gittiğim için bunu biliyorum. Analistim bana penisi bir silah olarak kullandığını söylemişti. Bizim dans topluluğundaki baş dansçılardan olan erkek arkadaşım Sergey’le (kendisi sonradan eşim oldu) tartıştığımda dışarı çıkar, sarhoş olur, herhangi bir penis bulurdum ve kim olduğunu önemsemeden, Sergey’i yaralayıp kendimi daha iyi hissetmek için

onunla yatardım. Bu her zaman işe yarardı ama yalnızca kısa bir süreliğine. Oldukça kısa bir süreliğine...”

“Peki ya fotoğraf ile rüya arasındaki bağlantı?”

“Hâlâ aynı soru mu? İsrar ediyorsunuz yani... Sanırım genç halimin fotoğrafını cinsel açıdan ilginizi çekebilmek için kullandığımı ima ediyorsunuz. Bu hem onur kırıcı hem de oldukça saçma.”

Elinde bir fotoğrafla yaptığı o şaşaalı giriş büyük anlamlar taşıyordu. Bundan şüphem yoktu elbette ama şimdilik bunu bir kenara bırakıp konuya doğrudan girmeye karar verdim. “Bana başvurma nedeniniz üzerine biraz konuşmak istiyorum. E-postanızda San Francisco’da kısa bir süre kalabileceğinizi, sizinle bugün ve yarın görüşmemin son derece acil önem taşıdığını çünkü yaşamının dışında bir yerlerde kaybolmuş da geri dönüş yolunu bulamıyormuş gibi hissettiğinizi belirtmişsiniz. Lütfen bunu biraz daha açın. Bunun bir ölüm kalım meselesi olduğunu yazmışsınız.”

“Evet, öyleymiş gibi hissediyorum. Bunu tarif etmem çok zor ama bana çok ciddi bir şey oluyor. Kaliforniya’ya eşim Pavel’le geldik. Bu tür seyahatlerde hep yaptığımız şeyleri yaptık. O bazı önemli müşterileriyle buluştu, sonra birlikte Rus arkadaşlarımızla görüştük, arabayla Napa Vadisi’ni dolaştık, San Francisco operasına gittik, güzel restoranlarda yemek yedik. Ama bu defa bir şeyler farklıydı. Nasıl anlatsam... Rusça’da buna *ostrannaya* denir. Sanki gerçekten burada değilmişim gibi. Olan biten hiçbir şeyi tam olarak hissedemiyorum. Çevremden soyutlanmış durumdayım. Sanki burada duran, tüm bunları yaşayan *ben* değilim. Gerginim, kafam dağınık. Uykularım da çok bozuldu. Keşke İngilizcem daha iyi olsaydı da size vaziyetimi daha iyi tarif edebilseydim. Amerika’da dört sene kaldığım bir dönem vardı. İngilizce dersleri de aldım ama hâlâ çat pat konuşuyorum.”

“İngilizceniz son derece iyi, yaşadıklarınızı da gayet güzel tarif ettiniz. Peki, siz tüm bunları nasıl açıklıyorsunuz? Sizce ne oluyor size?”

“Afallamış durumdayım. Daha önce dediğim gibi, uzun süre önce korkunç bir kriz döneminde dört sene kadar psikanalize gitmem gerekmişti. O zaman bile *bu* duygu yoktu. Sonrasında da hayatım iyi gitti. Yıllardır hiçbir sıkıntım yoktu.”

“Bu... yaşamınızın içinde değilmiş gibi olma hali. Bunun izini sürmeye çalışalım. Sizce bu duygu ne zaman başlamıştır? Ne kadar önce?”

“Bilemiyorum. O kadar tuhaf ve belirsiz bir duygu ki, tam olarak tespit etmek güç. Üç gündür Kaliforniya’da olduğumuzu biliyorum...”

“Bana e-postayı bir hafta önce göndermişsiniz. Demek ki o zaman henüz Kaliforniya’da değildiniz. Neredeydiniz peki?”

“New York’ta bir hafta kaldık, sonra Washington’a geçip birkaç gün de orada kaldık. Oradan da uçakla buraya geldik.”

“New York’ta veya Washington’da sizi rahatsız eden herhangi bir şey oldu mu?”

“Hiçbir şey olmadı. Saat farkının yarattığı olağan sıkıntı sadece. Pavel’in çok sayıda toplantısı olduğu için tek başıma şehri gezecek bol bol vaktim olacaktı. Normalde gittiğim şehirleri keşfetmeyi çok severim.”

“Peki bu defa nasıldı? Eşiniz çalışırken tam olarak ne yaptığınızı anlatın bana.”

“New York’ta yürüdüm. Şey... İngilizcesi nasıldı? İnsanlara baktım? Geleni geçeni izledim.”

“Evet, geleni geçeni izlemek.”

“İşte, geleni geçeni izledim, alışveriş yaptım ve günlerce Metropolitan Museum of Art’ı dolaştım. Ah evet, New York’ta iyi

hissediyordum, bundan eminim. Çünkü güzel ve güneşli bir günde Pavel'la birlikte vapura binip Ellis Adası'nı dolaştığımızı, Özgürlük Anıtı'nı gördüğümü hatırlıyorum. Harika bir histi. Demek ki New York seyahatinden *sonra* düşüşe geçmişim."

"O halde Washington'ı hatırlamaya çalışın. Orada neler yaptınız?"

"Hep ne yapıyorsam onu... Her zamanki gibi her gün Smithsonian Müzesi'ne gittim. Hava ve Uzay, Doğa Tarihi, Amerikan Tarihi bölümlerini gezdim ve... Ah evet, evet! Ulusal Galeri'yi ziyaret ettiğimde çarpıcı bir olay yaşamıştım."

"Ne olmuştu? Anlatmaya çalışın."

"Binanın dışındaki devasa bir afişte, müzede bale tarihiyle ilgili bir sergi olduğu duyurusunu görünce çok heyecanlanmıştım."

"Evet, sonra ne oldu?"

"Afişi görür görmez galeriye koştum. O kadar heyecanlıydım ki insanları ite kaka sıranın önüne geçtim. Bir şey arıyordum. Galiba Sergey'i arıyordum."

"Sergey, ilk eşiniz..."

"Evet, ilk eşim. Bunun size bir şey ifade edebilmesi için önce hayatımla ilgili bazı şeyleri anlatmam lazım. Bazı önemli noktaları paylaşabilir miyim? Günlerdir bu konuşmanın provasını yapıyorum."

Sahneye çıkmak üzere olduğunu görünce, bu sunumun zamanımızı hayli tüketebileceği endişesiyle, "Evet, kısaca özetlemeniz iyi olacaktır," yanıtını verdim.

"İlk olarak, bana hiç annelik yapılmadığını bilmeniz gerekiyor. Analizimde de bu duruma yoğunlaşmıştık. Odessa'da doğdum. Ebeveynlerim daha ben doğmadan ayrılmışlar. Babamı hiç tanımadım. Annem ondan hiç bahsetmezdi. Zaten, pek bir şey de anlatmazdı. Zavallı kadıncağız hep hastaydı. Ben on yaşına gelmeden kanserden öldü. Onuncu yaş günü partimi hatırlıyorum..."

“Natasha, böldüğüm için özür dilerim ama bir ikilem yaşıyorum. İnanın bana, anlatacaklarınız son derece ilgimi çekiyor fakat bir yandan da zamanı gözetmek zorundayım çünkü yalnızca iki seansımız var. Bu vakti sizin için en iyi şekilde değerlendirmek istiyorum.”

“Çok haklısınız. Sahnedeysen zamanı unuturum. Acele edeceğim ve söz veriyorum konudan sapmayacağım. Annem öldükten sonra ikiz kardeşi Olga Teyze beni St. Petersburg’a, yanına aldı ve o büyüttü. Olga Teyze nazik bir insandı, bana hep iyi davranırdı ama evli olmadığı ve geçimini kendi sağladığı için yoğun çalışıyor, bana pek zaman ayıramıyordu. İyi bir kemancıydı. Yılın büyük kısmında senfoni orkestrasıyla turnede olurdu. Benim iyi bir dansçı olduğumu bildiği için yanına yerleşmemden bir yıl kadar sonra beni seçmelere götürdü. Yeterince iyi performans gösterince de beni Vaganova Bale Akademisi’ne yazdırdı. Orada sekiz yıl geçirdim. Çok başarılıydım ve on sekiz yaşına geldiğimde Kirov Opera ve Bale Tiyatrosu’ndan teklif aldım. Birkaç yıl orada dans ettim. Sergey’le de orada tanıştım. Çağımızın en büyük dansçılarından, egoistlerinden, zamparalarından biri. Hayatımın aşkı Sergey.”

“Şimdiki zaman kipi kullanıyorsunuz? Hâlâ hayatınızın aşkı mı?”

Sözünü böldüğüm için öfkelen-di. “Lütfen, bırakın da devam edeyim. Acele etmemi istediniz, ediyorum. Bunu kendi istediğim şekilde anlatmak istiyorum. Sergey’le evlendik. Sergey, La Scala’dan gelen bir teklifi kabul edince, birlikte İtalya’ya kaçtık. Bu neredeyse bir mucizeydi. Takdir edersiniz ki o yıllarda Rusya’da yaşamak hayli güçtü. Şimdi Sergey’den biraz bahsetmeliyim. Hayatımda başrole sahipti. Evliliğimizin ilk yılı daha dolmadan şiddetli ağrılarım baş gösterdi. Doktor gut hastalığım olduğunu söyledi. Bir balerin için daha felaket bir hastalık olabilir mi? Olamaz! Gut yüzünden kariyerim otuz yaşına gelmeden bitti. Peki ya hayatımın aşkı Sergey ne yaptı? Hiç vakit kaybetmeden beni başka bir dansçı için terk

etti. Peki ben ne yaptım? Çıldırđım, neredeyse alkolden kendimi öldürecek noktaya geldim. Hatta onu da az kalsın öldürüyordum, elimdeki kırık şişeyle yüzünü çizip kendimden çok sayıda hatıra bıraktım. Teyzem gelip beni Milano'daki bir psikiyatri hastanesinden almak zorunda kaldı. Birlikte Rusya'ya döndük. İşte *bu noktada* beni kurtaran psikanalize başladım. Teyzem bana Rusya'daki az sayıda psikanalistten birini buldu ki o da zaten gizli çalışıyordu. Analizimin büyük bir kısmı Sergey'le ilgiliydi. Bana yaşattığı acıyı atlatmak, alkolü sonsuza kadar bırakmak, sığ ilişkilerimi sonlandırmak... Ve belki bir de nasıl sevilleceğini öğrenmek; kendimi ve başkalarını.

“Toparladıktan sonra üniversiteye gittim. Müzik derslerinde çelloya yeteneğim olduğunu fark edince çok şaşırdım. O kadar yetenekliydim ki yalnızca çalmakla kalmıyor, öğretebiliyordum da. O gün bugündür çello öğretmenliği yapıyorum. Eşim Pavel ilk öğrencilerimden biriydi. Kendisi hayatım boyunca gördüğüm en kötü çellistti. Ama harika bir insandır. Çok zeki ve başarılı bir işadamıydı. Âşık olduk. Benim için eşinden boşandı. Evlendik ve birlikte uzun, şahane bir yaşamımız oldu.”

“Son derece kısa ve net Natasha. Teşekkürler.”

“Dediğim gibi, bunun provasını defalarca yaptım. Bölünmesini neden istemediğimi herhalde anlamışsınızdır?”

“Evet, anladım. Şimdi Washington'daki müzeye dönelim. Bu arada, kullandığım sözcüklerden anlamadığınız olursa lütfen söyleyin.”

“Şimdiye kadar hepsini anladım. Sözcük dağarcığım iyidir. İngilizcem paslanmasın diye bol bol Amerikan edebiyatı okurum. Şu anda *Yağmur Kral'*ı okuyorum.”

“Güzel seçim. Benim en sevdiğim kitaplardan biridir. Bellow da bir Dostoyevski olmasa bile edebiyatımızın en büyük yazarla-

rındandır. Sergiye dönecek olursak, bana anlattıklarınızdan sonra, bunun sizin için çok duygusal bir deneyim olduğunu anlayabiliyorum. Bana, tam olarak ne olduğunu söyleyin. Sergey'i, *hayatımın aşkı* dediğiniz adamı aramak için içeri girdiniz."

"Evet, şimdi dönüp bakınca oraya girerken asıl amacımın Sergey'i görmek olduğuna eminim. Bu kendimden bile gizlediğim bir amaçmış. Hayatımın aşkı derken, *bilinçli* hayatımın aşkı olması gerekmiyor. Sizin gibi meşhur bir psikiyatrin bunu anlamasını beklerim."

"Mea culpa."¹ Natasha'nın bu ufak iğnelemeleri beni keyiflendiriyordu.

"Sizi affediyorum. Ama bu seferlik. Şimdi gelelim sergiye. Sergide Bolşoy'dan ve Kirov'dan bol miktarda Rusça eski poster vardı. Girişe yakın bir yerde asılı olanda Sergey'in muazzam bir fotoğrafı yer alıyordu. *Kuşu Gölü*'nde, tıpkı bir melek gibi gökyüzünde süzülürken çekilmiş bir fotoğraf. Biraz bulanık gibiydi, ismi de yazmıyordu ama onun Sergey olduğundan emindim. Sergiyi saatlerce baştan aşağı dolaştım ama adı hiçbir yerde geçmiyordu, bir defa bile göremedim. İnanabiliyor musunuz? Sergey bir tanrı gibiydi ama ismi artık yoktu. Şimdi hatırladım..."

"Neyi? Neyi hatırladınız?"

"Ne zaman kendimi kaybetmeye başladığımı sormuştunuz. İşte *o zaman*. Binadan âdeta trans halinde çıktığımı hatırlıyorum. O zamandan beri de kendim gibi hissetmiyorum."

"Müzedeki kendinizi aradığınızı da hatırlıyor musunuz? Fotoğraflarda ya da yazılarda *kendi* adınızı da aradınız mı?"

"O günü pek iyi hatırlamıyorum o nedenle şimdi yeniden kurgulamam gerekecek. Kurgulamak doğru bir sözcük oldu mu?"

1 (Lat.) *Benim hatam ya da bağışlayın*, anlamlarına gelebilecek söz. (ç. n.)

“Anlıyorum. Anıyı yeniden canlandırmanız gerekeceğinden bahsediyorsunuz.”

“Evet, yeniden canlandırmam gerek. Zannederseniz Sergey’den bahsedilmemesi beni öyle şaşırttı ki kendi kendime, ‘O bile yoksa, zaten ben hiç olmam,’ diye düşündüm. Öte yandan, belki alttan alta kendi ismimi de aramışımdır. La Scala’nın *Giselle*’inden bazı tarihi belirtilmemiş fotoğraflar vardı. İki sezon boyunca Myrtha’yı oynamıştım. Fotoğraflardan birine daha yakından bakayım derken iyice dibine girdim ve burnum fotoğrafa dokundu. Hemen müze görevlisi yanıma geldi ve yerde hayaî bir çizgi çizip daha fazla yaklaşmam için beni uyardı.”

“İnsanın böyle tarihî fotoğraflarda kendini araması bence gayet insani bir durum.”

“Ama benim kendimi aramaya ne hakkım vardı ki? Tekrar ediyorum, sanırım hâlâ anlamadınız. Dinlemiyorsunuz. Sergey’in bir tanrı olduğunu, hepimizin çok üstünde, bulutlarda yaşadığını ve bizlerin, diğer tüm dansçıların, ona devasa bir uçağa hayranlıkla bakan çocuklar gibi baktığımızı tam olarak kavrayamadınız.”

“Kafam karıştı. Sergey’le ilgili şu ana kadar bildiklerimi özetlemek istiyorum: Harika bir dansçı, ikiniz Rusya’da birlikte sahne aldınız, sonra o dans etmek üzere İtalya’ya göç etmeye karar verince siz de onunla gitmeyi seçtiniz ve onunla evlendiniz. Sonra siz gut hastalığına yakalanınca sizi hemen terk etti ve başka bir kadınla ilişki yaşamaya başladı. Siz de bu noktada epey rahatsızlandınız ve kırık bir şişeyle suratını paramparça ettiniz. Buraya kadar doğru mu?”

Natasha başıyla onayladı. “Doğru.”

“Teyzenizle birlikte İtalya’dan ayrıldıktan sonra Sergey’le iletişiminiz sürdü mü?”

“Hayır. Hiç... Onu bir daha hiç görmedim. En ufak bir haber bile almadım.”

“Ama onu düşünmeye devam ettiniz sanırım.”

“Evet, ilk zamanlar bir yerde adı geçtiğinde kafama o kadar takılırdı ki onu zihnimden atabilmek için kafamı duvarlara vururdum. Ama zamanla onu hafızamdan sildim. Söküp attım.”

“Size çok büyük bir zarar vermiş ve siz de onu hafızanızdan atmışsınız ama geçen hafta Ulusal Galeri’deki sergiye hayatınızın aşkı olduğunu düşünerek, onu arayarak girmişsiniz ve gözden kaçırılmış, unutulmuş olduğunu görünce öfkelenmişsiniz. Kafamın neden karıştığı herhalde anlaşılıyordur.”

“Evet, evet, anlıyorum. Büyük bir çelişki, haklısınız. O sergiye gitmek, zihnimde bir kazı yapmak gibiydi. Sanki yanlışlıkla büyük bir enerji hattını deldim ve her şey fışkırmaya başladı. Dağınık konuşuyorum ama anlayabiliyor musunuz dediklerimi?”

Başımı evet anlamında salladım ve Natasha sözlerini sürdürdü. “Sergey benden dört yaş büyüktü, demek ki şimdi yetmiş üç yaşında. Yaşıyorsa tabii. Oysa ben yetmiş üç yaşında bir Sergey’i hayal bile edemiyorum. Bu imkânsız. İnanın bana, onu tanısanız demek istediğimi anlardınız. Zihnimde yalnızca, posterdeki gibi sonsuza kadar havada seyir halinde olan genç ve yakışıklı bir dansçı var. Ondan hiç haber aldım mı? Hayır, yıllar önce suratını parçaladığımdan beri hiç haber almadım! Araştırabilirim aslında. Muhtemelen internette ya da Facebook’ta bulabilirim ama bu beni korkutuyor.”

“Nedir sizi korkutan?”

“Hemen her şey. Ölmüş olması. Hâlâ yakışıklı olması ve beni istemesi. Yazışmamız, göğsümdeki ağrının tahammül edilemez hale gelmesi, yeniden âşık olmam. Pavel’i terk edip her neredeyse Sergey’in yanına gitmem.”

“Sanki Sergey’le geçen yıllarınız zamanda donmuş da bir yerlerde durmaya devam ediyormuş gibi konuşuyorsunuz. Sanki yeniden

oraya dönerseniz her şey... karşılıklı aşk, arzular, hatta gençliğin verdiği güzellik bile aynı şekilde bekliyor olacak.”

“Çok doğru.”

“Oysa gerçek yaşamdaki senaryoya göre Sergey ya ölmüş olacak ya da yetmiş üç yaşında buruşuk, yaşlı bir adam olacak. Saçları grileşmiş, ağarmış veya belki kelleşmiş olacak. Muhtemelen biraz kamburlaşmış olacak. Birlikte olduğunuz dönemle ilgili sizden çok farklı hisleri olacak. Aynaya bakıp yüzündeki yara izini görünce hakkınızda pek iyi şeyler düşünmüyor olabilir.”

“Ne derseniz deyin, şu an sizi dinlemiyorum. Tek bir kelimenizi bile dinlemiyorum.”

Zaman dolmuştu. Kapıya doğru yönelirken fotoğrafını sehpanın üstünde unuttuğunu fark edip geri döndü. Fotoğrafı alıp ona verdim. Çantasına koydu ve “Yarın görüşürüz. Ama bu fotoğraftan bahsetmek yok. *Basta!*” dedi.

Ertesi günkü görüşmemizin başında, “Bu gece Odessa’ya uçuyorum,” dedi. “Sizin yüzünüzden doğru düzgün uyuyamadığım için bunun son görüşmemiz olmasına pek üzülüyorum. Sergey’le ilgili söyledikleriniz çok acımasızdı. Çok acımasız. Lütfen şu soruma cevap verin: Tüm hastalarınızla böyle mi konuşursunuz?”

“Lütfen bu tavrımı sizde gördüğüm güce bir iltifat olarak kabul edin.”

Biraz afallamış bir ifadeyle dudaklarını büzdü. Tam cevap verecekti ki kendini tuttu ve bana uzun uzun baktı. Derin bir nefes verip arkasına yaslandı. Sonra, “Pekâlâ, sizi anlıyorum. Hazırım. Dinliyorum. Bekliyorum,” dedi.

“Gece sizi uyutmayan düşüncelerden bahsederek başlayalım lütfen.”

“Gecenin büyük kısmını kesik kesik uyuyarak geçirdim çünkü her defasında aynı rüyanın farklı versiyonlarını gördüm. Rüya

bir heyetle birlikte Kongo'ya gidiyorum. Birden gruptakiler kayboluyor ve yalnız kalıyorum. Dünyanın en tehlikeli noktasında bulunduğumu fark edince panikliyorum. Sonra diğer versiyonlardan birinde, ıssız bir mahallede dolaşıp evlerin kapılarını çalıyorum ama kimse açmıyor. Hepsi terk edilmiş, kimse kalmamış. Bir diğerinde terk edilmiş evlerden birine girip bir dolaba saklanıyorum. Derken dışarıdan yaklaşan ayak sesleri duyuyorum. Sonraki rüyada cep telefonumdan heyeti arıyorum ama nerede olduğumu bilmediğim için onlara tarif edemiyorum. Yanlarında fener getirmelerini, bu sayede onları camdan görebileceğimi söylüyorum. Sonra çok büyük bir şehirde olduğumu ve bu önerimin işe yaramayacağını fark ediyorum.”

“İşte bu tüm gece devam etti, korkunç bir şeyin beni bulup götürmesini bekledim durdum...” Elini göğsüne koydu. “Şimdi bile rüyayı size anlatırken kalbim güm güm atıyor.”

“Gece boyu süren bir kâbus. Ne fena! Rüayla ilgili ne gibi tahminleriniz var? Düşünün ve bana aklınıza her ne gelirse gelsin söyleyin.”

“Geçenlerde gazetede Afrika'daki vahşetle ilgili, çocuk ordularının önlerine çıkan herkesi öldürmesiyle ilgili bir makale vardı ama tamamını okumadan bıraktım çünkü bu tür şeyler bana hep kâbus gördürür. Bir cinayet sahnesi gördüğümde televizyonu kapattım. Sırf bu nedenle kaç filmde çıktığımı tahmin edemezsiniz.”

“Devam edin. Rüayla ilgili hatırladığınız ne varsa anlatın.”

“Hepsi bu. Her seferinde farklı bir yerdeyim ve hayatım tehlikede.”

“*Hayatım tehlikede* sözü üzerine biraz düşünün. Serbest çağrışımında bulunmaya çalışın. Yani bırakın zihniniz aksın, siz onu biraz uzaktan izleyin ve önünüzden geçen düşünceleri bana anlatın. Tıpkı sinema filmi izler gibi.”

Derin bir nefes verip bana hiddetli bir bakış fırlattıktan sonra başını koltuğun arkasına yasladı ve “Hayatım tehlikede, hayatım tehlikede...” diye fısıldadı. Ardından sessizliğe gömüldü.

Bir, iki dakika geçtikten sonra onu uyarma ihtiyacı duydum ve “Lütfen biraz daha yüksek sesle,” dedim.

“*Sizin* ne duymak istediğinizi biliyorum.”

“Ve bunu bana söylemek istemiyorsunuz.”

Başıyla onayladı.

“Şunu hayal edin,” diye sürdürdüm sözlerimi. “Bugün zamanımız dolana kadar sessiz kalıyorsunuz. Şimdi ofisten çıkmakta olduğunuzu düşünün. Nasıl hissediyor olursunuz?”

“Pekâlâ! Söyleyeceğim! *Elbette* hayatım tehlikede! Altmış dokuz yaşındayım. Daha ne kadar ömrüm kalmış olabilir ki? Hayatımın tamamı oradaydı. Gerçek hayatımın!”

“Gerçek hayatınız? Yani sahnede, Sergey’le dans ederken?”

“*Siz* hiç dans ettiniz mi?”

“Yalnızca biraz tap dansı. Fred Astaire’in hareketlerini taklit ederdim, bazen evde, bazen de sokakta...”

Natasha’nın gözleri fal taşı gibi açıldı ve bana hayretle baktı.

“Şaka yapıyorum,” dedim. “Dünyanın gelmiş geçmiş en kötü dansçılarından biriyimdir ama hevesli bir izleyicim. Sizi alkışlayan kalabalıkların önünde sahne almanın ne kadar ihtişamlı bir deneyim olduğunu tahmin edebiliyorum.”

“Bir psikiyatr için fazla muzipsiniz. Biraz da baştan çıkarıcı.”

“Bu size nasıl geliyor?”

“Tam kıvamında.”

“Güzel. O halde bana geçmişteki gerçek hayatınızı anlatın biraz.”

“Hayat o zamanlar çok renkliydi. Kalabalıklar, fotoğrafçılar, kulağınızı okşayan o müzik, kostümler ve tabii Sergey... İnanın

bana, dñyanın en güzel erkeklerinden biriydi. Elbette alkol, dansla sarhoş olmak, ateşli sevişmeler... Ondan sonra olan biten her şey yanında sönük kalıyor.” Konuşurken koltuğun ucunda oturan Natasha gevşeyip arkasına yaslandı.

“Şu an aklınızdan neler geçiyor?”

“Size söylemem gereken bir şey var. Bir süredir garip bir şey düşünüyorum. Sanki yaşadığım her gün, çok güzel bir gün olsa bile kederli gibi geliyor çünkü gerçek yaşamımdan bir gün daha uzaklaşmış oluyorum. Tuhaf, değil mi?”

“Daha önce de söylediğim gibi. Sanki gerçek yaşamınız, bir yerlerde dondurulmuş halde duruyormuş gibi. Bir aracımız olsa oraya gidebilirmişiz ve size tanıdık gelen şeyleri bana tek tek gösterebilirmişsiniz gibi. Söylemek istediğimi anlayabiliyor musunuz?”

Natasha başını evet anlamında sallayınca konuşmaya devam ettim: “Bu düşünce bir bakıma, müzeye gitmenizi anlamamız için de bir anahtar görevi görebilir. Siz orada yalnızca Sergey’i aramıyordunuz; kaybolan yaşamınızın tamamını arıyordunuz. Oysa zihninizin yetişkin tarafı, her şeyin geçici olduğunu, geçmişin yalnızca zihninizin içinde var olduğunu, daha önceki dünyanın beyninizde bir yerlerde bir elektrik akımıyla veya kimyasal sinyallerle saklanan bir anıdan ibaret olduğunu biliyor.”

“Natasha...” diye sürdürdüm sözlerimi. “Hayatta nasıl bir noktada olduğunuzu anlıyorum. Sizden yaşça çok daha büyüğüm ve ben de benzer meselelerle uğraşıyorum. Bence ölümün en karanlık yanlarından biri, ben öldüğümde tüm dünyamın, yani anı dünyamın bugüne dek tanıdığım herkesin içinde bulunduğu o zengin ve kökleri çok sağlammış gibi görünen dünyanın benimle birlikte kaybolup gidecek olması. Puf! İşte bu kadar. İki haftadır eski kâğıtlarla ve fotoğraflarla dolu kutuları seçiyorum. Her birine, mesela çocukken yaşadığım mahalledeki bir sokağın fotoğrafına ya da hayatta olan kimsenin tanımadığı bir akraba veya arkadaşın

fotoğrafına tek tek baktıktan sonra onları çöpe atıyorum. Bunu her yapışımında, eski gerçek dünyamın pul pul döküldüğüne şahit oldukça içim ürperiyor.”

Natasha derin bir nefes aldı ve daha yumuşak bir ses tonuyla cevap verdi: “Söylediklerinizin hepsini anlıyorum. Bunu benimle paylaştığınız için teşekkür ederim. Böyle kişisel deneyimlerinizi paylaşmanız benim için çok değerli. Söylediklerinizin doğru olduğunu biliyorum ama böylesi bir hakikati hazmetmek çok zor. Size bir şey söyleyeyim: Şu an, tam şu saniye, Sergey’in zihnimde titreştiğini hissediyorum. Sanki zihnimde dans eder bir halde, sonsuza kadar kalmaya uğraşıyor.”

“Sergey hakkında bir şeyler daha söylemek istiyorum,” diye yanıtladım. “Mezun oldukları liselerin pilav günlerinde, genelde çok tanımadıkları birine, bazen de eski erkek arkadaşlarına âşık olan çok insan tanıdım. Çoğu bu kişilerle evlendi. Bu evliliklerin bir kısmı başarılı oldu, bazıları ise felaketle sonuçlandı. Ben bu kişilerin çoğunun çağrışımla âşık olduğuna inanıyorum. Onların asıl sevdiği, gençliğe özgü neşeydi, okul günleriydi, önlerinde uzanan o heyecan dolu yaşama atılmak için duydukları sabırsızlıktı. Gerçekte, belli bir kişiye âşık değillerdi. Söylemek istediğim, Sergey de sizin gençliğinizin rüya gibi bir döneminin parçasıymış. Sırf bundan dolayı, ona sevgi aşıyorsunuz. Yani *ona aşkı yakıştıran sizsiniz.*”

Natasha yanıt vermedi. Aradan birkaç dakika geçtikten sonra, “Sessiz kaldığımız bu sürede aklınızdan neler geçti?” diye sordum.

“Sizin kitaplarınızdan birinin adını düşünüyordum: *Aşkın Celladı.*”

“Sizin aşkınıza da cellatlık yaptığımı mı düşünüyorsunuz?”

“Bunu inkâr edebilir misiniz?”

“Hatırlarsanız Pavel’e âşık olduğunuzu ve onunla harika bir hayat geçirdiğinizi anlatmıştınız bana. Siz bunları anlatırken çok keyifli bir birlikteliğiniz olduğunu hissettim. Dolayısıyla yaşad-

ğınız aşkın peşine düşmüş değilim. Benim hedefimde, aşk olduğu sanılan bir serap var.”

Sessizlik yaşandı.

“Lütfen sesli düşünün,” dedim.

“İçimde yumuşacık bir ses duyuyorum, bir fısıltı.”

“Ne diyor acaba?”

“Canın cehenneme, Sergey’den vazgeçemeyeceğim diyor.”

“Bu zaman alacak bir şey. Kendi temponuza göre hareket etmeniz gerekiyor. Size daha farklı bir soru sorayım: Görüşmeye başladığınızdan beri herhangi bir değişim yaşadınız mı?”

“Değişim derken? Nasıl bir şey kast ediyorsunuz?”

“Dün sanki yaşamınızı dışarıdan izliyormuş gibi hissettiğinizden, şu anı yaşayamadığınızdan bahsetmişsiniz. Bu belirtide herhangi bir değişiklik oldu mu? Bana sanki seansın içindeki mevcudiyetiniz güçlendi gibi geliyor.”

“Bunu inkâr edemem, haklısınız. Şimdikinden daha fazla *burada* olamazdım. Ayaklarımı kaynar sulara sokmak konsantrasyonumu son derece güçlendirdi.”

“Ben o kadar gaddar mıyım?”

“Gaddar mı? Gaddar denemez ama sert diyelim, hayli sert.”

Saate baktım. Yalnızca birkaç dakika kalmıştı. Bu süreyi nasıl kullanmalıydı?

“Natasha, acaba bana sormak istediğin bir şeyler var mı?”

“Hımm, bu soruyu beklemiyordum. Evet, aslında bir sorum var. *Siz* nasıl yapıyorsunuz? Seksen yaşında olmakla, sonun giderek yaklaşmasıyla nasıl baş ediyorsunuz?”

Ben yanıtlımı düşünürken, “Hayır, asıl gaddar olan benim. Lütfen beni affedin, bunu sormamam gerekirdi,” dedi.

“Sorunuz hiç de gaddarca değil. Bunu sormanıza sevindim. Kafamda dürüst bir yanıt oluşturmaya çalışıyorum. Schopenhauer’ın tutkulu aşkı, insanı kör eden güneş ışığıyla kıyasladığı bir lafı vardır. Yaşamın ileriki yıllarında bu ışık azalınca onun yüzünden daha önce göremediğimiz muhteşem bir yıldızlı gökyüzü belirmeye başlar. Dolayısıyla benim için de gençliğe özgü, bazen zalimce olabilen tutkularımın sönüp gitmesi daha önce göz ardı ettiğim yıldızlı gökyüzünün pek çok diğer mucizesinin kıymetini anlamamı sağladı. Seksenli yaşlarımda içindeyim ve size inanamayacağınız bir şey söyleyeceğim: İlk defa kendimle bu kadar barışığım. Biliyorum, varoluşum sona ermek üzere ama bu son başından beri orada duruyordu zaten. Şimdi, eskisinden farklı olarak saf bir farkındalığın keyfini sürüyorum. Ne şanslıyım ki bunu hayatımın neredeyse tamamında yanımda olan eşimle de paylaşabiliyorum.”

“Teşekkür ederim,” dedi Natasha. “Daha önce de söylediğim gibi, kişisel paylaşımlarınız benim için çok önemli. Son derece komik, siz konuşurken aklıma bu hafta gördüğüm bir rüya geldi. Unutup gitmiştim ama birden aklıma geldi. Şu an çok net hatırlıyorum. Issız bir yolda yürüyordum. Bir şekilde, bu yoldan en son köpeğim Baloo’nun geçtiğini biliyordum. Derken yolun kenarında Baloo’yu gördüm. Hemen yanına gittim, eğildim, gözlerinin içine baktım. Kendi kendime, *ikimiz de can taşıyoruz*, diye düşündüm. Ardından ondan daha üstün olmadığımı düşündüm.”

“Peki ya bu rüyaya eşlik eden duygular?”

“İlk başta köpeğimi tekrar gördüğüm için çok mutluydum. Baloo biz Amerika’ya doğru yola çıkmadan üç hafta önce öldü. On altı yıl boyunca benimleydi. Üzüntüm hayli zor geçti. Hatta Amerika seyahatimize denk gelmesine memnun oldum çünkü yas sürecimi atlatmama faydası olacağını düşündüm. Sizin köpeğiniz var mı? Köpeği olmayan anlayamaz...”

“Ah hayır, ben kediciyim. Ama sanırım kederinizin ne kadar derin olduğunu anlayabilirim.”

Kısa bir süre tereddüt etse de yanıttımdan tatmin olmuş gibi başını salladı. “Evet, oldukça derin. Eşim haddinden fazla derin olduğunu söylüyor. Ona kalırsa Baloo’ya fazla bağılmışım, onu çocuğum yerine koymuşum. Çocuğum olmadığından bahsetmedim size sanırım.”

“Yani rüyanızda Baloo’nun birkaç hafta önce çıktığı yoldan ilerliyorsunuz ve onun gözlerinin içine bakıp, ‘İkimiz de can taşıyoruz, ben senden üstün değilim,’ diyorsunuz. Sizce bu rüya ne anlatmaya çalışıyor?”

“Ne düşündüğünüzü biliyorum.”

“Bana da söyleyin lütfen.”

“Ben de Baloo gibi ölüme uzanan yolda yürüyorum.”

“Can taşıyan herkes gibi...”

“Evet, can taşıyan herkes gibi.”

“Peki ya siz ne düşünüyorsunuz?”

“Bu konuşmanın bana iyi gelmediğini düşünüyorum.”

“Yani sizi rahatsız ediyor.”

“İyileşeceğim diye birkaç seansa daha gelmeye kalkarsam beni eve ambulansla götürmek zorunda kalacaklar.”

“Dün bahsettiğiniz belirtilerin... hayattan kopukluk, soyutlanmışlık, hayatının içinde kalamama hali... Bunların her biri, bir can taşımanın getirisi olan acıyı hissetmemek için kendinizi uyuşturmanızı sağlıyor. Nasıl başladığımızı hatırlayalım. Ofisime elinizde bir fotoğrafla girmiştiniz.”

“Hayır, yine mi bu konu!”

“Bu konuyu açmamı yasakladığınızı biliyorum ama önemli olduğu için yasağı delmek zorundayım. Lütfen söyleyeceklerimi dinleyin. Bunları zaten biliyorsunuz. Size hâlihazırda bilmediğiniz

bir şey söylemiyorum aslında. Ama işte... dışarıdan gelen bir şeyi savuşturmak, kendi derinliklerinizden yükselen bir şeyi savuştur-
maktan çok daha kolay. İnanıyorum ki size önerdiğim sonuca çok-
tan varmış olan bir parçanız var. Baloo'yla aynı yolu yürüdüğünüz
rüyada bu apaçık görülüyor. Bilmecemiz için büyük bir ipucu sunan
bu rüyanın tam da biz seanslarımızı bitirmek üzereyken ortaya
çıkması beni hayli etkiledi. Başlangıçta bana verdiğiniz fotoğraf da
hangi yönden ilerlememiz gerektiği konusunda bir ipucuydu sanki.”

“Yani tüm bunları biliyor muydum ben? Beni gözünüzde fazla
büyütüyorsunuz.”

“Hiç sanmıyorum. Ben yalnızca bilge parçanızın tarafını tu-
tuyorum.”

İkimiz de saate baktık. Süreyi birkaç dakika aşmıştık. Natasha
ayağa kalktı. Eşyalarını toparlarken, “Başka sorularım olursa size
e-posta veya Skype üzerinden ulaşabilir miyim?” diye sordu.

“Elbette. Ama unutmayın ki yaşılanıyorum. O yüzden fazla
oyalanmayın.”

~ 4 ~

Teşekkürler Molly

Birkaç ay önce, uzun yıllardır muhasebe işlerimle ilgilenen, on parmağında on marifet Molly'nin cenazesine gittim. Molly'yle çalışmak benim için hem bir lütuftu hem de eziyet. Onu 1980'de, Asya ve Avrupa'da yaşamak ve yazmak için aldığım yıllık izin süresince, mektuplarımı alması ve faturalarımı ödemesi için işe almıştım. İzinden döndükten sonra bu görev Molly'e az gelmeye başladı ve yavaş yavaş evle ilgili işlere de müdahil oldu. Artık evle ilgili her tür konuyla o ilgileniyor, faturaları ödüyor, yazışmaları hallediyor ve evrak işlerini takip ediyordu. Bahçıvanımı işten çıkarmış, yerine kendi bahçıvan ekibini kurmuştu. İlerleyen zamanlarda eve kendi boyacılarını, temizlikçilerini ve tamircilerini getirmeye başladı. Yine de eğer iş küçükse kendi başına halletmeyi tercih ederdi.

Molly'yi durdurmak mümkün değildi. Bir gün eve geldiğimde, garajın önünde bir dizi kamyon gördüm. Molly de dev bir meşe ağcının altında durmuş, metrelerce yüksekteki adama hangi dalları keseceğini söylüyordu. Bizzat ağaca çıkmamış olmasına şaşırmıştım doğrusu. Bunu yapmayı planladığını bana daha önce söylediğini iddia ediyordu ama ben böyle bir şey olmadığına emindim. Bu

bardağı taşıran son damla oldu ve onu oracıkta işten çıkardım. Daha sonra onu üç farklı durumda daha işine son verdim ama beni kesinlikle dinlemedi. İsteddiği maaşa ne zaman itiraz etsem bana çok da isabetli bir biçimde, o aramıza katılmadan önceki dönemde eşimle birlikte faturalara gömülü halde geçirdiğimiz o işkence dolu saatleri hatırlatırdı. Sonra da onun maaşını ödeyebilmek için iki seans fazla yapmamı önerirdi. Kendisinin vazgeçilmez olduğuna inanıyordu. Ve haklı olduğunu bildiğim için ben de onu hiçbir zaman gerçekten isteyerek işten çıkarmıyor, itirazlarımın arkasında uzun uzadıya durmuyordum. Pankreas kanseri sonucunda öldüğünde derin bir kedere gömüldüm. Onun yerini kimsenin alamayacağını biliyordum.

Molly'nin cenazesi güneşli bir öğleden sonra, oğlunun evinin arka bahçesinde gerçekleşti. Cenazede Stanford'dan pek çok meslektaşımı görünce çok şaşırdım. Meğer onlar da Molly'nin müşterileriymiş. Molly'nin mahremiyete son derece dikkat ettiğini sonra hatırladım. Müşterilerinin kimliklerine ilişkin herhangi bir bilgiyi paylaşmayı katiyen reddederdi. Havaalanından arkadaşlarımı almam gerektiği için cenaze töreni biter bitmez kalktım. Tam sokak kapısını açmıştım ki biri bana seslendi. Arkamı döndüğümde, kafasında büyük bir panama şapkası olan hayli yaşlı bir adamla karşılaştım. Onu tanımadığımı fark edince kendisini tanıttı: "Ben Alvin Cross, bu da eşim Monica. Uzun yıllar önce sana terapiye gelmiştim."

Bu tür rahatsız durumlardan nefret ederim. İnsanların yüzünü hatırlamakla ilgili zaten hep sorun yaşıyordum, yaşlanınca daha da kötüleşti. Onu hatırlamadığımı söylersem eski hastamı kırabileceğim için anılarımın canlanacağı umuduyla biraz oyalanmaya karar verdim. "Alvin, seni gördüğüme sevindim. Tanıştığımıza memnun oldum Monica."

“İrv Yalom...” dedi Monica. “Sizinle tanışmak büyük şeref. Al sizden o kadar çok bahsetti ki. Sanırım tanışmamızı, evliliğimizi ve iki harika çocuğumuzu size borçluyuz.”

“Bunu duymak ne güzel! Hatırlamakta zorlandığım için kusura bakma Alvin, eminim birkaç dakika içinde hafızam canlanacak. Benim yaşlarımda böyle oluyor işte.”

“Seninle görüşürken Stanford’da radyolog olarak çalışıyordum ki hâlâ oradayım. Erkek kardeşim öldükten kısa bir süre sonra gelmiştim sana,” dedi Alvin hafızamı tazeleme umuduyla.

Yalan da olsa, “Ah evet, evet,” diye yanıtladım. “Şimdi hatırlıyorum. Aslında uzun uzun konuşup terapiden sonra hayatının nasıl gittiğini dinlemek isterim ama havaalanından arkadaşlarımı almam gerekiyor. Hafta içinde buluşup bir kahve içelim mi?”

“Çok sevinirim.”

“Hâlâ Stanford’da mısın?”

“Evet.” Cebinden çıkardığı kartvizitini uzattı.

“Teşekkürler, seni yarın arayacağım,” dedim ve hafızamdaki bu boşluğun utancıyla hızla oradan uzaklaştım.

O akşam depo olarak kullandığım odaya gidip Alvin’le ilgili notlarımı bulmaya çalıştım. Hasta dosyalarını karıştırırken bunların her birinde bulunan derin, çoğu zaman insanı canlandıran, bazen de bir hayli trajik gelen öyküleri düşündüm. Bu dosyaların her biri, rol aldığım iki kişilik bir tiyatro oyununu anlatıyordu âdeta. Çoktan unuttuğum bu karşılaşmaların bazılarını anımsayınca ağlamamak için kendimi zor tuttum. Alvin Cross’un dosyasını 1982 bölümünde buldum. Onu yalnızca on iki seans görmüş olmama rağmen epey kalın bir dosyaydı. Bilgisayarın henüz olmadığı o yıllarda lüks olarak görülen bir özel sekreterim vardı. Her seansın uzun ve detaylı notlarını ona dikte ettirirdim. Alvin’in dosyasını

açıp okumaya başladım. Ve birkaç dakika içinde, presto! Her şey zihnimde yeniden canlandı.

Stanford Hastanesi'nde radyolog olarak çalışan Alvin Cross beni arayıp bazı kişisel sorunları için danışmanlık talep etmişti. Terapi amaçlı gördüğüm çoğu Stanford doktoru, randevularına özellikle tam zamanında ya da birkaç dakika geç gelirlerdi çünkü psikiyatra gittiklerinin görülmesini istemezlerdi. Doktor Cross ise bu doktorlardan değildi. Kliniğin bekleme odasında sakin sakin dergisini okuyordu. Yanına gidip kendimi tanıttığımda elini uzattı ve sağlam bir biçimde tokalaştık. Sonra sakin ve güvenli bir tavırla ofisime geçip koltuğa yerleşti.

İlk seanslarda genellikle yaptığım üzere elimdeki bilgileri paylaşarak başladım. "Doktor Cross, telefonda konuştuklarımız haricinde sizinle ilgili bir bilğim yok. Stanford Hastanesi'nde hekim olarak çalışıyorsunuz, meme kanserinden ölen hastalarla yaptığım çalışmaları anlattığım vaka sunumumu izlediniz ve size yardımcı olabileceğimi düşündünüz."

"Evet, doğru. Sıra dışı ve insanın zihnini açan bir sunumdu. Yıllardır vaka sunumlarına katılırım ama hiçbir slayt, veri veya patoloji raporu olmadan, yalnızca insan duygularından bahsedildiğini ilk defa gördüm."

Alvin Cross'la ilgili ilk izlenimim onun otuzlu yaşlarında, ağırbaşlı, kendinden emin bir tavırla konuşan, keskin yüz hatları ve şakaklarındaki grileşmeye başlamış saçlarıyla çekici bir adam olmasıydı. Onunla bir örnek giyinmiştik. Her ikimizin de üstünde beyaz önlük vardı ve önlüğün göğüs hizasındaki sol cebinin üstüne isimlerimiz lacivert harflerle işlenmişti.

"O halde söyleyin bakalım, vaka sunumunda ne söyledim de size yardımcı olabileceğimi düşündünüz?"

“Hastalarınıza şefkatle yaklaşıyor gibiydiniz,” diye başladı söze. “Hastanın radyoloji sonuçlarını ona kayıtsızca veren onkoloğu tasvir edişiniz beni sarstı. Hastanın, kanserinin metastaz yaptığını duyduğunda yaşadığı dehşet ve eşine sıkı sıkı sarılması, ölüm fermanının imzalanmış olmasının yarattığı o korku...”

“Evet, hatırlıyorum. Peki bunun bugün bizimle bağlantısı nedir?”

“O ölüm fermanlarını ben yazıyorum. Beş yıldır bu tür raporlar yazıyorum ama sizin konuşmanızı dinledikten sonra işim zihnimde başka bir yere kaydı.”

“Daha kişiselleşti sanırım...”

“Kesinlikle. Radyolojik görüntüleme odalarımızda hastaya bütünüyle temas etmeyiz. Belirli bölgelerdeki kireçlenmelere ya da nodül boyutundaki artışa bakarız. Öğrencilerimize gösterebileceğimiz tuhafliklar ararız. Organların yerini değiştiren kitleler, miyelomdan dolayı zayıflamış kemikler, şişmiş bir bağırsak ya da fazladan bir dalak. Konu her zaman bedenin parçalarından ibarettir. Hiçbir zaman bütünlüklü bir bedene sahip tastamam insanlardan konuşulmaz. Ama şimdi, doktorlar hastalarına benim yazdığım röntgen raporlarını okuduğunda hastaların nasıl hissettiğini ve yüzlerinin nasıl bir şekil aldığını düşünüyorum. Bu da beni biraz ürpertiyor.”

“Bu yakın zamanda meydana gelen bir değişim mi? Benim sunumumdan sonra mı oldu?”

“Evet, oldukça yeni ve kısmen de sizin sununuza bağlı bir durum. Aksi halde bunca yıldır işimi yapmam imkânsız olurdu. Radyolojik tahlillerinizi, raporu duyunca ne hissedeceğinden korkan birinin yorumlamasını istemezsiniz.”

“Elbette. Ne kadar farklı alanlardayız, değil mi? Ben yakınlasmaya çalışıyorum, siz ise uzak kalmaya.” Doktor Cross başıyla onayladı, ben de sözlerimi sürdürdüm: “Öte yandan bu değişiklik-

lerin 'kısmen' benim sunumumla ilgili olduğunu söylediniz. Etkili olmuş olabilecek diğerk unsurlarla ilgili bir tahmininiz var mı?"

"Tahminden de öte, ne olduğunu biliyorum. İki ay önce erkek kardeşimi kaybettim. Ölmeden birkaç hafta önce benden filmlerine bakmamı istemişti. Akciğerk kanseri. Sigara tiryakisiydi."

"Bana kardeşinizle ilişkinizden bahsedin." Psikiyatri asistanı olduğum dönemde bana mevcut şikâyetle ilgili bilgileri almakla başlayan bir görüşme protokolünü takip etmem öğretilmişti. Mevcut rahatsızlık öyküsünün ardından hastanın ailesi, eğitimi, sosyal yaşamı, cinsel gelişimi ve kariyer geçmişi alınır, sonra da psikiyatri muayenesinin inceliklerine geçilirdi. Ne var ki benim bu protokolü izlemeye hiç niyetim yoktu. Onlarca yıldır da bu tarz sistematik bir görüşme yapmamıştım. Her tecrübeli terapist gibi ben de bilgi edinme konusunda sezgilerimin peşinden gitme taraftarıyım. Zaman içinde sezgilerime güvenim o kadar arttı ki işe yeni başlayan ve ilk yıllarda metodolojik rehberlere ihtiyaç duyan terapistler için artık pek de iyi bir öğretmen olmadığımı düşünüyorum.

"Kardeşim Jason beni telefonla arayıp filmlerini yorumlamamı rica ettiğinde..." dedi Doktor Cross. "On beş yıl aradan sonra ilk defa sesini duymuş oldum. Aramız açıldı." Derin bir nefes verdi, gözlerini bana doğrulttu. Dudakları titriyordu. Bu görüntü beni şaşırttı. Kırılğan yanını ilk defa sergiliyordu.

"Anlatın bana..." dedim daha yumuşak bir ses tonuyla.

"Jason benden iki yaş küçük... küçüktü. Sanırım benim adımlarımı izlemek onun için kolay olmamıştı. Ben hep iyi çocuktum, sınıf birincisiydim. Jason ne zaman yeni bir okula girse orada benden bahseden ve onun da benim gibi olmasını uman bir dizi öğretmenle karşılaşmıştı. Nihayetinde benimle rekabet etmemeyi seçti ve havlu attı. Lisede elini kitaplara sürmediğı gibi, bir de üstüne ciddi miktarda uyuşturucu kullanmaya başladı. Belki de benim adımlarımı izleyememiştir. O kadar da parlak bir çocuk değildi sanırım."

“Lisenin son haftalarında, geleceğinde belirleyici rol oynayacak olan bir kızla ilişki yaşamaya başladı. Kız da uyuşturucu bağımlısıydı. Güzel bir kızdı ama sıradandı. Entelektüel kapasitesi de sınırlıydı. Hayatta varmak istediği bir yer yoktu. Çok geçmeden nişanlandılar. Bir akşam kızı eve yemeğe getirdi ve bu büyük bir felaket oldu. O sahne hâlâ gözümün önünde: İkisi umursamaz bir halde, herkesin gözüne sokmak istercesine sürekli öpüşüyorlardı. Annem, babam, büyükannem ve dedem, herkes hayret içindeydi ve bu durum karşısında mideleri bulanmıştı. Açıkçası ben de aynı hisleri paylaşıyordum.”

“Ailedeki herkes Jason’ın sevgilisinden nefret etmişti ama Jason işi inada bindirmesin diye kimse sesini çıkarmadı. Annem ve babam da onu uyarma vazifesini bana yüklediler. Bir yandan da bu işe beni onların koştüğundan bahsetmememi tembihlediler. Ben de Jason’la bir ağabey kardeş konuşması yaptım. Verdiği evlilik kararının anlık olduğunu, zamanla eşinden daha fazlasını, çok daha fazlasını beklemeye başlayacağını, o kızın onu aşağı çekeceğini anlattım. Ertesi sabah uyandığımızda Jason evdeki tüm parayı ve gümüşleri alıp kaçmıştı. Bir daha da hiçbirimizle konuşmadı.”

“Aileniz sizi zor bir durumda bırakmış. Yapsanız bir türlü, yapmasanız bir türlü. Başka kardeşiniz var mı?”

“Hayır, iki kardeşlik. Şimdi geri dönüp bakınca, belki de daha iyi bir ağabey olabilir, yıllar önce Jason’la yeniden iletişim kurmak için daha fazla çaba gösterebilirdim diye düşünüyorum.”

“Buna bir işaret koyalım, sonra geri döneriz. İlk olarak evden kaçtıktan sonra kardeşinize ne olduğundan bahsedin lütfen.”

“Ortadan kayboldu işte. Tanıdıklardan gelen tek tük bilgiler haricinde bir daha ondan haber alamadık. İnşaat işinde çalışıyordu, sonra duvar ustası oldu. Duydum ki işi epey ilerletmiş, taş duvar örmenin yanında şömine de yapmaya başlamış. Uyuşturucu kullanımı hız kesmeden devam etmiş. Derken birden, iki ay önce

bir telefon geldi. ‘Alvin, ben Jason. Akciğer kanseriyim. Sakıncası yoksa röntgenlerime bakabilir misin? Doktorum senin görmenin sakıncası olmadığını söyledi.’”

“Elbette isteğini kabul ettim. Doktorun adını aldım ve aynı gün onunla iletişime geçeceğime söz verdim. Jason, Kuzey Carolina’da yaşıyormuş. Onu ziyaret etmek için izin istedim. Duraksadı. Bu duraksama o kadar uzun sürdü ki telefonu kapattığını sandım. Sonra kabul etti.”

Doktor Cross’un yüzüne baktım. O kadar hırpalanmış ve üzgün görünüyordu ki tüm bunları konuşmak için acaba erken mi, diye düşünmeden edemedim. Tanışır tanışmaz birlikte çok derin bir suya atlamıştık. Biraz nefes alması için o ana kadar aramızda olup bitenleri özetlemeye karar verdim.

“Telefonda da söylediğim üzere, benim planım bugün bir görüşme yapıp terapinin iyi bir fikir olup olmayacağına karar vermektir. Daha önce terapiye gittiniz mi?”

Başını iki yana salladı. “Hayır, terapi konusunda bakir sayılırım.”

“Peki Doktor Cross, o halde...”

“Lütfen, sakıncası yoksa bana Alvin demenizi tercih ederim.”

“Tamam, siz de İrv deyin. Peki Alvin, o halde şunu sormak istiyorum: Şu ana kadar, benimle konuşmak, nasıldı? Birden çok ağır duygulara geçtiğimizi hissettim. Acaba biraz fazla mı hızlı hareket ettik?”

Yine başını iki yana sallayarak yanıtladı. “Kesinlikle hayır.”

“Yani doğru yolda mıyız? Bunları konuşmayı isteyerek mi geldin buraya?”

“Konuşmak istediğim şey, Jason’ın ölümüne verdiğim tepkiydi. Şimdiden bu konuya gelmiş olmamız beni olumlu anlamda şaşırttı.”

Serbest değiş tokuş normunu ortaya koymak amacıyla, “Bu aşamada bana sormak istediğin herhangi bir soru var mı?” dedim.

Şaşırmış göründü. Sonra, “Hayır,” diye yanıtladı. “En büyük isteğim, sana bu hikayeyi anlatmak. Artık bunu açığa çıkarmak istiyorum.”

“Lütfen devam et.”

“Jason’ın telefonundan sonra hemen Kuzey Carolina uçağına atladım. Raleigh’de ilk olarak doktorunun muayenehanesine uğrayıp röntgenlerine göz attım. Jason’ın tümörü ölümcüldü. Sol akciğerine sızmış, kaburgasına, omuriliğine ve beynine metastaz yapmıştı. Yani durum umutsuzdu.”

“Otoyolda bir saat, Kuzey Carolina’nın çamurlu yollarında da beş kilometre kadar gittikten sonra yıkık dökük bir eve vardım. Harabeden halliceydi ama içinde Jason’ın yaptığı hayli etkileyici bir şömine vardı. Kanseri üstüne düşenin çoğunu yapmış, küçük kardeşimi yaşlı bir adama çevirmişti. Jason bir deri bir kemik kalmıştı. Bedeni kamburlaşmıştı. Yüzü kireç gibiydi. Hiç ara vermeden marihuana içiyordu. Dumandan rahatsız olduğumu söylediğimde marihuanayı söndürüp sigaraya geçti. Az kalsın sigara akciğer kanserine pek faydalı değildir, diyecektim ki kendimi zor tuttum. Röntgenlerine baktığım için bu sözlerin beyhude olacağını biliyordum. İşte orada öylece oturdum ve kanserin pençesindeki küçük kardeşimin sigaraları ardı ardına yakmasını izledim. Bir iki defa göz göze geldik. Bakışlarında çok açık bir isyan vardı. O sahneyi hiç unutmayacağım.”

“Yıllar önce onun eş seçimini onaylamadığında yaşadığın ikilemi hatırlatıyor. Bir şey desen bir türlü, demesen bir türlü.”

“Ben de aynı şeyi düşündüm. Sigara içmeye devam etmesi delilikti ama benim ona bunu söylemem de delilik olurdu. Ayrıca ilişkisiyle ilgili tahminlerimin isabetli olduğu ortaya çıkmış olsa da zamanında nişanlısıyla ilgili düşüncelerimi ona söylemem de belli ki yanlış bir karardı. Gerçi, bunu söylemeye utanıyorum ama eşinin birkaç yıl önce, küçük kızlarını da alıp evde sakladıkları parayla

birlikte ortadan kaybolduğunu söylediğinde bir an için keyiflendim. O günden beri onlardan haber almamıştı. Tahminimce ot yetiştirip pazarlayarak geçiniyorlardı.”

“Aranızda neler geçti?”

“İyi bir ağabey olmak için son şansımı bu. Elimden gelenin en iyisini yaptım. Hastalığıyla ilgili ona ne söylendiğini sordum. Doktoru ona açık konuşmuştu; tedavinin pek işe yaramayacağını ve istatistiklere göre birkaç aylık ömrü kaldığını söylemişti. Ne kadar zor da olsa doktorun tanısını ve iç karartıcı öngörüsünü onayladım. Ağrıyla baş etmesi için bir takım tıbbi tavsiyelerde bulundum. Yalnız olmadığını, yanında olacağımı söyledim. Ona sarılmak istedim ama aramızdaki uçurum, köprü kurulamayacak kadar genişti. Ona biraz para vermeyi teklif ettim ama uyuşturucu almak için kullanacağını bildiğimden içim pek rahat değildi. Yine de gitmeden önce mutfak masasının üstüne üç yüz dolar bıraktım. Belki memnun olmuştur ama hiç lafını etmedi. Başka ne yapabileceğimi bilmiyordum. Kaliforniya’ya gelmeyi reddediyordu. Ben de zaten yarım ağızla teklif etmişim. Kemoterapi gibi, kanseri biraz olsun yavaşlatacak veya onu biraz rahatlatacak tedavileri de istemiyordu. ‘Hiçbir şeyi değiştirmeyecek nasılsa, umurumda değil,’ demişti. Ailemizden, geçmişte birlikte geçen günlerimizden bahsetmeye çalıştıysam da tüm bunları unutmak istediğini söyledi. Belki sen orada olsan ne demen gerektiğini bilirdin İrv. Ben ise bir çıkmaz sokaktaydım. İrtibatı koparmayalım dedik ama telefonu yoktu. Beni komşunun telefonundan arayabileceğini söyledi.”

“Aradı mı peki?”

“Hiç aramadı. Ben de ona ulaşamadım. Birkaç hafta sonra, Kuzey Carolina hastanesinden arayıp ölümünü haber verdiler. Onu aile mezarlığımıza defnetmek üzere uçağa binip doğuya gittim.”

“Bu senin için nasıl bir deneyimdi?”

“Yalnız hissettirdi. Sadece yaşlı amcamız ve teyzemiz geldi cenazeye. Bir de onu çok az tanıyan iki kuzenimiz. Annem ve babam, on yıl önce bir trafik kazasında öldüler. Jason’ın cenazesinde, annemler iyi ki ölmüş ki bunları görmek zorunda kalmamışlar, diye düşündüm defalarca. Ne kadar üzücü, boşa harcanmış bir yaşam...”

“İşinle ilgili duyguların bu aşamada mı değişti?”

“Evet, bundan kısa bir süre sonra. Röntgenleri inceleyip hastalara öleceklerini bildiren raporlar yazma fikri beni boğmaya başladı. İşteki her şey, özellikle de göğüs röntgenleri bana Jason’ı hatırlatıyordu.”

Bir an içime döndüm. Her şey oldukça açık görünüyordu. Oldukça işlevsel bir adam, kardeşinin ölümü sonucunda örselenmiş, yoğun bir ölüm kaygısı duymaya başlamıştı. İşyerinde ona her gün ölümü hatırlatan unsurlar, tekrar tekrar örselenmesine neden oluyordu. Meseleyi anladığımdan şüphem yoktu ve ona nasıl yardımcı olabileceğimi biliyordum. Seansın sonuna yaklaşırken ona yardımcı olabileceğimi düşündüğümü söyledim ve haftada bir görüşmeyi teklif ettim. Sanki bir elemeyi geçmiş gibi rahatlamış görünüyordu.

Bir sonraki görüşmemizde hakkında biraz arka plan bilgisi topladım. Babası, Virginia’nın kırsal bölgesinde aile hekimiydi. Annesi de evlerindeki muayenehanede, babasının yanında hemşirelik yapıyordu. Alvin önce Virginia Üniversitesi’nde tıp fakültesine hazırlık dersleri aldıktan sonra New York’ta tıp fakültesini bitirmiş ve Kaliforniya’da radyoloji ihtisası yapmıştı. Bekardı ve kadınlarla pek uzun soluklu olmayan ilişkileri oluyordu. Ayrıca Jason’ın telefonundan sonra hiçbir kadınla randevulaşmamıştı.

Son zamanlarda olağan bir yirmi dört saati nasıl geçirdiğini yatağa yattığı andan başlayarak anlatmasını istedim. Bu egzersiz, Alvin’le çalışmamıza çok faydalı oldu çünkü yaşamında yakın ilişkilere ne kadar az yer olduğunu gördüm. Mesai saatleri içinde öğrencilerle ve meslektaşlarıyla iç içeydi ama bunun haricinde in-

sanlarla çok az temas ediyordu. Hafta sonlarını yalnız, genellikle kano yaparak geçiriyordu. Neredeyse her öğününü yalnız yiyordu. Hastane kantininde kahvaltı ve öğle yemeği, akşam yemeği için ise eve servis veya bir büfe taburesinin üstünde hızlıca yenen suşı ya da istiridye. Meslektaşları ona birilerini ayarlamaktan vazgeçeli uzun zaman olmuştu. Artık onu iflah olmaz bir bekar olarak görüyorlardı. Bazı hocaların eşleri, Alvin'i bayram yemeklerine veya ailenin özel günlerine davet ederek onu bir tür amcaya dönüştürmeye çalışmıştı. Yakın bir erkek arkadaşı veya sırdaşı yoktu. Ara sıra kadınlarla buluşuyor olsa da bu randevuların çoğunu, (internetin henüz olmadığı o yıllarda) gazetelerdeki ilanlardan buluyordu. İlişki bir iki buluşma sonra fiyaskoya uğruyordu. Doğal olarak, ilişkilerin bu kadar çabuk sonlanmasını araştırmaya çalıştım ama bana net bir cevap vermedi. Daha da ilginç, konuya tuhaf bir biçimde kayıtsız görünüyordu. İleride dönmek üzere bu noktaya da işaret koydum.

Uykuları genelde iyiydi; gecede yedi, sekiz saat uyuyordu. Rüyalarını pek hatırlamasa da geçen ay defalarca gördüğü bir kâbus vardı.

“Banyodayım. Aynaya bakıyorum. Birden içeri kocaman, siyah bir kuş giriyor. Nereden geldiğini, içeri nasıl girdiğini anlamıyorum. Evin ışıkları kararmaya başlıyor, sonra da tamamen sönüyor. Zifiri karanlık oluyor. Korkuyorum. Diğer odalara koşuyorum ama kanat çırparak beni takip ettiğini duyuyorum, hissediyorum. İşte bu noktada korku içinde, kalbim güm güm atarak ve tuhaf ama elektrik akımı gibi bir ereksiyonla uyandım.” Kullandığı son sözcüklerin ahenginden hoşlanmış olacak ki pis pis gülümsedi.

Ben de gülümsemesine karşılık verdim. “Elektrik akımı mı?”

“Cızırdıyor, zonkluyordu.”

“Bu rüyayla ilgili ne gibi tahminlerin var Alvin? Bir iki dakika düşüncelerinin akmasına izin ver. Yani, sesli düşünmeye çalış.”

“Oldukça bariz. Bu rüya, ölümle ilgili... siyah kuş... Poe’nun kargası, yırtıcı kuşlar, yol kenarındaki leşleri yiyen akbabalar... Akbabalardan da şahinlerden de nefret ederim. Eskiden Jason ve benim 22s arabamıza atlayıp onları avlamaya giderdik.. O av seyahatlerimizi dün gibi hatırlıyorum. Sık sık giderdik. Sonra evdeki ışıkların kararması... Bunun da ne olduğunu biliyorum: Ömrün yavaş yavaş tükenmesi. Ölümünden, ölümüne korkuyorum.”

“Bu konuyu ne kadar düşünüyorsun?”

“Jason öldüğünden beri hemen her gün. Ondan önce ise neredeyse hiç... Ebeveynlerim öldüğünde de ölümle ilgili düşüncelerin ve korkuların patlama yaptığını hatırlıyorum. Stanford’da çalışmaya başlamıştım. Televizyonda Warriors-Lakers maçını izliyordum ki telefon çalmıştı. Arayan teyzemdi. O konuşmayı hiç unutmuyorum.”

“Hem anneni hem de babanı aniden kaybetmen ne kadar korkunç...”

“Öyle büyük bir sarsıntıydı ki... Hiç beklemiyordum. İlk iki, üç hafta yoğun bir sis bulutu içinde gibiydim. Ağlayamayacak kadar şoktaydım. Yine de ilginç bir şekilde o dönemi atlatıp hayatıma dönmem, Jason’ın ölümüne nazaran daha kolay olmuştu.”

“Neden olabilir bu sence?”

“Sanırım ebeveynlerime dair bir pişmanlığım olmamasıyla alakalı. Birbirimizi seviyorduk. Benimle gurur duyuyorlardı, iyi bir evlattım. Dolu dolu bir hayatları oldu, toplumda sevilen insanlardı, çok iyi bir evlilikleri vardı ve yaşlılığın çilesini çekmek zorunda kalmadılar. Onlar konusunda vicdanım rahattı. Pişmanlığım yoktu...”

“*Pişmanlığım yoktu* derken sanki biraz takıldın.”

“Senden de bir şey kaçmıyor. Sanırım pişman olduğum bir konu var, o da evlendiğimi, torunlarını görememiş olmaları.”

“İlk defa evlilikten ve çocuklardan bahsediyorsun. Var mı böyle bir plan?”

“Bir noktada olur diye düşünmüşümdür hep ama pek ilerleme kat ettiğim söylenemez.”

Bu yoruma da bir işaret koydum ve daha acil olduğunu düşündüğüm yas meselesinin üzerine gitmeyi sürdürdüm. “Jason’ın ölümünden sonraki yas sürecinin, ebeveynlerininine göre daha sert geçmesine şaşırmadım. Kulağa paradoksal geliyor ama genellikle bize doyum veren ilişkiler kurduğumuz kişilerin yasını tutmak, aramızda yarım kalan çok fazla mesele olanların yasını tutmaktan daha kolaydır. Jason’ın ölümünden sonra aranızdaki ilişki yarım bir halde donup kaldı ve hiçbir zaman da çözülemeyecek. Ama bence kendine bu kadar yüklenmemelisin. Jason’ın kendi sorunları varmış. Senin iyi bir ağabey olamadığını düşünmen yalnızca seninle alakalı bir durum değil.”

“Yani Jason’ın da mı payı vardı?”

“Elbette. İyi bir ağabey olabilmek için küçük kardeşin de işbirliğine bir nebze olsun açık olması gerekir. Yine de Jason’la son bir fırsatınız olmasına sevindim. Ona gerçekten elini uzatmışsın gibi geldi bana.”

Alvin başıyla onayladı. “Elimden geleni yaptım. Zordu, ona yardımcı olmak istemek ama hiçbir yanıt alamamak. Cenazesinde de çok yalnızdım.”

“Birlikte yas tutabileceğin kimse yok muydu?”

“Annemin tarafından iki kuzenim vardı ama onlarla hiçbir zaman yakın olmadık. Annemin ebeveynleri de genç yaşta ölmüşler. Teyzelerimi, dayılarımı pek hatırlamıyorum.”

Seanstan sonra notlarımı dikte ettirirken sonraki seanslara bıraktığım konuları gözden geçirdim. Alvin’in rüyasındaki ölüm korkusu, evlilik beklentisi, kadınlardan ve erkeklerden kendini soyutlaması, bu konuya kayıtsızlığı... Bir de siyah kuş kâbusunun sonundaki o elektrik akımı gibi ereksiyon.

Bir sonraki görüşmede Alvin, ebeveynlerinin ölümünün ardından gelen yas sürecini detaylandırdı. Artık yetim kaldığını fark etmenin ne büyük bir şok olduğunu anımsadı. Bir süreliğine Virginia'ya geri dönüp babasının muayenehanesini devam ettirme düşüncesinde teselli bulsa da çok geçmeden bu planından vazgeçmişti.

“Virginia’da babamın yaşamını sürdürmek, kendimi diri diri gömmek olurdu. Kaliforniya’da kalmaya karar verdim ama bu yaşadığım acı, uykularımı mahvediyordu. Birkaç hafta çok korkunç geçti. Işıkları söndürdüğüm anda çarpıntı başlıyordu. Tüm gece uyuyamayacağımı anlıyordum. Geceler boyunca bu durum devam etti.”

“Sakinleştirici almayı mutlaka denemiştir.”

“Her şeyi denedim. Hatta Seconal, Kloralhidrat, Doriden gibi eski nesil ilaçlardan bile aldım. Hiçbiri işe yaramadı.”

“Peki nasıl çözdün bu durumu? Ne kadar sürdü çözmen?”

“Zamanla...” Uzunca bir süre duraksadı, sonra sözcüklerini itinayla seçerek konuşmaya başladı. “Zamanla yatakta mastürbasyon yapma alışkanlığı geliştirdim. Şey... sadece bu işe yarıyordu ve o gün bugündür her gece mastürbasyon yapıyorum. Bu benim için bir tür uyku hapi.”

Alvin kıpkırmızı olmuştu. Öyle rahatsız görünüyordu ki bir süre aramızda olup bitenlere geri dönerek ona biraz nefes aldır-dım. “Bu konuyu konuşmanın senin için ne kadar zor olduğunu görebiliyorum.”

“Zor hafif kaçıyor. *Kozmik bir utanç* yaşıyorum diyelim. Bundan kimseye bahsetmemiştim.”

“O halde bana güvenmiş olmanın benim için önemli olduğunu bilmeni isterim. Ama utancını biraz daha açmamız gerektiğini düşünüyorum. Bilirsin, utanç asla tek kişilik bir olay değildir. Mut-laka bir kişinin daha orada olması gerekir. Bu durumda bu kişi

ben oluyorum. Sanırım bu utancın kaynağında, bu paylaşımını nasıl karşılayacağımla ve senin hakkında neler hissedeceğimle ilgili beklentilerin yatıyor.”

Alvin başıyla onayladı.

“Bu baş hareketini sözcöklere de dökebilir misin?”

“Kolay değil... Benim tuhaf olduğumu düşünürsün gibi gelmişti. Gece parmağını emen bir bebek, ailesini kirleten bir sapık gibi... Evet, sapık. En iyi kelime bu. Benden tiksindir, ‘Kadınlarla çıkmamana şaşmamalı, her akşam otuz bir çekiyormuşsun,’ dersin diye düşündüm.”

“Bunların hiçbirisi aklımın ucundan bile geçmedi Alvin. Seni yargılamıyordum. Seni anlama çabasına kapılmış durumdaydım. Aklımdan bin tane fikir geçiyordu. Işıkları kapattığında çarpıntının başladığını anlattığında zihnim ölüm ile uyku arasındaki bağlantıya gitti. Pek çok kişi uykunun, yani bilinci yitirmenin, ölümün bir tür fragmanı olduğunu söylüyor. Yunan mitolojisinde, Tanatos ve Hypnos’un, yani ölüm ve uykunun ikiz kardeş olduklarını duymuş muydun?”

Alvin ilgiyle dinliyordu. “Hayır, bunu bilmiyordum. İlginçmiş.”

“Ve...” diye sürdürdüm sözlerimi. “Yetim kalmakla ilgili yorumun çok önemli. Ebeveynlerini kaybeden başka insanlardan da bu sözü duymuştum. Ben de annem öldüğünde aynı düşünceye kapıldım. Ebeveynlerimizi yitirdiğimizde kendimizi kırılgan hissedersiz çünkü bir yandan kayıpla baş etmeye çalışırken bir yandan da kendi ölümümüzle yüzleşmemiz gerekir. Yetim kaldığımızda artık mezarla aramızda kimse kalmamış demektir. Dolayısıyla ailenin ölümünün seni savunmasız bıraktığını hissetmene, ölümden korkmaya başlamana ve ölüm kaygısına karşı daha kırılgan hale gelmene pek şaşırmadım.”

“Epey önemli bir şey söylüyorsunuz. Yani sizce ışıkları kapattıktan sonra başlayan çarpıntımın nedeni, ölüm kaygısı mı?”

“Evet, aynen öyle düşünüyorum. Siyah kuşun olduğu kâbusunda ışıkların kararmasını hatırlıyor musun? Karanlık, kişinin kendi ölümünü fark etmesi için gereken zemini hazırlar. Yeri gelmişken, yapbozun bir diğer parçasıyla ilgili bir şey daha söylemek istiyorum. Cinsel uyarılman...” Bir defada çok fazla şey söylediğimin farkındaydım ama bir kez başlamışken artık kendimi durduramıyordum. “Seksi, ölümün canlı rakibi olarak görmüşümdür hep. Zaten orgazm, yaşamın başlıca kıvılcımı değil midir? Ölümle ilgili korkuları nötrlemek için cinsel duyguların alevlendiği pek çok durum biliyorum. Bence kâbusunun sonundaki güçlü ereksiyona yol açan da bu koruyucu süreçti. Ayrıca bu durum yatmadan önce mastürbasyon yapmanı da açıklıyor. Mastürbasyon sayesinde ölüm kaygısını kovuşturarak kendini teskin ediyorsun.”

“Bunların hepsi benim için yeni düşünceler İrv. Hepsini birden hazmetmem biraz zor olacak.”

“Senden böyle bir beklentim yok. Bunu tekrar tekrar konuşmamız önemli. Bizim alanımızda, bir konu üzerine *çalışmak* derken kast ettiğimiz tam olarak budur.”

Takip eden görüşmelerde ölümle ilgili endişelerini içtenlikle ele almayı sürdürdüm. Çocukluğundaki ölümle ilgili her tür anıyı anlattırıp detaylı bilgiler aldım. Örneğin ölüm fikrini ilk ne zaman kavradığını sordum.

Bir iki dakika düşündükten sonra, “Sanırım beş veya altı yaşındaydım,” diye yanıtladı. “Köpeğimiz Max’e araba çarpmıştı. Ağlayarak babamın muayenehanesine koştuğumu hatırlıyorum. Babam siyah çantasını aldığı gibi fırlamış, kaldırımın yanında öylece yatan Max’i muayene etmişti. Sonra başını sallamış ve elinden gelen bir şey olmadığını söylemişti. İşte o zaman anladım. O zaman ölümün

düzeltilmeyeceğini anladım. Hemen her şeyi tamir eden babam bile başaramazdı bunu.

“Belki birkaç yıl sonra, yedinci sınıfta olabilir, öğretmenim Bayan Thurston bize sınıf arkadaşımız Ralph’in (benim yaşımda, tıpkı benim gibi bir çocuktuk) çocuk felcinden öldüğünü söyledi. Bugün bile Ralph’in yüzünü hâlâ hatırlarım. Kocaman kulakları, çalı süpürgesi gibi saçları ve meraklı meraklı bakan iri kahverengi gözleri vardı. İşin tuhafı şu, Ralph’le pek yakın değildik. Onunla okul haricinde hiçbir temasım yoktu. Evi uzaktı, annesi onu arabayla götürüp getiriyordu. Bense diğer pek çok sınıf arkadaşım gibi yürüyerek geliyordum. Ayrıca hep başka arkadaşlarımla oynardım. Ama niyeyse hatırımda onların değil, Ralph’in yüzü kalmış.”

“İlginç...” dedim. “Zannedersem Ralph’in yüzünün zihninde bu kadar net kalması, ölümle ilgili altta yatan bazı düşüncelerle ilişkili olmasından kaynaklanıyor.”

Alvin başıyla onayladı. “Buna nasıl itiraz edebilirim ki? Eminim öyledir. Pazar günleri kilisede yetişkinler cennetten bahsederdi. Babama bununla ilgili sorular sorduğumu hatırlıyorum. Üzerine konuşmak bile istememişti. Bunun bir peri masalından ibaret olduğunu söylemişti. Babam materyalistti. Sanırım pek çok doktor böyle. Ona göre beyin gittiğinde zihin de tüm farkındalığıyla, algısıyla, her şeyiyle gidiyordu. Ölüm, ışıkların sönmesinden ibaretti. Sen de böyle mi düşünüyorsun?”

Başımla onayladım. “Ben de babanla aynı fikirdeyim. Bedenden ayrı bir bilinç tahayyül edemiyorum.”

Bir süre sessizce oturduk. Faydalı bir sessizlikti. Alvin’e yakın hissettim. “Babanın bu yanıtı sana ne ifade etmişti? Ölümle ilgili kaygını azaltmış mıydı?”

“Hayır, bu yanıtta hiçbir teselli bulamamıştım. Her şeyin bitmesi, en azından benim için bitmesi fikrini bir türlü kavrayamıyordum.”

Sonraki seanslarda, Alvin'le bu konuları uzun uzadıya çalıştık. Konuyu farklı açılardan ele aldık, bazı diğer destekleyici anıları değerlendirdik, yeni rüyalarının anlamını keşfettik ve kazançlarımızı pekiştirdik. Ne var ki zamanla, terapi yavaşlamaya başladı. Hastalar her seans risk almaya devam ettiği müddetçe, terapinin iyi gittiğine inanırım. Oysa Alvin artık risk almıyordu. Yeni keşifler yapamıyorduk. Çok geçmeden, aslında tam zamanında, Alvin burada ne yaptığımızı sorgulamaya başladı.

“Yaklaşımın kafamı karıştırıyor. Ne yapmaya çalıştığımızı göremiyorum artık. Ölüm kaygımı ortadan kaldırmaya mı çalışıyoruz? Sonuçta hepimiz ölümden korkuyoruz. Sen korkmuyor musun?”

“Elbette korkuyorum. Ölüm korkusu hepimizde doğuştan var. Bu sayede hayatta kalıyoruz. Bu korku olmadan doğanlar, uzun bir süre önce ayıklandılar. Dolayısıyla hayır, bu korkunu ortadan kaldırmaya çalışmıyorum. Fakat senin korkun daha büyük bir şeye dönüşmüş; tekrarlayan kâbuslarda ve gündelik çalışma yaşamında sana musallat olmaya başlamış. Haksız mıyım?”

“Yani... tam olarak değil. Biraz değişmeye başladığımı fark ettim. Belki de daha iyiyimdir. Artık kâbus görmüyorum. İşyerinde de iyiyim. Jason'ı da nadiren düşünüyorum. Peki, sırada ne var? Acaba bitirmek üzere miyiz?”

Belirtiler ortadan kalktığında ve hastalar eski dengelerine kavuştuğunda bu soru terapide gündeme gelir. Durma vakti geldi mi? Belirtilerimin geçmesi yeterli mi? Yoksa daha derinlere uzanmalı mıyız? Bu belirtileri doğuran kişiliği, yaşam tarzını değiştirmeye çalışmamız gerekmez mi? Alvin'i olabildiğince nazik bir tavırla, daha derinlemesine çalışmaya yönlendirmeye çalıştım: “Nihayetinde Alvin, bitirip bitirmeme kararı tamamen sana ait. Ama bana sorarsan senin daha iyi hissetmeni sağlayanın tam olarak ne olduğunu anlamadan geçmemeliyiz. Eğer sana yardımcı olan unsurları tespit edebilirsek ileride onlardan faydalanman kolaylaşır.”

“Yardımcı olan neydi? Zor soru. Elbette seninle konuşmak iyi geldi. Ama nasıl? Ancak tahmin yürütebilirim. Belki bir şeylerin açığa çıkması, bir şeyleri ilk kez anlatmaktı iyi gelen. Senin sahi- den ilgiyle dinliyor olman da yardımcı oldu. Babam öldüğünden bu yana bana böyle hissettiren kimse olmamıştı.”

“Evet, ben de bunu fark ettim. Ben de gerçek risklere girdiğini ve birlikte geçirdiğimiz vakti etkin bir biçimde kullandığını düşü- nüyorum.” *Şimdiye kadar iyi gittik*, diye düşündüm kendi kendime ve bir adım daha ilerlemeye çalıştım: “Ama şimdi daha fazlasına hazır olduğumuza inanıyorum. Bence yaşamını neden bu şekilde düzenlemiş olduğunu anlamamız önemli. Çok iyi sosyal becerilerin var, özgüvenin yüksek görünüyor, benimle kurduğun yakın ilişkinin sana iyi geldiğini söylüyorsun. O halde neden başka insanlarla da yakınlık kurmaktan kaçınıyorsun? Böyle soyutlanmış bir yaşamın ne gibi bir faydasını görüyorsun?”

Alvin’in bu sorularımdan hoşlanmadığı açıktı. Ben konuşurken, başını iki yana sallayıp durmuştu. “Bak, bu bir yelpaze meselesi. Bazı insanlar doğuştan dışadönüktür, bazıları ise kendi halinde kalmaktan hoşlanır. Ben o yelpazenin *kendi halinde* kısmına daha yakınım demek ki. Yalnız olmayı *seviyorum*.”

İşte bu... Terapi diliyle ifade edersem, *direnç* sahneye çıkmıştı. Ben yine azmimi yitirmedim ama dik başlılık ettiğinin farkınday- dım. “Oysa, birkaç dakika önce, benimle açıkça konuşabilmenin ve benim sana gösterdiğim ilginin seni ne kadar rahatlattığından bahsetmiştin.”

“Bu doğru ama sürekli ihtiyacım olan bir şey değil.”

Süre dolunca durduk. Alvin, “Bence yerimizde sayıyoruz,” dedi.

Görüşmemizi düşünürken her şeyin ne kadar çabuk değiştiğine hayret ettim. Bu seansa dek, Alvin’le her bakımdan müttefiktik. Şimdi ise aniden karşı cephelere geçmiştik. Hayır aslında... Üs-

tüne iyice düşününce Alvin'in derin direncinin o kadar da şaşırtıcı olmadığını fark ettim. Kadınlarla ilişkisini sorgulamaya yönelik her çabamın hemencecik fiyaskoya uğraması da bunun habercisiydi. Bu sorular üzerine konuşmayı reddettiğini, kendisiyle ilgili bir konuda bu denli kayıtsız olmasının beni ne kadar şaşırttığını anımsadım. Hatta belirgin bir kayıtsızlık, terapist, hastanın konunun daha derinlerine inmek istemeyebileceğini gösteren bir işarettir. Bunun kolay olmayacağını anlamıştım.

Mücadele, bir sonraki görüşmede de devam etti. Sosyal soyutlanmışlığına bakmayı ısrarla reddettiğinden bu meselenin altında hayli güçlü unsurların yattığına şüphem kalmamıştı. Daha önce de içedönük pek çok hastam olmuştu ama sosyal açıdan bu kadar yetkin ve yakınlık kurma becerisi bu kadar güçlü olanını ilk defa görüyordum. Kafam karışmıştı. Tuhaf bir şeyler dönüyordu.

“Seninle bir şey paylaşmak istiyorum Alvin. İlk görüşmelerimizden birinde, bana yirmi dört saatlik programını anlattığında senin adına biraz üzül müştüm. Hayatında insan teması veya sıcaklığı yok denecek kadar az. Bu durum benim tanıdığım Alvin'le hiç örtüşmüyor. Ne samimi tarzınla ne de yakınlık kurma kapasitenle. Büyüdüğün evdeki yaşamınla da örtüşmüyor. Anlıyorum, kardeşinle aranda bazı sorunlar varmış ama yine de, ebeveynlerini son derece ilgili kişiler olarak anlatıyorsun. Aranızda sevgi dolu bir ilişki olduğunu söylüyorsun. Senin gibi ailelerde yetişmiş kişiler, yetişkin olduklarında kendilerini insanlardan soyutlamazlar.”

“Bazı değişiklikler yapmam gerektiğini kabul ediyorum. Bir ara bu konuyu gündeme alacağım.”

Didiklemeye devam ettim. “Ama zaman geçiyor. 10 yıl önce, ebeveynlerin öldüğünde, evlendiğini ya da torunlarını göremedikleri için pişman olduğundan bahsetmiştin. Peki ya senin pişmanlıkların? Kendi adına pişmanlıkların nedir? Sen, umduğun hayatı mı yaşıyorsun?”

“Dediğim gibi, bir noktada değişiklik yapacağım ama şu an benim için öncelik teşkil eden bir mesele değil bu. Sana neden geldiğimi unutma. Sana gelme nedenim, kardeşimin ölümünden sonra yaşadığım kaygıydı. Sosyal yaşantımın bununla hiçbir ilgisi yok.”

Bunun üzerine son okumu da çıkardım. “Katılmıyorum. İkiisi birbiriyle yakından ilişkili. İzin ver açıklayayım. Yaşamamışlık ne kadar çoksa ölüm korkusunun da o kadar şiddetli olduğuna defalarca şahit oldum. İşte *bu* nedenle, şu anki yaşam kalitene odaklanmaya çalışıyorum.”

Doğru bir notaya basmış olacağım ki Alvin bir süreliğine derin düşüncelere gömüldü. Sonrasında ise, “Belki daha sonra. Şu an iyiyim ve devam etmeyi pek istemiyorum,” diye yanıtladı.

Direnci analiz et, direnci analiz et... Bu tür çıkmazlarda benim mantram budur. Israrımı sürdürdüm: “İlk birkaç görüşmemizde, kardeşinle ilgili tepkilerini inceleme hevesin ve yaşamının mahrem yanlarını paylaşma cesaretin beni çok etkilemişti. Ama son görüşmelerde, sahiden de bir duvara toslamış gibi olduk. Sen daha ileri gitmemek için ayak diretiyorsun ama hâlâ yapılması gereken şeyler olduğunu bildiğinden adım gibi eminim. Sanki artık bana güvenmiyor gibisin.”

“Hayır, son kısım doğru değil.”

“O halde lütfen ne olduğunu anlamama yardımcı ol. Hangi noktada bir şeyler değişti sence?”

“Sorun sende değil İrv, bende. Bak, henüz konuşmaya hazır olmadığım bazı şeyler var.”

“Sana eziyet ettiğimi düşündüğünü biliyorum ama lütfen bana biraz daha müsamaha göster. Son bir soru daha sorayım. Şu an hissettiğin tıkanmanın, kadınlarla kurduğun ilişkiyle ilgili olabileceğini hissediyorum. Daha önce kadınlarla ilişkinin fiyaskoyla

sonuçlandığını söylemiştin. Acaba bu, ilişkinin cinsel boyutuyla alakalı bir durum mu?”

“Hayır, mesele bu değil.”

“Peki *nedir* mesele?” Haddimi aştığımın farkındaydım. Hastama neredeyse işkence ediyordum ama duramıyordum. Merakım şaha kalkmış, kontrolümden tamamen çıkmıştı.

Şaşırtıcı bir biçimde Alvin kapıyı hafifçe araladı. “Pek çok harika kadınla tanışıyorum ama her defasında aynı şey oluyor. Buluşuyoruz, yemek yiyoruz, seks gayet iyi oluyor, birbirimizden hoşlanıyoruz ama er ya da geç, birkaç buluşmanın ardından, kadınlar evime gelince ilişki bitiyor.”

“Neden? Ne oluyor evde?”

“Evi görünce bir daha benimle görüşmüyorlar.”

“Neden? Ne görüyorlar orada?” Hiçbir fikrim yoktu ve kavrama yetimin garip şekilde yavaşladığını hissediyordum.

“Sinirleri bozuluyor. Gördükleri şey onları rahatsız ediyor. Evimin düzeninden hoşlanmıyorlar.”

Alvin’le birlikte saate baktık. Süreyi birkaç dakika aşmıştık. Alvin ofisten çıkmak istiyordu. Benim de bekleyen bir hastam vardı. Bir riske girdim.

“Bana güvenip bu konuyu açtığın için teşekkür ederim. Sana biraz sıra dışı bir teklifte bulunacağım. Bunun, terapin için son derece önemli olabileceğini düşünüyorum. Bir sonraki seansımızı evinde yapmak istiyorum. Haftaya bugün, akşam altı senin için uygun mu?”

Alvin derin bir nefes aldı ve gevşemeye çalıştı. “Emin değilim. Bunu düşünmem gerek. Yarın seni arayıp haber veririm.”

“Elbette, bana sabah yedi ile on arasında ulaşabilirsin.” Bu benim yazmaya ayırdığım zamandı. Normalde bölünmesini istemezdim ama bu önemli bir konuydu.

Ertesi gün saat yediyi bir geöe Alvin aradı. “İrv, bunu kaldıramam. Tüm geöe kendimi yedim. Eve gelmeni kaldıramam. Gelecek haftaya kadar her geöe böyle uykusuz kalamam. Terapiyi bitirmek istiyorum.”

Aklımdan birçok şey geöti. Çoğu hastanın, birkaç tur terapiye ihtiyaç duyduğunu biliyordum, o kadar da yeniyetme değildim. Hastalar biraz çalışır, bir şeyleri değıştirir, sonra da terapiyi bitirirlerdi. Terapi bittikten sonra kazançları onları aylarca ve hatta yıllarca idare ederdi. Derken bir noktada, daha fazla veya daha derinlemesine çalışma ihtiyacı doğardı. Tecrübeli terapistler, bu örüntüyü fark ederler ve kendilerine hâkim olurlar. Oysa ben kendimi pek de olgun hissetmiyordum.

“Alvin, evini görünce vereceğimi düşündüğün tepki seni sıkıntıya sokuyor. Belki çok utanıyorsun, belki de seninle ilgili duygularım seni kaygılandırıyor?”

“Bunu inkâr edemem.”

“Düşüncelerinin ikiye bölündüğünü seziyorum. Sen utancın egemen olduğu parçana kulak vermişsin. Oysa bir de değışmek isteyen parçan var. Bu parçan, bana bu sorundan bahsetmeye karar verdi. Bu parçan, senin farklı bir yaşam sürmeni istiyor. Ben de o parçayla görüşmek istiyorum. Bir hafta beklemene gerek yok. Haydi bugün buluşalım. Sabah programın nasıl? Hemen gelebilirim.”

“Hayır, bunu kaldıramam.”

“Alvin, yaşamına daha farklı, çok daha tatminkâr bir yön verme şansını tepiyorsun. Bence bunun tek nedeni de seni yargılamamdan korkman. Ama bu korkuların yersiz olduğunu zaten biliyorsun. Ayrıca daha geniş bir bakış açısından bakmanı rica ediyorum. Zihnindeki gelip geçici bir duygunun, biricik yaşamını yönlendirmesine izin veriyorsun. Aklına yatıyor mu?”

“Peki Irv... Ama yoruyorsun beni. Ve şu an yapamam. İşe gidiyorum. Bugün programım tamamen dolu.”

“Kaçta çıkıyorsun?”

“Akşam yedi gibi.”

“Yedi buçuk gibi gelmemi ister misin?”

“Bunun doğru bir şey olduğundan emin misin?”

“Güven bana. Eminim.”

Tam yedi buçukta, Alvin’in, Palo Alto’daki ofisimden birkaç kilometre uzaklıktaki evinin önündeydim. Sokak kapısı aralıktı. Üstüne, “İçeri gir,” yazan bir not bantlanmıştı. Zili çalıp içeri girdim. Alvin salonun ucunda duran cama dönük bir okuma koltuğuna uzanmıştı ve yalnızca ensesini görebiliyordum. Bana dönmedi.

Alvin’in yanına gitmek istiyordum ama ona nasıl erişebileceğimi bilemiyordum. Değil yürümek, birkaç istisnai ufak bölge dışında parkeleri görmek bile mümkün değildi. Eski telefon rehberlerinden (Nereden bulmuştu bu kadar çok telefon rehberini?) büyük sanat kitaplarından, tren saatlerini gösteren kitapçıklardan, sararmış gazetelerden ve eski bilim kurgu kitaplarından oluşan yığınlar tüm zemini kaplamıştı. Bilim kurguyu çok sevdiğim için *New York Times* yığınlarından birinin üstüne oturup kitaplara dalmamak için kendimi zor tuttum. Parkelerin görüldüğü kısımlardan biri bitişikteki mutfığa, biri Alvin’in koltuğuna, biri de üstü yine tozlu kitaplar, röntgen filmleri ve tıbbi grafiklerle dolu bir koltuğa uzanan üç koridor seçiliyordu.

1982 senesindeydik. Biriktirme alışkanlığı, gündüz kuşağındaki programlarda ya da psikiyatride henüz yeni yeni konuşuluyordu. Ama Alvin’in evi gibi bir şeyi daha önce ne görmüştüm ne de zihnimde canlandırmıştım. Diğer odalara girmeyi kaldıramayacağımı hissedince temkinli adımlarla Alvin’e en yakın sandalyeye doğru ilerledim ve arkasına oturdum.

“Alvin...” dedim yüksek sesle. Aramızda dört beş metre mesafe vardı. “Benimle burada görüşmeyi kabul ettiğin için teşekkür ederim. Evini görmeme izin vermen çok önemliydi. Seanslarımıza devam etmemiz gerektiğine inancım iyice kuvvetlendi. Bunun senin için ne kadar zor olduğunu biliyorum. Beni hayatına, evine aldığın için minnettarım.”

Alvin onaylarcasına başını salladı ama konuşmadı.

Ne söyleyeceğimi bilmiyordum. Zaman içinde, anlamını ve kökenini ele alarak bu biriktirme huyunu anlamaya çalışacağımızı biliyordum ama bu aşamada, utanç ve öfkenin bulandırdığı ilişkimizi mercek altına almamız şarttı.

“Alvin, sana bunları yaşattığım için üzgünüm ama bunun başka yolu yok. Bununla beraberce yüzleşmek zorundayız. Bunun senin için zor olduğunu, çok ama çok büyük bir adım olduğunu biliyorum. Bunu konuşabiliriz. Acaba daha yakın oturup konuşabileceğimiz bir yer var mı?”

Alvin olumsuzca başını salladı.

“Belki mahallede dolanabiliriz?”

“Şimdi olmaz Irv. Bugün sadece bu kadarını yapabilirim ve şimdi durmak istiyorum.”

“Peki, o halde yarın. Yine aynı saatte, akşam yedi buçukta ofisimde olabilir misin?”

Alvin başıyla onayladı. “Sabah ilk iş seni arayacağım.”

Birkaç dakika daha sessizce oturduktan sonra oradan ayrıldım.

Ertesi sabah Alvin aradı. Söyledikleri beni şaşırttı: “Üzgünüm, Irv, gelemeyeceğim. Yaptıklarına minnettarım ama seninle tekrar görüşmem. En azından şimdilik.”

“Alvin, biliyorum seni çok zorladım. Belki de haddinden fazla. Ama bak neler başardık. Çok önemli bir şeyin eşiğindeyiz.”

“Hayır. Şimdi olmaz. Bitti. Belki ileride seni ararım. Şimdilik kendi başımın çaresine bakabilirim. Evimi düzenlemeye başlayacağım.”

Alvin’in dosyasını kapattım. Evine gittiğim o günden beri ondan hiç haber almamıştım. Evet... Ta ki Molly’nin cenazesine kadar. Sahi, ne işi vardı orada? Molly’yle ne gibi bir bağlantısı vardı acaba? Son görüşmemizin ardından, bir müddet Alvin’in nasıl olduğunu merak ettiğimi hatırladım. Hastanede dolaşırken, kantinde otururken gözlerim hep onu aramıştı. Ayrıca vakayı böyle yüzüme gözüme bulaştırmış olmanın yarattığı olumsuz duygularla baş etmek için benim gibi psikiyatr olan bir dostumla uzun uzun konuştuğumu da anımsadım. Ama şimdi, dünkü cenazede karşılaşmamızın ardından, her şeyi gözden geçirmem gerekiyordu. Sahiden de yüzüme gözüme bulaştırmış mıydım? Alvin çok iyi görünüyordu. İki çocuğu ve güzel bir eşi vardı. Eşi bana, bu evliliğin onun sayesinde olduğunu söylemişti. Demek ki sandığımdan daha etkili olmuştum. Merakım yine alevlenmişti.

Alvin’le hastanenin yakınındaki ufak bir kafede buluştuk. Rahat rahat konuşabilmek için köşedeki masaya geçtik.

“Kusura bakma,” diye başladım söze. “Seni hatırlamam biraz zaman aldı. Daha önce de söylediğim gibi, yaşlandıkça yüzleri çıkarmak güçleşiyor. Ama seni düşünmediğimi sanma Alvin. Hayatının nasıl gittiğini hep merak ettim. Özellikle de çalışmamızın vakitsizce bittiğine ve seni üzerine çalışılması gereken sorunlarla baş başa bıraktığıma inandığım için. Neler olup bittiğini duymayı çok isterim. Aslına bakarsan muhtemelen seni Molly’nin cenaze-

sinde görmeyi beklemediğim için tanımakta zorlandım. Molly'yle nereden tanışıyordunuz?”

Alvin'in yüzüne şaşkın bir ifade yerleşti. “Hatırlamıyor musun? Son görüşmemizden bir iki gün sonra beni arayıp ondan bahsettin ve evimi düzenlememe yardım edebileceğini söyledin.”

“Ah, evet, tamamen unutmuşum! Onu aradın yani?”

Alvin heyecanla başını salladı. “Evet, aradım. Benden hiç bahsetmedi mi?”

“Bahsetmezdi. İlkeli bir insandı, müşterilerinin kimliklerini kesinlikle açıklamazdı. Ama ben seni ona yönlendireli otuz yıl olmuş. O zamanki halini hâlâ hatırlıyor musun?”

“Tam olarak değil. Şöyle oldu... Molly'yi hemen aradım ve o da gelip ipleri tamamen eline aldı. Tamamen. Birkaç gün içinde, evim hiç olmadığı kadar temizdi. O günden ölümüne dek hem evimi çekip çevirdi hem de vergilerimi, faturalarımı ve her tür işimi halletti. Sana ne kadar minnettar olduğumu eşim Monica'ya da hep söylemişimdir. Hayatımı değiştirdin. Molly son otuz yıldır hiç sektirmeden haftada bir eve geldi ve ne iş varsa halletti. Ta ki iyice rahatsızlandığı zamana, iki ay öncesine kadar. Başıma gelen en güzel şeydi. Tabii Monica'yı ve iki şahane çocuğumuzu saymazsak.”

Bu konuşmanın ardından psikoterapinin nasıl işe yaradığını öğrenmenin ne kadar imkânsız olduğunu düşünmeye daldım. Biz terapistler, çalışmalarımızda ince bir ayarı tutturabilmek ve hedefi gözünden vuran birer ampirist olmak için uğraşır dururuz. Hastamızın bağlanma öyküsündeki veya DNA dizilimindeki bozuk kısımları tamir edebilmek isteriz. Oysa çalışmalarımızın gerçekliği bu modele uymaz ve genellikle, hastalarımızla çıktığımız keşif yolculuğunda doğaçlama yapmak zorunda kaldığımızı fark ederiz. Eskiden bu duruma sinir olurdum ama şimdi, altın çağım dediğim dönemde, insan düşüncesinin ve davranışının ne kadar öngörülemez

ve karmaşık olduğuna hayret ederken, kendi kendime sessizce ıslık çalıyorum. Şimdi, belirsizliğin karşısında titremiyor, her şeyin belirli olduğunu varsaymanın kibirden ibaret olduğunu görebiliyorum. Şu an emin olduğum tek bir şey varsa, o da içten ve sıcak bir ortam yaratabildiğimde, hastalarımın, ihtiyaç duydukları yardıma, çoğu zaman tahmin bile edemeyeceğim müthiş yollardan erişeceği. Teşekkürler Molly.

~ 5 ~

Beni Tel Örgülerin Ardına Hapsetme

Sevgili Doktor Yalom,

Yetmiş yedi yaşında (eski) bir CEO'yum. Bir yıl önce Georgia'da bir huzurevine yerleştim. Güzel bir yer ama memnun değilim. Uzun süredir ciddi düzeyde uyum sorunları yaşıyorum. Geçtiğimiz yıldan bu yana bir terapistle de görüşüyorum ama çalışmalarımız yakın zamanda tılandı. Bana danışmanlık verebilir misiniz? İstedığınız zaman Kaliforniya'ya uçabilirim.

Rick Evans

Üç hafta sonra Rick Evans kendine güvenen adımlarla ofisime girdi. Sanki buraya sık sık gelirmiş gibi bir rahatlık vardı üstünde. Emekli bir CEO'nun görünmesi gerektiği gibi görüldüğünü düşündüm. Bakımlı, çekici ve rahattı. Golfçülere özgü bronz teni, asil duruşu, ustalıkla yontulmuş burnu ve çenesiyle onu üst düzey bir huzurevinin tanıtım kitapçığında hayal edebiliyordum. Ayrıca düzgünce iki yana taradığı o kalın telli, parlak, düz ve beyaz saçları da yabana atılacak gibi değildi. Kelleşmekte olan mahzun kafamı kaşırken gözlerini tam olarak yakalayamasam da keskin fakat bir o kadar da hüzünlü bakışlarından hoşlandığımı düşündüm.

Rick hiç zaman kaybetmedi. Daha koltuğuna oturmadan konuşmaya başladı. “Kitabınız *Güneş Bakmak Ölümlle Yüzleşmek* çok etkileyiciydi. Hele ki benim yaşımda biri için. Beni buraya o kitap getirdi.”

Saatine baktı, zamanında başlayıp başlamadığımızı kontrol ediyordu sanki. “Hemen konuya gireyim. E-postamda da belirttiğim üzere bir yıl kadar önce Fairlawn Oaks’a taşındım. Eşim öldükten sonra, bir süre evde yaşamayı denedim. On sekiz ay boyunca tüm gücümle uğraştım ama, yardımcılarımla olmasına rağmen yapamadım. Alışverişi, yemeği, temizliği... Bana fazla zahmetli geldi. Ayrıca çok yalnızdım. Ben de taşınmaya karar verdim. Ama bu da işe yaramadı. Fairlawn Oaks’tan şikâyetçi değilim, gerçekten güzel bir yer. Ama ben uyum sağlayamıyorum.”

Beni asıl şaşırtan, Rick’in *yapmadıklarıydı*. Mesela ofisime bir an için bile olsa göz atmamıştı. Herhangi bir selamlaşmamız da olmamıştı. Ülkenin diğer ucundan sırf beni görmek için gelmesine rağmen bana bakmıyordu bile. Belki de gösterdiğinden daha kaygılıydı. Ya da belki tamamen görev odaklı bir insandı ve zamanını en etkin şekilde kullanmak istiyordu. Bu konuya ayrıca gelecektim. Ama önce hikâyesini anlatması için onu teşvik ettim.

“Uyum sağlayamamak derken neyi kastediyorsunuz?”

Ufak bir bilek hareketiyle sorumu savuşturdu. “Anlatacağım. Ama önce bir buçuk yıldır görüştüğüm terapistle ilgili bir şey söylemek istiyorum. İyi bir kadın. Yas sürecime yardımcı oldu, ona şüphe yok. Beni yerden kaldırdı, terimi sildi ve yeniden ringe, gerçek dünyaya, dönmemi sağladı. Şimdi ise tıkanmış durumdayız. Onu suçlamıyorum ama seanslarda hem param hem zamanım boşa gidiyor. Gerçi onun seans ücretleri sizinki gibi yüksek değil. Daireler çiziyoruz, aynı konuyu tekrar tekrar ele alıyoruz. Sizin kitabı okuduktan sonra birkaç kitabınızı daha okudum ve birden aklıma sizinle görüşmemin kendi terapimi de hareketlendirebi-

leceği geldi.” Bu noktada bile bana bakmadı. Bir tuhaflık vardı. Utangaç bir adam olmadığı ortadaydı sonuçta. Konuşmasını aynen sürdürdü. “Şimdi, terapistlerin bu konularda biraz sahiplenici ve hassas olduğunu biliyorum. O yüzden diplomatik bir biçimde, bu fikrimi önce onunla görüşmeye karar verdim. Yanlış anlamayın, izin almaya çalışmıyordum. O ne derse desin, sizinle iletişim kuracaktım zaten. Neyse, gayet olumlu yaklaştı. Fikrimi destekledi. ‘Elbette, iyi bir fikir. Bir danışmanlık isteyin bakalım. Bunu memnuniyetle karşılarım. Kaliforniya buraya uzak ama vaktinizi ve paranızı buna harcamayacaksınız da neye harcayacaksınız,’ dedi. Size, terapide yaptıklarımızı anlatan bir not yazmayı da teklif etti. Buna bozuldum ve ona bunları kendi başıma da anlatabileceğimi söyledim.”

“Bozuldunuz mu? Neden?” Bu monoloğa kendimi zorla dâhil etmenin zamanı gelmişti.

“Yaşlıyım ama çaresiz değilim. Sizinle iletişim kurmayı kendim de becerebilirim.”

“Bu mu yani? Bu mu sizi kırıyor? Biraz daha derine inin lütfen.” Çoğu zaman yaptığım gibi daha fazla yüzleştirici olmak zorunda hissettim.

Rick’in konuşması yavaşladı. Belki de nihayet beni fark etmişti. Gerçi hâlâ bana bakmıyordu. “Şey, bilmem. Belki de benden kurtulma olasılığının onu biraz fazla mutsuz etmesine kırılmışımdır. Belki biraz sahiplenici olmasını *istemişimdir*. Ama demek istediğinizi anlıyorum. Kırılmamın akılcı bir şey olmadığını biliyorum. Ne de olsa o ve ben bu görüşmeyi kendi çalışmamızı ilerletmek için kullanıyoruz. Benden kurtulmaya çalışmıyor ki! Bunu da söyledi bana. Yine de size uyacağım, tamam. Böyle hissettim işte. *Kırgın*. Bugün sizden bir şey saklamayacağım. Bu yatırımımın karşılığını sonuna kadar almak istiyorum. Bu seansa ve uçak biletine ödediğim parayı alt alta toplayınca bu sonuca varılıyor.”

“Huzurevindeki uyum meselesinden bahsedin bana.”

“Bir dakika içinde o konuya geleceğim.” Beni yine başından savmıştı. “İlk olarak Fairlawn Oaks’un ne kadar harika bir yer olduğunun kayıtlara geçmesini istiyorum. Süper bir kurum. Başında ben olsam pek bir değışiklik yapmazdım. Sorun tamamen kendimle ilgili, bunu kabul ediyorum. Fairlawn Oaks’ta yok yok. Yemekler şahane, pek çok faaliyet seçeneğı var. Golf sahası biraz sıkıcı ama benim yaşımda biri için idare eder. Asıl mesele şu, tüm gün boyunca yaşadığım kafa karışıklıkları elimi kolumu bağıyor. Ne zaman bir şey yapmaya kalksam zihnim başka bir şey yapmak istemeye başlıyor. Ben belli bir programı, en azından başkalarının programlarını, takip etmem çünkü bu tarz bir insan değilim. Programlar, başkaları içindir. Neden yüzmeye her akşamüstü dörtte gitmek zorunda olayım? Neden güncel olaylar dersi saat onda? Neden anahtarları her defasında kapının yanındaki o kutuya koymam gerekiyor? Her gün aynı saatte yemeye *mecbur muyum*? Bu bana göre değil. Gerçek Rick Evans gelişine yaşamayı tercih eder.”

Başını bana çevirdi. “Siz üniversiteyi bitirir bitirmez tıp fakültesine gittiniz, değil mi?”

“Evet.”

“Sonra da psikiyatri ihtisası yaptınız...”

“Aynen.”

“Benim dokuz mesleğim oldu.” Dokuz parmağını gösterdi. “Dokuz! Hepsinde de gayet başarılıydım. Matbaacı çırağı olarak sıfırdan başladım... Sonra matbaacı oldum... Sonra dergi çıkarmaya başladım... Çok sayıda derginin yayıncılığını yaptım... Ders kitapları yayınlayan ufak bir yayınevinin başına geçtim... Akıl hastaları için bir dizi bakımevi yaptırdım... Sonra hastane yöneticiliğı yaptım... Sonra, inanmayacaksınız ama danışmanlık eğitimi aldım ve kurumsal gelişim alanına girdim... Sonra da iki şirkette CEO olarak çalıştım.” Tatmin olmuş bir ifadeyle arkasına yaslandı. Konuşma

sırası bana gelmişti. Aklımda bir plan yoktu ama konuşmaya başladıktan sonra ilham geleceğini umarak yanıt verdim:

“Çok farklı yollar. Hepsini birden başarmak zor. Söylesene Rick... sana bu şekilde hitap etmemde bir sakınca var mı? Sen de bana Irv diyebilirsin.”

Rick başıyla onayladı. “Böylesi daha iyi olur.”

“Rick, şimdi kariyerine dönüp baktığında nasıl hissediyorsun?”

“Emin ol bu hamlelerimin hiçbirisi mecburiyetten değildi. Bu kariyerlerin hiçbirinde başarısız olmadım. Sadece bir noktadan sonra yerimde duramamaya başladım. Hayatın herhangi bir alanında bir yere zincirlenmeyi reddediyorum. Spontanlık. Tekrar ediyorum: *spontanlık*, plansız, ana göre yaşamak... Ben buyum işte!”

“Peki ya şimdi?”

“Şimdi mi? Bütün mesele de bu ya! Bir zamanlar iyi bir şey olan, benim güçlü yanımla olan, kutup yıldızımla spontanlık şimdi bir canavara dönüştü. Olay şu: Fitness, havuz aerobiği, yoga gibi bir faaliyete doğru giderken zihnim birden diğer alternatiflere kayıyor. İçimden bir ses sürekli, ‘Neden *bu* faaliyet? Neden *başka bir* faaliyet değil?’ diye soruyor. Kararsızlık beni felç ediyor. Nihayetinde de bu faaliyetlerden hiçbirini yapmıyorum.”

Kendi düşünce akışına bir göz attım. Rick konuşurken aklıma Buridan’ın eşiği geldi. Bu eski felsefi paradoksta, aynı ölçüde güzel kokan iki balya samanının arasında kalan bir eşek, hangisini seçeceğine karar veremediği için açlıktan ölür. Ama Rick’e bundan bahsetmenin bir faydası olmayacağını düşündüm. Çünkü bundan bahsedersen onay meydan okuyan bir cevap vermiş ve ne kadar bilge olduğumu sergilemiş olurum. Derken aklıma Rick için daha uygun ve kullanışlı olabileceğine inandığım bir düşünce geldi. “Rick, az önce aklıma gelen bir şeyi seninle paylaşmak istiyorum.”

Biraz gevşek davrandığımın farkındaydım ama genelde bunun faydasını görüyordum. Hastalar, kendimden bahsetmemi çoğunlukla memnuniyetle karşılarlar ve benim paylaşımlarım onlarınkini de tetikler. “Belki ilgini çeker... Bu aslında uzun zaman önce gerçekleşen bir şey. Bunu bir yerlere de yazmıştım ama uzun süredir üstüne düşünmedim. Bir gün gözlüklerimde bir sorun olduğunu fark ettim ve benden çok daha yaşlı bir adam olan göz doktoruma muayeneye gittim. Muayeneden sonra kaç yaşında olduğumu sordu. ‘Kırk,’ diye yanıtladım. ‘Demek kırk?’ dedi, kendi gözlüklerini çıkardı ve dikkatle silerken, ‘O halde genç adam, tam zamanında gelmişsin. Presbiyopi,’ diye ekledi. Çok sinirlendiğimi hatırlıyorum. Ona şöyle demek istemiştım: ‘Ne demek tam zamanında? Neye göre tam zamanında? Bu senin için veya diğer hastalar için geçerli olabilir ama bana göre hiç de zamanı değil! Ben farklıyım.’”

“Güzel hikâye,” diye yanıtladı Rick. “Kitaplarınızdan birinde okumuştum bunu. Demek istediğinizi anlıyorum ama bu *benim* demek istediğimle tam olarak örtüşmüyor. Vaziyetin farkındayım, hesabı çoktan yaptım. Yetmiş yedi yaşındayım. Bu konuyu çalışarak vakit kaybetmenin manası yok. Artık inkâr etmiyorum. Yetmiş yedi yaşında olduğumu her gün kendime hatırlatmam yetmiyormuş gibi, tek notadan çalan terapistim de kafama kafama vuruyor. Yaşımla yüzleşme konusundaki isteksizliğim yüzümden evimi Fairlawn’a taşımam zor olmuştu. Ama oraları geçtim artık. Şu an bahsettiğimiz yeni bir şey.”

Hımm, anlaşılan o ki gözlük hikâyemi anlatmak pek de iyi bir fikir değilmiş. Rick bu kadar gevşek davranabileceğim, zihnimdeki çağrışımları paylaşabileceğim biri değildi. Benden yardım almaktansa benimle rekabet etmeyi yeğliyordu. Odak noktamı netleştirmeye karar verdim.

“Rick, az önce şöyle bir laf etmiştin: *Spontanlık, ben buyum işte.*”

“Evet. Bu benim mantram. Ben buyum.”

“Ben buyum...” diye tekrarladım. “Yani bu cümle şu anlama geliyor: *Spontane değilsem ben, ben değilimdir.*”

“Yani, öyle herhalde. Kulağa çok hoş geliyor da... nereye varmaya çalışıyorsun?”

“Ben olarak, çekirdeğimdeki kişi olarak var olmam.”

“Bu söylediklerinin konuyu netleştirmesi gerekiyor sanırım ama ben hâlâ anlamış değilim. Ne demeye çalışıyorsun?” Ellerini, avuç içleri bana dönük ve parmakları hafifçe geriye eğik bir biçimde, teslim olur gibi havaya kaldırdı.

“Acaba, daha derin bir düzeyde, spontane yaşama huyundan vazgeçmenin riskli olduğunu, seni ölüme bir adım daha yaklaştırdığını hissediyor olabilir misin, diye merak ediyorum. Yani, senin durumuna akılcı bir gözle baktığımızda, kendimize, ‘Bazı şeyleri bir programa göre yapmak ne gibi bir risk taşır?’ diye sormamız gerekir. Yetmiş yedi yaşında birinin, anahtarlarını her seferinde belli bir yere koyması gayet makul görünüyor. En azından benim buna ihtiyacım var. Ayrıca derslerin veya güncel olay tartışmalarının belli bir saatte olması da çok mantıklı çünkü bir grup insanın bir araya toplanabilmesi için belli bir saate ihtiyaç var.”

“Düşüncelerimin mantıklı olduğunu söylemedim zaten. Kulağa anlamsız geldiklerini kabul ediyorum.”

“Oysa bu düşüncelerin kaynağında daha derinlerde yatan, tamamen bilincine varmadığın bir korku olduğunu varsayarsak, kulağa anlamlı gelmeye başlıyorlar. Bana sorarsan, ‘programa uymak’ senin için ölüme doğru herkesle birlikte uygun adım yürümeyi simgeliyor. Fairlawn Oaks ister istemez aklında yaşamın sonuyla eşanlamlı hale gelmiş. Programa uymada yaşadığın zorluk ya da *isteksizlik* ise bir tür bilinçdışı protesto olmalı.”

“Epey zorlama bir yorum oldu bu. Bence biraz abartıyorsun. Sırf elimde havlumuyla, diğer doksan ihtiyarın arkasında sıraya girmek

istemiyorum diye ölümlülüğümü kabul etmediğimi söyleyemezsin. Ben sıraya girmem. Hiçbir sıraya girmeye de niyetim yok.”

“Sıraya girmiyorsun çünkü...” diye devam etmesi için teşvik ettim.

“Ben sırada bekleyen değil, sıraya sebep olan kişiyimdir.”

“Yani ben sıraya girmem çünkü ben özelim.”

“Aynen öyle. Dokuz kariyerimden boşa bahsetmedim.”

“Daha ileriye uzanmak, genişlemek, kendini gerçekleştirmek... Tüm bu uğraşlar gayet doğru görünüyor. Yaşamın belirli bir dönemine son derece uygunlar. Ama belki bu dönem için aynı şeyi söyleyemeyiz.”

“*Sen* hâlâ çalışıyorsun.”

“Bana sormak istediğin başka ne gibi sorular var?”

“Mesela... *Sen* neden çalışıyorsun? *Kendi* yaşınla sahiden barışık mısın acaba?”

“Makul bir soru. Yanıtlamaya çalışayım. Hepimiz yaşımızla kendi tarzımızda yüzleşiriz. Epey yaşlı olduğumu biliyorum. Seksenin yaşlı sıfatını hak ettiğini inkâr etmek mümkün değil. Daha az çalışıyorum, daha az hasta görüyorum, günde üç kadar. Ama hâlâ günün kalanını yazarak geçiriyorum. Sana karşı dürüst olacağım, işimi çok seviyorum. Başkalarına yardım edebildiğim için çok şanslı hissediyorum. Özellikle de benimle benzer konularla mücadele eden insanlara... Yaşlanmak, emeklilik, eşin veya arkadaşların ölümüyle yüzleşmek, kendi ölümüm üzerine düşünmek...”

İlk defa Rick yanıt vermedi ve sessizce yere baktı.

“Bu yanıtıma dair duyguların nedir?” diye sordum yumuşak bir ses tonuyla.

“Hakkını vermek zorundayım. Zor konulara dosdoğru giriyorsun. Arkadaşların ölümü, kendi ölümün...”

“Peki ya senin ölümle ilgili düşüncelerin? Zihnini çok meşgul ediyor mu?”

Rick başını iki yana salladı. “Bu konuyu düşünmüyorum. Niye düşüneyim ki? Ne faydası olacak?”

“Bazen düşünceler, gündüz düşlerinde veya gece gördüğümüz rüyalarda isteğimiz dışında zihnimize girerler.”

“Rüya mı? Ben pek rüya görmem. Haftalardır da hiç görmedim. Ama nedense dün gece iki garip rüya birden gördüm.”

“Hatırlayabildiğin kadarını anlat bana.” Defterimi aldım. Tam da görüşmemizden önce görülen iki rüya. Bunların epey aydınlatıcı olacağını hissediyordum.

“İlkinde bir okulun oyun sahasındayım. Sahanın çevresi tel örgülerle sarılıydı.”

“Rick, burada araya girmek istiyorum. Rica etsem rüyayı şimdiki zaman kipiyle, sanki şu an görüyormuşsun gibi anlatır mısın?”

“Tamam. Peki. Bir okulun oyun sahasındayım, belki ortaokulum olabilir burası. Beyzbol maçı olacakmış, hazırlık yapılıyor. Çevreme bakıyorum. Herkes benden genç. Hepsi üniformalı çocuklar, ergenler. Ben de oynamak istiyorum. Gerçekten istiyorum bunu. Ama çok büyük olduğum için kendimi tuhaf hissediyorum. Sonra öğretmeni görüyorum... Yüzü tanıdık ama bir türlü çıkaramıyorum. Tam da yanına gidip ne yapsam diye danışmaya karar vermişken başka bir oyun sahası görüyorum. Orada da bir sürü yaşlı, yani benim yaşlarımda kişi var. Onlar da bir oyun oynamaya hazırlanıyor. Golf ya da kriket olabilir, emin değilim. Onların arasına katılmak istiyorum ama sahanın çevresindeki telleri aşamıyorum.”

“Bu rüyayla ilgili tahminlerin var mı Rick? Aklına ne gelirse söyle.”

“Hımm, beyzbol. Gençken oynamayı çok severdim. En sevdiğim spordu. İyi de oynardım. *Shortstop* mevkiindeydim ve çivi

gibiydin. Üniversite takımında oynayabilirdin, hatta çalışırsam profesyonel bile olabilirdin ama ailemin parası yoktu.”

“Devam et. Rüya hakkında biraz daha konuşalım.”

“Çocuklar oynuyorlardı, ben de oynamak istiyordum ama ben artık çocuk değilim.”

“Bu konudaki hislerin nedir? Veya rüyadaki diğer duyguların neler?”

“Evet, benim terapistim de sektirmeden bu soruyu sorar. Duygu muydu hatırlamıyorum ama bir deneyeyim. Beyzbol oynanacağını gördüğümde *mutlu oldum*. Bu ilk duygu. Sonra oynayamayacağımı fark ettiğimde biraz *canım yandı* ve *afalladım*. Ama eğer illa duygu istiyorum diyorsan, diğer rüyamda daha güçlü duygular vardı. Bol miktarda şiddet ve öfke. O rüyada şeydeydim... Şeydeyim... ban-yodayım. Aynada kendime bakıyorum ama her şey bulanık, sanki ayna buharlanmış gibi. Elimde cam silmek için kullanılan sıvıyla dolu bir şişe var. Şişenin içinde kalan son sıvıyı püskürtüyorum, aynayı ovalıyorum, siliyorum ama görüntü bir türlü netleşmiyor.”

“Aylardır rüya görmeyip sonra da bu rüyayı görmüş olman ilginç, değil mi?”

“Aylardır demedim, *haftalardır* rüya görmüyorum dedim.”

“Pardon, *haftalardır* rüya görmüyordun. Ta ki dün geceye kadar. Tam da bizim buluşmamızdan önceki gece, iki güçlü rüya. Âdeta bu rüyaları bugünkü seansımız için görmüşsün. Sanki bilinçdışın bize gizemi çözmemiz için bazı ipuçları göndermiş.”

“Yok artık. Bu terapistlerin düşünme biçimi beni benden alıyor. Neymiş, bilinçdışım terapistte şifreler gönderiyormuş.”

“Peki, gel buna beraber bakalım. Buraya getirdiğin asıl sorunu bir düşün; çevrene uyum sağlayamıyorsun ve alternatif arzular başını döndürüyor. Donup kalıyorsun, hiçbir şey yapamıyorsun. Doğru mu?”

“Evet, buraya kadar katılıyorum.”

“Rüya elbette buna gönderme yapıyor. Unutma ki rüyalar neredeyse tamamen görseldir ve anlamı görsel imgeler vasıtasıyla iletirler. Şimdi, yaşamındaki ikilemle ilgili rüyada nasıl bir tablo çizildiğine bakalım. Beyzbol oynamak istiyorsun, bu sporu çocukken çok se-vermişsin ama yaşından dolayı oyuna alınmıyorsun. Akranlarının oynadığı bir başka oyun daha var ama ona da katılamıyorsun çünkü sahanın çevresindeki tel örgüleri aşamıyorsun. Yani bir oyun için fazla yaşlısın, diğeri için ise hapsolmuş vaziyettesin. Doğru mu?”

“Doğru. Evet, evet, demek istediğinizi anlıyorum. Belki de bu rüya sahiden de yaşımı bilmediğimi gösteriyordur. Beyzbol oynayacak kadar genç olduğumu düşünmemin ne kadar ahmakça olduğunu gösteriyordur. Buraya ait değilim.”

“Peki ya diğer oyun?”

“Tel örgülerin ardındaki mi? O kısım o kadar net değil.”

“Zihninde o tel örgülerin görüntüsü var mı hâlâ?”

“Evet.”

“O görüntüyü gözünün önünden ayırmadan, tel örgülere baktığında aklından geçen düşünceleri benimle paylaşabilir misin?”

“Bildiğimiz eski usul tel örgü. Eskiden, benden büyük çocuklar top oynarken bu örgülerin ardından onları izlerdim. Ve... ah, evet. Bizim kasabada da B sınıfı bir çocuk ligi vardı. Bu maçların oynandığı merkez sahanın tel örgülerinde ufak bir yarık vardı. Fark edilip kovulana kadar maçı oradan izlerdik. Sıradan bir tel örgü işte, her yerde gördüğümüz türden.”

“Bu tel örgü seninle konuşabilse sana ne derdi?”

“Hımm, birazcık Fritz Perls tekniği kullanalım diyorsun yani. Danışmanlık eğitimimden hatırlıyorum bunu.”

“Haklısın. Fritz rüyalardan anlardı. Devam et. Tel örgüler sana ne diyor olabilir?”

“Hayda! Olacak iş değil...”

“Ne oldu?”

“Aklımda yine şu şarkı çalmaya başladı. *Don’t Fence Me In*.² Biliyor musun bu şarkıyı?”

“Bir kısmını hatırlıyor gibiyim.”

“Olay şu: Geçen hafta kafamın içinde belki saatlerce çaldı. Ne yapsam susturamadım. Sanki arka planda çalan bir şarkı gibi hep oradaydı. Sözlerinin tamamını anımsayamadığım için YouTube’u açıp Roy Rogers’ın bir yandan Trigger adındaki atını sürüp bir yandan da şarkıyı söylediği bir video buldum. Sözleri çok güzel! Derken videonun yanındaki bir reklama gözüm takıldı ve dayanamayıp şarkının melodisini telefonuma zil sesi olarak indirmeye kalkıştım. Sonra acayip bir aylık ücret alacaklarını görünce hemen vazgeçtim.”

“Sözleri kısmen de olsa hatırlıyor musun?”

“Elbette.” Rick gözlerini kapattı ve şarkıyı usul usul söylemeye başladı:

*Ah, bana toprak ver, yıldızlı gökyüzünün altında geniş topraklar
Beni tel örgülerin ardına hapsetme
Atımı, sevdiğim vahşi kırlarda sürmeme izin ver
Beni tel örgülerin ardına hapsetme
Bırak kendim gibi olayım, akşam melteminde
Ve dinleyeyim kavakların mırıltısını
Beni sonsuza kadar sür istersen ama senden ricam
Beni tel örgülerin ardına hapsetme*

“Harika Rick. Teşekkürler. Çok içten söyledin. Bu sözler... *Beni tel örgülerin ardına hapsetme*... tam da senin şu anki çıkmazını

2 (İng.) Beni tel örgülerin ardına hapsetme (yay. n.)

anlatıyor. Bu şarkının telefon melodisi olması fikri de çok hoşuma gitti. Acaba sana faydası olur muydu diye merak ettim.”

“Çıkmazımı ön planda tutardı ama çözümüne dair bir ipucu vermezdi.”

“Şimdi diğer rüyaya dönelim. Hani şu sürekli sildiğin ayna... Şişenin dibinde kalanları püskürtmek... Aklına bir şeyler geliyor mu?”

Rick kocaman gülümsedi. “Tüm işi bana yaptırıyorsun.”

“Rüya senin rüyan. Bunu yapabilecek tek kişi sensin.”

“Aynadaki yansımam bulanık. Ne söyleyeceğini biliyorum.”

“Ne söyleyecekmişim?” diye sordum çenemi hafifçe yukarı kaldırarak.

“Kendimi tanımadığımı, kendi yansımamın kendime bulanık göründüğünü söyleyeceksin.”

“Aynen, muhtemelen böyle *söyledim*. Peki ya şişenin dibinde kalanlar?”

“O kısım hiç zor değil. Yetmiş yedi yaşımdayım.”

“Kesinlikle kendini odaklamaya çalışıyorsun ama yapamıyorsun. Görüntü netleşmiyor, vakit daralıyor. Rüyadaki çaban gibi, çok uzaklardan buraya gelerek gösterdiğin çaba da beni etkiledi. Görünüşe göre odağını netleştirme arzun hayli güçlü. Buna hayran olmamak elde değil.”

Rick başını doğrulttu ve nihayet benimle göz teması kurdu.

“Peki *bu* sana nasıl geldi?”

“Ne bana nasıl geldi?”

“Az önce yaptığın şey. Bana bakmak. Gözlerimin içine bakmak.”

“Neyi kast ettiğini anlayamıyorum.”

“Sanıyorum ilk defa bana gerçekten baktın, ilk defa bir temas kurduk.”

“Terapi danışmanlığının bir sosyalleşme yeri olduğunu düşünmemiştim. Nereden çıktı şimdi bu?”

“Az önce söylediğin şey, *çok yalnızdım*. Bu odada kendini ne kadar yalnız hissettiğini merak ediyorum.”

“Bu konu üzerine pek düşünmüyorum ama doğru bir noktaya parmak bastığını kabul etmeliyim. Çevremde çok insan var ama hiçbiriyle temas kurmuyorum.”

“Yirmi dört saatinin nasıl geçtiğini adım adım anlatman bana yardımcı olacaktır. Geçen hafta sıradan geçen bir günü seçebilirsin.”

“Kahvaltı ediyorum...”

“Kaçta kalkıyorsun?”

“Altı gibi.”

“Peki uykuların nasıldır?”

“Altı yedi saat uyurum. On bir civarı yatağa giriyorum, bir şeyler okurken on bir buçuk on bir kırk beş gibi uykuya dalıyorum. Gecede iki üç defa tuvalete gidiyorum.”

“Pek rüya görmediğini söylemiştin.”

“Rüyalarımı nadiren hatırlarım. Terapistim böyle söylemem için beni hep uyarır. Herkesin geceleri rüya gördüğünü söyler.”

“Peki ya kahvaltı?”

“Yemek salonuna erkenden geçiyorum. Bunu yapmayı seviyorum çünkü bu sayede tek başıma oturup kahvaltımı ederken gazete okuyabiliyorum. Günün kalanını zaten biliyorsun. Hava güzelse en az bir saat yürüyüş yaparım. Öğle yemeğini de genelde odamda tek başıma yerim. Ama akşam yalnız oturamıyorsun. Seni başkalarının yanına oturtuyorlar. Ben de mecburen sosyalleşir gibi yapıyorum.”

“Akşamları neler yapıyorsun?”

“Televizyon veya bazen Fairlawn’da bir film. Çoğu akşamı yalnız geçiriyorum.”

“Şu an yaşamındaki başlıca kişilerden bahset bana.”

“İnsanlarla buluşmaya ayırdığım zamandan çok daha fazlasını onlardan kaçmaya ayırıyorum. Kaldığım yerde pek çok bekâr kadın var ama rahat değilim. Bir kadına fazla sıcakkanlı davranırsam her yemekte ve her faaliyette gözleri beni aramaya başlar. Eğer ilişki yaşarsak ayrıldıktan sonra başka biriyle çıkmaya kalkarsam bana dünyayı dar eder.”

“Peki ya buraya yerleşmeden önce de hayatında olan insanlar?”

“Bir oğlum var. Londra’da yaşıyor, bankacı. Her pazar sabahı telefon açar. Daha doğrusu, bir süredir Skype’tan arıyor. İyi bir çocuktur. İki torunum var, biri kız, biri erkek. Hemen hepsi bu kadar. Eski hayatımdaki insanlarla bağlantımız kesildi. Eşimle çok sosyal bir yaşantımız vardı ama organizasyonları hep o yapıyordu, ben sadece ona uyuyordum.”

“Tuhaf bir durum, değil mi? Yalnız olduğunu söylüyorsun ama aslında çok iyi sosyal becerilerin var ve çevrende kaçınmaya çalıştığın birçok insan var.”

“Kulağa saçma geldiğini biliyorum, evet. Ama bu durumun benim spontanlık ve kararsızlık sorunlarımla bağlantısını çözemedim.”

“Belki ortada birden fazla sorun vardır. Belki konuşmaya devam edersek bazı bağlantılar açığa çıkabilir. Görevlere tüm gücünle odaklanmanı ancak ilişkilere hiç dikkat etmemeni oldukça çarpıcı buluyorum. Fairlawn’daki faaliyetlerle ilgili olarak yaşadığın ikilemi tarif ederken faaliyetin içeriğinden bahsediyorsun ama insanların adı bile geçmiyor. Kimler orada olacak? Faaliyeti kim yürütüyor? Kimlerle takılmaktan hoşlanıyorsun? Burada da bunun ufak bir örneğini yaşadık. Bir an önce başlamaya ve zamanı etkili kullanmaya odaklandığın için benimle doğru düzgün bir temas kurmadın. Benim kim olduğumu, sana nasıl yardım edebileceğimi

hiş sorgulamadın. Ben seni soru sormaya davet edene dek bana yönelik en ufak bir ilgi belirtisi göstermedin.”

“Kitabını okuduğumu söylemiştim, seni oradan tanıyorum zaten.”

“Doğru. Ama kitabı okurken benimle kurduğun ilişki tek kişilikti, ben orada değildim.”

“Hadi ama... Bu çok saçma. Buraya senden bir şey almak için geldim. Hizmetinin karşılığını ödüyorum. Seni muhtemelen bir daha görmeyeceğim. Sosyal oyunlara ne gerek var?”

“Biraz önce danışmanlık eğitimi aldığından bahsetmiştin, değil mi?”

“Evet, iki yıllık bir eğitim.”

“O eğitimden hatırlıyorsan, tıpkı bizim şu an yapmakta olduğumuz gibi ilk görüşmelerin iki boyutu vardır: Süreç ve içerik. İçerik barizdir, alışveriş edilen bilgilerden ibarettir. Süreç, yani görüşmenin iki tarafı arasındaki ilişki ise sana çok daha önemli bilgiler sağlar. Danışanın, başkalarına karşı davranışları hakkında fikir edinirsin. İşte benim burada dikkat çekmeye çalıştığım şeyler bu boyuta giriyor. Sen benimle göz teması kurana dek aramızdaki bağlantı kopukluğu olduğundan bu nedenle bahsediyorum.”

“Yani diyorsun ki benim buradaki davranışım, başkalarına karşı davranışlarımla ilgili ipucu veriyor.”

Başımı evet anlamında salladım.

“Bazen psikiyatrların ilişkilere haddinden fazla ilgi gösterdiğini düşünüyorum. Dünyada başka şeyler de var. Birileriyle tanışmaya meraklı değilim, onlarsız da gayet güzel yaşıyorum. Bazı insanlar yalnızlığı tercih ederler.”

“Haklısın. İlişkilerin, insan yaşamının merkezinde olduğuna dair bir varsayımım sahiden de var. Hepimizin ilişkilerle iç içe olduğunu ve bizi besleyen yakın bir ilişkinin son derece faydalı

olduğunu düşünüyorum. Tıpkı eşinle olan o uzun soluklu, sevgi dolu ilişki gibi.”

“Ama artık o ilişki yok ve açıkçası baştan başlayacak enerjiye de sahip değilim.”

“Ya da belki de yeniden bu tür bir kayıp ya da acı yaşamaktan korkuyorsundur. İlişki yoksa acı da olmaz.”

Rick başını salladı. “Evet, bunu düşünmüştüm.”

“Kendini korumaya almışsın ama bedeli ağır olmuş. Kendini çok fazla şeyden mahrum bırakmışsın. Şunu da tekrar vurgulamak isterim: Faaliyet seçerken yaşadığın kararsızlık, denkleme insan unsurunu kattığında hafifleyebilir.”

“Haklısın. Bu unsuru hiç düşünmüyorum. Doğru bir noktaya temas etmiş olabilirsin ama asıl meselemi göz ardı ettiğini düşünüyorum: *Spontanlığa* olan adanmışlığımı... Bunun üstünü çizip geçtin sanki?”

“Hayır, konuşmamız boyunca aklımdaydı. Şahsen, spontanlığa çok değer veririm. Yazarken bol bol kullanırım. Bir şeylerin beni beklenmedik yönlerle çekmesi hoşuma gider. Hatta buna bayılırım. Ama senin davranışının spontanlıkla, yani senin dışındaki bir şeyin seni bir yerlere çekmesiyle pek de ilişkili olduğunu sanmıyorum. Seni çeken bir şey yok. Aksine içinde korkudan veya tehlikeden kaçmaya çalışan bir şey seni itiyor.”

“Bunu daha basit bir dille ifade edebilir misin?”

“Deneyeyim. Şöyle anlatayım. Bence içinde pusuya yatmış büyük bir tehlike beklentisi, doğal spontanlığını baltalıyor. Spontanlığın bir tür canavara dönüştüğünü söylemiştin. Seni çeken bir hedef yok artık. Bunun yerine yaptığın her şey sanki bir içsel tehlikeyi kovuşturma çabasından ibaret gibi görünüyor.”

“Ne gibi bir içsel tehlike?”

“İstemesem de kendimi tekrar ediyor olacağım sanırım ama bunu başka nasıl ifade edebileceğimden emin değilim. Bu hepimizin karşısında duran ölümlölük tehlikesi. Bunun kaynağında da, eşin öldüyse senin de öleceğın gerçeğı yatıyor. Huzurevi, ne kadar güzel bir yer olursa olsun bu tehlikeyi daha fazla yüzüne vuruyor. Orayı bir tuzak, seni kısıtlayan bir hapishane gibi deneyimlediğın için programa da hiçbir şekilde uymak istemiyorsun.”

Sesimi duyuramadığımın farkındaydım. Saatile baktım. “Saat demişken Rick, maalesef bizim süremiz de dolmak üzere. Kafanın hayli karıştığının farkındayım. İstersen bu konuştuklarımızı biraz düşün ve aklına yatanlar olursa bana bir e-posta göster. Umarım bu seansta konuştuklarımız, tıkanan terapi sürecini açmana yardımcı olur.”

“Tamam, bunları biraz düşüneceğım. Şu an kafam karman çorman. Düşünceler biraz demlenince sana yazarım. Eğer birkaç ay sonra tekrar bir görüşme istersem randevu almam mümkün olur mu?”

“Burada olduğum müddetçe seni tekrar görmekten memnuniyet duyarım.”

Rick gittiğinde yorulduğumu fark ettim. Zorlayıcı bir seans olmuştu. Aslında düşününce, beni görmek için bu kadar çaba sarf ettiğı halde ona sunduğım hemen her şeye direnç göstermesini açıkça ortaya koymamıştım. Tek bir seansta hastaya karşı samimi olmak, onun yaşamına atlayıp mevcut terapi sürecinde bazı kapıları açmaya ve kendisinin farklı yanlarını keşfetmeye yardımcı olacağını umduğım gözlemlerimi paylaşmak dışında elimden bir şey gelmezdi. Kısa süre içinde ondan geri dönüş geleceğini sanmıştım ama uzun bir süre sesi çıkmadı.

Dört ay kadar sonra Rick’in terapisinin sahiden de hareketlendiğini gösteren bir e-posta geldi. Ne var ki bu değişim, hiç beklenmedik bir yönde olmuştu.

Merhaba Doktor Yalom,

Artık daha iyiyim. Bana gerçekten de yardımcı oldun. Sana teşekkür etmemin vakti geldi. Döndüğüm günden bu yana terapistim tamamen rekabetçiliğime ve senin seansta bazı önemli noktalara temas ettiğini kabul edemememin (veya etmememin) nedenlerine odaklandı. Haklıydı aslında ama bunu görmem biraz zaman aldı. İşte, şimdi sana bir şey itiraf etmek istiyorum. Fairlawn Oaks'u bir hapisane olarak gördüğümü söylemekte haklıydın. Senin yanımdayken de bunun farkındaydım ama kendime bile itiraf etmek istemiyordum. Sana çok sevdiğim bir şarkıdan bahsetmiştim, hatırlıyor musun?

Orada seninle paylaşabileceğim ama paylaşmadığım şey şuydu: Şarkının sözlerini sorduğunda sana ikinci kıtasını söylemiştim. Oysa bir de ilk kıta var. Onun sözleri şöyle:

Çakal Kelly, suratı bembeyaz

Şerifin yanında duruyordu

Şerif, "Seni hapse atıyorum," dediğinde,

Çakal başını kaldırıp yalvardı

Ah, bana toprak ver, yıldızlı gökyüzünün altında geniş topraklar

Beni tel örgülerin ardına hapsedme...

Teşekkürler...

Rick

~ 6 ~

Hiç Değilse Çocukların İçin Toparlan

*Ben Ölüm'e uğrayamadığım için
O nezaket edip uğradı bana.*

Astrid'in anevrizma patlaması nedeniyle öldüğü haberini aldığım anda Emily Dickinson'ın bu mısralarla açılan şiiri aklıma gelmişti. Astrid ölmüş mü? İmkânsız. Ele avuca sığmaz bir yaşam enerjisi olan Astrid'i, ardı ardına atlattığı trajediler bile durduramıyordu. Öyle kabına sığmaz bir insandı. Şimdi sonsuza kadar durulmuş muydu yani? Hayır, bu düşünce hiç aklıma yatmıyordu.

On yılı aşkın bir süre zarfında, kendisi de bir terapist olan Astrid'in hem süpervizörü hem de terapisti olmuştum. Zamanla samimiyetimiz artmıştı. Ailesi beni, iki hafta sonra mahalledeki bir toplum merkezinde Astrid'in anılacağı, yaşamının kutlanacağı bir organizasyona davet edince hemen kabul ettim. O gün takım elbisemi giydim, kravatımı taktım (tam bir Kaliforniyalı olan şahsım için son derece ender bir durum) ve tam öğle vaktinde mekâna vardım. Diğer iki yüz davetli gibi ben de şampanya ve ordövrlerle karşılandım. Çiçek yoktu. Siyah hiçbir şey yoktu. Gözyaşları veya asık suratlar da yoktu. Benim haricimde takım elbiseli ve kravatlı

kimse görünmüyordu. Çok geçmeden, muhtemelen Astrid'in torunlarından biri olan küçük bir çocuk, kalabalığı yarararak ilerledi ve elindeki megafonla, "Lütfen yerlerinize geçin. Tören başlamak üzere," diye anons etti.

Ardından, Astrid'in yaşamını anlatan kırk dakikalık, derli toplu bir film izledik. Bu filmle yaşamının çeşitli kareleri arasında bir yolculuğa çıktık. İlk başta, henüz daha ufacak bir bebekken babasının kucağına çıkmış, gözlüğünü çekiştiriyor ve neşeyle inceliyordu. Hemen ardından Astrid'in, kollarını iki yana olabildiğince açmış halde annesine doğru ilk adımlarını atışını gördük. Sonra Astrid'i eşeğe kuyruk takma oyunu oynarken, ergenliğinde Hawaii'de sörf yaparken, Vassar mezuniyetinde, son düğününde gelinliğiyle (üç defa evlenmişti), yüzünde güller açarken, karnında bebeğiyle ve çocuklarıyla frizbi oynarken gördük. Nihayetinde de içimi acıtan, gözlerimi yaşartan o son kareye geldik. Astrid ani ölümünden hemen önceki gün, altı yaşındaki torunuyla neşeyle vals yapıyordu. Film sona erdiğinde karanlıkta bir süre sessizce oturduk. Işıkları açmalarına üzüldüm çünkü kimse ne yapacağını bilemiyordu. Aramızdan cesur biri bir alkış başlattı ve hemen diğerleri de ona katıldı. *Keşke geleneksel, dini bir cenaze töreni olsaydı*, diye düşündüğümü hatırlıyorum ki bu düşünce aslında kafa yapıma hayli aykırıdır. Ama o an, din adamlarının yönetiminde, belli bir nizam içinde işleyen bilindik cenazeleri aramıştım. Şampanya ve ordövrlerle başlayan ve ağlama imkânı tanımayan bu cenaze müsvedesinde insan nasıl davranmalıydı?

Aralarında kısa bir süre tartıştıktan sonra Astrid'in üç çocuğu ve beş torunu topluca bir mikrofonun önüne geçtiler ve sırayla anılarını anlatmaya başladılar. Hepsi çok iyi hazırlanmıştı ve gayet güzel konuşmalar yaptılar. Beni en çok etkileyen ise Büyükanne Astrid'in arkalarından sessizce yaklaşıp bir yapboz veya Scrabble

kutusunu sallayarak onları oyuna davet ettiğini anlatan sekiz yaşındaki kız oldu.

Bu bir cenazeden ziyade yaşam kutlaması olduğu için dördüncü çocuğu Julian'dan hiç bahsedilmemesine şaşırmıştım. Julian on altı yaşındayken bir golf sahasına çarpan yıldırım nedeniyle ölmüştü. Terapide, bir yılı aşkın süre boyunca, Astrid'in bu ölümle uzlaşabilmesi üzerine çalışmıştık.

Daha sonra Astrid'in arkadaşları sırayla söz aldılar ve kendi anılarını paylaştılar. İki saatin ardından salona yeniden sessizlik çöktü. Birinin çıkıp kutlamanın bittiğini söylemesini bekledim. Ne var ki Astrid'in üçüncü ve son eşi Wally konuşma yapmak üzere ayağa kalktı. Buna oldukça şaşırmıştım çünkü insanın, eşinin ölümünün üstünden henüz bir iki hafta geçmişken kalabalığın karşısında böyle bir konuşma yapabilmesi bana çok uzak gelmişti. *Ben olsam kafamı bile kaldıramazdım*, diye düşünmüştüm. Wally'yi dikkatle inceledim. Onu yıllarca Astrid'den dinledikten sonra şimdi kanlı canlı karşımda görmek tuhaf bir histi. Hastaların eşleriyle tanışmak beni hep şaşırtmıştır. Neredeyse her defasında, *kaç seans boyunca dinlediğim kişiyle bu insanın ne alakası var*, diye hayretle sormuşumdur kendime.

Wally de yıllarca kafamda canlandırdığımın aksine uzun boylu, yakışıklı ve zarif bir adamdı. Astrid onun yetmişli yaşlarında bile her sabah altıda ofisine gidip borsanın açılış ziline hazırlanan, âdeta yatırım fonlarıyla evli bir adam olduğunu söylerdi. Ayrıca hafta sonlarını da ya denize açılarak ya da sekiz metrelik yelkenlisini tamir ederek geçirdiğinden ortalıkta olmazdı. Astrid ne zaman bir yelkenli ve hatta bir yelkenli fotoğrafı görse midesinin bulandığını anlattığında birlikte gülüştüğümüzü hatırlıyordum. Oysa şu an karşımda olan Wally hiç de böyle ortalıktan kaybolmaya meyilli bir insana benzemiyordu.

“Astrid’i uğurlamaya geldiğiniz için hepinize teşekkür ederim,” diye başladı söze Wally. “Aramızda Astrid’in meslektaşları da var. Bildiğiniz gibi o öğretmeyi çok severdi. Bu doğrultuda, ben de onun mirasını devralarak size Astrid’in kaygıya karşı en büyük silahını öğretmek istiyorum: Yumurta salatalı sandviçler!”

İrkilmiştim. *Yapma bunu Wally. Astrid öleli daha on gün oldu ve sen tutmuş bize Jay Leno taklidi yapıyorsun.*

“Astrid çocukken...” diye çekinmeden sürdürdü sözlerini Wally. “Herhangi bir şeye üzüldüğünde annesi onu teselli etmek için yumurta salatalı sandviçler yaparmış. Tost makinesine basılmış beyaz ekmeğin arasına yumurta, mayonez, kereviz ve biraz da kırmızı biber. Marulsuz. Astrid bunun kendisinde Valium etkisi yaptığını söyler ve tavuk suyuna çorbadan dört buçuk kat daha etkili olduğunu iddia ederdi. Akşam eve gelip mutfağa girer girmez mutlaka mutfak lavabosuna göz atardım. Eğer içinde yumurta kabukları varsa, kendimi en kötüsüne hazırlamam gerektiğini anlardım.”

Çevreme bakındım. Gülümseyen yüzler vardı! Benim haricimde herkes Wally’nin ortamı neşelendirme çabalarına ayak uyduruyordu. Bir an kendimi yalnız hissettim, sanki bunu ciddiye alan tek kişi benmişim gibi geldi. Sonra burada aykırı kaçan kişinin ben olmadığını, aksine Astrid’i asıl benim en iyi tanıdığımı kendime hatırlattım.

Tüm bu organizasyon boyunca duygularım konusunda kararsız kalmıştım. İlk başta konuşmacılar Astrid’le olan özel ilişkilerini ve anılarını paylaşırken onun yaşamında çok özel bir yerim olduğunu bilerek şişinmişim. Ne de olsa her şeyin iç yüzünü bilen, *gerçek* Astrid’i tanıyan tek kişi ben değil miydim? Ama saatler ilerledikçe ve mikrofonu eline alan yakınlarını birer birer dinledikçe tereddüde düşmüştüm. Belki de sandığım kadar ayrıcalıklı bir yerim yoktu. Yine de yıllarca haftada bir saati paylaşmıştık onunla. Gerçek şeylere erişimim vardı; korkularını, arzularını, en gizli düşüncelerini,

fantezilerini ve rüyalarını dinlemiştim. Peki tüm bunlar, onu gülümseten şeylerden daha mı gerçektir? En çok hangi arkadaşlarını seviyordu mesela? Neler yemekten hoşlanırdı? En sevdiği film, kitap, mağaza, yoga duruşu, şarkı, dergi, oyun, atıştırmalık veya dizi neydi? Peki ya eşiyle veya arkadaşlarıyla aralarındaki espriler, sadece seviştiği adamların bildiği cinsel sırlar? Özellikle de Astrid'i, arkasından sessizce yanaşarak oyuna davet ettiği torunundan daha iyi tanıyıp tanımadığımı merak ediyordum. Evet, sanırım bana haddimi bildiren bu çocuk olmuştur. Bu çocuğun konuşması sayesinde, Astrid'in bazı yanlarını tanımama rağmen aslında hakkında hiç bilmediğim pek çok şey olduğunu fark etmiştim.

Astrid'le on yıl önce tanışmıştık. Birkaç hastası için benden destek almak istemişti. Elli yaşındaydı. Uzun yıllardır terapist olarak çalışıyordu ama hâlâ becerilerini geliştirmeye uğraşıyordu. Çok iyi bir öğrenciydi. Çabuk kavrayan, empati becerisi gelişmiş, zeki. Ona destek vermek benim için zevkti. Bu kadar harika klinik içgüdülere sahip bir öğrenciye nadiren rastlanırdı. İkinci yılın sonuna doğru Roy isimli alkolik bir genç hastasından bahsetmeye başladığımızda aramızdaki ilişki değişti. Astrid kendinden hiç beklenmeyecek bir biçimde, bu hastaya aşırı ilgi gösteriyordu. Gece geç saatte bile olsa Roy onu her aradığında telefonlarına yanıt veriyor, gün içinde, hatta başka hastalarla görüşmedeyken bile sık sık onu düşünüyordu. Ona ayırdığı zamandan dolayı Roy'un kendisine binlerce dolarlık borcu birikmişti ama bu kadar parayı asla ödeyemeyeceği başından belliydi. Astrid bana Roy'dan bahsetmeye başladıktan sonra benim için bir öğrenciden çıkıp bir hastaya dönüştü. Öğrenciler hastalara karşı güçlü duygular besliyorsa (buna mesleki jargonda *karşı aktarım* diyoruz), sürecin de biçim değiştirmesi gerekir.

Astrid'in, Roy'la ilgili bu duygularının kaynağı açıktı: Kendisinden altı yaş büyük ağabeyi Martin. Astrid henüz ergenlik yıllarındayken annelerini meme kanserinden kaybettiklerinde

Martin ona kol kanat germişti. İstismarcı babalarına karşı onu korumuştu. Annesinin cenazesinden eve dönerken Martin'in arabada ona sarıldığını ve kulağına, "Hayatının sonuna kadar bana güvenebilirsin Astrid. Hep yanında olacağım," diye fısıldadığını hatırlıyordu. 1991'de orduya yazılıp Körfez Savaşı'na gidene dek de sözünü tutmuştu. Savaştan dönüşte ise yanında hem Körfez Savaşı Sendromu'nu hem de çoklu madde bağımlılığını getirmişti. Astrid ona destek olmak için elinden geleni yapsa da eroinle baş edememiş ve 2005'te aşırı dozdan ölümüne engel olamamıştı. Martin'i kurtaramadığı için de kendisini hiç affetmemişti. Roy'a olan aşırı düşkünlüğü de bir yerde ağabeyini kurtarma girişimiydi.

Martin'in ölümünden iki yıl sonra, on altı yaşındaki oğluna çarpan yıldırım, başkalarını veya kendisini koruyabileceği yanılsamasını tuzla buz etmişti. İnsanın kendi çocuğunun yasını tutması, diğerk tüm yaslardan daha çetin bir süreçtir. Çoğu zaman Yeats'in "incelikle işlenmiş bir trajedi" diye nitelendirdiğı bu zehri akıtmanın tek yolu da gözyaşlarıdır. Takip eden yılda haftada iki defa gerçekleşen seanslarımızda, Astrid'in gözyaşları durmak bilmedi. Ama zamanla kendini toparlamaya başladı. Hatta hayata karşı beslediğı o bulaşıcı sevgi, arada bir de olsa kendini gösterir oldu. Böylelikle görüşme sıklığımızı haftada bire indirdik. Sonra da destek ve terapi arasında gidip geldiğimiz bir formata geçtik. Sonunda Astrid'in büyük oranda huzur bulunduğunu gördüğüm için görüşmeleri bitirme konusunu gündeme getirdim ama hiçbir zaman tam manasıyla bitirmedik: Beni görmek ona iyi geldiğı için birkaç haftada bir destek randevusu alırdı.

Derken bir yıl kadar önce Astrid telesekreterime bir mesaj bırakarak birkaç gün önce bisikletten düştüğünü, hasarın ilk etapta çok büyük olmadığını ama morluklarının endişe verici bir hızla büyümekte olduğunu haber verdi. Dahiliye doktoruna ulaşamadığı için acile gidip gitmemek konusunda tereddütte kalmış ve bana

danışmaya karar vermişti. Onu geri aradım ve kan dolaşımında bu tür bir bozukluk varsa kesinlikle acile gitmesini gerektirdiğini söyledim.

Birkaç gün ondan haber alamadım. Telesekreterine bir iki mesaj bırakıp acile gidip gitmediğini sordum. Oğlu bana geri döndü. Annesinin telefonlara yanıt veremediğini, karaciğeri tutan bir bağışıklık sistemi hastalığı nedeniyle yoğun bakımda yatmakta olduğunu söyledi. Daha önce böyle bir hastalık duymamıştım. Elli yıl önce bitirdiğim tıp fakültesinde böyle bir hastalıktan hiç bahsedilmemişti. Tıp literatürünü hızlıca araştırıp oldukça ciddi, hatta ölümcül bir hastalık olduğunu öğrendim. Tek şans karaciğer nakliydi. İki hafta sonra oğlu tekrar beni aradı ve annesinin durumunun hızla kötüye gittiğini, ileri derece sarılığı olduğunu ve akut karaciğer yetmezliğine girdiğini söyledi. Birkaç gün sonra ise müjdeli haberler vermek için aradı: Hastane, nasıl olduysa, annesine bir karaciğer bulmuştu. Nakil gerçekleşmişti. Astrid'in durumu ciddiyetini koruyordu ama en azından şimdilik stabildi.

Üç hafta sonra Astrid'le telefonda kısaca konuştuk. Günden güne güçlendiğini, yakında taburcu edileceğini söyledi. Evinde iki seans yaptık. Çok geçmeden ofisime kendi başına gelebilmeye başladı. "Resmen ölümden döndüm," dedi bana. "Hayatımın en berbat, en korkutucu, en ızdıraplı dönemiydi ki malum, ben acılardan hayli nasiplenmiş bir insanımdır. Hastanede günler boyunca korkudan tir tir titredim, hıçkırığa hıçkırığa ağladım. Öleceğimden emindim. Seninle konuşamazdım... kimseyle konuşamazdım. Sonra birden her şey değişti."

"Nasıl başardın bu değişimi? Belli bir dönüm noktası var mıydı?"

"Evet, çok net bir dönüm noktası vardı: Bir hemşireyle aramızdaki konuşma. Oldukça katı ve disiplinli bir hemşireydi ama iyi niyetli bir insandı. Çocuklarım beni ziyarete gelmeden hemen önceydi. Günlerdir durumum oldukça ağırdı. Ölmekten deli

gibi korkuyordum. Sürekli ağlıyordum. Tam ailem odaya girmek üzereyken hemşire eğilip kulağıma, ‘Hiç değilse çocukların için toparlan,’ dedi. İşte her şeyi değıştiren, bu söz oldu.”

“Nasıl bir etkisi oldu bu sözün?”

“Emin değilim. Ama çok güçlü bir sözdü. Nasıl olduysa beni sarstı. O noktaya kadar korkmadan edemiyordum. Defalarca ölümün kıyısından dönmüştüm. Konuşamıyordum. Baş edemiyordum. Bir seans için seni bile arayamıyordum. Elimden gelen tek şey ağlamaktı. Ama *hiç değilse çocukların için toparlan* sözü yeniden kendimden başka birilerini düşünmeye başlamamı sağladı. Bu sayede ailem için hâlâ yapabileceğim şeyler olduğunu fark ettim. Onlara örnek teşkil edebilirdim. O hemşirenin hakkını vermek lazım. Tatlı sert bir kadındı.”

Astrid hastaneden taburcu olduktan sonra yavaş yavaş eski hayatına dönmüştü. Yeniden hasta görüşmelerine başlamıştı. Ne var ki ölüm çok geçmeden tekrar kapısını çaldı. İyileşmesinden yalnızca birkaç ay sonra, beyinde gerçekleşen bir anevrizma sebebiyle, kuaförde aniden yere yığılıp oracıkta öldü. Anmaya katılan diğer insanlarla birlikte toplum merkezinden çıkarken aklımdan bunlar geçiyordu. Onca acı, onca zorlukla dolu bir yaşam, onca cesur mücadele, annesinin yasını tutması, babasının tahakkümünden kurtulması, ağabeyinin ve en önemlisi oğlunun ölümünü atlatması... Gerek hastalarıyla çalışmalarında, gerekse benimle olan terapi sürecinde pek çok karmaşık sorunun üstesinden gelmişti. Genç bir adamın motosiklet kazasında yaşamını kaybetmesi sonucunda mucize eseri bulunan bir karaciğerle, ölümcül bir karaciğer hastalığını yenmeyi başarmıştı. Derken beyindeki minik bir damar tüm bu acılara son vermişti. Her şey birden uçup gitmişti: Benliğinin o sıra dışı evreni, duyularından gelen verilerle dolu o bereketli hazine, koca bir yaşamın anıları, acı, cesaret, mücadele ve zafer deneyimleri, cerrahlardan ve hemşirelerinden oluşan bir organ nakli ordusu,

yaşadığı korku, hıçkırarak ağladığı saatler, güç bela iyileşmesi... Hepsi ne içindi? Ne için?

Kutlamadan çıkmış yan sokaktaki arabama doğru yürüyordum ki omzuma hafifçe dokunan bir el beni içine daldığım düşüncelerden çekip çıkardı. Arkamı döndüğümde karşımda tanımadığım bir yüz vardı: Ellili yaşlarında, sarı saçları tel tel olmuş, demode bir siyah döpiyes giymiş asık suratlı bir kadın. Bir an tereddüt etti; benimle konuşmaya çekindiği belliydi. “Kusura bakmayın, rahatsız ettim ama siz Irvin Yalom musunuz acaba?”

Başımla onaylayınca sözlerini sürdürdü: “Kitabınızın kapağından tanıdım sizi.”

Astrid’le ilgili düşüncelerime geri dönmek istediğim için diyalogu sürdürüp sürdürmeme konusunda tereddütte kaldım. Gülümseyerek başımı hafifçe aşağı yukarı sallamakla yetindim.

“Kitabınızı bana Astrid vermişti. Ben Justine Casey. Astrid’in ameliyathane hemşirelerindendim ve şey... Acaba hâlâ hasta kabul ediyor musunuz?”

Hâlâ derken? Belki on, on beş senedir ve hatta daha uzun süredir kimse bana sadece *hasta kabul ediyor musunuz*, diye sormamıştı. O *hâlâ* sözcüğü mutlaka eklenirdi. Bana yaşlandığımı hatırlatan, sinir bozucu ufak detaylardandı bu. Onu memnuniyetle kabul edeceğimi söyleyip kartımı verdim ve arayıp randevu almasını söyledim. Justine hızlı adımlarla uzaklaşırken Astrid’in bahsettiği hemşirenin o olup olmadığını düşünmeden edemedim. Acaba Astrid’in kulağına, *hiç değilse çocukların için toparlan*, diyen o muydu?

Birkaç hafta sonra Justine ofisime girdiğinde doğanın ona hiç de cömert davranmadığı dikkatimi çekti. Orantısız bir vücudu vardı. Sıska ve dar yüzü, koca kafasına göre fazla ufak kalmıştı. Toplu vücudu da taşıdığı o dimdik başhemşire edasına hiç yakışmıyordu. Bana, elli yıl önce Johns Hopkins’te asistan olduğum dönemde,

yatan hasta servisimin başhemşiresi soğuk ve katı Bayan Markum'u hatırlatıyordu. 'Yatan hasta servisim' demek aslında komik kaçıyor çünkü orası bariz bir biçimde *Bayan Markum*'un servisiydi. Aah ah! O bitmek tükenmeyen doktor-hemşire çekişmeleri... Geçmiş zihnimden bir hamlede uzaklaştırarak yeniden Justine'in yanına döndüm. Justine başını ağır ağır çevirerek ofisimi incelerken birkaç saniye sessizce oturduk. Bakışları duvardaki rafların birinde takıldı.

"Tanıdık kitaplar görüyorum Doktor Yalom..."

"Birbirimize isimlerimizle hitap etmemize ne dersin? İrv ve Justine diyelim mi?" Bunu genelde tüm hastalara söylerim ama çoğu zaman bu kadar hızlı davranmam. Belki de Bayan Markum'u zihnimden silmeye ihtiyacım vardı.

"Peki, olur ama biraz garip geliyor. Sonuçta siz seçkin bir psikiyatri profesörsünüz, ben ise bir başhemşireyim."

"*Yaşını başını almış bir profesör* demediğin için çok teşekkür ederim."

Belli belirsiz gülümsedi. "Elimden geleni yapacağım ama unutabilirim. Hitabet konusunda biraz eski kafalıyımır." Gözleri yeniden kitaplığıma kaydı. "Kitaplarının çoğunu okudum. Benim için önemlilerdi."

"Benimle temasa geçmene de kitaplar mı vesile oldu?"

"Evet, kısmen. Kısmen de hastamız Astrid. Senden ve ona nasıl yardımcı olduğundan sık sık bahsederdi."

Hastamız tabiri hoşuma gitmişti. Bu bir bağ kurmamıza yardımcı olabilirdi. "Onu uzun zamandır tanıyordum. İyi bir kadındı. İyi de bir terapistti. Ama söylesene, kitaplarda sana bilhassa hitap eden bir şey var mıydı?" diye sordum.

"Belki Astrid'in bana verdiği *Güneşe Bakmak Ölümle Yüzleşmek*'te olabilir. Kitabın büyük bir kısmının altı çizdim. Defalarca okudum. Ben bir ameliyat hemşiresiyim. Zamanımın büyük bir kısmı,

durumu ağır olan onkoloji ve nakil hastalarıyla geçiyor. İşyerinde her gün ölümle yüzleşiyorum. *Schopenhauer Tedavisi* romanını da sevmiştim. Ana karakterin kötü huylu melanomu vardı, hiç akıldan çıkmıyor.”

“İçimden bir ses, ki bu bir tahminden biraz daha fazlası sanırım, zaten bu konuya girmiş olduğunu söylüyor ama ben yine de daha doğrudan sormak istiyorum: Seni buraya getiren nedir? Şu an neyle mücadele ediyorsun?”

Justine, gürültülü bir nefes verdi, kollarını iki yana sarkıttı ve arkasına yaslandı. “Neyle mücadele etmiyorum ki... Pek çok şey oluyor.” Duraksadı. Kaygısı çok net görülüyordu.

“Nefesini tut ve suya dal Justine. Burada güvendesin.”

Şaşırmış bir hali vardı. Belki de ona Justine diye hitap etmemi yadırgıyordu. Gözlerini bana doğrulttu. *Bugüne dek ona güvende olduğunu söyleyen pek kimse olmamıştır*, diye düşündüm.

“Tamam,” dedi ve derin bir nefes aldı. “Söylüyorum. En ağır olanından başlayacağım. Bir ay kadar önce ayağımdan bir ben aldırdım. Patolojiden kötü huylu melanom sonucu geldi. Haliyle *Schopenhauer Tedavisi*’ndeki Julius karakterine ilgim çok da şaşırtıcı olmasa gerek. Ölümünün anlatıldığı kısmı defalarca okudum, hepsinde de ağladım.”

“Melanom meselesine üzüldüm Justine. Doktorun ne dedi tam olarak?”

“İyi değil ama daha kötü olabilirdi. Lezyonda biraz ülser oluşmuştu, dört milimetre kadar da derindi ama ilk lenfatik drenaj bölgesi olan sentinel nod temizdi. Biliyorsunuz, değil mi? İnguinal nodlar... Psikiyatrlarla konuşurken tıp bilgilerinin ne kadar taze olduğundan emin olamıyorum.”

“Bu tarz güncel tıp uygulamalarına tam olarak hâkim olmadığımı itiraf etmeliyim. Öte yandan, çok sayıda onkoloji hastasıyla çalıştığım için bu noktaya kadarki kısımları takip edebildim.”

“Güzel. Nodlara yayılmamış olması elbette ümit verici ama lezyonun derinliği pek de hayra alamet değil. Julius kadar kötü bir durumda değilim ama nüksetme olasılığı yüksek. Patolog bu oranın neredeyse yüzde elli olduğunu söyledi. Dolayısıyla şimdilik bu gerçekte yaşamaya çalışıyorum.”

Kısa bir süreliğine sustuk. Onun adına üzülmüştüm. Yüzde elli nüksetme olasılığı! Ve olur da nüksederse herhangi bir tedavi seçeneği yoktu. Eminim o da bunun farkındaydı. Kendimi onun yerine koymaya çalıştığımda sırtımdan ter boşalır gibi oldu. “Bu çok zor bir durum Justine. Ama bunu biriyle paylaşmak sana da iyi gelecektir.”

“Bekle, daha bitmedi...”

“Haklısın. İlk cümle aklımda: Neyle mücadele *etmiyorum* ki? Başka neler oluyor hayatında?”

“İş, hayatımın büyük bir kısmını kaplıyor. Sıkıntılı bir işim var. Mesela, Astrid’i düşün. Ona haftalarca baktım. Ona alıştım, birbirimizi yakından tanıdık ama şimdi öldü. Oysa ne kadar çok uğraştığımız. Çok ama çok hastaydı, ölümün eşiğindeydi. Bilirubin seviyesi ve protombrin aktivitesi uçmuş durumdaydı. Sarılığı ise daha önce hiç görmediğim kadar ileri düzeydeydi. İşte onu bu noktadan geri çevirdik ve yeniden sağlığına kavuşturduk. Şimdi ise, aradan henüz birkaç ay geçmişken, aniden, pat diye ölüverdi. Ve Astrid bu noktaya gelmiş pek çok hastadan yalnızca biri. Hastalarımın büyük kısmında benzer bir hikâye var. Sistik fibroz akciğer nakli hastalarım olsun, ileri evre yumurtalık, rahim veya pankreas kanseri hastalarım olsun... Onlarla yakınlaşıyorum, onları kurtarmak için ölümüne uğraşıyorum, peki ne için? Genelde çok geçmeden ölüyorlar. Ölüm yolculuğunda onlara eşlik etmekten başka bir işe

yaramıyorum. Öte yandan şöyle de bir ikilem yaşıyorum: Eğer onlardan uzak durursam işinin gerekliliklerini yerine getirmeyen kötü bir hemşire olurum. Ama işimi yaptığımda ise ben yanıyorum.”

“Kulağa hayli tanıdık gelen bir durum bu Justine. Çok ama çok tanıdık. Seninle bir şey paylaşmak istiyorum. Geçen gün Astrid’i anma töreninden sonra omzuma dokunduğunda biraz donuk kalmış olabilirim çünkü tam da senin bahsettiğin bu düşüncelere dalmış durumdaydım. Ben, sen, Astrid... Hepimiz onca çaba gösterdikten sonra aniden her şey bitti. Aklım bir türlü almıyor.”

“Geçen hafta omzuna dokunmakta tereddüt ettim zaten. Bir şeyleri böleceğimi hissetmiştim.”

“Hayır, iyi ki yapmışsın. Şimdi kaldığımız yerden devam edelim. Yaşamının kalanında olan biten, bahsetmek istediğin başka bir şey var mı?”

Justine başıyla hafifçe onayladı. “Yaşamımın kalanı... sorun da bu. Kalan pek bir şey yok. Yaşamım çok sınırlı. Eşimle yirmi yıl kadar önce ayrıldık.” Derin bir nefes aldı. “Şimdi en zor kısım. Bir oğlum var... vardı... Uyuşturucu bağımlısıydı. Şimdi San Quentin’de hapistе, ölüme sebebiyet verecek şekilde kasten yaralama, uyuşturucu satma ve hırsızlık suçundan on yıl ceza aldı.”

“Vardı dediğinde, oğlunun öldüğünü sandım.”

“Ben de onu kast ettim zaten. Benim için öldü. Dilerim onu bir daha hiç görmem. Onu tamamen sildim. Tamamen. Artık bir çocuğum yok. Yapayalnızım.”

“Bu insanın canını çok acıtacak bir durum.”

“Eğer bu konuda düşünseydim canım yanardı belki ama dediğim gibi, onu sildim artık. Yıllardır bana çektiirmediği kalmadı. En sonunda da elimde ne var ne yoksa alıp gitti.”

“Tüm bu saydıkların için, işin olsun, hastalığın olsun, eşin veya oğlun olsun... herhangi bir yardım aldın mı?”

Justine başını iki yana salladı. “Hiç almadım. Dayanıklı kadınımdır. Herkes beni böyle bilir. Sanırım böyle tanınmak benim de hoşuma gidiyor. Kendi başımın çaresine bakabilirim. Şimdi burada olabilirim ama yeri gelmişken söyleyeyim, iki ya da bilemedin üç seanstan fazlasını istemiyorum. Yüklerimi yeniden sırtlasam bana yeter. Ayrıca, oğlumun hırsızlıkları yüzünden hâlâ kredi kartı borçlarına gömölü halde olduğum için daha fazlasına bütçem olduğunu da sanmıyorum. Melanom tekrar uyanırsa ve ilerlemeye karar verirse daha ne kadar çalışabilirim bilemiyorum.” Duraksadı ve bana baktı. “Bu senin için uygun mudur peki, yani böyle kısa süreli görüşmek? Bana karşı açık olmanı rica ediyorum. Astrid öyle lafı dolandıran bir tip olmadığını söylemişti.”

“Benim için bir sakıncası yok. Üç seanslık bir plan yapalım, bugüne ek olarak iki seans daha. Eğer ileride daha fazlasına ihtiyaç duyduğunu düşünürsen tekrar değerlendiririz. Açıkçası böyle kısa süreli görüşme fikri beni de rahatlattı. ‘Ben yanıyorum’ demiştin ya, bu sözün beni tam on ikiden vurdu. Astrid’in ölümü beni de yaktı. Evet, kısa süre görüşmek kulağa gayet iyi geliyor. Sanırım bunun beni yanmaktan koruyacağını düşünüyorum.”

“Vay canına. Astrid haklıymış, lafı hiç dolandırmıyorsun. Buna alışık değilim. Servisteki psikiyatrlar genelde kaçamak yanıtlar verirler.”

“Kaçamak yanıtlardan kaçınmak için elimden geleni ardıma koymayacağım. Şimdi sana, seni yine şaşırtacağını düşündüğüm bir soru sormak istiyorum. Seansın şimdiye kadarki kısmı nasıl geçti? Daha yeni başlıyoruz biliyorum ama şimdiden özel hayatının büyük bir kısmını bana açtın ki bunu çok sık yapmadığını tahmin edebiliyorum.”

“Çok ama çok nadiren. Ama sayende canım mümkün olduğunca az yanıyor. Kendimi açabildiğim iki yakın arkadaşım var: Connie ve Jackie. Üniversiteden beri arkadaşız. Ülkenin apayrı

uçlarında yaşıyoruz ama Skype veya telefonla haftada en az bir defa konuşuyoruz. Connie'nin ailesinin Michigan Gölü'nde çok güzel bir yazlığı var, her yaz orada toplanıyoruz.”

“Onlara sırdaşın diyebilir miyiz?”

Justine başını evet anlamında salladı. “Evet, neredeyse her şeyimi bilirler. Oğlumu bile biliyorlar. Onlar benim tek sırdaşlarım.”

“Benim haricimde mi?”

“Evet. Ama onlara melanom hastalığından bahsetmedim. Bunu sadece seninle paylaştım.”

“Neden?”

“Cevabı biliyorsun bence. Kanser çok ağır bir konu. Yakın aile bireyleri olmadıkları müddetçe, kanser sözcüğünü duyan insanlar senden koşarak uzaklaşırlar.”

“Connie ve Jackie de yapar mı bunu?”

“Hımm, bilmem. Muhtemelen yapmazlar.”

“O halde onlara neden söylemiyorsun?”

“Ooo, baya yükleniyorsun bana!”

“Çok mu zorladım? Kusura bakma.”

“Yo, yo. Sen bana bakma. Muhtemelen böylesi benim için daha iyidir. Genelde insanları zorlayan ben oluyorum. Bir defa olsun zorlanan tarafta olmak öğretici oluyor. Ayrıca, gayet doğru noktalara parmak basıyorsun. Burnun da çok iyi koku alıyor çünkü önümüzdeki ay Connie ve Jackie'yle geleneksel buluşmamız olacak. İki haftadır, onlara kanser haberini verip vermeme konusunda kafa patlatıyorum. Hatta, doğrusunu söylemek gerekirse, sana başvurmamın temel sebebi de bu konudaki kararsızlığım olabilir.”

“Buna biraz daha yakından bakalım. Onlara hastalıktan bahsetme konusunda seni en çok korkutan şey nedir?”

“Sanırım bana acımaları ve benden uzaklaşmaları... Kendimi en gerçek hissettiğim zamanlar, bu anlattığım görüşmeler. O nedenle

riske atamıyorum. Onları kaybetmekten korkuyorum. Çocukluğumda, New York'ta yaşarken büyükannem her yaz Adirondacks'taki yaz kampına gidebilmem için gereken parayı zar zor denkleştirirdi. Çoğu çocuk kampa benim gibi iki aylığına gelirdi ama bir aylık gelenler de vardı. İlk ayın sonlarına doğru erken ayrılacaklardan kendimi çektiğimi ve uzun kalacaklarla vakit geçirdiğimi hatırlıyorum. Ölümle kurduğum ilişki pek ümit verici değil yani."

"Burada bir risk aldın ve bana kanserden bahsettin. Bana sormak istediğin bir şey var mı?"

Justine gözlerini şaşkınlıkla bana çevirdi. "Gerçekten bunu soruyor musun? Bak bu da sürpriz oldu. Psikiyatrların özel sorulara cevap verdiğini bilmiyordum." Kısa bir süre düşündükten sonra, "Evet, bir sorum var aslında," dedi. "Bana acıyor musun?"

"Seni temin ederim ki sorunu geçiştirmeye çalışmıyorum ama *acımak* sözcüğünü ne zaman duysam afallarım. Acımak derken tam olarak neyi kast ettiğini açıklar mısın?"

"Neden bana sorumu geçiştirmeye çalışıyormuşsun gibi geldi acaba? Peki, başka bir dille ifade edeyim. Hastalığımдан bahsettiğimde bana karşı tam olarak ne gibi şeyler hissettin?"

"Üzüntü, merhamet, endişe... İlk duygularım bunlardı. Sonra ben bu teşhisi alsam nasıl hissederdim diye düşünmeye başlayınca, içimde bir korku uyandı. Hatta neredeyse terlediğimi hissettim. *Acımak* sözcüğüyle şöyle bir sorun yaşıyorum. Sanki karşımdaki kişinin benden 'farklı' ya da 'aşağı' olduğu izlenimini veriyor. Aç bir köpeğe veya yaralı bir kediye acırım. Ama Justine, sen bir 'öteki' değilsin. Sen benden farklı değilsin. Hepimizin er ya da geç yüzleşeceği bir şeyle şu an yüzleşiyorsun. Benim belli bir hastalığım yok ama ileri yaşımdan dolayı ölümü sürekli düşünmek zorunda kalıyorum. Bana öyle geliyor ki arkadaşların da sana benzer bir tepki verecektir. Ben bile seni yalnız bırakmayı hayal edemezken onların bunu yapmasına ihtimal vermiyorum."

İkinci buluşmamızda Justine tavsiyemden dolayı bana teşekkür etti. Arkadaşlarına melanomdan bahsetmiş, onlar da ona şefkatle kucak açmışlardı. Justine'in bu görüşmede bana karşı daha sıcak olduğunu hissettim. Gülümseyerek teşekkür ettikten sonra oğluyla ilgili meseleye döndü. Seansın kalanında da tek evladının kâbusa dönüşen yaşam öyküsünü anlattı.

“Belki de hiç evlenmemeliydim. Evleneceğimi hiç sanmazdım zaten. Hantal ve tuhaf bir çocuktum. Çekici bir yanımdı yoktu. Doğuştan gelen o kadınsı kurnazlık bende olmadığı gibi, hayatımda bana yol gösteren bir kadın da olmadı. Annem, ben dokuz yaşındayken rahim ağzı kanserinden öldü. Kardeşim yoktu. Babam ise pek ortalıkta görünmezdi. Cahil, sert bir kamyon şoförüydü. Eve ancak hafta sonları gelirdi. Beni, Yugoslav göçmeni babaannem büyüttü. Doğru düzgün İngilizce konuşamayan, mutsuz bir kadındı. Erkekler bana bakmazdı. Her ne kadar bazı tek gecelik ilişkilerim olsa da erkeklerle uzun süreli bir ilişki kurmayı başaramadım. Hamile kalmasam ve babaannemin de yardımıyla bebeğin babasını zorlamasam muhtemelen evlenemezdim. Hemşirelik okulundan mezun olalı beş yıl olmuştu. Evlilik bir hataydı. Zalim, alkolik bir adamdı eşim. Beni ve James'i öyle çok hırpalıyordu ki bir gün o isteyken bavulumu topladım ve James'i de alıp kaçtım. James o zamanlar üç yaşındaydı. Yüzlerce kilometre öteye, Chicago'ya taşındık. Burada, Michael Reese Hastanesi'nde işe girdim. Arkama hiç bakmadım. Eşimle bir daha hiç iletişim kurmadım. Bizi aramak için çok çaba gösterdiğini de sanmam. Muhtemelen gitmemize memnun olmuştur.”

“Devam et. Bana James'le ilişkinizden bahset.”

“Onun için elimden geleni yaptım. Haftada kırk saat çalışan bir hemşireydim, kalan zamanımı da ona annelik ederek geçiriyordum. Kendime ait bir hayatım yoktu. Hiç, sıfır... James de sürekli sorun çıkarıyordu. Uyku, yürüme, konuşma, diğer çocuklarla oynama

gibi her alanda sıkıntı yaşıyorduk. Bir de hayatı boyunca mevcut olan disiplin sorunları vardı. Artık bu konuda çok şey okumuş durumdayım ve sanıyorum ki James doğuştan sosyopattı. İçinde, çok derinlerde bir yerde, genetik bir arızası vardı. Öğrenme konusunda da zorlanıyordu. Odaklanamıyordu. Okumayı hiçbir zaman doğru düzgün öğrenemedi. Hep özel eğitime gitti. Herhalde bugün olsa ileri seviye dikkat eksikliği tanısı alırdı.”

Justine seansın büyük kısmını bana James’in tıbbi ve psikolojik sorunlarını, aldığı tedavileri anlatarak geçirdi. “Ritalin, antikonvülsanlar ve hatta antipsikotikler de dâhil olmak üzere pek çok ilacı denedik. Hiçbiri işe yaramadı. Tüm paramı tıbbi ve psikolojik yardıma harcadım. Hepsi boşa gitti.

“Ergenliğe girdiğinde keyif verici maddelere daldı. Eline ne geçtiyse kullandı. Onu detoks merkezlerine, rehabilitasyon kliniklerine ve doğal yaşam kamplarına gönderdim. Hepsinden kaçtı. Her şeye ayak diredi. On altı veya on yedi yaşındayken de daha sert uyuşturuculara geçti; en önemlisi de eroine başladı. Bunun üstüne film zaten tamamen koptu. Benden bulabildiği her şeyi çalışıyordu. Kredi kartlarımdan binlerce dolar çekmişti. Hırsızlıkları komşularımıza ve arkadaşlarımıza da sıçrayınca nihayetinde onu evden attım ve evlatlıktan reddettim. En son San Quentin’de olduğu haberini aldım. İşte hepsi bundan ibaret. Anlatırken bile yoruldum.” Justine koltuğuna yaslandı ve gözyaşlarını peçeteyle sildi.

Bir müddet sessiz kaldıktan sonra gözlerini kaldırıp ekledi: “Sana bu hikâyeyi anlatacağım anı tüm hafta boyunca kafamda canlandırdım. Bu konuşmanın provasını yaptım ve senin ne tepki vereceğini kestirmeye çalıştım.”

“Nasıl bir tepki vermemi bekliyordun?”

“James’in çocukluğuna dair olumlu anılarımızı soracağını düşündüm. Onu geceleri yatağa yatırışımı veya birlikte geçirdiğimiz

keyifli zamanlara ilişkin sıcak duygularımı... Sana şöyle yanıt verecektim: *Hiçbir örnek gelmiyor aklıma. Gerçekten. Tek bir örnek bile.*”

“Haklısın. Tam isabet. Gerçekten de bunu sorabilirdim. Ama yanıtın oldukça karanlıkmiş. Bu anlattıkların beni hüzünlendirdi. James için de üzüldüm elbette ama daha çok senin için üzüldüm. Söylesene, tüm bunları Connie ve Jackie’yle de paylaşmış mıydın?”

“Her şeyi. Başından beri, James doğduğu günden bu yana yanımdalardı. Ama burada, sana tüm hikâyeyi tek bir seferde anlatmak daha farklı bir deneyim oldu. Daha önce bunu yapmamıştım. Bitmiş vaziyetteyim.”

“Senden daha fazla şey isteme konusunda rahatsızım ama başlamışken ne var ne yoksa dökmek en iyisi. Tıpkı bir apseyi boşaltmak gibi. Şu an burada benimle olan deneyiminden bahsedebilir misin?”

“Utanç. Sanki evime gelmişsin de her yer pislik içindeymiş gibi.” Bir an duraksadıktan sonra, “Çocuğun var mı?” diye sordu.

“Dört. Ebeveyn olmanın nasıl bir şey olduğunu bilirim. Dolaşısıyla canının ne kadar yandığını anlayabiliyorum. Yine de durma. Her şeyi anlatmanı istiyorum.”

“Korkunç bir anneydim sanırım ama inan elimden gelenin en iyisini yaptım. Yazık. James... San Quentin’deki o mahlûk... Nasıl söylesem, o benim bir parçam. Sanki üstünde herkesin görebileceği bir etiket var: *Justine Casey’nin üretimidir.*”

“Herkesin böyle düşündüğünü mü düşünüyorsun?”

Justin iç çekerek başıyla onayladı. “Evet, hikâyemi bilen herkes.”

“Hikâyeni ben de biliyorum ve böyle düşünmüyorum. Zor da olsa konuşmaya devam et lütfen. Bana sormak istediğin başka bir şeyler var mı?”

“Korkunç bir anne miyim ben? Ben James miyim? O, ben mi?”

“Hiçbiri. Senin iyiliğini gözettiğimi bilmeni isterim Justine. Burada tek amacım sana yardımcı olmak. İnan bana bu tür bir

düşünce bir defa olsun aklımdan geçmedi. Şu an düşüncelerim büyük oranda, kendine ne kadar sert davrandığını konu alıyor. Bugün burada kesmek zorundayız ama son seansımızda kendine daha nazik davranmak üzerine konuşmak istiyorum.”

Ertesi hafta Justine ofisime elinde ikiye katlı bir kâğıtla girdi. “Dün gece bir rüya gördüm. Kitaplarını okuduğum için rüyalara önem verdiğini biliyorum. Bu rüya beni sabah dört gibi uyandırdı. Sanırım seninle ilgiliydi.”

“Konuşalım bakalım.”

Kâğıdı açtı. “Bu, rüyanın bir parçası. Çoğunu hatırlayamadım... Bir evin bahçesindeyim. Cam kapıdan içeriye, kocaman, karanlık bir odaya giriyorum. Nedense bahçe bana bu ofisin bahçesini hatırlatıyor ama gece olduğu için pek bir şey seçemiyorum. Odaya girince ufacık bir sandalyenin arkasına saklanıp beklemeye başlıyorum. Elimde bir silah var. Derken sandalyenin ortadan kaybolduğunu fark ediyorum. Biri alıp götürmüş ve ben artık tamamen görünür haldeyim, savunmasızım. Çok korkuyorum. İşte bu noktada ter içinde uyandım.”

“Bu rüyayla ilgili tahminlerin var mı?”

“Nereden başlayacağımı bile bilmiyorum. Nasıl yapacağız?”

“Bu son seansımız olduğu için derinlemesine inceleyecek vaktimiz yok ama genelde rüyanın bazı kısımlarını düşünüp serbest çağrışımla aklına gelenleri paylaşmanı isterim. Yani sesli düşünmeni ve düşüncelerini sansürlememeni... Ancak vaktimiz dar olduğu için istersen konuya ilk ben gireyim. Bu rüyada benim en çok dikkatimi çeken rüyanın geçtiği mekân oldu. Benim ofisimin bahçesine benzediğini söylüyorsun. Ayrıca bu rüyayı tam da randevumuzdan bir önceki gece görmüşsün. Bu konuya dair söylemek istediğin bir şey var mı?”

“Senin bahçene benzemiyordu, senin bahçendi. Tıpkı senin ofisin önündeki gibi çakıl taşlarının seslerini duyabiliyordum. Ama pencere ve geniş oda tanıdık gelmedi. Büyük bir oda, belki bir film seti... Bu nereden çıktı, bilemiyorum.”

“Sonra da ufak bir sandalyenin arkasına saklanmaya çalışıyorsun ama o sandalye seni pek koruyamıyor. Çok geçmeden ortadan kayboluyor. Yani ofisimdesin ve aniden sığınağından oluyorsun. Peki, *bu* sana neler düşündürüyor?”

“Demek istediğini anladım. Bir ofisteyim, burası belki senin ofisin ve siperim aniden alınıyor, artık saklanamayacak duruma geliyorum ve korkuyorum.”

“Siperinin aniden alındığını söylüyorsun ama aslında buraya gelmeye karar vererek onu kaldıran sensin,” dedim.

“Sandığımdan daha zor oldu. Senden saklanamadım veya saklanmadım ve göğsüm çırılçıplak kaldı.”

“Göğsüm çırılçıplak kaldı derken?”

“Öyle demek istemedim...” dedi Justine. Yanakları kızarmıştı. “Yani göğsümdeki tüm sıkıntıyı attım.”

Bu tuhaf dil sürçmesinin nice anlamlar barındırdığına şüphem yoktu ama bu son seansta bunları keşfedecek vaktimiz olmayacaktı. Yine de Justine terapiye devam etmek isterse diye kafamın bir köşesine not aldım. “Rüyanın bir başka boyutu da gece vakti gizli gizli bir camdan içeri sızman ve içeride saklanman. Acaba bu kısım ilk karşılaşmamızı temsil ediyor olabilir mi? Astrid’in anma töreninde karşılaşp randevulaşmak, pek de ofise ana kapıdan girmek sayılmaz. Sonra da sadece birkaç seans sürmesini sağlıyorsun.”

“Evet, çok doğru. Demek istediğinizi anlayabiliyorum.”

“Öte yandan, elindeki şu tabanca aklıma takılıyor. Bununla ilgili düşüncelerin nedir?”

“Tabanca demedim. *Silah* dedim.”

“Rüyayı hâlâ zihninde canlandırabiliyor musun?”

Justine gözlerini kapattı ve âdeta dalıp gitti. “Evet, işte orada, Görebiliyorum ama net değil. Elimde bir silah var ama kesinlikle tabanca değil. Çok daha büyük bir şey. Bazuka olabilir. Yo, yo, bu bir atom bombası.” Gözlerini açtı ve başını iki yana salladı.

“Epey bir duygu uyandı. Lütfen bu duygularla kalıp devam et. Ne düşünüyorsun bu kocaman silahla ilgili?” diye sordum.

“Bu rüya benim tehlikeli olduğumu gösteriyor.”

“Tehlikeli olma ifadesini biraz açalım.”

“Aslına bakarsan ben gerçekten de tehlikeliyim. Zehirliyim. İçim öfkeyle dolu. Zihnimde herkesle ilgili kötü, öfkeli düşünceler dolanıyor. Bu nedenle insanlardan uzak duruyorum. Bu nedenle bu kadar yalnızım.”

Bir iki dakika kadar sustuk. Vakit gelmişti. Ona söylemek istediklerimi, söyleme ihtiyacı duyduklarımı kafamda kurgularken tereddüt ettim. “Sana söylemek istediğim bir şey var. Şu ana kadar bunu söylemeye çekindim çünkü hastamın gizlilik hakkıyla ilgili tereddüt yaşadım. Bu, Astrid’in bana terapimiz esnasında söylediği bir şey. Normalde bir hastanın bana söylediği bir şeyi bir başkasına asla anlatmam. Ama bunu duymanın önemli olduğunu düşündüğüm için sessiz kalmak istemiyorum. Ayrıca eminim Astrid bunu paylaşmamdan rahatsız olmazdı.”

Justine, gözlerini üstüme dikti.

“Astrid bana en kötü zamanlarında, artık ölmek üzere olduğundan emin olduğu ve ağlamadan duramadığı bir dönemden bahsetmişti. Ailesinin ziyaretini beklerken bir hemşire eğilip ona, *hiç değilse çocukların için toparlan*, demiş.”

Duraksayıp Justine’e baktım. Yüzü, hatta tüm bedeni ölü gibi hareketsizdi. Âdeta zamanda donmuştu.

“İsim vermemiştii ama biraz sert olmasına rağmen oldukça saygı duyduğu bir hemşire olduğunu söylemişti. Bu hemşire sen miydin Justine? Bunu ona söyleyen sen miydin?”

“Evet, bendim.”

“Astrid bana bu sözcüklerin, yani senin sözcüklerinin onu dönüştürdüğünü söylemişti. Bu sözün, onun için bir dönüm noktası olduğundan bahsetmişti. Bugüne kadar duyduğu en faydalı söz olduğunu düşünüyordu.”

“Neden? Nasıl?”

“Bu sözün onu aniden, mucizevi bir biçimde kendine getirdiğini ve başkalarını düşünmeye başlamasına vesile olduğunu, ona bir anlam kazandırdığını, ölüyor olsa bile ailesine verebileceği bir şeylerin hâlâ olduğunu, ölümle nasıl yüzleşmek için bir örnek teşkil edebileceğini fark etmesini sağladığını söylemişti. Ona paha biçilmez bir armağan vermişsin.”

Justine bir süre bir şey söylemeden durduktan sonra, “Tanrım... bu hayatımda duyduğum en zalim şaka,” dedi ve camdan dışarı bakıp âdeta transa geçmiş gibi sözlerini sürdürdü. “En zalim şaka... Çünkü ben Astrid’in kulağına *fısıldamadım*, dişlerimin arasından, alaycı bir öfkeyle söyledim bunu. Evet, aynen öyle. Astrid’in her şeyi vardı. Güzel vazolarla ve çiçeklerle dolu bir oda, golf topu büyüklüğünde bir tek taş, güzel torunlar, kalabalık bir aile, arkadaşlar... Onun yaşamına sahip olmak için her şeyimi verirdim ki buna hastalığı da *dâhil*. Buz mavisi kaşmir bornozunu giyip ardı arkası kesilmeyen ziyaretçilerini ağırlardı. Eşi, o lanet yatından belki yüz kere bahsetmiştir bana. Terapisti ve yakın dostu Doktor Yalom’un imzaladığı kitaplar da hemen baş ucunda dururdu. Ve tüm bunlara rağmen her gün ağlayıp zırlardı. Zavallı bir haldeydi. Ben ise ona karşı delicesine kin duyuyordum, onun bu halleri beni çileden çıkartıyordu.”

“Ama tüm bunlara rağmen onu bu denli rahatlatan kişi de yine *sen* olmuşsun. *Dönüştürücü*, demişti Astrid. Sen onun hayatını değiştirmişsin. Bu bilgiyle ne yapacaksın şimdi?”

Justine yanıt vermedi. Yalnızca başını usul usul iki yana salladı.

Saate baktım. “Vaktimiz dolmak üzere ve ben kapanışı yapmakta zorlanıyorum. Kendini bu kadar suçlamana rağmen *bir yanın doğru sözcükleri seçme yi başarmış*. Ne de olsa *önemli olan düşünceler değil eylemlerdir*. Seninle bir düşünce deneyi yapalım Justine.”

Başını doğrultup bana baktı.

“Diyelim ki...” diye sürdürdüm sözlerimi. “Bugüne dek yardımcı olduğun ve hatta belki dönüştürdüğün insanlar burada, ofisimde, sıraya girmişler. Sıra tam burada başlıyor.” Sandalyemin hemen ilerisinde bir noktaya işaret ettim. “Sana minnettar olan herkesi, yaşayan ve yaşamayan, hepsini hayal et. Gözünün önüne kimler geliyor? Lütfen bunun için çabala.”

Justine sessizce başını evet anlamında salladı.

“Muhtemelen ofisin kapısından sokağın aşağısına kadar upuzun bir kuyruk olmuştur, öyle değil mi?”

“Evet,” dedi Justine yumuşacık bir ses tonuyla. “Onları görebiliyorum. Bir kısmı Michael Reese Hastanesi’nde çalıştığım dönemden. Yaşayanları, ölmüş olanları, iyileşmekte olanları ve ölüm döşegindekileri görebiliyorum. Astrid sıranın önlerinde duruyor. Ve evet, sıra gerçekten çok uzun. Görüş alanımın bile ötesine uzanıyor.” Uzun bir duraksamadan sonra devam etti. “Teşekkürler, bu gerçekten de iyi geldi. Ama hâlâ konuşulması gereken pek çok şey var. Öfkem dinmedi. Kötü düşünceler pusuya yatmış bekliyorlar.”

“O düşüncelerin hepsi eski ve ilkel. Kökleri ta o zorlu, bahtsız günlerine uzanıyor. Dürüstçe edinilmiş bir öfke bu. Elbette bu öfke ve suçluluk duygularının büyük bir kısmı, evlatlıktan reddetsen de unutmamış olduğunu ikimizin de bildiğı oğlunla bağlantılı. Tüm

bu duyguların deşilmesi, incelenmesi ve sonunda dağıtılması gerekiyor. Bu zaman ve rehberlik gerektiren bir uğraş ama yapabilirsin. İstersen bunu başarabileceğinden hiç kuşkusuz yok. Rehberliği de ben memnuniyetle sağlarım.”

Justine hiçbir şey söylemeden öylece oturdu. Gözyaşları, yanaklarından süzülüyordu. O haşin, bana Bayan Markum’u hatırlatan kadın gitmiş, yerine yumuşacık, sevimli, neredeyse sarılmak isteyeceğiniz bir kadın gelmişti. Başını yukarı kaldırdı. “Sahiden mi? Peki yanmakla ilgili o söyledikleriniz ne olacak?” diye sordu.

“Doğru olanı yapmamak, yanmaktan da kötüdür. Dahası, bence sen buna değersin. Hazır olduğunda beni ara.”

Justine ayağa kalkıp eşyalarını topladı. Kapıya kadar ona eşlik ettim. Giderken son bir kez arkasına dönüp bana hızlıca baktı. Gözlerinde acı ve keder kadar, gurur da vardı. Beni arayacağını umuyordum.

~ 7 ~

Geçmişî Kabullenmek İçin Ümidini Yitirmelisin

“**B**unun son görüşmemizden farklı olmasını istiyorum. Bu defa her şeyi tek tek gözden geçirmek istiyorum. Altmışıncı yaş günüm yaklaşıyor, hayatımı baştan aşağı değiştirmek istiyorum.”

Sally böyle başladı sözlerine. Güzel bir kadındı. Gözlerini doğrudan bana dikmişti ve bakışlarımız birleşmişti. Altı yıl önceki terapimizi kast ediyordu. Babasının ölümünden sonra, tamamlanmamış yasıyla baş etmesine yardımcı olmam için dört, sadece dört seans talep etmişti. Bu vakti etkin bir biçimde kullanıp ebeveynleriyle fırtınalı ilişkisini olabildiğince derinlemesine konuşmuş olmasına rağmen ele alınması gereken pek çok başka mesele olduğunu sezmiştim. Ne var ki Sally dört seans talebinde ısrarcı davranmıştı.

“Beni ne kadar hatırladığından emin değilim,” diye devam etti. “Uzun yıllardır laboratuvar teknisyeni olarak çalışıyorum ve değiştirmek istediğim şey de tam olarak bu. Doğrusunu söylemek gerekirse işimi *hiç* sevmedim. Benim asıl yapmam gereken şey *yazmak*. Yazar olmak istiyorum.”

“Daha önce bundan bahsetmemiştin sanırım.”

“Biliyorum. O günlerde bunu konuşmaya hazır değildim. Kendime bile itiraf edemiyordum. Şimdi ise hazırım. Seni tekrar aramamın nedeni de bu. Sen de bir yazar olduğun için bana yardımcı olabilirsin.”

“Elimden geleni yaparım. Bu konu üzerine biraz konuşalım.”

“İlk sıraya yazma meselesini almaya karar verdim. Emeklilik ikramiyem ve eşimin maaşı sayesinde artık bunun için yeterli param var. Eşim United Havayolları’nda pilot. CEO’ları yüz milyon dolarlık maaş ve ikramiyeye çok ihtiyaç duyduğu için pilotların emeklilik ikramiyelerini çaldılar ama eşim yine de iyi kazanıyor. Hiç değilse bir beş yıl daha böyle olacak. Ama en önemlisi, yeteneğimin olması gerektiği.”

“Gerektiği mi? Nasıl yani?”

“Yani, iyi kötü bir yeteneğim olmak *zorunda*. On sekiz yaşından dayken edebiyat loncasının yeni yazarlara verdiği kurgu ödülünü kazanmıştım. Dört bin dolarlık bir ödüldü bu. Ki kırk iki sene öncesinden bahsediyoruz.”

“Çok büyük bir ödül! Büyük de bir onur!”

“Meğer büyük de bir lanetmiş.”

“Nasıl yani?”

“Bu onura layık olamayacağım fikrine kapıldım. Kendimi bir sahtekâr gibi hissetmeye başladım. İnsanlara yazdıklarımı göstermekten çekiniyordum artık.”

“Neler yazıyordun?”

“Neler yazıyorum, demeliyiz aslında çünkü yazmaktan hiç vazgeçmedim. Her telden çalışıyorum. Şiirler, öyküler ve vinyetler...”

“Peki tüm bu yazdıklarını ne yaptın? Hiç yayınlattığın oldu mu?”

“Bu ödülü kazanmamı sağlayan kısa roman haricinde hiçbir şey yayınlamadım. Böyle bir girişimim hiç olmadı. Bir defa bile.

Ama yine de bugüne dek yazdığım her şeyi sakladım. Hiçbir yere gönderemedim ama çöpe de atamadım. Her şeyi büyük bir kutuya koyup koli bandıyla mühürledim. Ergenlik yıllarımdan bu yana yazdığım her ne varsa.”

Bugüne dek yazdığı her şeyi kapsayan koca bir kutu! Kalbim hızlandı. *Yavaşla*, dedim kendime çünkü yazar kimliğimin fazlaca ön plana çıktığını ve konuya haddinden fazla kaptırdığımı hissettim. Merakım alevlenmişti. Empatim de aynı şekilde. Koca bir hayat boyunca yazılan ne varsa tek bir kutuya kaldırılması fikri içimi ürpertiyordu. *Fazla özdeşleşme*, diye uyardım kendimi. *Bunun kimseye faydası dokunmaz*. Sally’ye döndüm.

“Bu senin için nasıl bir şey?”

“Ne nasıl bir şey? Her şeyin o kutuda olması mı?”

Başımı evet anlamında salladım.

“Çok kötü değil. Gözden ırak, gönülden ırak. Gayet işe yarayan bir çözüm oldu, ta ki bugüne kadar. İnkârın faydalarına dair söyleyebileceğim çok şey var. Zaten sizin mesleğin inkâra hak ettiği değeri vermediğini düşünmüşümdür hep.”

“Doğru! Kamp ateşinin çevresinde toplanmış oturuyoruz ama inkârı aramıza almıyoruz. İtiraf etmem gerekir ki ben de hastalarımın, ofisime girmeden önce inkâr ceketlerini çıkarıp dışarıdaki portmantoya asmalarını istiyorum.”

Karşılıklı gülümsedik. İyi bir ikiliydik. En son ne zaman bir terapi seansında “kamp ateşi”, “ceketi çıkarmak”, “portmanto” gibi sözcükler çıkmıştı ki ağzımdan? Yavaş yavaş yazarlara özgü bir diyalogun içine girmekte olduğumuzu hissediyordum. *Dikkat, dikkatli ol*, diye düşündüm. *Buraya yardım almaya geldi, muhabbete değil*.

“Şu bahsettiğin kutu, nerede saklıyorsun onu?”

“Aslında iki kutu var. Bir numaralı asıl kutu ağzına kadar dolu ve sıkı sıkıya bantlanmış bir halde gözümün görmeyeceği

bir noktada, dolabımın en dibinde duruyor. Yıllar içerisinde elden çıkardığım pek çok şey oldu. Giysiler, fotoğraflar, kitaplar... Ama o kutuya kıyamadım. Onu hep taşıdım. Kaplumbağanın sırtındaki kabuk misali, hayat beni her nereye savurduysa benimle birlikte oraya geldi. İçinde ergenliğimden yaklaşık on beş yıl öncesine kadarki yazılarım var. İkinci kutuda ise daha güncel yazılarım duruyor. Bu kutu masamın altında, hâlâ kapağı açık vaziyette.”

“Yani hayatın boyunca yazdığın her şeyi sakladın ama gözünün görmeyeceği bir yerde mühürlü olarak mı tuttun?”

“Hayır, tamamını değil. Daha da eski dönemlere ait yazıların bir kısmının talihsiz bir sonu oldu.”

“Tuhaf bir hikâye bu. Eski terapimizde bundan da bahsetmemiştim. Bir gün, ben on dört yaşlarındayken, annem, babam ve erkek kardeşim dışarı çıktılar. Ben de babamın gardırobunun çekmecelerini karıştırmaya başladım. Bu zaten hep yaptığım bir şeydi. Ne aradığımı hatırlamıyorum ama hep böyle sağı solu karıştırmaya düşkün bir çocuktum. O gün babamın kazaklarının olduğu çekmecedeki iki şiirimi buldum. Kâğıdın yüzeyi yer yer dalgalanıyordu, belli ki babamın gözyaşları kâğıdı ıslatmıştı. Ona hiçbir şiirimi vermemiştim ben. Kendi kendine almış olmasına aşırı öfkelen dim. Nasıl almış olabilirdi? Bunun tek bir yolu vardı: Ben okuldayken o da benim odamı karıştırmıştı mutlaka.”

“Hal böyle olunca da...”

“Yani, sonuçta bunu onun yüzüne çarpamazdım, değil mi? Çünkü bunu yapmak için, onun dolabını karıştırdığımı itiraf etmem gerekecekti. Dolayısıyla tek bir seçeneğim vardı.”

“O da...”

“O güne dek yazdığım tüm şiirleri yaktım.”

Ah! Kalbime bir hançer saplanmıştı sanki. Saklamaya çalıştım ama gözünden kaçmadı.

“Bunu duyunca irkildin.”

“Yazdığın tüm şiirleri yakmak! On dört yaşında bir kızın kibrit çakıp şiirlerini yakmasını gözümün önünde canlandırmaya çalışıyorum. Ne acı, ne korkunç bir düşünce! Kendine böyle bir eziyeti reva görmen! Söylesene Sally, o on dört yaşındaki kıza sempati duyuyor musun?”

Sally etkilenmiş görünüyordu. Başını arkaya yasladı ve birkaç saniye tavana baktı. “Hımm. Bu soruyla ilk kez karşılaşıyorum. Biraz düşünmem gerekecek.”

“Buna bir işaret koyalım o halde ve sonra geri dönelim. Önemli bir soru bu. Şimdi seni buraya getiren nedenlerden bahsetmeye devam edelim.” Aslında kapalı kutu meselesine dönmeyi kat be kat yeğlerdim, mıknatıs gibi çekmişti beni bu konu. Fakat Sally’nin babası, mahremiyetini ihlal ettiğinde şiirlerini yakma hikâyesi beni durdurmuştu. Bu duruma büyük hassasiyetle yaklaşmak gerekiyordu. Kendisini hazır hissettiğinde kutu konusuna elbet dönecekti, bundan emindim.

Birkaç ay boyunca yeni yaşamının temellerini oluşturduk. İlk olarak emeklilik işini halletmesi gerekiyordu. Emeklilik gibi büyük ve genelde korkutucu bir geçiş dönemini soğukkanlılıkla atlatabilen kişi sayısı azdır. Karşısına çıkabilecek engellerin son derece farkındaydı ama o da azimli ve başarılı bir kadındı. Kendisine bir liste yaptı ve o listenin maddelerine ardı ardına tik atmaya başladı.

İlk önce kararının geri çevrilemeyeceği gerçeğiyle yüzleşmesi gerekiyordu. Çalıştığı alanda çok hızlı gelişmeler olduğu için kısa sürede her şeyin çok gerisinde kalacaktı. Dolayısıyla gelecekte fikrini değiştirip işe geri dönme gibi bir seçeneği olmadığını farkındaydı. Laboratuvarının onsuz da işleyebilmesi için yönetim şemasını yeniden yapılandırdı ve geçiş sürecini herkes için kolaylaştırdı.

Ardından konu yalnızlığa geldi. Eşi, uçuşlara beş yıl daha devam etmeyi planlıyordu. Ayın yarısında evde olmuyordu. Neyse ki kalabalık bir arkadaş grubu vardı. Para da önemli bir meseleydi. Önerim doğrultusunda eşiyle birlikte bir finans danışmanına başvurdular. Çocuklarına daha az para vermeleri halinde emekliliğe yetecek birikimleri olduğunu öğrendiler. Bunun üzerine iki oğullarıyla görüştüler ve her ikisi de kendi başlarının çaresine bakabileceklerini söyledi.

Listedeki son madde, yani yazacak bir yer bulmak Sally'de büyük sıkıntı yarattı. Haftalarca içi içini yedi. İyi yazabilmesi için tamamen sessiz bir ortamda, yalnız ve doğayla iç içe olması gerekiyordu. Nihayet devasa bir Kaliforniya meşesinin dallarının sarıp sarmaladığı yakınlardaki bir çatı katını kiraladı.

Derken bir gün, bir metreye bir metrelik bir kutuyla odaya girince hayretler içerisinde kaldım. Kutu o kadar ağırdı ki yere bıraktığında zemin titredi. Bir süre ikimiz de hiç konuşmadan kutuya baktık. Derken çantasından koca bir makas çıkardı, kutunun yanına çömeldi, bana baktı ve "Büyük gün geldi çatı sanırım," dedi.

Süreci yavaşlatmaya çalıştım. Sally'nin gözleri kıpkırmızıydı, dudakları titriyordu ve makası pek sağlam tutamıyor gibiydi. "Önce sana ne hissettiğini sormak istiyorum. Gergin görünüyorsun Sally."

Biraz olsun rahatlamıştı. "İlk görüşmemizden beri, bugünün geleceğini biliyordum. Sana tam da bu nedenle geliyorum. Bundan hep korktum, gecelerce, özellikle dün gece uykularımı kaçırdı. Ama bu sabah kalktığımda, artık her nasılsa zamanının geldiğini anlamıştım."

"Bunu açtığında ne olacağını hayal ettin?" Bu soruyu daha önce de sormuştum ona ama pek bir verim alamamıştım. Bugün ise epey bereketli bir yanıt geldi.

“Yaşamımda pek çok karanlık dönem var, sana anlattıklarımın da karanlık. Dolayısıyla bu kutuda da pek çok karanlık öykü var. Terapimizde daha önce dolaylı bir biçimde bahsetmiş olabileceğim öyküler. O günlere geri dönmek istemiyorum. Bu düşünce beni ürkütüyor. Ah evet, bildiğin gibi ailem dışarıdan iyi görünüyordu ama içeride... içeride çok fazla acı vardı.”

“Yeniden karşılaşmaktan özellikle korktuğun bir hikâye veya şiir var mı?”

Ayağa kalktı, makasını yere bıraktı ve koltuğuna yerleşti. “Evet, üniversitedeyken yazdığım bir öykü tüm gece kafama takıldı. Sanırım adı *Otobüste Giderken*’di. On üç yaşlarımı anlatan bir öyküydü. O dönem çok mutsuzdum, intihar etmeyi düşünüyordum. Öyküde de otobüse binip son duraklarda inmeden saatlerce bir ileri bir geri gidiyor, hayatımı nasıl sonlandıracağımı düşünüyorum.”

“Dün gece uyuyamamışsın, bundan da biraz bahseder misin?”

“Çok kötüydü. Kalbim öyle şiddetli çarpıyordu ki yatağın sallandığını hissettim. Özellikle bu öykü, tüm gün otobüste oturup kendimi öldürmeyi düşünmem beni dehşete düşürdü. Yaşamak için bir neden bulamadığımı hatırlıyorum. Kutuyu açtığımı, içindekileri karıştırdığımı ve sonunda bu öyküyü bulduğumu hayal edip durdum.”

“O zamanlar on üç yaşındaymışsın, şimdi ise altmış yaşına bastın. Demek ki bu otobüs yolculuğu bundan kırk yedi yıl önce gerçekleşmiş. Artık on üç yaşındaki o kız değilsin. Büyüdün, sevdiğin bir adamla evlendin, iki şahane evlat yetiştirdin, yaşamayı seviyorsun ve bugün buraya yaşam amacının peşinden gidebilmek için geldin. Çok mesafe kat ettin Sally. Buna rağmen geçmişin seni girdap gibi içine çekeceği düşüncesinden bir türlü vazgeçemiyorsun. Bu tuhaf efsane nereden çıktı sahiden?”

“Epeydir var. Belki bundan dolayı kutuyu bantla mühürlemişimdir.” Makası yeniden eline aldı. “Belki bundan dolayı buraya, ofisine getirmişimdir.”

Kaşlarımı kaldırdım ve şaşkınlık içinde baktım. “Ne bakımdan?”

“Belki sen yanımda olursan beni tutarsın ve *bu* dünyada kalmamı sağlarsın.”

“Tutma konusunda gayet başarılıyım.”

“Söz mü?”

Başımı evet anlamında salladım.

Böylelikle Sally tekrar yere çömeldi ve bandı ustalıkla kesmeye başladı. Yaşamının büyük kısmını birlikte geçirdiği kıymetli kutusuna olabildiğince az zarar vermeye çalışıyordu. Kutunun kapağını merakla kaldırdı. Sonra yeniden koltuğa oturdu. İkimiz de hiç konuşmadan kutunun içindeki kâğıt yığınınu hayranlıkla baka-kaldık. Yaşamının tozlu, edebî kayıtları işte buradaydı. Rastgele bir kâğıt seçti ve sessizce bir şiirini okudu.

“Biraz daha yüksek sesle lütfen.”

Panik dolu gözlerle bana baktı. “Bunları paylaşmaya alışkın değilim.”

“Kötü bir alışkanlığı kırmak için bundan daha iyi bir zaman olabilir mi?”

Elleri titremeye başladı. Bir iki defa boğazını temizledi. “Pekâlâ, hiçbir şekilde hatırlamadığım bir şiirin ilk dizelerini okuyorum. 1980 tarihli.”

Sözcükleri istemek

Açlık değil

Rahatsızlıktır

Rahat-sızlık

*Dağların eksikliği
Teselliler çökmüş
Dümdüz bir
Manzara
Akşamı yiyip bitiriyor
Tıpkı bir tren gibi
Wyoming'den geçen
O düşünce raylarında ilerleyen
Dalgasız denizin kıyısında
Gezinen bir kuşunkilere
Oranlı ayaklarım
Ta ki sular ve sözcükler
Yükselinceye kadar
Alışılmadık bir kuşa
Veya tuhaf bir zihne*

Gözlerim dolmuştu. Ne diyeceğimi bilemez haldeydim. “Çok etkileyici bir şiir Sally. Çok etkileyici. Bayıldım. Özellikle de son iki dize harikaydı.”

Sally birkaç peçete aldı, başını eğdi ve iç çekerek ağladı. Sonra, peçeteyle sildiği gözlerini yukarı doğrultup bana baktı. “Teşekkür ederim. Bunun benim için anlamını tahmin bile edemezsin.” Seansın geri kalanını, yaşamının antik sayfalarını karıştırarak geçirdi. Bazı kısımları sesli okuyup benimle de paylaştı. Süremiz azaldığında yeniden koltuğuna oturdu ve iki kez derin nefes aldı.

“Hâlâ burada benimle misin?” diye sordum.

“Evet, sanırım hâlâ 2012’deyim. Burada olmana çok memnunum. Teşekkür ederim. Sen olmasan bunu açamazdım.”

Saate baktım. Süreyi aşmıştık. Bazen hastalar beni saate baskarken yakaladıklarında seansın bir an önce bitmesini istediğini düşünürler. Oysa çoğu zaman, tıpkı bugün de olduğu gibi, tam tersi bir durum söz konusudur. Biraz daha çalışacak vaktimiz olmasını isterdim.

“Burada bitirmek zorundayız ama bitirmeden önce bundan sonrasını planlayalım. Bence yarın veya öbür gün görüşmemiz iyi olur.”

Sally başını evet anlamında salladı.

“Yazılarına evde bakma fikri sana nasıl geliyor? Yoksa onları burada bırakmayı mı tercih edersin? Bırakırsan bir dahaki görüşmede bakmaya devam ederiz.”

Vereceği yanıtı düşünürken, “Karıştırmayacağıma söz veriyorum,” diye de ekledim.

Sally kutuyu eve götürüp iki gün sonra tekrar görüşmeyi tercih etti. O gittikten sonra ne kadar özel bir mesleğim olduğunu düşündüm. Böylesi miladi ve kıymetli anları paylaşmak ne büyük onur! Şiirini dinlemek de çok güzeldi. Müzik kulağım olmadığı için operadan veya konserlerden hiç keyif almam ama konuşmalar... Mesela tiyatro ve özellikle de şiir okumaları beni hep mest etmiştir. Bugün de hem olağanüstü bir sahneye tanıklık etmek hem de eşsiz şiirler dinlemek için bir de üstüne para almıştım! Sally'yle seansımızdan bu kadar keyif aldığım için kendimi suçlu hissediyordum. Elbette bunun sıkıntılı bir durum olduğunun farkındaydım. Hiç kuşkusuz bu seansa aktarımın gölgesi düşmüştü ve babasının aramızda dolaşan hayaleti nedeniyle çalışmalarını benimle paylaşması daha da karmaşık hale geliyordu. Bir de üstüne, aynı zamanda profesyonel bir yazar olan şahsımın onun eserlerine nasıl tepki vereceği meselesi vardı. Bazı terapistler aralarındaki ilişkinin bozulmasından endişe ettikleri için hastaların yazılarını okumayı reddederler. Yazıdan hoşlanmazlarsa veya metni anlamazlarsa ne

diyeceklerini bilememekten korkarlar. Oysa ben hiçbir zaman bu tür bir korku yaşamadım. Yaratıcılığını işlemek isteyen herkese büyük saygı duyuyorum. Yazıdan hoşlanmasam bile beni etkileyen bir iki satır bulur ve yazarın dikkatini buralara çekerim. Bunu her zaman memnuniyetle karşılarlar ve daha iyi işler ortaya çıkarmalarına da yardımcı olur. Bu örnekte ise böyle bir sorun yaşanmadı çünkü Sally gayet yetenekli bir yazardı, ben sadece doğruyu söyledim.

Haftalarca o kâğıtları okudu ve hayli ızdıraplı bir biçimde hepsini, her bir kelimesini tek tek bilgisayara geçirdi. Bu işe girişmesi, terapi açısından son derece faydalı oldu çünkü her seansa ebeveynleriyle, arkadaşlarıyla, eski sevgilileriyle alakalı canlı anılar getirmeye başladı. Yirmili yaşlarının başlarında yazdığı, çok daha çaresiz ve kederli bir ton taşıyan bir dizi şiir, ilk evliliğinin yıkılmasının alametleriydi. Bir gün, ofisime, gençliğinde kısa süreli tutkulu bir aşk yaşadığı uğursuz sevgilisi Austin'e yazdığı altmış altı aşk şiiriyle geldi. Şiirler, sonsuz ve yüce bir aşkı anlatıyordu ama Austin'le ilişkisi zirve noktasına çabucak ulaşmış ve çok geçmeden ağızda kötü bir tat bırakarak sonlanmıştı. Onu doğru bir gözle değerlendirememişti. Kendisini kullanılmış ve örselenmiş hissediyordu. Hal böyle olunca bu şiirleri keşfettiğinde ilk tepkisi tiksinti olmuştu. Onları hemen yakmak istese de önce benimle konuşmaya karar vermişti. Bu fikir beni dehşete düşürdü. Ben hiçbir zaman hiçbir şeyi yakmam. "Atılanlar" diye kocaman bir klasörüm vardır. Romanlarımin ve öykülerimin attığım kısımlarını burada saklarım. Şiirleri alevlerden kurtarabilmek umuduyla bunu Sally'e de anlattım. Biraz zaman kazanabilmek için de Austin'le ilgili şiirlerden bazılarını bana okumasını istedim. Titrek bir sesle birkaç bölüm okudu.

"Bence çok hoş bu şiirler," dedim.

Ağlamaya başladı. "Ama düzmece bunlar. Ben de öyleyim. Bu şiirleri yazdığım dönem, hayatımın en güzel günleriydi. Oysa hepsi

kaynağını bir gübre yığınınan alıyor.” Seansın son on beş dakikasını, başlangıcı kötü olan sanat eserlerinden bahsederek geçirdik. Ben savlarımı birbirini ardına sıraladım ve masum şiirlerin yaşamının bağışlanmasını istedim. Gübrenin güzel bir şeye dönüşmesinin sanatsal bir zafer olduğunu, hatalı arzular, ölüm, çaresizlik, kayıp olmasa büyük sanat eserlerinin asla yaratılamayacağını söyledim. Nihayet boyun eğdi ve bu altmış altı şiiri de bilgisayarına geçirdi. Eski çağlardan kalma değerli bir yazılı belgeyi yanmaktan kurtaran bir kahraman gibi hissetmiştim.

Üzerinden zaman geçtikten sonra terapimizi gözden geçirirken Sally’nin yaşamındaki bu dönemin, asıl olay olan gizemli bir kutunun açılmasına eşlik eden bir yan meseleden ibaret olmadığını öğrendim. Sally bu ilişkiden ve Austin’in çetrefilli cinsel fantezilerinden o kadar utanıyordu ki bunca senedir bunu kimseyle paylaşmamıştı. Hepsini bana açıp destekleyici bir yanıt alması onun için oldukça etkili oldu. Çok rahatlamış hissetti ve ilk defa, seansın sonunda bana sarılmak istedi. Sarıldık.

O gece bir rüya gördü. “Kapımın önünde bir yığın katlanmış giysi buldum. Bunları oraya başka biri koymuş, muhtemelen eşim. İlk önce onları çamaşır makinesine koydum - sonuçta, orada dururken tozlanmış olabilir. Ama sonra vazgeçtim ve hepsini makineden çıkarıp dolaba astım.” Rüyanın mesajı netti: Temizlemesi gereken pis bir çamaşırı kalmamıştı artık.

Tüm bu süreçte Sally öykülerinin ve şiirlerinin arasında gezinirken ve biz onların barındırdığı derin meseleleri konuşurken hep daha karanlık temaların açığa çıkmasını bekledim. Tüm hayatı boyunca bu çalışmalarını gizlemesine neden olan o karanlık yazılar neredeydi acaba? Mesela şu otobüs öyküsü?

Derken o gün geldi çatı. Ofise elinde bir dosyayla girdi. “İşte o öykü. Lütfen okur musun?”

Dosyayı açtım. Beş sayfalık öykünün başlığı *Otobüste Giderken*'di. Ebeveynleriyle kavga ettiği için ve zalim sınıf arkadaşlarının sataşmalarından dolayı son derece mutsuz olan genç bir kızın basit bir dille anlatılmış öyküsüydü bu: Genç kız okulun kalanını kırmaya karar verir ve hayatında ilk defa intihar etmeyi ciddi ciddi düşünür. Soğuk bir kış günü olduğu için bir saat uzaklıktaki evine yürümek istemez. Otobüse binecek parası da yoktur. Babasının ofisi yakındadır ama geçen gün annesiyle tartışırken kendisine destek çıkmadığı için ona öfkeli, gidip otobüs parası istemeyi kendine yediremez. Hal böyle olunca genç kız otobüse biner ve ceplerini içinde hiç para olmadığını göstermek için ters yüz eder. Otobüs şoförü önce onu otobüse almayacak gibi olur ama soğuktan titrediğini görünce kıyamayıp binmesine izin verir. Otobüste en arka koltukta oturan genç kız yolculuk boyunca sessiz sessiz ağlar. Son durakta tüm yolcular iner, şoför kontağı kapatır. On dakikalık kahve molası için otobüsten inecekken arkada ağlayan genç kızı fark eder ve neden inmediğini sorar. Diğer yöndeki son durakta oturduğunu söyler kız. Şoför, otobüste kalmasına izin verdiği gibi ona bir kola alır ve ön tarafta kalorifere yakın oturmaya davet eder. Günün kalanında kız, şoförle birlikte otobüste aralıksız seyahat eder.

Başımı öyküden kaldırdım. "Seni bu kadar korkutan karanlık öykü *bu* muydu yani?"

"Hayır, o öyküyü bulamadım."

"Peki bu?"

"Dün yazdım bunu."

Nutkum tutulmuştu. Birkaç saniye sessiz kaldık. Sonra ben cesaretimi toplayıp söze girdim. "Ne düşünüyordum, biliyor musun? Hani birkaç hafta önce, ebeveynlerinin sevgisini senden kasten esirgemediğini, yalnızca onlarda verilecek bir sevgi bulunmadığını fark etmiştin, hatırlıyor musun?"

“Hem de dün gibi. Geçmiş kabullenmek için ümidimi yitirmem gerektiğini söylemiştin. Bu laf dikkatimi çekti, o gün bugündür de aklımda. Pek hoşuma gitmedi aslında ama bana yardımcı oldu. Zor bir engeli aşmamı sağladı.”

“Daha iyi bir geçmiş için ümidi yitirmek etkili bir öneridir. Daha önce de pek çok kişiye yardımı dokundu, keza bana da öyle. Ama bugün, burada...” Ona öyküyü geri uzattım. “Sen buna yaratıcı ve beklenmedik bir boyut kazandırdın. Ümidini yitirmedin, bunun yerine kendine yeni bir geçmiş yazdın. Bu hayli etkileyici bir yöntem.”

Sally öyküyü çantasına kaldırdıktan sonra bana bakıp gülümsedi ve bugüne dek duyduğum en hoş iltifatlardan birini etti: “İnsanın böyle nazik bir otobüs şoförü olunca bu o kadar da zor olmuyor.”

~ 8 ~

Git Kendine Bir Ölümçül Hastalık Bul: Ellie İçin

Yazmak için bir aylığına Hawai'i'ye kapandığım dönemde hastam Ellie'den gelen şu e-posta beni dehşete düşürdü:

Merhaba Irv,

Sana yüz yüze değil de bu şekilde veda etmek zorunda kaldığım için üzgünüm. Geçtiğimiz hafta belirtilerim iyice kötüleyince daha çabuk ölmek ve daha az acı çekmek için yeme içmeyi gömüllü olarak kesmeye karar verdim. 72 saati aşkın bir süredir hiçbir şey içmedim. (Okuduklarıma ve duyduklarıma göre) yakında "solmaya" başlarım ve en fazla iki hafta içinde de ölürüm. Kemoterapiimi de sonlandırdım. Hoşça kal Irv.

Ellie'nin kanserden öleceğini çalışmamızın başından beri biliyordum ama yine de bu mesaj beni sarsmıştı. Bilgisayarımı kapattım, yazılarımı bir kenara ittim ve okyanusu seyre daldım.

Ellie birkaç ay önce yine bir e-postayla hayatıma girmişti.

Sevgili Doktor Yalom,

Bir yıl kadar önce San Francisco Marsh Tiyatrosu'ndaki röportajınızı dinledim ve danışmak için harika bir isim olduğunuzu hemen fark ettim. Ayrıca Güneşe Bakmak kitabınızı da beğendim. Durumum şu: 63 yaşındayım ve ölümcül bir hastalığım var (tekrarlayan yumurtalık kanseri, ilk tanı 3 yıl önce konulmuştu). Şu an fiziksel açıdan hayli iyi hissediyorum. Ne var ki hastalığı kontrol altında tutmak için her tür kemoterapi ilacını tek tek deneme evresindeyim ve listeden elenen her ilaçla birlikte sonumun yaklaştığını sezebiliyorum. Bu koşullar altında en iyi nasıl yaşayabileceğimi bulabilmek için yardım almak istiyorum. Sanırım ölümü fazla düşünüyorum, diyeceğim ama hayır, bundan eminim. Devamlı bir terapi düşünmüyorum ama belki bir veya iki seans olabilir.

Ellie'nin e-postasını tatsız veya sıra dışı bulmamıştım (dil ve noktalama konusundaki titizliği hariç). Ölümcül bir hastalığı olan bir iki hastam hep olur. Kısa süreli danışmanlıkta bile onlara değerli bir şeyler sunabileceğimden zamanla iyice emin oldum. Hemen yanıt yazarak bir sonraki haftaya bir randevu önerdim, adresimi ekledim ve ücretim hakkında bilgilendirmede bulundum.

San Francisco'daki ofisimin kapısında kan ter içinde kalmış, katladığı gazeteyi yelleyerek kendini serinletmeye çalışır bir halde belirdiğinde ilk sözcükleri "Su, lütfen!" olmuştu. Mission bölgesindeki evine yakın bir yerden geçen otobüsü kaçırmamak için koşmak zorunda kalmış, ardından da Russian Hill'in tepesindeki ofisime uzanan dik merdivenleri tırmanmıştı.

İlerleyen yaşını gösteren, 1.60 boylarında, taranmamış saçları, biçimsiz kıyafetleri, takısız ve makyajsız oluşuyla biraz bakımsız diyebileceğimiz bir kadındı. Ellie bana solmuş bir çiçek çocuğu andırıyordu. Altmışlardan gelen efkârlı bir mülteci gibiydi. Du-

dakları çatlamıştı. Yüzü yorgun, belki biraz da umutsuzdu. Gözleri ise... O kocaman, kahverengi gözleri ıslıl ıslıl parılıyordu.

Bir bardak buzlu su getirdim ve onun oturacağı koltuğun yanındaki sehpayı bıraktım. Sonra da geçip karşısına oturdum. “Buraya çıkmanın zor olduğunu biliyorum, o yüzden hiç acele etmeden soluklan, serinle. Hazır olduğunda başlayalım.”

Hiç zaman kaybetmedi. “Birkaç kitabınızı okumuştum. Şu an burada, ofisinizde olduğuma inanamıyorum. Bu kadar çabuk yanıt verdiğiniz için size minnettarım.”

“Bana hakkında bilmem gerekenleri ve sana nasıl yardımcı olabileceğimi anlat.”

Ellie tıbbi geçmişini anlatarak başladı ve yumurtalık kanserinin seyrini mekanik bir dille anlattı. Kendi sözcüklerinden kopuk bir hali olduğu yorumunu yaptığımda başıyla onaylayarak, “Bazen otomatik pilota geçiyorum. Bu filmi kafamda defalarca oynattım. Defalarca! Ama sonuçta...” diye ekledi tereddütle. “Size yardımcı olmaya çalışıyorum. Tıbbi geçmişimi bilmeniz gerektiğini biliyorum. Bunu bilmeye *mebursunuz. Ama yine de beni bir kanser hastası olarak tanımlamanızı istemem.*”

“Böyle bir şey yapmayacağıma söz veriyorum Ellie. Sen yine de bana biraz daha bilgi ver. E-postanda çok sayıda kemoterapi ilacı denediğini ancak sonuç alamadığını yazmışsın. Onkoloğun ne diyor? Hastalığın hangi seviyede?”

“Bir ay önceki son randevumda bana ‘seçeneklerimiz tükeniyor’ demişti. Onu iyi tanıyorum. Uzun süredir tedavimi o yürütüyor. Onun o steril, şifreli konuşma tarzına aşınayım. Aslında şöyle demek istiyordu: ‘Bu kanser seni çiğ çiğ yiyor Ellie ve ben bunu durduramam.’ Ne kadar yeni ilaç varsa denedi ve hepsi kısa bir süre işe yarasa da zamanla etkisini tamamen yitirdi. Bir ay önceki randevumda, bana net bir bilgi vermesi için epey baskı yaptım. Biraz

kıvrandı. Çok rahatsız ve mutsuz görünüyordu. Ona baskı yaptığım için kötü hissettim. Aslında çok iyi bir adam. En sonunda bana, ‘Üzgünüm ama en fazla bir yılın var sanırım,’ diye yanıt verdi.”

“Bunu duymak zordur Ellie.”

“Bir bakıma evet, epey zordu. Diğer yandan ise rahatladığımı söyleyebilirim. Tıptan nihayet net bir cevap alabilmenin verdiği bir rahatlıktı bu. Ölümün yaklaşmakta olduğunu zaten biliyordum. Dolayısıyla bana bilmediğim bir şey söylemedi aslında. Sonuçta, iki yıl önce de bana bu kanseri yenmemin neredeyse imkânsız olduğunu söylemişti. Bu süreç içerisinde farklı duygular arasında gidip geldim. İlk başta ‘kanseri’ sözcüğünden tiksiniyordum. Beni dehşete düşürüyordu. Alt üst ediyordu. O dönemleri hatırlamak zor ama doğuştan yazar olduğum için hepsini bir yerlere karalamıştım. İsterseniz size e-postayla gönderebilirim.”

“Görmeyi çok isterim.” Sahiden de istiyordum. Ellie’nin zihninin alışılmadık ölçüde berrak olduğunu, kendini çok iyi ifade ettiğini düşünmüştüm. Ölümle ilgili konuları bu kadar açık konuşan hastalara pek sık rastlanmaz.

“Zamanla...” diye sürdürdü sözlerini. “Bu dehşet hafıfledi ama kanserin nasıl bir şeye benzediğini zihnimde canlandırdığımda veya internette saatlerce kanserli yumurtalık fotoğraflarına baktığımda hâlâ korkuyorum. Acaba giderek büyüyor mu, acaba patlayacak mı, kanser tohumları tüm karın boşluğuma yayılacak mı diye merak ediyorum. Elbette tüm bunlarla ilgili yalnızca tahmin yürütebiliyorum ama bildiğim kesin bir şey varsa o da kısıtlı zaman kavramının yaşam planımı değiştirdiğidir.”

“Ne bakımdan bir değişiklik oldu?”

“Pek çok bakımdan. Öncelikle paraya bakışım değişti. Pek param yok ama olanı da harcayabilirim diye düşünüyorum. Zaten

hiçbir zaman çok varlıklı olmadım. Hayatımın çoğunu bilim yazarlığı ve editörlük yaparak, düşük maaşlı işlerde çalışarak geçirdim.”

“E-postandaki noktalama işaretleri konusundaki titizliğin şimdi anlaşıldı.”

“Evet. E-postaların dili katletmesinden nefret ediyorum!” Ellie’nin sesindeki duygu tonu yükselmişti. “Noktalama, gramer, güzel cümleler kimsenin umurunda değil. Bırakırsanız bu konuda sabaha kadar konuşabilirim.”

“Kusura bakma, benim yüzümden konudan saptık. Parayla ilgili tutumlarından bahsediyordun.”

“Evet. Hiçbir zaman çok para kazanmadım ama bu benim için bir mesele de olmadı. Evlenmediğim ya da çocuğum da olmadığı için ben öldükten sonra bu paranın kalmasının bir anlamı olmadığını düşünüyorum. Hal böyle olunca onkoloğumla son görüşmemizden sonra büyük bir karar verdim: Bu paranın hepsini gözden çıkarıp, bir arkadaşımı da yanıma alıp Avrupa’da hep görmek istediğim yerlere gideceğim. Büyük bir tur olacak bu, birinci sınıf bir savurganlık.” Ellie’nin gözleri parıldadı ve sesi canlandı. “O günün gelmesini heyecanla bekliyorum. Sanırım bu da bir tür kumar ve ben tüm paramı doktorumun haklı olduğu varsayımına yatırıyorum. O bana bir yıl dedi ama ben ne olur ne olmaz diye bir buçuk yıl beni idare edecek bir parayı kenara koydum. Kalanını da bu seyahatte harcayacağım. Çok eğlenceli olacak.”

“Peki ya doktorun yanılıyorsa? Ya daha da uzun yaşarsan?”

“Yanılıyorsa o zaman, teknik bir jargon kullanmamın kusuruna bakmazsanız, boku yedim demektir.” Ellie’nin yüzünde kocaman, muzip bir gülümseme belirdi. Ben de aynı şekilde karşılık verdim.

Oynadığı bu kumar beni heyecanlandırmıştı. Ben de bahis oyunlarını severim. Arkadaşlarım ve hatta çocuklarım beyzbol ya da futbol oyunları üzerine bahse girmek istediklerinde asla hayır

demem. Arada bir at yarışlarına giderim ve poker oynamaktan da büyük keyif alırım. Tüm bunlar bir yana, Ellie'nin seyahat planı da hoşuma gitmişti.

Zihninin ne kadar meşgul olduğunu anlattı. "İyi günlerim de oluyor ama çoğu zaman gelecekte nasıl görüneceğimi düşünüyorum: Zayıf, çöküşte, ölümün kıyısında. Kendime sık sık, 'Sona geldiğimde yanımda birileri olsun isteyecek miyim? Yalnız kalmaktan korkacak mıyım? Başkalarına yük olacak mıyım?' diye soruyorum. Bazen can çekişen bir hayvan gibi hissediyorum ve bir mağaraya saklanıp tüm dünyadan saklanmayı düşünüyorum. Yalnız yaşıyorum. Yalnız yaşamayı sevmiyorum ve bazen eskiden yaptığım gibi kocaman bir ev kiralayıp yeni ev arkadaşları edinmeyi düşünüyorum. Ama şimdi bunu nasıl yapabilirim ki? Verdiğim ilanda, 'Ah, bu arada yakında kanserden öleceğim,' diye belirttiğimi düşünsenize. İşte kötü günlerde böyle şeyler düşünüyorum. Ama dediğim gibi, iyi günler de oluyor."

"Peki ya iyi günlerde neler düşünüyorsun?"

"Sık sık dönüp kendime bakarım. Kendime, 'Nasıl gidiyor Ellie?' diye sorarım. Kendime, kendi hikâyemi anlatırım. Bana iyi gelen bakış açılarını hatırlatırım. Mesela şimdi hayattayım, hayatın içinde olmaktan memnunum, geçen yılki gibi korkudan felç olmuş durumda değilim. Ama arka planda, giderek büyüyen bir karanlık var. Ölümcül bir hastalığım olduğunun her daim farkındayım."

"Bu karanlık hep orada mı?"

"Hep orada... sabit ve hiçbir yere kıvıldamıyor. Hamile bir arkadaşım ile buluştuğumda hemen bebeği doğduğunda yaşayıp yaşamayacağımı hesap ediyorum. Kemoterapi de beni çok kötü yapıyor. Bazen kendime, 'Değer mi?' diye soruyorum. Dozu düşürmeyi, iki ay daha yaşasam da daha iyi hissedeceğim bir ayara getirmeyi düşünüyorum. Yani on iki ay kötü yaşayacağıma, dokuz on ay yaşayayım ama iyi yaşayayım. Başka bir şey daha var: Bazen

sahip olmadığım hayatın yasını tuttuğumu düşünüyorum. Galiba pişmanlıklarım var.”

Bu cümle hemen dikkatimi yakaladı. Pişmanlıkları daha derinlemesine araştırmak, konuşmayı her zaman derinleştirir.

“Ne tür pişmanlıklar Ellie?”

“Sanırım yeterince cesur olmamakla ilgili pişmanlıklar.”

“Cesur derken? Nasıl yani?”

İç çekti ve bir dakika kadar düşündü. “Fazla içe dönüğüm; hep saklandım, evlenmedim, işyerinde kendimi savunmadım, zam istemedim. Hiç sesimi çıkarmadım.”

Sesindeki o özlemlerin ve üzüntünün peşinden gitmeyi düşündüysem de daha cesur bir yol izlemeye karar verdim. “Ellie, bu sana tuhaf bir soru gibi gelebilir ama yine de sormak istiyorum: Sence bugün benimle olan görüşmende yeterince cesur davrandın mı?”

Riske girmiştim. Ellie bana karşı dürüst davranmıştı ve zor şeylerden bahsetmişti ama adını koyamadığım bir nedenden dolayı, aramızda bir tür mesafe olduğunu hissediyordum. Belki de bu benim hatamdı. Her halükârda tam bir iletişim içinde değildik. Buna bir çare bulmak istiyordum. Ölümcül hastalığı olan insanların çoğu kendini soyutlanmış hisseder ve diğer insanların onlarla aralarına mesafe koyduğuna inanır. Bu algının burada da tekrarlanmasına engel olmak istiyordum. Görüşmenin akışını yeniden şu ana yönlendirmek, terapist ile hasta arasındaki bağı güçlendirdiğinden hemen her zaman terapiyi yeniden canlandırır.

Bu soru Ellie’yi şaşırtmıştı. Kendi kendine, ‘Burada yeterince cesur davrandım mı?’ diye iki üç defa mırıldandı. Düşünmek için kapattığı gözlerini bir süre sonra aniden açtı ve dosdoğru bana bakarak, kendinden emin bir tavırla yanıtını ortaya koydu: “Hayır. Kesinlikle cesur davranmadım.”

“Peki burada cesur *davransaydın*, bana ne derdin?”

“Neden benden bu kadar çok para alıyorsunuz? Bu kadar parayı ne yapacaksınız?” derdim.”

Afallamıştım. Sıklıkla yaptığım üzere, sözcüklerimi kasten varsayımsal bir anlam taşıyacak şekilde şekillendirerek onu cesur olmaya teşvik etmişim ama bu kadar yararlı, yumuşak başlı, tatlı tatlı konuşan, onu görmeyi kabul ettiğim için bile son derece minnettar hissedenden bir kadından böylesine dobra bir yanıt geleceğini kırk yıl düşünsem tahmin etmezdim.

“Hımm... şey...” diye geveledim. “Ben biraz... şaşırdım. Buna ne demem gerektiğini bilemiyorum.” Doğru dürüst düşünemiyordum. Düşüncelerimi toparlamak için biraz duraksadım. Özellikle de planladığı büyük seyahat için nasıl para biriktirdiğini, buraya bile otobüsle geldiğini ve her kuruşu hesapladığını düşününce seans ücretimden dolayı büyük bir utanç duyuyordum. Bu tür durumlarda, kişisel mantrama başvururum; *doğruyu söyle, doğruyu söyle, doğruyu söyle* (en azından, hastama yardımcı olacağını düşündüğüm müddetçe). Kısa bir süre içinde kendimi topladım.

“Pekâlâ Ellie, bana söylediğin bu şeyin beni rahatsız ettiği ortada ama öncelikle bilmeni isterim ki... Ve bunu tüm içtenliğimle söylüyorum... Bu cesareti göstermen beni çok mutlu etti. Bu kadar afallamamın nedeni, kendi içimdeki ikilemlerden birine parmak basmandı. Refleks olarak vermek istediğim tepki, kendimi savunmak ve sana ‘Tüm San Fransisco psikiyatrlarının ücreti neyse benimki de o’ demekti ama senin bunu kast etmediğini biliyordum. Bu ücret gerçekten de yüksek ve yaptığın çıkarım da isabetli. *Bu paraya ihtiyacım yok*. Dolayısıyla, burada aslında beni paraya dair karmaşık duygularıyla yüzleştirdin. Şu an bunu derinlemesine çalışmam mümkün değil ama emin olduğum bir şey var: Sana bir teklifte bulunmak istiyorum. Seans ücretini yarıya indirebilirim. Bu senin için uygun mu? Bunu karşılayabilir misin?”

Şaşkınlığı yüzünden okunan Ellie başını teşekkür eder gibi salladı ve çabucak konuyu değiştirdi. Günlük rutininden, kısıtlı zamanını anılarını yazmak ya da bir blog açmak gibi elle tutulur şeylerle değerlendirmek zorunda hissetmesinin üstünde yarattığı baskıdan bahsetti. Eğer terapiye devam ederse tüm bunların üstünde çalışılması gereken konular olduğuna katılıyordum ama ücret meselesinden biraz fazla hızlı uzaklaştığını düşünüyordum. Olan bitene geri dönüp duygularımızı gözden geçirmeyi önermeyi bir an için düşünsem de sonra kendi kendime *yavaşla*, dedim. *Ondan çok şey bekliyorsun. Bu daha ilk seans.*

Ellie koltuklarımızın arasındaki sehpanın üzerinde duran saate baktı. Süremiz dolmak üzereydi. Bana alélalele iltifatlarda bulundu. “Sizinle konuşmak güzeldi. Gerçekten de dinliyorsunuz. Beni duyduğunuzu hissediyorum. Yanınızda rahat hissediyorum.”

“Bugün seni rahatlatacak ne yaptığımı söyleyebilir misin?”

Ellie birkaç saniye duraksadı, gözlerini tavana dikti ve sonra bir cesur yanıt daha verdi: “Belki de yaşınlzla ilgilidir. Ölme meselesini yaşlılarla daha rahat konuşabiliyorum. Belki yaşlı insanların kendi ölümleri üzerine düşünmüş olduğunu hissetmemdendir.”

Güya iltifat olan bu sözler kafamı karıştırmıştı. Onun ölümünden bahsetmemiz normaldi ama konu ne ara *benim* ölümüne gelmişti? Duygularımı onunla paylaşmaya karar verdim. Ne de olsa daha kendim dürüst olmazken, ondan bunu beklemek olmazdı. Sözcüklerimi dikkatle seçmeye çalıştım.

“Söylemeye çalıştığın şeyi anlayabiliyorum Ellie ve tamamen haklısın: Ben sahiden de epey yaşlıyım ve kendi ölümüm üzerine bol bol düşündüm. Ama yine de bu yorum beni biraz rahatsız etti. Nasıl söylesem...” Birkaç saniye düşündüm ve devam ettim: “Neden, biliyor musun? Sanırım *yaşlı bir insan* olarak tanımlanmak istemiyorum... Evet, evet, bu olsa gerek. Bu da senin daha önce söylediğin bir şeye paralel düşüyor. Bu noktada, bir kanser hastası

olarak tanımlanmak istemediğini söylediğinde ne hissettiğini çok iyi anlayabiliyorum.”

Seans bitince ikinci bir görüşme yapıp yapamayacağımızı sordu. San Francisco’da olduğum cuma günleri Ellie’ye uymuyordu çünkü cumaları kemoterapisi oluyordu. Kendisine uyan bir ulaşım yolu olmadığı için elli kilometre ötedeki Palo Alto ofisime de gele-miyordu. Ona San Francisco’da başka bir terapist önerdiysem de kabul etmedi: “Bu seanstan çok şey aldım. Canlandığımı, hayatla yeniden tanıştığımı hissediyorum. E-postamda yalnızca bir veya iki görüşme istemiştım ama şimdi...” Durdu, derin bir nefes aldı, düşüncelerini topladı ve bana döndü. “Şimdi sizden büyük bir şey isteyeceğim. Sizi zor durumda bırakmak istemiyorum. Bunu isterseniz de yapamamanızın veya yapmak istememenizin olası olduğunu biliyorum. Programlarımızın pek uyuşmadığının ve her hafta görüşemeyebileceğimizin farkındayım.” Derin bir nefes daha aldı. “Acaba, ben ölene kadar benimle görüşmeyi kabul eder misiniz?”

Ben ölene kadar benimle görüşmeyi kabul eder misiniz? Bu nasıl bir soru! Bunu böyle cesurca soranı ilk kez görüyordum. Bu davet beni gururlandırmıştı. Hemen kabul ettim.

İkinci seansımıza Ellie bir yığın eski aile fotoğrafıyla geldi. Bana ailesiyle ilgili gerekli bilgileri vermeyi planlamıştı. Uzak geçmişlerde dolanmanın bizim için pek kârlı olmayacağından emindim. Acaba Ellie, beni memnun edebilmek için kapsamlı bir aile öyküsü sunması gerektiğini mi sanmıştı? Bunu ona sormanın nazik bir yolunu ararken kız ve erkek kardeşlerine duyduğu derin sevgiden bahsetmeye başladı. Gözleri buğulandı. Ona bu gözyaşlarını sorduğumda hıçkırıklara boğuldu ve onları bir daha göremeyecek olmanın canını ne kadar yaktığını anlattı. Sonra kendini topladı ve “*Bağlanmazsan, acı çekmezsin*, diyen Budistler haklıymış sanırım,” dedi.

Ona yardımcı olacak bir şeyler söyleme telaşıyla, “sevgi” ve “bağlanma” arasında bir ayrıma gitmeye çalıştım fakat beceremedim. Konuyu hiçbir yere bağlayamadım. Sonra aile ilişkilerindeki zenginliğe ve doyuma dair bir şeyler söyledim. Bana nazikçe, ona bu tür hatırlatmalar yapmamın gereksiz olduğunu çünkü sevgi dolu ailesinin zaten kıymetini bildiğini ve ölümlerine onlara ihtiyacı olduğu noktada kardeşlerinin orada olacağından emin olmanın onu rahatlatıldığını söyledi.

Bu olay akışı, bana psikoterapinin pek çok hastadan defalarca öğrendiğim bir aksiyomunu anımsattı: *Hastama sunabileceğim en değerli şey, varlığım. Sadece yanında ol, diye düşündüm. Akıllıca bir şeyler söyleme çabamı bir kenara bırak. Fark yaratacak bomba gibi bir yorum aramaktan vazgeç. Senin yegâne görevin, tüm varlığınla burada olmak. Seanstan ihtiyacı olan her ne varsa alacaktır zaten.*

Bir süre sonra Ellie ona biraz para getirecek bir iş bulma arzusundan bahsetmeye başladı. Hayatının detaylarını anlattıkça ekonomik durumunun gerçekten de sınırda olduğunu iyice fark ettim. San Francisco’nun en ucuz muhitlerinden birinde tek odalı bir ev kiralamıştı. Çok kısıtlı bir bütçeyle yaşıyor ve benim tepedeki ofisime gelmek için taksiye binmeyi bile lüks görerek reddediyordu. Yarı yarıya düşürdüğüm seans ücretimin bile ona ciddi bir yük teşkil ettiğini ve iple çektiği seyahatini tehlikeye attığını anladım. O seyahate çıkmasını ben de istiyordum. Onu ücretsiz görürsem bunun gerçekleşme ihtimalinin artacağını biliyordum ama gururu bu seçeneği kabul etmesine el vermez gibi geliyordu. Derken aklıma Ellie’yi rahatlatılabileceğini düşündüğüm bir fikir geldi.

Kırk yıl önce, aynı Ellie gibi bir yazar olan ve tedaviyi karşılayacak maddi gücü olmayan oldukça utangaç bir hastam olmuştu. Ona deneysel bir terapi formatı önermişim. Ücret yerine her seansın bir özetini yazacaktı. Ben de aynısını yapacaktım ve birkaç haftada bir birbirimizin özetlerini okuyacaktık. Bu egzersizi ikimiz için de

öğretici bir deneyim olarak düşünmüştüm. O, ilişkimiz hakkında daha dürüst yorumlar yapmayı öğrenecekti, ben ise bir yazar olarak daha da özgürleşecektim. Ne var ki ortaya çıkan özetlerin öğrenci terapistlerin eğitimi için oldukça değerli olduğunu fark ettim ve onları art arda dizerek kitaplaştırdım (*Her Gün Biraz Daha Yakın*). Ellie'ye bu projeden bahsettim ve bu deneyi tekrarlamayı teklif ettim. Bu uzun süreli bir terapi olmayacağı için ikimizin de her seansın özetini yazıp bir sonraki görüşmeden önce birbirimize e-postayla göndermemizi önerdim. Bu fikir Ellie'nin çok hoşuna gitti ve hemen başlamaya karar verdik.

İlk özetinde Ellie, başkalarına hastalığından bahsetmekle ilgili sorunlardan bahsetmişti:

Irv'le konuşmak çok rahatlatıcı çünkü o da kendi ölümüyle ilgili meselelerle yüzleşmiş. Genellikle başkalarına kanserimden bahsetmek çok zor oluyor. Beni rahatsız eden şeyler yapıyorlar. İnsanların çoğu fazla özenli davranmaya başlıyor. Senin için ne yapsalar azmış gibi hissediyorlar. Mesela bana sürekli, "Seni arabasıyla buraya getirebilecek kimse yok mu?" diye sorup duran bir hemşire var. Bazı insanlar ise fazla meraklı. Kanser olmakla ilgili meraklarını gidermek için seni sapık gibi izliyorlar. Bundan da hoşlanmıyorum ve onlara bazen, "Git kendine bir ölümcül hastalık bul," demek istiyorum.

Bir sonraki seansımızda cesaretine hayran olduğumu söyleme hatasına düştüm ve bu yorumum, Ellie'nin bir sonraki özetinde nükteli bir yanıt olarak geri döndü:

Pek çok insan saygı gösterme eğiliminde oluyor ve çok cesursun diye bas bas bağırlıyorlar. Irv de bu tuzağa düştü. Sonuçta kan-

ser olmanın nesi cesaret gerektiriyor ki? Bu hastalığa bir defa yakalandıktan sonra insanın başka seçeneği kalıyor mu? Ama en kötüsü... Neyse ki Irv en azıdan şimdilik bunu yapmıyor, hastanın kansere karşı verdiği ve genelde yenilgiyle sonuçlanan cesur mücadelesinden bahsedilmesi. Falanca kişinin kansere karşı verdiği cesur mücadeleyi kaybettiğini söyleyen ne çok ölüm ilanı var! Bunlardan nefret ediyorum! Eğer biri benim ölüm ilanına böyle bir şey yazmaya kalkarsa geri döner ve onu gebertirim!

Kısa bir süre sonra Ellie'nin sağlığı hızla kötüleşmeye başladı. Kemoterapi artık işe yaramıyordu. Yorgun düştü ve ciddi oranda zayıfladı. Karnında biriken sıvıdan dolayı defalarca hastaneye yatması gerekti. Ellie'nin seyahat planının gerçekleşmeyeceği artık kesindi. İkimiz de bir daha bundan bahsetmedik. Seans arkası özetlerimizin bir kitaba dönüşmeyeceği de belliydi. Yalnızca altı seans daha görüşebildik. Özetlerimiz doğallıktan yoksun ve yavandı. Onun özetlerinde hâlâ biraz parıltı olsa da yorgunluğu hissediliyordu ve onu ücretsiz gördüğüm için duyduğu minnete dair ifadeler ağırlıktaydı. Benim özetlerim ise tedbirli ve yüzeyseldi çünkü Ellie'nin enerjisinin etkileşim kurmaya yetmeyecek kadar düşük olduğu aşikârdı. Açıkça ölüyordu ve ben ilişkimizin detaylarına ilişkin yorumlar yapmanın uygunsuz kaçacağını hissediyordum. Böylelikle birbirimizi kaçırdık ve başlangıçta hedeflediğim otantik ilişkiyi deneyimleme fırsatımız olmadı.

Ayrıca bu süreçte bir de *Spinoza Problemi* adlı romanımı tamamlamakla uğraşıyordum. Çok önceden planladığım üzere tamamen kitaba odaklanabilmek için bir aylık bir izne ayrılmıştım. Kafamdaki her şeyi bir kenara itip son sayfalardan başka bir şey düşünemez hale geldiğim bir dönemde Ellie'den yemeyi içmeyi kestiğini haber veren e-posta geldi. Hem şok oldum hem de suçlu hissettim. Şok oldum çünkü her ne kadar ölümcül bir hastalığı

olduğunu bilsem de tüm enerjimi yazmaya ayırabilmek için ölüme bu kadar yakın olduğu bilgisini geçici olarak rafa kaldırmıştım. Ve suçlu hissettim çünkü istesem daha fazla yanında olabileceğimi biliyordum. Ofise gelemeyecek kadar kötü olduğunda evini ziyaret edebilirdim. Gerek seanslarda gerekse ona gönderdiğim özetlerde onu ilişkiye daha fazla çekebilirdim.

Neden daha sağlam bir bağ kuramamıştık? Bu soruya ilk yanıtım, Ellie'nin derin ilişkiler kurma becerisinin olmamasıydı. Ne de olsa hiç evlenmemişti veya bir partnerle uzun soluklu, ciddi bir ilişkisi olmamıştı. Ama bu yanıt beni tatmin etmedi: Meselenin bundan ibaret olmadığını biliyordum. Her nedense kendimi geri tutmuştum. E-postası beni gerçekten sarstı. Bir süreliğine romanımı askıya alıp tüm yazışmalarımızı ve özetlerimizi titizlikle baştan okuyarak kendimi Ellie'ye adamaya karar verdim. Bu deneyim pek çok şeyi fark etmemi sağladı. Ellie'nin cümlelerinin pek çoğunda büyük bir güç ve bilgelik vardı. E-postalarının tarihlerini tekrar tekrar kontrol ettim. Bu mesajları daha önce *gerçekten* okumuş muydum? Nasıl olabilirdi bu? Bu çarpıcı sözcükler neden sanki ilk kez görmüşüm gibi yabancı duruyordu?

Romanımı bir kenara bıraktım ve Ellie'nin anısına, onun en bilge ve güçlü sözcüklerini bir araya getirmeye karar verdim. Ellie'yi arayıp ona bu isteğimden bahsettim ve iznini aldım. Memnuniyetle karşıladı ancak bir isteği vardı: Onun gerçek ismini kullanacaktım, takma bir isim değil.

Ellie'nin özetlerine dalınca benimle kurduğu bağın ne kadar derin olduğuna dair sık sık yazmış olduğunu görmek beni şaşırttı. Benimle, başka hiç kimseyle olmadığı kadar rahat konuşabildiğinden defalarca bahsetmişti. Mesela dördüncü özetindeki şu sözler:

Ölüm fikrine uzak olan insanlara durumumu açıklamak zorunda kalmaktan nefret ediyorum. İrv beni rahatlatıyor, benimle ka-

ranlığa girmekten korkmuyor. Başkalarıyla bu şekilde konuşmıyorum. Kanserin tedavisi olmayan bir rahatsızlık olduğunu onlara izah etmek çok ama çok zor oluyor. "Kemoterapin ne kadar devam edecek?" diye soruyorlar örneğin ki bu beni üzen bir soru. Anlamıyorlar mı? Hastalığımın iyileşmeyeceğine basmıyor mu kafaları? Doğrudan gözlerimin içine bakabilecek insanlara ihtiyacım var. Irv bu konuda başarılı. Gözlerini kaçırmıyor.

Bu ve benzer yorumlar doğrultusunda anladım ki her ne kadar onunla bağ kuramadığımı hissetmiş olsam da ona karanlıkta eşlik etmeye hevesli olmam ve ölümünden bahsettiğinde irkilmemem ona bir şeyler kazandırmıştı. Okudukça bunu nasıl başardığımı iyiden iyiye merak ettim.

Bisiklet sürerken zihnim iyi çalıştığı için kuzey Kauai sahili boyunca pedal çevirerek bu soruyu düşündüm. Ona yardımcı olabilmemin arkasındaki nedenin, kendi ölüm korkumu tamamen yenmiş olmam olmadığı kesindi. Bu konuda gidecek yolum vardı, hem de çok uzun bir yol.

Kırk yıl önce tedavisi olmayan kanser hastalarıyla ilk kez çalışmaya başladığımda yoğun ölüm kaygısı nöbetleri yaşamış ve sık sık kâbuslar görür olmuştum. O dönemde kendimi rahatlatmama yardım edecek bir şeyler ararken psikiyatri ihtisasım boyunca devam ettiğim yedi yüz saatlik bireysel psikanalizimi gözden geçirdim ve fark ettim ki bu yedi yüz saatin birinde bile ölüm konusu gündeme gelmemişti. İnanılmaz! Hayattaki en büyük korkum olan bu konu bir kez olsun yüzeye çıkmamıştı. Böylesine uzun bir kişisel analiz boyunca hiç bahsi geçmemişti. Belki de o dönem yetmişli yaşlarının sonlarında olan analistim kendi ölüm kaygılarından kaçınmaya çalışıyordu. Ölümcül bir hastalığı olan kişilerle çalışacaksam önce kendi ölüm korkumu halletmem gerektiğini anladım. Bu doğrultuda,

yazılarında varoluşsal kaygılara incelikli bir hassasiyetle yaklaşan psikolog Rollo May'le yeniden terapiye başladım.

Onunla terapi sürecimin tam olarak nasıl yardımı dokunduğunu söylemem güç ama çalışmamız boyunca ölümüm meselesiyle tekrar tekrar cebelleştim. Rollo benden yaşça büyüktü. Seanslarımıza şimdi dönüp baktığımda onun kaygılarını artırdığımı açıkça görebiliyorum. Ama hakkını vermek gerek, hiç geri adım atmadı ve beni ısrarla daha da derinleşmeye zorladı. Belki de farkı yaratan da buydu: Kapalı kapıları açıp varoluşsal durumumun her parçasını nazik ve hassas bir rehber eşliğinde kucaklamak. Yavaş yavaş, aylar süren bir zaman dilimi içerisinde, ölüm kaygım azaldı ve ölümcül hastalığı olan kişilerle daha rahat çalışabilmeye başladım.

Ellie'nin yanında da böyle sağlam durabilmemi sağlayan bu deneyimlerimdir. Şüphesiz o da benim dürüstlüğüme takdir ediyordu. İnkâr onun düşmanıydı ve her türlü inkâra tahammülü olmadığını açıkça dile getiriyordu. Yazdığı özetlerden birinde bunu görmek mümkün:

Diğer insanlar, kanser olanlar bile, "30 yıl yaşayacaksın," diyorlar bana. Kendilerine de, "Bundan dolayı ölmeyeceğim," diyorlar. Hatta destek grubumdaki Nancy bile o kadar bilge ve ileri görüşlü bir kadın olmasına rağmen dün bana gönderdiği e-postada, "Elimizden gelen tek şey, daha iyi tedaviler geliştirilene kadar hayatta kalmayı ümit etmek," diye yazmış.

Ama ben bunları duymak istemiyorum. Bu güvenlik ağının ortasında koca bir delik var. İster uzun yaşayacak olayım ister kısa, şu an hayattayım. İnsanın hayatta uzun yaşamaktan başka umutlarının da olabileceğini görmek istiyorum. Ölüm veya acı çekme fikrine sırt çevirmek gerekmediğini ama bunlara uzun uzun vakit ve alan ayırmanın da lüzumu olmadığını bilmek istiyorum. Hayatın geçici olduğu bilgisine kendimi alıştırmak

istiyorum. Sonra da bu bilginin ışığında (veya gölgesinde) nasıl yaşamam gerektiğini öğrenmek istiyorum. Şu an nasıl yaşanacağını... Kanser hakkında şunu öğrendim. Size ölümcül bir hastalığı gösterir ve sonra sizi dünyaya, yaşamınıza, onun artık hiç olmadığı kadar çok hissettiğin hazlarına ve tadına geri tükürür. Size hem bir şey verildiğini hem de sizden bir şey alındığını anlarsınız.

Hem bir şey verildiğini hem de bir şey alındığını, sözüyle Ellie'nin ne kast ettiğini çok iyi anlıyordum. Bu bir yandan basit, bir yandan ise oldukça karmaşık bir düşünceydi; yavaş hazmedilmesi gereken bir düşünce. Verilen, yaşamaya dair yeni bir bakış açıydı. Alınan ise sınırsız hayat yanılması ve bizi doğanın kanunundan ayrı tutan özel bir şey olduğu inancıydı.

Ellie inkârdan arındırılmış düşüncelerle dolu bir cephanelik yardımıyla ölümle göğüs göğse çarpıştı. Bu düşünceler öyle etkiliydi ki onları kanser ilaçlarına benzetiyordu:

Şu an yaşıyorum ve önemli olan bu.

Hayat geçici. Her zaman, herkes için.

Benim işim, ölene kadar yaşamak.

Benim işim, bedenimle barışmak, onu her şeyiyle sevmek. Böylelikle, temelim sabit olduğunda, elimi güçlü ve cömert bir biçimde uzatabilirim.

Bu düşüncelerin her birinin, kendi yaşam döngüsü vardı. Şöyle açıklıyordu Ellie:

Her biri, bir süre sonra işe yaramamaya başlıyor. Gücünü kaybediyor. Düşünceler de tıpkı kanser ilaçları gibi. Tek istisna,

düşüncelerin daha dayanıklı olması. Yıpranıyorlar, bir süre dinlenmek için kenara çekiliyorlar ama sonra güçlerini toplamış bir halde geri dönüyorlar. Bir yandan da daha iyi ve güçlü düşünceler gelme ye devam ediyor.

Özellikle de hastalığının ilk dönemlerinde Ellie'nin yaşayan, sağlıklı insanlara karşı sık sık yüzeye çıkan yoğun bir hasedi oluyordu. Bu kötücül duyguların kendi zihnine ve bedenine zarar verdiğinin farkındaydı ve onların üstesinden gelmek için tüm gücüyle uğraşıyordu. "Artık haset yok. Bitti. Hatta artık cömert bile hissediyorum. Belki arkadaşlarım ve kardeşlerim için ölüme öncülük edebilirim. Kulağa tuhaf veya gereğinden fazla iyimser geliyor olabilir ama bu bana iyi gelen ve diğerleri gibi etkisini yitirmeyen bir düşünce."

Ölüme öncülük etmek. Ne kadar sıra dışı bir tabir! Bu beni kırk yıl geriye, terapist olarak yaptığım çalışmalarda bu düşünceyle ilk kez karşılaştığım zamana götürdü. İlk kanserli hasta gurubumdaki bir kadını rahatlatmak için haftalar boyunca ter dökmüştüm. Adını hatırlamıyorum ama o umutsuz yüzündeki derin çizgiler ve mahzun gözler hâlâ gözümün önünde. Bir gün, gruba âdeta ışık saçarak, capcanlı bir tavırla geldiğinde hepimiz hayret etmiştik. "Bu hafta büyük kararlar verdim," diye açıklamıştı. "Çocuklarıma örnek teşkil edeceğim, nasıl ölüneceği konusunda!" Sahiden de öldüğü güne kadar hem çocukları için hem de grup üyeleri başta olmak üzere kendisiyle teması olan herkes için bir asalet timsali olmuştu. Nasıl ölüneceğine örnek teşkil etme fikri, kişinin yaşamının anlamını son ana kadar yitirmemesini sağlıyor. Geçen yıllar içerisinde, bu anlayışı pek çok hastama aktarmıştım ama Ellie'nin güçlü dili ("ölüme öncülük etmek") etkisini iyice katlıyordu. Nietzsche'nin de dediği gibi, "Neden'i olan, Nasıl'a katlanır."

Benzer yorumları ölümcül hastalığı olan diğer hastalarımın da pek çok kez duyduğum için Ellie hastalığının olumlu etkilerin-

den bahsettiğinde şaşırmamıştım. Ama yine de Ellie'nin sözleri alışılmadık oranda tesirliydi:

Ailem ve arkadaşlarım için nadir bulunan bir eşya gibiyim. Ben de kendimi özel hissediyorum. Zamanım daha değerliymiş gibi geliyor. Önemli olduğumu düşünüyorum. Üstümde bir ağırbaşlılık, özgüven var. Sanırım kanserden öncesine kıyasla ölmekten daha bile az korkuyorum ama üstüne daha fazla düşünüyorum. Yaşlanmakla ilgili endişelerim yok. Ne yapmakta olduğum veya olmadığım konusunda kendimi paralamıyorum. Keyfime bakmaya hakkım olduğunu hissetmenin de ötesinde, buna mecburmuşum gibi geliyor. Kanserle ilgili bir internet sitesinde karşıma çıkan şu tavsiyeye bayıldım: "Her sandviçin tadını çıkar."

Tüm bu süreçte Ellie o tuhaf mizah anlayışından da ödün vermemişti.

Çıtayı yükseltmek üzerine.

Hayatım boyunca, insanların bana ne kadar iyi görüldüğümü bu kadar sık söylediği başka bir dönem hatırlamıyorum.

Elbette, bu sözün arkasında parantez içinde "kansere olmana rağmen" eklentisi var ama ne fark eder, böyle de kabul! Kendime biraz müsamaha gösteriyorum, sırtımı sıvazlıyorum ve 'Kansere olmama rağmen şu satıcıya ne kadar kibar davrandım! Kansere olmama rağmen çok neşeli bir insan değil miyim, diyorum.

Bugün (ve hatta bu hafta) pek bir iş yapmadım ama ne yaparsın, kanserim sonuçta.

Güzel bir şey ama şımarmaya başladım. Çıtayı yükseltme vakti geldi.

Ellie'nin ölmekle ilgili sözleri insanı hemen yakalıyordu. Her birini, defalarca okudum. Bunları daha önce de okumuş olmama rağmen neden hatırlamadığımı tekrar tekrar düşündüm.

Çocuklukta Ölüm Düşünceleri

Tutturdu mu tutturan bir çocuk olduğum için, bir gün, dört veya beş yaşlarımdayken, annemi ölümle ilgili sorularıyla sıkboğaz ettim. Bana cennetten bahsetti ama merakım tatmin olmadı. Gökyüzüne baktığımda, gökyüzünden başka bir şey göremedim. Koşarak, babamın köşeye dayalı büyük deri koltuğunun arkasına saklandım. Sonsuza kadar burada kalacaktım. Ölüm, burada beni bulamazdı.

Budistler, ölümü sol omzunuzda taşıyarak yaşamanızı önerirler; ben ise bazen her iki omzumda birden taşıdığımı ve hatta bedenimin içine sızdığını hissediyorum. Elbette, aslında başından beri oradaymış.

Hayır, bu cümleler unutulmayacak kadar güçlüydü. Onları unutmamıştım. İşin aslı, *ilk başta zihnimin içine gerçekten girmelerine izin vermemiştim*. İnkârımın gücü karşısında hayrete düştüm, *kendi inkârımın*. Şimdi Ellie'nin sözcüklerini tekrar okuyordum ama bu defa hem gözlerim hem de kalbim sonuna kadar açıktı. Bu defa, Ellie'nin sözcüklerinin gücü nefesimi kesiyordu:

Benim işim, bedenimi her şeyiyle sevmek. Tamamını, olduğu gibi. Yaşlanan, fani, zahmetli, çöküşteki, mucizelerle dolu, çetrefilli, nefes alan, lanetli, kanserli, sıcacık, incitici, güvenilmez, çalışkan, kusurlu, güzel, korkunç, yaşayan, mücadele eden, kırılğan, korkmuş, korkutucu, yaşayan, ölen, yaşayan, nefes alan, geçici, harikulade, esrarengiz, müteessir, ölümcül bir hastalığı olan o

atomların evrende bir araya gelmiş hali... Bu zaman diliminde ben dediğim o şey. Bu beden hata yapmaya başladı. Korkunç ve tehlikeli tümörler besliyor. Onları yok edemiyor, ortadan kaldıramıyor. Yegâne amacını, hayatta kalmayı başaramıyor artık.

Kanserin yayıldığını öğrendikten sonra ise şunları yazmıştı:

Aynaya baktım. Karşımda bir insan yüzü vardı. Kırılgan, yaşayan, sevilen, geçici bir yüz. Cildimi yakından inceleyerek siyah nokta aramadım. Kâküllerimin kabarıklığıyla da uğraşmadım. Görünümüme dair hiçbir şey düşünmedim. Dümdüz aynaya baktım. Karşımda bana bakan gözlere diktim gözlerimi ve kendi kendime “ah zavallım, zavallı çocuk” diye düşündüm. Sanırım ilk defa yüzümü bu şekilde gördüm. Bütünüyle.

Bu satırları okuduktan sonra gözümde yaşlar süzölmeye başladı. Ellie'nin aynaya bakıp kendisine “ah zavallım, zavallı çocuk” dediğini hayal etmek kalbime dokundu. Bir yandan da kendimle ilgili korkularım alevlendi. Ölüm kaygısı asla tam anlamıyla yok olmaz, özellikle de benim gibi bilinçdışını dürtmeye devam edenler için geçerlidir bu. Kendim üzerinde bu kadar çalıştıktan sonra bile arada bir sabaha karşı üçte uyanıp kendi ölümcül hastalık tanımı aldığım, ölüm döşeğinde uzandığım veya eşimin yasını tuttuğum sahneleri zihnimde tekrar tekrar oynatıyorum.

Oysa Ellie benim tamamen orada olduğumu, onunla o karanlık yerlere girmeye istekli olduğumu söylemiş. Haklı olduğumu biliyordum ama bunu nasıl becerdiğimden emin değildim. Özetlerinden birindeki şu satırları yeniden okuduğumda kendi tepkilerime dikkat edince cevabı kısmen de olsa buldum:

Hayat geçici. Her zaman, herkes için. Ölümü bedenlerimizde taşıyoruz. Ama bunu hissetmek, belli bir ismi olan belli bir ölümü hissetmek çok daha farklı bir durum.

Bu satırları okurken Ellie'nin düşüncelerini anladığımı ve onayladığımı gözlemledim ama sonra, sesi biraz açıp bu sözcüklere daha yakından baktığımda, zihnimin derinliklerinden şöyle bir ses duydum: *Evet, evet, iyi hoş diyorsun da Ellie, açık konuşmak gerekirse sen ve ben... biz aynı değiliz. Zavallım, sen hastasın, kansersin. Senin için üzülüyorum ve sana elimden gelen yardımı yapacağım. Ama ben sağlıklıyım, kanser değilim. Yaşıyorum. Tehlikeden uzağım.*

Ellie akıllı da bir kadındı. Nasıl olmuştu da kendini gerçekten yakın hissedebildiği tek insanın ben olduğumu tekrar tekrar söyleyebilmişti? Onun gözlerine hiç irkilmeden bakabildiğimden, onu ve bana söylediği her şeyi tutabildiğimden bahsetmişti.

Ne muamma ama! Ellie'nin mesajlarının arasında dolandıkça durumu yavaş yavaş çözmeye başladım. Ellie'ye gerçekten yakınlaştım ama *o kadar da değil!* Tehlikeli oranda değildi bu yakınlaşma. Onu yakınlık kuramamakla itham ederek hata etmiştim. Sorun onda değildi. Aslında Ellie'nin muazzam bir yakınlık kurma kapasitesi vardı. *Sorun bendim.* Kendimi koruyordum.

Yaptıklarımдан memnun muyum? Elbette hayır. Ama belki de bu inkâr sayesinde çalışmayı yürütebilmiştim. Artık inanıyorum ki ölümcül hastalarla çalışan herkes bu çelişkileri yaşamak zorunda. Kendimiz üzerinde çalışmaya devam etmeliyiz. Hastayla bağı koparmamak için kendimizi ikna etmeliyiz ama kendimize çok da fazla yüklenmemeliyiz. Sonuçta biz de insanız.

Şimdi dönüp baktığımda, Ellie'yle geçen günlerim pişmanlıklarla dolu olduğunu söyleyebilirim. Ellie adına pişmanlıklarım var. Arzu ettiği gibi cesurca yaşayamadı, genç yaşta öldü, o büyük

seyahat planını gerçekleştiremedi. Kendi adıma da pişmanlıklarım var. Meğer görüşmelerimizde kandırılan Ellie değilmiş, benmişim. Harika bir ruhu olan bir kadınla çok daha derin bir ilişki kurma fırsatını kaçırmışım.

~ 9 ~

Üç Gözyaşı

Yıllar önce tek bir görüşme yapmıştık ama o görüşme zihnime kazınmıştı. Son derece hoş, müteessir, kendini iyi ifade eden bir kadın olan Helena, bana arkadaşı Billy'den bahsetmek için gelmiş ve seans sırasında üç defa gözyaşı dökmüştü.

Üç ay önce ölen Billy, Helena'nın gözünde büyük bir öneme sahipti. Ayrı dünyaların insanıydı onlar aslında. Billy, Soho'nun eşcinsellere ait dünyasına kapılıp gitmişti. Helena ise on beş yıllık bir burjuva evliliğine iyice yerleşmişti. Ne var ki üniversitenin ikinci sınıfındayken başlayan kadim bir dostlukları vardı. Yirmili yaşlarındayken Brooklyn'de aynı evde kalmışlardı. Helena fakirdi, Billy ise zengin; Helena dikkatliydi, Billy ise vurdumduymaz; Helena çekingendi, Billy ise girdiği her ortama hemen uyum sağlardı. Billy sarışın ve yakışıklıydı, ona motosiklet kullanmayı öğretmişti.

"Bir defasında," diye hatırlıyordu Helena gözleri parıldayarak. "Altı ay boyunca Güney Amerika'yı motosikletle baştan aşağı dolaştık. Ufak sırt çantalarımızdan başka bir şey de yoktu yanımızda. Bu yolculuk hayatımın doruk noktasıydı. Billy bana, 'Hadi her şeyi deneyimleyelim, içimizde hiçbir şey kalmasın, ne varsa tüketelim ve ölüme elimizden alabileceği hiçbir şey bırakmayalım,' derdi.

Derken aniden, dört ay önce, beyin kanseri teşhisinin birkaç hafta sonrasında onu kaybettik.”

Ama Helena bu noktada ağlamadı. Birkaç dakika sonra geldi gözyaşları.

“Geçen hafta hayatımda önemli bir basamak atladım. Eyalet sınavlarını geçtim, artık lisanslı bir klinik psikoloğum.”

“Tebrikler. Bu sahiden de önemli bir basamak.”

“Önemli basamaklar her zaman iyi değildir.”

“Ne gibi?”

“Geçen hafta eşim iki oğlumuzu en yakın arkadaşlarıyla birlikte kampa götürdü. Ben de tüm hafta sonunun büyük bir kısmında bu yeni basamağı sindirmeye çalıştım, yaşamımı gözden geçirdim. Evi temizledim, içi gereksiz şeylerle dolup taşmış dolapları elden geçirdim. Bu esnada Billy’nin yıllardır görmediğim fotoğraflarıyla dolu, varlığını çoktan unuttuğum eski bir albüme rastladım. Derin bir nefes aldım, kendime bir içki koydum, bir köşeye oturdum ve ağır ağır sayfaları çevirmeye başladım. Ne var ki bu defa çok farklı bir gözle, bir terapist gibi bakıyordum fotoğraflara. Billy’nin en sevdiğim fotoğrafına uzun uzun baktım. Motorunun üstündeydi, deri ceketinin önü açıktı. O ışıltılı gülümsemesiyle elindeki birayı havaya kaldırmış beni selamlıyor ve yanına gelip ona katılmamı bekliyordu. Bu fotoğrafa hep bayılmışımdır. Derken aniden kafamda bir ampul yandı. Billy manikti, bipolar bozukluğu vardı! Bu düşünce beni sarsmıştı. Birlikte o değerli maceralarımız, yaptığımız o çılgınlıklar, belki de hepsi sadece şeyden ibaretti...”

İşte bu noktada ilk gözyaşını döktü. Dakikalarca iç çekerek ağladı. Onu konuşmaya teşvik ettim. “Helena, cümleli tamamlayabilir misin? Belki de şeyden ibaretti derken...”

Helena ağlamaya devam etti. Başını iki yana sallıyor, kâğıt mendillerimin büyük kısmını tükettiği için özür diliyordu. Düşüncelerini toparlayınca sorumu görmezden gelerek sözlerini sür-

dürdü. “İşte o noktada sizi arayıp randevu aldım. Billy’nin bipolar bozukluğu olması düşüncesi zaten yeterince kötüydü. Yetmezmiş gibi o gün bir de Billy’yle son yazışmalarımızı okudum. Sonlara doğru bana son derece sevgi dolu bir e-posta gönderip onun için ne kadar önemli olduğumdan, benim arkadaşlığıma ne kadar değer verdiğinden, beyninin büyük kısmı ufanıp dağılsa da benimle ilgili anılarının ne kadar net olduğundan bahsetmişti. Sonra da...”

Bu noktada Helena yıkıldı ve ikinci defa ağlamaya başladı. Hıçkırığa hıçkırığa ağlarken bir kez daha kâğıt mendillere uzandı.

“Konuşmaya devam etmeye çalış Helena.”

“Sonra e-postaya daha yakından baktığımda...” dedi aralarda iç çekerek. “Bu e-postayı yüzden fazla kişiye gönderdiğini fark ettim. Ben yüz kişiden sadece biriydim. Hatta, tam sayıyı vermek gerekirse yüz on üç kişiden biri.”

Birkaç dakika daha bu şekilde hararetle ağladı. Hıçkırıkları hafifleyince araya girip, “Peki sonra ne oldu Helena?” diye sordum.

“Sonra fotoğraf albümünde tamamen aklımdan çıkmış bir sayfayla karşılaştım. Bu sayfada Brooklyn’de verdiğimiz çılgın ortak doğum günü partilerinden birinin davetiyesi vardı. Ben 11 Haziran doğumluyum, Billy de 12 Haziran. Birkaç saat arayla doğmuşuz. Bu nedenle, doğum günlerimizi birlikte kutlardık ve...”

İşte burada da üçüncü kez gözyaşları...

Bir süre bekledikten sonra, cümleyi onun yerine tamamladım, “*Birkaç saat arayla doğmuşuz ve şimdi o öldü.* Korkutucu bir düşünce olmalı.”

“Evet, evet,” diye onayladı Helena iç çekerek.

Saatime baktım. Tek bir seans talep etmişti ve yirmi dakikamız kalmıştı. “Helena, şimdi bu son gözyaşlarına odaklanalım: Sen ve Billy aynı yaştasınız, birkaç saat arayla doğmuşsunuz. Ve şimdi o öldü. Bu konuda neler düşündüğünü anlat bana.”

“Benim yaşamam ve onun ölməsi aslında tamamen şans. Tam tersi de olabilir. At yarışlarını izlemeye gittiğimiz günü hatırlıyorum. Billy’nin bahis oynamamasına şaşırmıştım. Nedenini sorduğumda bana muzip bir cevap vermişti. Kendisinin zaten hayat piyangosunu kazanarak tüm şansını tükettiğini söylemişti. Milyonlarca diğeryumurta ve sperm hücrelerinden şanslı bilet ona çıkmıştı. Yerdeki çok sayıda yırtıp atılmış bahis fişlerini gösterip parasını böyle çarçur etmesinin veya başkalarından para koparmasının ‘hayat piyangosuna’ haksızlık olacağını, bu parayı hayatını dolu dolu yaşamak için kullanması gerektiğini söylemişti.”

“Peki gerçekten böyle mi yaptı?”

“Evet, hem de nasıl. Yaşamak konusunda onun kadar canlı, korkusuz, hayat dolu bir insan daha tanımadım.”

“Ve...” diye yanıtladım. “Bu kadar parlak bir ateş sönüp gidebiliyorsa kendi hayatının akıbeti zaten belli.”

Helena bakışlarını bana doğrulttu. Bu kadar açık sözlü olmama şaşırmış gibiydi. “Kesinlikle, kesinlikle.” Bir avuç kâğıt mendil daha aldı.

“Yani bu gözyaşlarını kendine döküyorsun. Billy’nin ölümü, kendi ölümünü belirginleştirdi ve daha gerçek hale getirdi. Ölümle ilk defa mı bu tür bir karşılaşma yaşıyorsun?”

“Hayır, hayır. Sanırım çocukken ölüm düşüncesi defalarca üzerime çökmüştü. Ne zaman bir cenazeye gitsek geceler boyunca ölmenin nasıl bir şey olduğunu düşünürdüm. Bir de en büyük oğlum doğduktan sonra yaşadım bunu. Ağlamasını ilk duyduğumda çok sarsılmıştım.”

“Neden?”

“Çünkü çok bariz bir gerçeği yüzüme çarpmıştı: Yaşamın bir başlangıcı vardır ve doğrusal bir yol izler. Ben yalnızca bunu oğluma aktaran bir kuryeyim. O da zamanı gelince ölümle yüzleşecek. Galiba o an, istisnasız hepimizin bir vadesi olduğu kafama dank etmişti.”

“Sana ne düşündüğümü söyleyeyim,” dedim. “Billy’nin şu *hadi* *içimizde hiçbir şey kalmasın* lafı. Anladığım kadarıyla hayatının Billy’yle olan kısmı dolu dolu geçmiş. Öyle değil mi?”

“Doğru.”

“O dönemden bahsederken gözlerinde beliren parıltıdan bunu görebiliyorum. O döneme dair içinde kalan bir şey oldu mu?”

“Hiç yok.”

“Peki ya eşinle ve oğullarınla olan şu anki hayatın nasıl?”

“Ah, evet. Hiç vakit harcamıyorsunuz. İşte o farklı bir hikâye. Şu an hayatın *içinde* değilim. Onu erteliyorum. Hayatımı an be an deneyimlediğimi, tadını çıkardığımı söyleyemem. Beni aşağı çeken o kadar çok şey var ki. Giysiler, çarşafklar, süslü yatak örtüleri, dünya kadar lamba, beyzbol eldivenleri, golf sopaları, çadırlar ve uyku tulumları...”

“Billy’yle motosiklet maceranızdan biraz farklı sanki. Orada altı ay, ufak bir sırt çantası ve Güney Amerika vardı.”

“Ah, rüya gibi günlerdi onlar. Harika bir rüya. Şimdi iyi bir adamla evliyim. Eşimi seviyorum aslında ama keşke bu kadar çok ağırlığımız olmasaydı. Keşke sırtıma ufak bir çanta alıp gidebilseydim. Çok fazla eşyam var. Bazen dev bir kazı makinesinin bizim çatıdan daldığını, neyimiz var neyimiz yoksa, kocaman televizyonları, DVD oynatıcılarını, koltukları, bulaşık makinelerini, hepsini kepçesine doldurup götürdüğünü hayal ediyorum. O kepçedeki dişlerin arasından sarkan portatif bahçe sandalyelerine kadar gözümün önüne geliyor.”

“Peki başka? Geçmiş birkaç yıla dair içinde kalan başka neler var?”

“Zamanın kıymetini bilemedim, gerektiği gibi yaşayamadım. Belki de *gerçek hayatın* Billy’yle geçmişte kaldığı fikrine fazla sapanmıştım.”

“Ve bu saplantı, *kendi* ölümünle barışmanı iyice zorlaştırıyor. Yeterince yaşamadığını hissettiğinde ölümü düşünmek her zaman çok daha ızdıraplı olur.”

Helena başıyla onayladı. Tüm dikkati üstümdeydi.

“Şimdi gözyaşı döktüğün diğer iki duruma dönelim. Veda mesajının yüzden fazla kişiye gittiğini fark ettiğinde ağlamıştın. Biraz bundan bahsedelim.”

“Artık özel hissetmiyordum işte. Bir zamanlar çok ama çok yakındık.”

“Sık görüşüyor muydunuz?”

“Eskiden, evet. Ama son yıllarda, hayır. On yıl önce Oregon’a taşındım, o zamandan beri pek görüşemiyorduk. İki ayrı yakadaydık. Yılda bir ya da iki defa görüyordum onu.”

“Yani...” diye paylaştım düşüncemi. “Bence Billy’ye bir beyin tümörü musallat olmuştu ve belki ölmekte olan pek çok insan gibi kendisini soyutlanmış hissediyordu. Haliyle de çaresizlikten, tüm sosyal çevresine seslenmek, tanıdığı herkesle iletişim kurmak istedi. Bence bu gayet anlaşılır, insani bir durum. Ama bence Helena, bu davranışı doğrudan seninle ilişkisine dair bir anlam taşımıyor.”

“Evet, evet, biliyorum. Tanrım, bunu gayet iyi biliyorum! Bana terapiye gelen pek çok çift var. Neredeyse her gün danışanlarımdan birine herhangi bir davranışın mutlaka o ilişkiyle ilgili bir mesaj taşımadığını söylüyorum.”

“Aynen öyle. Hatta bu davranışın Billy’yle uzun yıllar önceki ilişkinizin sahiciliğine dair bir anlam taşıması olasılığı daha bile düşük. Bu da bizi burada döktüğün ilk gözyaşına getiriyor. Billy’nin manik olduğunu fark edişinden bahsederken ağlamıştın. Bir düşün bakalım, acaba orada gözyaşların bize ne anlatıyordu?”

“Manisi şu an bana çok bariz görünüyor. Dur durak bilmezdi. Son hızda hareket ediyordu. Hiç yavaşlamazdı. *Bunu nasıl kaçırmışım? Aklım almıyor.*”

“Ama bunun seni neden bu kadar sarstığını bir düşünelim.”

“Sanırım gerçeklik algımdan şüpheye düştüm. Hayatımın zirve noktası, en heyecan verici noktası olarak düşündüğüm, kendimi inanılmaz canlı hissettiğim o dönem meğer *gerçek değilmiş*. Şimdi fark ediyorum ki aslında hepsi mani atağının getirisiymiş.”

“Şu an ne kadar sarsılmış hissettiğini anlayabiliyorum Helena. Bunca yıldır hayatını bir açıdan görüyordun, şimdi ise gerçekliği bambaşka bir açıdan görüyorsun. Geçmişin gözlerinin önünde değişmesi... Ne büyük bir şaşkınlık!”

“Kesinlikle. Sersemlemiş durumdayım.”

“Fakat yorumlarının da çok üzücü bir yanı var. Billy gibi hayat dolu eski bir dostun, psikolojik bir tanıya indirgenmesi hazin bir durum. Onunla geçen gençlik yılların da tüm o harika ve heyecanlı deneyimlerle birlikte mani belirtilerinden ibaret hale gelmiş. Belki Billy sahiden de mani atağı geçiriyordu ama bana anlattığın kadarıyla onda bu tanı etiketinden fazlası varmış.”

“Biliyorum, biliyorum ama şu an bunu aşamıyorum.”

“Şu an aklımdan geçenleri paylaşayım seninle. Onunla geçen gençliğinin maniden *ibaret* olduğunu söylediğinde biraz ürperdim. Bu *ibaretçi* yaklaşımın şu an aramızda olan bitenlere de sıçrasa nasıl olurdu diye düşündüm. Sanırım şu an buradaki iletişimimizin de ticari bir durumdan *ibaret* olduğunu, seni dinlemem ve sana yanıt vermem için bana para ödediğini söyleyebilirsin. Veya senin daha iyi hissetmeni sağlayarak kendimi daha güçlü ve etkin hissettiğim düşünülebilir. Hatta senin bir şeyleri anlamlandırmanı sağlayarak kendi hayatıma anlam kattığım... Ve evet, tüm bunlar doğru da olabilir. Ne var ki terapinin bunlardan herhangi birinden *ibaret* olduğunu söylemek pek de gerçekçi olmaz. Bence sen ve ben birbirimizle karşılaştık ve şu an aramızda gerçek bir şeyler oluyor. Sen büyük bir parçanı bana açıyorsun, anlattıkların beni etkiliyor. Bizim bir şeylere indirgenmemizi istemiyorum. Billy'nin de bir

şeylere indirgenmesini istemiyorum. Billy'nin ısıltılı gülümsemesini düşünmek hoşuma gidiyor. Güney Amerika'daki motosiklet mace-ranızı kıskanıyorum. Tüm bunlardan kendini mahrum bıraktığını düşünmek ise beni üzüyor.”

Seansı sonlandırdığımızda ikimiz de yorgunduk fakat ay-dınlanmıştık. Helena geçmişini yeniden sahiplenmiş ve Billy'yle geçen günlerinin kıymetini iade etmişti. Ben ise tanı kavramına ezelden beri duyduğum hoşnutsuzluğa yeni bir açıdan bakma şansı bulmuştum. Psikiyatri ihtisasım sırasında resmî tanı kategorileri meselesinin çok sıkıntılı olduğunu düşünürdüm. Vaka konferansla-rında, uzmanların çoğu, sunulan hastanın tanısı konusunda görüş ayrılığına düşerlerdi. Nihayetinde ben de bu görüş ayrılıklarının uzmanların hatalarından değil, bizzat tanı kavramının doğasındaki sorunlardan kaynaklandığına kanaat getirdim.

Stanford yatan hasta servisinin başında olduğum dönemde uygun farmakolojik tedaviye karar vermek için tanılara başvurdum. Son kırk yıldır rahatsızlığı daha hafif olan hastalarla sürdürdüğüm psikoterapi uygulamalarımda ise tanı sürecinin çoğunlukla gereksiz olduğunu gördüm. Bu doğrultuda, biz psikoterapistlerin sigorta şirketlerinin kesin tanı talebini karşılamak için kıvranmamızın hem terapistlere hem de hastalara zarar verdiğini düşünüyorum. Tanı kategorileri nihayetinde uydurulmuş, keyfi kavramlardır: Ko-mitelerdeki oylamalar sonucunda belirlenirler ve on yılda bir ciddi revizyondan geçirilirler.

Helena'yla görüşmemiz, resmî tanı koyma angaryasının alelade bir teferruattan daha fazlası olduğunu görmemi sağladı. Hatta bu mesele, ofislerimizde karşımıza gelen o çok boyutlu, bütün bireyi gizleyerek, hata yadsıyarak çalışmalarımıza *sekte vuruyor* bile olabilir. Billy de bu sürecin kurbanlarından biriydi. Ona eski karmaşıklı-ğını ve coşkusunu iade etmekte üstüme düşeni yaptığım için son derece memnundum.

~ 10 ~

Günübirlik Hayatlar

Jarod bana selam bile vermeden hızla ofisime girdi ve kendini koltuğa attı. Sıkıntılı bir duruma kendimi hazırlamam gerektiğini hemen anladım.

Camın dışında sarkan tüylü salkımlara bakarak, “İrv, sana bir şey itiraf etmem lazım.” dedi. Bir an tereddüt ettikten sonra yüzünü aniden bana çevirdi ve “Alicia diye bir kadın vardı hani... ondan bahsettiğimi hatırlıyor musun?” diye sordu.

“Alicia mı? Marie’den bahsediyoruz hep ama Alicia diye birini hatırlayamadım. Lütfen hatırlatır mısın?”

“İşte Alicia diye bir kadın daha var ve... şey... Alicia onunla evleneceğimi sanıyor.”

“Bir dakika bir dakika, kafam karıştı. Jarod, lütfen filmi biraz geriye sarıp öyle anlat.”

“Dün akşam Marie’yle çift terapisi için yine senin Kathryn’e gittik. Ne olduysa orada oldu. Marie daha seansın başında çantasından koca bir tomar kâğıt çıkardı. Alicia’yla evlilik üzerine konuştuğumuz e-postalar vardı bu kâğıtlarda; beni suçlu konumuna düşüren e-postalar. Ben de hemen buraya gelip durumu sana itiraf

etmeye karar verdim. Kathryn'den duyacağına, benden duymanı yeğlerim. Tabii onunla çoktan konuştuysan, başka.”

Şok olmuştum. Otuz iki yaşında bir dermatolog olan Jarod’la görüştüğümüz bu bir yıllık süreçte ağırlıklı olarak Marie’yle ilişkisine odaklanmıştık. Sevgilisi Marie’yle son dokuz yıldır birlikte yaşıyorlardı. Onu sevdiğini söylese de bağlanmaktan kaçıyordu. “Tek bir yaşamım var sonuçta,” demişti en az birkaç defa. “Niye hepsini ona sunayım?”

Şu ana kadar terapinin ağır ama sağlam adımlarla ilerlediği izlenimini taşıyordum. Jarod üniversitede felsefe eğitimi almıştı. Bana da felsefî romanlarımdan bazılarını okuduğu ve onun için doğru terapist olduğuma ikna olduğu için başvurmuştu. Çalışmamızın ilk aylarında terapiye direnç gösterdi ve beni felsefî tartışmaların içine çekmeye çalıştı. Ne var ki son haftalarda bu davranışının azaldığını gözlemlemişti. Daha ciddileşmiş, daha kişisel şeyler paylaşmaya başlamıştı. Buna rağmen Jarod’ın birincil meselesi olan Marie’yle sorunlu ilişkisinde herhangi bir değişiklik meydana gelmemişti. Bireysel terapi ortamında çiftlerle çalışmaya kalkışmanın beyhude bir çaba olacağını bildiğim için birkaç hafta önce Marie’yle birlikte son derece başarılı bir çift terapisti olan Doktor Kathryn Foster’la görüşmelerini önermiştim. Jarod’ın bugün durduk yerde “senin Kathryn” diye bahsettiği kişi de oydu.

Jarod’ın bu itirafına nasıl bir tepki vermeliydi? Farklı yollardan gitmek mümkündü. Marie’yle olan krizi, iki kadını da onunla evleneceğine inandırmış olması, Marie’nin e-postalarını karıştırmasına tepkisi, şu “senin Kathryn” meselesi ve altında yatan fanteziler... Ama tüm bunların biraz beklemesi gerekecekti. O anki asli görevimin, bizim terapimize odaklanmak olduğunu düşündüm. Bu her zaman, her şeyden önce gelir.

“Jarod, şimdi biraz geri gidelim ve ilk cümlele odaklanalım: Bir itirafta bulunman gerektiğini söyledin. Çalışmamız süresince

bazı önemli bilgileri benimle paylaşmadığın ortada. Bunları bugün paylaşmanın nedeni de Kathryn'den, *benim Kathryn'den* duymamdan korkman."

Hay aksi, şu *benim* kısmını eklememeliydim. Aramıza bariyer çekmiş gibi olacağını biliyordum ama ağzımdan kaçmıştı.

"Evet, Kathryn'le ilgili öyle bir şey dediğim için üzgünüm. Nereden çıktı bilemiyorum."

"Tahminin var mı?"

"Emin değilim. Onun yeteneklerini överken fazla coşkulu görünüyordun, ondan herhalde. Bir de tabii inanılmaz güzel bir kadın olması var."

"Dolayısıyla da aramızda bir şeyler olduğunu düşündün?"

"Yani, tam sayılmaz. Sonuçta aranızda epey bir yaş farkı var. Otuz yıl kadar önce senin öğrencin olduğundan bahsetti. İnternette biraz araştırdım, o da bir psikiyatrla evliymiş. Hatta eşi de senin eski bir öğrencin... Yani sonuçta... açıkçası neden öyle bir şey söylediğimi ben de bilmiyorum."

"Belki de böyle bir arzun vardı. İkimizin bir tür suç ortaklığı içinde olmamızı, benim de sıkıntılı bir yasak ilişki yaşamamı istemiş olabilir misin?"

"Bu çok absürt."

"Çok mu absürt?"

"Çok absürt ama..." Jarod başını birkaç defa aşağı yukarı salladı. "Çok absürt ama muhtemelen doğru. Bugün içeri girdiğimde kendimi savunmasız ve yalnız hissettiğimi itiraf etmeliyim. Rüzgârda savrulan bir yaprak gibiydim."

"Yani sana eşlik edecek birine ihtiyacın vardı, değil mi? Birlikte komplo kurmamızı mı istedin?"

"Herhalde. Kulağa mantıklı geliyor; tabii eğer psikotikseniz. Tanrım, bu çok utanç verici. On yaşında gibi hissediyorum."

“Bunun seni rahatsız ettiğinin farkındayım Jarod ama burada kalmaya çalış. *İtiraf* sözcüğünü kullanman dikkatimi çekti. Bu sözcük acaba ikimize dair ne gibi bir anlam taşıyor olabilir?”

“Suçlulukla bir ilgisi var gibi görünüyor. Yaptığım ama itiraf etmekten nefret ettiğim bir şeyle ilgili. Benimle ilgili görüşünü zedeleyebilecek şeyler anlatmaktan imtina ediyorum. Sana çok saygı duyuyorum, bunu biliyorsun. Ve senin zihnindeki... şey... *imajımı* korumak istiyorum.”

“Nasıl bir imaj bu? İrv Yalom’un Jarod Halsey’yle ilgili ne gibi düşünceleri olmasını istiyorsun? Şimdi acele etmeden, zihninde senin imajına dikkat ettiğim bir sahne canlandırmaya çalış.”

“Nasıl? Yapamam ki.” Jarod yüzünü buruşturdu ve sanki ağızındaki kötü bir tattan kurtulmak istercesine başını iki yana salladı. “Ayrıca neden şimdi böyle bir şey yapıyoruz? Konuyla hiç alakası yok ki bunun. Neden önemli şeylerden bahsetmiyoruz? Mesela Alicia ve Marie’yle düştüğüm açmazdan...”

“O konuya da az sonra geleceğiz. Lütfen şimdilik bana ayak uydur. Senin bendeki imajından bahsetmeye devam edelim.”

“Yani, hiç içimden gelmiyor. Direnç diye buna diyorsunuz herhalde?”

“Aşağı yukarı evet. Bunun sana riskli geldiğinin farkındayım ama unutma ki daha ilk görüşmemizde sana her seans risk almanın öneminden bahsetmiştim. İşte zamanı geldi! Bu riski almaya çalış.”

Jarod gözlerini kapattı ve yüzünü tavana çevirdi. “Pekâlâ, başlıyorum... Ofisinde oturuyorsun,” gözlerini açmadan ofisimin karşı duvarındaki masama doğru işaret etti. “Yazmakla meşgulsün ve nedense aklına ben geliyorum. İstedğin bu tarz bir şey, değil mi?”

“Aynen öyle. Devam et.”

“Gözlerini kapatıyorsun, zihninde benim görüntüm canlanıyor ve bu görüntüye iyice odaklanıyorsun.”

“Çok güzel. Devam et. Şimdi senin yüzüne bakarken aklımdan neler geçtiğini düşün.”

“Şöyle düşünüyorsun: *Ah, işte Jarod. Onu görebiliyorum...*” Jarod’ın fanteziye daldıkça gevşediğini görebiliyordum. “*Evet, Jarod ne kadar iyi bir insan. Çok akıllı, çok bilgili. Gelecek vaat eden bir genç adam. Bir yandan da çok derin biri, felsefi temayülleri çok güçlü.*”

“Devam et. Başka neler düşünüyorum?”

“*Ne kadar karakterli, ne kadar asil... Bugüne dek gördüğüm en parlak adamlardan biri... kolay kolay unutulmayacak bir insan. Bu tarz şeyler.*”

“Seninle ilgili olarak kafamda böyle bir imaj olmasının senin için taşıdığı önemden biraz daha bahset.”

“*Muazzam önem taşıyor.*”

“Sanki değişmene yardım etmemdense sana dair iyi şeyler düşünmem daha önemliymiş gibi görünüyor. Oysa sen bana değişmek için başvurdu.”

Jarod başını iki yana sallayarak teslim oldu. “Bugün olanlardan sonra bunu reddetmem çok zor.”

“Evet, Alicia’yla ilişkin gibi önemli bilgileri benden saklarsan, olacağı budur.”

“Mesaj alındı. İnan bana ne kadar tuhaf bir pozisyonda olduğumun farkındayım.”

Jarod koltuğa iyice yayıldı. Bir süre konuşmadan oturduk.

“Aklımdan geçenleri benimle paylaş.”

“Utanç. Temel olarak utanç. Marie’nin kanser tanısından ve mastektomisinden sonra o kadar uğraşmışken onunla belki de evlenmeyeceğimi size itiraf etmeye utandım.”

“Devam et.”

“Yani kanserli bir kadını terk etmek için nasıl bir pislik olmak lazım? Nasıl bir adam sırf memelerinden birini kaybetti diye bir

kadına ihanet eder, onu bırakır? Utanç. Bol bol utanç. Üstüne bir de doktorum! Güya insanlara değer vermem gerekiyor.”

Jarod adına gerçekten üzülmeye başlamıştım. İçimde, onu kendine yönelttiğı bu suçlamalardan koruma isteğı belirmişti. Marie ile ilişkisinin kanser tanısından önce de sıkıntılı olduğunu ona hatırlatmak istiyordum ama şu an öyle büyük bir kararın eşiğindeydi ki söyledığım herhangi bir şeyin tavsiye olarak algılanmasından korkuyordum. Bu tür durumlarda onların yerine bir karar vermesi için terapistleri de dâhil olmak üzere diğeri insanları kışkırtan pek çok hasta tanımıştım. Hatta Jarod’ın ilişkilerini bitirmesi için Marie’yi provoke ettiğini bile düşünüyordum. Sonuçta o e-postaları nasıl bulmuş olabilirdi ki? Muhtemelen bilinçdışı bir biçimde de olsa Marie’ye böyle bir tezgâh kurmuştu. Aksi halde tüm yazışmaları silmez miydi?

“Peki ya Alicia?” diye sordum. “Bana biraz ondan da bahsedebilir misin?”

“Birkaç ay önce spor salonunda tanıştık.”

“Sonra?”

“Haftada iki defa, gün içinde görüşmeye başladık.”

“Ah, lütfen bu kadar detaya girme!”

Bir an afallayan Jarod kafasını kaldırıp bana baktı ve gülümsemiğimi görünce o da gülümseyerek karşılık verdi. “Biliyorum, biliyorum...”

“Köşeye sıkışmış hissettiğini tahmin edebiliyorum. Bu çok rahatsız ve sıkıntılı bir durum. Benden yardım istiyorsun ama açıkça konuşmaktan da çekiniyorsun.”

“Çekinmek kelimesi fazla kibar kalıyor, bu konuda konuşmaktan tam manasıyla *nefret ediyorum*.”

“Çünkü kafamdaki imajını zedeleyeceğini düşünüyorsun, öyle mi?”

“Evet, o imaj yüzünden.”

Jarod’ın sözlerini birkaç saniyeliğine zihnimde çevirdikten sonra biraz sıra dışı bir stratejide karar kıldım. Terapide böyle bir şeyi daha önce neredeyse hiç denememiştim.

“Jarod, bir süredir Marcus Aurelius okuyorum ve bu tartışmayla ilgili olduğunu düşündüğüm bir pasajı seninle paylaşmak istiyorum. Aurelius’un eserlerini bilir misin?”

Jarod’ın gözleri anında ilgiyle parladı. Biraz soluklanması için böyle bir mola vermiş olmamı memnuniyetle karşılamıştı. “Eskiden bilirdim. Üniversitede bir ders için *Düşünceler*’i okumuştum. Bir ara edebiyat dersleri alıyordum. O zamandan beri hiç okumadım ama.”

Masama gidip *Düşünceler*’i aldım ve sayfaları karıştırmaya başladım. Bir başka hastam olan Andrew’la, yine sıra dışı bir durumumuz olduğu için birkaç gündür bu kitabı okuyup bazı kısımların altını çiziyordum. Geçen haftaki seansımızda Andrew daha önce pek çok kez yaptığı gibi yaşamını anlamsız bir işte çalışarak harcamaktan duyduğu korkudan bahsetmişti. Bir reklam şirketinde yöneticilik yapıyordu. Oldukça iyi kazanıyordu ama Galliano marka abiye kıyafetler giyen kadınlara Rolls Royce satma gibi anlamsız hedeflerin peşinde koşmaktan nefret ediyordu. Ama başka şansı da yokmuş gibi hissediyordu çünkü ilerleyen amfizemi nedeniyle uzun yıllar çalışamayacaktı. Dört çocuğunun üniversite harçlarını ödemek ve hasta ebeveynlerine bakmak için bu paraya ihtiyacı vardı. Andrew’a *Düşünceler*’i önerme fikri aklıma gelince ben de şaşırdım. Bu kitabı okumayalı yıllar olmuştu ama Aurelius ile Andrew’un ortak bir noktası olduğunu biliyordum. Marcus Aurelius da, istemediği bir işte çalışmak zorunda kalmıştı. Filozof olmayı daha çok istemesine rağmen Roma imparatorunun evlatlık oğlu olarak nihayetinde babasının yerini alması gerekmişti. Dolayısıyla düşünerek ve öğrenerek yaşanacak bir hayat yerine yetişkin yıllarının çoğunu Roma İmparatorluğu’nun sınırlarını korumaya çalışan bir

imparator olarak geçirmişti. Öte yandan kendi ağırlığını korumak için felsefi düşüncelerini Yunan bir köleye, Yunanca dikte ettirmişti. Bu kölenin yazdıklarına da yalnızca imparatorun erişimi vardı.

O seansın ardından son derece gayretli bir insan olan Andrew'un, Marcus Aurelius'u dikkatle okuyacağına şüphe yoktu. Hal böyle olunca, benim de *Düşünceler*'i biraz hatırlamam gerekiyordu. Geçen haftanın büyük bir kısmını, ikinci yüzyılda yaşamış bu Roma imparatorunun güçlü ve dokunaklı sözcüklerine gömülü bir halde geçirmiş ve kendimi, Jarod'dan sonra içeri alacağım Andrew'le olan seansımıza hazırlamıştım.

Jarod'la seansımıza girerken de aklımda bunlar vardı. Jarod kendi imajıyla ilgili kaygılarından bahsettikçe onun da Marcus Aurelius'un bazı fikirlerinden fayda görebileceğine iyice ikna oldum. Bir yandan da kendi eğilimlerimi sorguluyordum. Daha önce sıkça başıma geldiği üzere ne zaman büyük filozoflardan birini okusam o dönemde görmekte olduğum hastalarla çok ilişkili olduğunu düşünür ve yeni altını çizdiğim bazı kısımları onlara okumadan duramam. Bu bazen gerçekten de işe yarar ama bazen de yaramaz.

Jarod giderek artan bir sabırsızlıkla beklerken altını çizdiğim bölümleri taradım. "Bana birkaç dakika ver Jarod. Burada senin için değerli olacak bazı kısımlar olduğuna eminim. Ah, işte buldum: *Her şeyi unutmuş olacağın günler kapıda, her şeyin seni unutacağı günler yakın.*"

"Asıl aradığım kısım da burada işte..." Jarod daha iyi konsantre olmak için gözlerini kapadı ve ben de sesli okumaya devam ettim. "*Hepimizinki günübirlik hayatlar; hatırlayanın, hatırlanandan farkı yok.* Hepsi geçici. Hem anılar hem de onların nesnesi. Her şeyi unutmuş olacağın günler kapıda, her şeyin seni unutacağı günler yakın. Bil ki çok geçmeden hiç kimse ve hiçbir yerde olacaksın."

"Şu da güzel mesela: *Her şeye dair anılar, sonsuzluk uçurumunda süratle gözden yitiyor.*"

Kitabı kapattım. “Bu alıntılarda sana hitap eden bir şey var mıydı?”

“*Hepimizinki günübirlik hayatlar*, diye başlayanı tekrar okur musun?”

Kitabı yeniden açtım ve okumaya başladım:

Hepimizinki günübirlik hayatlar; hatırlayanın, hatırlanandan farkı yok. Hepsi geçici. Hem anılar hem de onların nesnesi. Her şeyi unutmuş olacağın günler kapıda, her şeyin seni unutacağı günler yakın. Bil ki çok geçmeden hiç kimse ve hiçbir yerde olacaksın.

“Neden bilmiyorum ama bu kısım tüylerimi diken diken etti,” dedi Jarod.

BİNGO! Çok mutlu olmuştum. Tam da istediğim tepkiydi bu. Demek ki isabetli bir fikirmiş bunu yapmak. “Jarod, diğer düşünceleri bir kenara bırak ve bu tüylerinin diken diken olması durumuna odaklan. Onu seslendir.”

Jarod gözlerini kapatıp hülyalara daldı. Bir süre sessiz kaldıktan sonra onu tekrar dürttüm. “Bu söze dair düşüncelerinden bahset bana: *Hepimizinki günübirlik hayatlar; hatırlayanın, hatırlanandan farkı yok.*”

Gözleri hâlâ kapalı olan Jarod yavaşça yanıtladı. “Şu an Marcus Aurelius’u ilk okuduğum günü çok net bir biçimde hatırlayabiliyorum... Dartmouth’da Profesör Jonathan Hall’un dersindeydim. İkinci sınıftaydım. *The Meditations*’ın ilk kısmını nasıl bulduğumu sormuştu. Ona bir soru sormuştum ve bu sorum onu hem şaşırtmış hem de ilgisini çekmişti. Soru şuydu: Marcus Aurelius’un hedef kitlesi kimdi? Yazdırdıklarını kimsenin okumasını istemediği, zaten bildiği şeyleri ifade ettiği söyleniyor. Peki o zaman kimin

için yazıyordu tüm bunları? Bu sorunun sınıfta uzun ve ilginç bir tartışma başlattığını hatırlıyorum.”

Ne kadar sinir bozucu. Hem de ne kadar... Jarod kendisinden beklenecek bir biçimde beni ilginç ama konuyla alakası olmayan bir tartışmaya çekmeye çalışıyordu. Hâlâ kafamdaki imajının derdindeydi. Onunla çalıştığımız bu bir yıllık süreçte bu tür durumlarda ona meydan okumaktansa sorusuna doğrudan yanıt verip onu usulca konuya geri döndürmem gerektiğini öğrenmiştim.

“Bildğim kadarıyla, uzmanların dediğine göre Marcus Aurelius aldığı kararları desteklemek ve iyi bir hayat sürmeye kendisini teşvik etmek için bu cümleleri her gün tekrarlıyormuş.”

Jarod başıyla onayladı. Beden diline bakınca tatmin olduğunu görebiliyordum. Devam ettim: “Ama şimdi benim alıntılıdığım kısımlara geri dönelim. *Hepimizinki günübirlük hayatlar; hatırlayanın, hatırlanandan farkı yok*, diye başlayan kısmın seni etkilediğinden bahsediyordun.”

“Beni etkiledi mi dedim? Belki demişimdir ama nedense şimdi bir şey hissetmiyorum. Açıkçası, doğrusunu söylemek gerekirse bunun benimle *nasıl* bir ilgisi olduğunu da göremiyorum.”

“Belki bunu nasıl bir bağlamda konuştuğumuzu hatırlatmam sana yardımcı olabilir. Bakalım... Yaklaşık on ila on beş dakika önce sen gözümdeki imajının öneminden bahsederken Marcus Aurelius’un bazı sözlerinin sana yardımcı olabileceğini düşündüm.”

“Ama nasıl?”

Ne sinir bozucu ama! Jarod bugün garip bir biçimde kalın kafalılık ediyordu; normalde gayet kıvrak bir zekâsı vardır. Gösterdiği bu direnci yorumlamayı düşündüysem de vazgeçtim çünkü ona da cevap yetiştireceğine emindim ve bu bizi iyice yavaşlatırdı. Ayaklarımızı sürüyerek de olsa yürümeye devam etmemizin daha iyi olacağına karar vererek sözlerimi sürdürdüm. “Madem gözümdeki

imajına bu kadar önem veriyorsun, izin ver de şu cümleyi tekrar okuyayım: *Hepimizinki günübirlik hayatlar; hatırlayanın, hatırlanandan farkı yok.*”

Jarod başını iki yana salladı. “Biliyorum, yardımcı olmaya çalışıyorsun ama bu cümleler bana çok isabetsiz geliyor. Son derece kasvetli ve nihilist laflar bunlar. Evet, elbette hepimizin hayatları günübirlik. Elbette her şey bir anda yok olabiliyor. Elbette iz bırakmadan yitip gidiyoruz. Bunlar çok bariz şeyler. Kim inkâr edebilir ki? Ama tüm bunlardan bahsetmenin kime ne faydası var?”

“Şöyle bir şey deneyelim Jarod: *Her şeyin seni unutacağı günler yakın*, cümlesini aklında tut ve benim gözümdeki, benim o seksen bir yaşındaki fani gözümdeki imaja verdiğin değerle yan yana koy.”

“İrv, kusura bakma ama pek tutarlı bir iddia ortaya koymuyorsun...”

Entelektüel bir tartışmaya girme ihtimalinin Jarod’ın gözlerini nasıl parlattığını görebiliyordum. İyice havaya girdi ve açıklamaya başladı: “Bak, seninle tartışmıyorum. Her şeyin geçici olduğunu kabul ediyorum. Ben de özel veya ölümsüz olduğumu düşünmüyorum. Evet, tıpkı Marcus Aurelius gibi ben de var olmadan önce sonsuz zaman geçmişti ve ben yok olduktan sonra da sonsuz zaman geçecek. Ama tüm bunların, saygı duyduğum bir insanın, yani *senin*, bu fani dünyada kaldığım sürece hakkımda iyi şeyler düşünmesini istememle ne alakası var?”

Hay aksi! Keşke bu işe hiç kalkışmasaydım. Süre giderek azalıyordu. Bu tartışma tüm seansı yiyip bitiriyordu. Seansın hiç değilse bir kısmını kurtarmam gerektiğini hissediyordum. Öğrencilerime her zaman, bir seansta sıkıntıya düşerseniz, güvenilirliği her defasında kanıtlanmış olan “süreç kontrolü” yöntemine başvurun derim - her ne yapıyorsanız duruma ve hastanızla aranızdaki ilişkiye odaklanın. Burada da kendi tavsiyeme uydum.

“Jarod, lütfen biraz duralım ve aramızda olup bitenlere bir bakalım. Şu son on beş dakika sana nasıl geldi?”

“Bence çok iyi gidiyoruz. Epeydir böyle ilginç bir seansımız olmamıştı.”

“İkimiz de entelektüel tartışmalardan hoşlanan insanlarız ama ben bugün sana yardımcı olabildiğimden şüpheliyim. Aurelius’un bu sözlerinin, senin benimle ilgili imaj kaygına biraz ışık tutacağını umuyordum ama haklısın, aptalca bir fikirmiş bu. O yüzden istersen şimdi bunu bir kenara bırakalım ve kalan vaktimizi Marie ve Alicia’yla ilgili krize ayıralım.”

“Fikrinin aptalca olduğunu düşünmüyorum. Bence çok isabetli bir düşünceydi ama ben net düşünemeyecek kadar allak bullak haldeyim.”

“Öyle bile olsa biz yine de Marie’yle ne durumda olduğuna dönelim.”

“Marie’nin *ne* yapacağından emin değilim. Tüm bunlar bu sabah oldu. Seanstan hemen sonra araştırmayla ilgili bir toplantı için laboratuvarına gitmesi gerekiyordu. Yani, en azından bana öyle dedi. Sanırım konuşmamak için bahane buluyor.”

“Peki bana şunu söyle: Sen ikiniz arasında ne olmasını *istiyorsun?*”

“Bence bu bana kalmış bir şey değil. Sonuçta, olanlardan sonra, bu artık *onun* kararı.”

“Belki de bu kararın sana kalmasını *istemiyorsun*. Şunu bir düşün: Eğer sana kalmış *olsaydı* ne olsun *isterdin?*”

“Mesele de bu. Bilmiyorum.”

Jarod başını usul usul iki yana salladı. Seansın son dakikalarını susarak geçirdik.

Bitirmeye hazırlanırken, “Bu son dakikalara dikkat çekmek istiyorum,” dedim. “Bunları aklında tut. Şöyle bir soruyla bitirelim: *Kendinden ne istediğini bilmemek ne anlama geliyor?* Bir sonraki

seansımıza da bu soruyla başlarız. Jarod, hafta boyunca üzerine düşünmen için bir şey daha söylemek istiyorum: Bana öyle geliyor ki, ne istediğini bilmemen ile benim gözümdeki imajını korumaya çalışman arasında oldukça güçlü bir bağlantı olabilir.”

Jarod gitmek üzere ayağa kalktığı anda, “Şu an aklında pek çok şey var Jarod ve sana yardımcı olabildiğime emin değilim. Eğer çok baskı altında hissedersen beni ara ki bu hafta için ikinci bir görüşme ayarlayalım,” diye ekledim.

Kendimden memnun kalmamıştım. Bir bakıma Jarod’ın yaşadığı kafa karışıklığı anlaşılır bir durumdu. Son çare olarak da bana gelmişti. Ben ise tepeden bakan tutmuraklı bir tavırla ona ikinci yüzyılda yaşamış bir filozofun yazdıklarını okumuştum. Ne kadar amatörce bir hata! Ne bekliyordum ki? Marcus Aurelius’un yazılarını okuyacağım ve birden, hokus pokus, onu aydınlatıp değiştireceğim. Öyle mi? Önemli olanın *kendi* gözündeki imajı olduğunu, *kendi kendisini sevmesi* gerektiğini fark edivereceğini mi sanmıştım? Nasıl bir mantık benimkisi? Yaptıklarımın utanıyordum. Ofisten çıktığında kafasının netleşeceği yerde iyice karışmış olduğuna emindim.

Andrew’la randevumuzdan önce bir buçuk saatlik bir boşluğum vardı. Bu süreyi, Jarod’la ilgili düşüncelerimi bir kenara bırakıp Andrew gelmeden olabildiğince Marcus Aurelius okuyarak değerlendirmeye karar verdim. Okudukça rahatsızlığım arttı çünkü Aurelius’un işinden memnun olmadığını ve hayatını bir filozof olarak geçirmeyi yeğlediğini gösteren tek bir cümle bile bulamıyordum. Oysa Andrew’a bu kitabı önermemin yegâne sebebi, ikisinin de sevmedikleri bir işe mecbur kalmalarıydı. Andrew’la görüşmemiz

gözüme korkutucu görünmeye başlamıştı: Yine bir Marcus Aurelius fiyaskosu yaşayacaktım herhalde. Tek umudum, Andrew'un hafta içinde tavsiyemi ciddiye alamayacak kadar meşgul olması ve Marcus Aurelius muhabbetinin tamamen aklından çıkmasıydı.

Ne yazık ki bu umudum karşılık bulmadı. Andrew, ofisime elinde Marcus Aurelius'un her yanından işaretler sarkan kitabıyla girdiğinde kalbim duracak gibi oldu. O koltuğuna yerleşirken ben de kendimi sakinleştirmeye çalıştım.

Vakit kaybetmeden söze girdi: "İrv, bu kitap..." *Düşünceler'i* bana doğru salladı. "Hayatımı değiştirdi. Sana çok ama çok teşekkür ederim. Sana nasıl minnettarım anlatamam."

"Sana son seansımızdan bu yana olanları anlatayım. Bura-
dan çıktıktan sonra caddenin ilerisindeki City Light kitapçısına
girdim ve kitabı aldım. Ertesi sabah büyük bir otel zincirine su-
num yapmak için New York'a gittim ve bence sunumum kusursuz
geçti. Ondan sonraki sabah, eve dönmek üzere uçağa binerken,
sunumumu dinleyen genç bir CEO'dan bir e-posta aldım. Bana
sunumumda eksik kaldığını düşündüğü bazı noktaları yazmıştı.
Bunu okuyunca çileden çıktım. Uçak kalkmak üzereyken ona öfke
dolu bir e-posta gönderip bu işler hakkında bir bok bilmediğini
ve beni beğenmediyse yerime başka birini bulabileceğini söyledim.
Burnumdan soluyordum. Sonra yavaş yavaş sakinleştim ve uçuş
boyunca Marcus Aurelius okudum. Beş buçuk saatin sonunda artık
ben o eskisi ben değildim. CEO'nun e-postasını yeniden okudum
ve çok farklı bir gözle değerlendirdim: Aslında bir sonraki sunu-
mumda kullanabileceğim bazı makul önerilerde bulunmuştu. Onu
aradım, özür diledim ve önerileri için teşekkür ettim. Böylelikle
aramızda güzel bir ilişki kurulmuş oldu."

"Çok güzel bir hikâye bu Andrew. Marcus Aurelius'a dönelim.
Bu kitap nasıl oldu da üstünde bu denli bir etki yaratabildi?"

Andrew altı bol bol çizilmiş sayfaları bir müddet karıştırdıktan sonra, “Bu kitap baştan aşağı altın değerinde ama özellikle dördüncü bölümde bir paragraf vardı ki beni can evimden vurdu. İşte şu: *Fikriniz olmazsa, ‘zarar gördüm’ diye bir şikâyet olmaz; ‘zarar gördüm’ diye bir şikâyet olmazsa zarar da olmaz.*”

“Hımm, böyle bir kısım hatırlamıyorum. Bir defa daha üstünden geçebilir misin? Sana tam olarak nasıl bir yardımı dokundu?”

“Aurelius diyor ki *fikriniz olmazsa, ‘zarar gördüm’ diye bir şikâyet olmaz; ‘zarar gördüm’ diye bir şikâyet olmazsa zarar da olmaz.*” Stoiklerin başlıca felsefesi de bu zaten. Metni titizlikle inceledim. Kitap boyunca aynı mesajı farklı şekillerde tekrarlıyor. Mesela on ikinci bölümde şöyle yazıyor: *Yargıları kesip atarsan kurtulursun. Bunu kim engelleyebilir ki? Ve birkaç satır sonra yine çok sevdiğim bir tane: Her şey, düşüncenin verdiği biçimi alır. Ve düşüncenizin kontrolü sizin elinizdedir. Dolayısıyla yargılarınızı ortadan kaldırmaya karar verdiğinizde huzura kavuşursunuz. Tıpkı, burnu dolaşan bir denizcinin sakın sulara, dalgasız bir koya erişmesi gibi.*”

“Yani...” diye devam etti Andrew. “Buradan, kendi algılarımızın bize zarar verebileceğini öğrendim. Algılarını değiştirirsen zarardan kurtulursun. Dışarıdaki hiçbir unsur sana zarar veremez çünkü *sana yalnızca kendi bozuk ahlakın zarar verebilir.* Bir düşmana verilebilecek yegâne karşılık, onun gibi olmamaktır.”

“Belki bu kulağa çok basit geliyor ama benim dünyamı değiştirdi. Sana bir örnek vereyim: Dün eşim inanılmaz stresliydi ve ihtiyacı olan bir kitabı kaybettiğim için bana söylenip duruyordu. Öfkemin yavaş yavaş biriktiğini, patlamama az kaldığını fark ettim. O an aklıma Marcus Aurelius’un sözleri geldi: *‘Zarar gördüm’ düşüncesini ortadan kaldırırsan zararı da ortadan kaldırmış olursun.* Eşimin ne kadar stres altında olduğunu düşünmeye başladım. İşyerinde bir kriz vardı, babası ölüm döşegindeydi, çocuklarla ilgili sorunlarımız vardı... İşte o anda birden o zarar hissi ortadan kayboldu ve eşime

karşı yoğun bir Őekfat hissettim. B6ylelikle sakin sulara, dalgasız koya vardım.”

Andrew’un yanında olmak ne büyük zevkti b6yle! Hem kendisine hem de bana bir Şeyler 6ğretiyordu. Jarod’la olan seansımızla uzaktan yakından ilgisi yoktu. Andrew anlatırken arkama yaslandım ve hem onun hem de Marcus Aurelius’un s6zlerinin keyfini 6ıkarmaya başladım.

“Sana 6ğrendiğim bir Şeyi daha s6yleyeyim,” diye devam etti Andrew. “Geçmişte çok sayıda felsefe metni okumuştum ama meğher hep yanlış nedenlerleymiş. Hep caka satmak i6in, başkalarına ne kadar bilgili olduğumu g6sterebilmek i6in okumuşum. Bu...” dedi elindeki kitabı havaya kaldırarak. “Felsefeyle ilk samimi karşılaşmam oldu. İlk defa bu yaşlı bilge adamların yaşama dair, *benim* yaşamımın Şu anki durumuna dair 6nemli Şeyler s6ylediğini fark ettim.”

Seans bittiğinde tevazu ve merakla dolmuştum. Jarod’la seansımızda peşine d6ştüğüm o tarifi zor “aydınlanma” deneyimi, Andrew’la 6alışmamda, hiçbir 6aba g6stermeme gerek kalmadan ortaya 6ıkmıştı.

Haftanın kalanında Jarod’dan ses 6ıkmadı. Bir sonraki seansımıza neler getireceğini kestiremiyordum. Tam zamanında geldi, selamlaştık ve hemen konuşmaya başladı. “Sana anlatacak çok Őeyim var. Az daha telefon açacaktım ama kendi kendime idare etmeyi başardım. Bir d6nya Şey oldu. Marie beni terk etti. Geriye kısa bir not bırakmış: *Kendi yolumu 6izmek i6in uzaklaşmaya ihtiyacım var, kız kardeşimin evinde olacağım.* Beni terk ederse nasıl hissedeceğimi sormuştun hani, hatırlıyor musun? Yaşayıp g6rmüş olduk ve Şimdi rahatlamış ya da 6zg6r hissetmediğimi s6yleyebilirim.”

“Peki nedir hissettiğin?”

“Büyük oranda üzgünüm. İkimiz için de üzgünüm. Bir yandan da huzursuzum. Notunu okuduktan sonra ne yapacağımı şaşırdım. Tek bildiğim o evde duramayacağımdı. Her yer Marie’nin anılarıyla doluydu. Bir arkadaşımın Muir Beach’te ufak bir kulübesi var, ondan bir süre orada kalmak için izin aldım. Çantamı topladım ve orada senin Marcus’la baş başa üç gün geçirdim.”

“Benim Marcus’la öyle mi? Çok şaşırdım! Peki, nasıl geçti hafta sonu?”

“İyi geçti. Hatta belki de *fazla* iyi geçti. Geçen hafta için özür dilerim. Seni dikkate almamış gibi olduysam kusura bakma.”

“Geçen hafta şok geçiriyordun ve açıkçası benim de zamanla-mam pek şahane sayılmazdı. Hafta sonunun *belki fazla iyi* geçtiğini söyledin...”

“Şimdi daha bile iyi. Oldukça kasvetli günlerdi. Yalnız olmak benim için sıra dışı bir deneyimdi. Sanırım başka hiçbir şeyle uğ-raşmadan, durmaksızın kendim üzerime bu kadar çok düşündüğüm başka bir zaman dilimi yoktur.”

“Nasıl bir deneyim olduğunu anlat bana.”

“Sanırım basitçe inzivaya çekilmek istemiştim. Thoreau’nun *Wal-den Gölü*’nde yaptığı gibi. Gerçi bir yerde okumuştum, Thoreau’nun annesi bu inziva sürecinde onun öğle yemeklerini hazırlıyor ve çamaşırlarını yıkıyormuş. Ama ben gerçek bir inziva deneyimi istediğim için büyük bir ödün verdim. Oraya çıplak gittim. Ne cep telefonumu ne de bilgisayarımı aldım yanıma. Gitmeden önce *Düşünceler*’i bilgisayarıma indirip çıktısını aldım. Birlikte çalıştığım doktorlara, hastalarımın arayan olursa yardımcı olmalarını rica ettim. Gerçi bildiğin üzere dermatologların pek acil vakası olmaz ki bu alanı seçmemin en temel sebeplerinden biri de buydu. İnternet-siz olmak bana garip geldi. Yani hava durumunu merak ettiğimde

kafamı pencereden çıkarıp bakmam gerekiyordu. Dolayısıyla üç gün boyunca, *Düşünceler*'i ağır ağır okumaktan başka bir planım yoktu. Ah evet, yapmam gereken bir şey daha vardı: Ne istediğimi bilmemek ile gözündeki imajıma verdiğim önem arasındaki ilişkiyi düşünmek. Bu konuyu da uzun uzun düşündüm.”

Doğru ya, ona bu ödevi verdiğimi tamamen unutmuştum. Ama bunu itiraf etmek istemedim. “Nereye vardın peki?”

“Sanırım olayı çözdüm. Benim kendiliğimin eksik olduğunu, *içinizde kendimi aradığımı*, içimdeki boşluk yüzünden ihtiyaçlarımı ve arzularımı isimlendiremediğimi ve *tam da bu nedenle* Marie konusunda bir karar veremeyip bu kararı vermeye onu mecbur bıraktığımı ve zihninizde var olma çabamın da bununla alakalı olduğunu söylemeye çalıştığınıza hemen hemen eminim.”

Hayretler içindeydim. Nutkum tutulmuştu. Jarod'ın yüzüne bakakaldım. Kimdi bu adam? Bir yıldır gördüğüm Jarod bu muydu sahiden? Ona verdiğim ödevle ilgili yorumları, bugüne kadar onun ağzından duyduğum en dürüst sözlerdi. Nasıl bir karşılık vermeliydim acaba? Her zamanki gibi, ne diyeceğimi bilemeyince doğruyu söylemeye karar verdim.

“Bu ödev aslında kafamda tam olarak şekillenmiş bir şey değildi Jarod. Üstüne düşünecek pek vaktim olmadığı için senden beklediğim belli bir yanıt da yoktu. Seansı bitirirken birden aklıma geldi ve ben de seninle paylaşmaya karar verdim. Seni doğru bir noktaya yönlendireceğini hissetmiştim ki görünüşe göre öyle de olmuş. Ama sana şunu sorayım: *Benim* böyle düşündüğümü veya böyle bir şeyi kast ettiğimi söylemen dikkatimi çekti. Bunu *sen* sahiplenebilir misin? *Sen* ne düşünüyorsun?”

Jarod gülümsedi. “Gerçekte *ben* diye bir şey yoksa bunun var olmadığını ortaya koyan varlık kim ya da ne olabilir ki? Dolayısıyla bu soruya cevap vermem imkânsız.”

Hay aksi, o eski Jarod tüm paradoksları ve tuzaklarıyla tekrar karşımdaydı. Ama bu defa baltayı taşa vurmuyacaktım. “Bu boşluk hissinden daha önce bahsettiğini hatırlamıyorum. Kulağa önemli geliyor ve bunu biraz daha anlamaya çalışmalıyız. Bu hafta sonunun seni bu kadar etkilemiş olmasına şaşırdım. Çok daha açık görünüyorsun, zihnini araştırmaya daha hevesli gibisin. Söylesene, Marcus Aurelius’un hangi sözleri bu değişime vesile oldu?”

“*Biliyordum!* Bu soruyu soracağını *biliyordum!* Ben de kendime aynı soruyu sordum.” Jarod, *Düşünceler*’in sayfalarının yer aldığı dosyasını açıp üstünde kendi el yazısı olan bir kâğıt çıkardı. “Buraya gelmeden önce tüylerimi en çok ürperten kısımları not aldım. Sana okuyacağım. Herhangi bir sıralama söz konusu değil...”

“*Her insan kendisini diğer insanlardan daha çok sevdiği halde neden kendi fikrine diğer insanlarınkinden daha az önem verir?*

Eğer biri beni sevmiyorsa bu onun sorunudur. Benim tek amacım, kınanmamı gerektirecek bir şey söylememek ya da yapmamaktır.

Sözünden dönmene ya da kendine olan güvenini yitirmene neden olabilecek hiçbir şeyi avantaj sayma.”

Bu alıntıları sıraladıktan sonra, “Hepsi çok güzel Jarod,” dedim. Ve gerçekten tam da bizim konuştuğumuz konuya denk düşüyorlar. Kişinin özgüveninin ve kendine dair yargılarının merkezinde bir başkasının zihninden ziyade *kendisi* yer almalıdır. Yani bu bir imaj meselesi.”

“Evet, yavaş yavaş kavırıyorum bunu. Benzer ana fikri olan bir tane daha var: *Eğer biri hatalı olduğumu ispat eder, bir sözümün veya davranışımın yanlış olduğunu bana gösterirse memnuniyetle değişirim. Ben hakikatin peşindeyim. Hakikat kimseye zarar vermemiştir. Asıl zararlı olan, insanın kendi yanlışlamalarını ve cehaletini ısrarla sürdürmesidir.”*

Jarod başını kâğıttan kaldırıp bana baktı. “Sanki bu cümleler benim için yazılmış. Son bir tane kaldı. Okuyayım mı?”

Başımı evet anlamında salladım. Bana bir şeyler okunmasına bayılırım, hele ki okunan şey bilgelik barındırıyorsa.

“Unutma ki bu değerli mahsul aslında üzüm suyudur ve imparatorluğun mor kaftanı da kabukluların kanıyla boyanmış koyun yününden ibarettir... Algılar bunu (bir şeylere önce tutunup sonra da onları delip geçerek gerçekte ne olduklarını görmemizi sağlamayı) severler. Bu nedenle her zaman, yaşamımız boyunca bir şeyler bizim güvenimizi talep ettiğinde bunu yapmalıyız. Onları çırlıçplak soyup ne kadar önemsiz olduklarını görmeli, üstlerini kaplayan efsaneleri yırtıp atmalıyız.”

Ne kadar sarsıcı bir paragraf! Benim de tüylerim diken diken olmuştu. Jarod okudukça bu seansın bir öncekinin tam tersi olduğunu düşünüyordum: Bugün o okuyordu, bense dinliyordum.

“Sanırım bir sonraki soruyu da biliyorum,” dedi Jarod.

“Neymiş?”

“Daha açık konuşmak, bu sözlerin beni tam olarak nasıl etkilediğini anlatmak.”

“Tam isabet. Bugün hep on ikiden vuruyorsun. Peki bunu yapabilir misin?”

“Bu soru da kulağa çok makul geliyor ama ne yazık ki sana verebileceğim bir yanıt yok. Sandığın gibi olmadı. Bilge bir söz okuyup birden değişmedim.”

Eyvah, yine başlamıştık. Her zamanki gibi Jarod’la hiçbir işimiz kolay yürümüyordu. Andrew’u özlemiştim; ben kılımı bile kıpırdatmadan onu değiştiren alıntıları ve düşünceleri tek tek sıralamıştı. Peki Jarod neden bu kadar zor bir insandı? Neden *bir defa olsun* Andrew gibi olamıyordu?

“Tam olarak ne demek istediğini anlayamadım?”

“İnsanın tüylerini diken diken edecek kadar güçlü, beni sarsan alıntılarını not aldım ama çıkıp da tam olarak * u düşünceler,  u s z   kler* beni de i tirdi diyemem. Şöyle bir şey olmadı. Aniden aydınlanmadım. Daha genel bir durumdu; sürecin tamamı etkili oldu.”

“Sürecin tamamı?”

“Nasıl anlatmalı? Bak, bu adamın her gün kendini incelemesi beni çok etkiledi. *Her* sabah kalkıp kendine, benim bugüne kadar *hiçbir* sabah yapmadı ım kadar ciddiyle yakından bakıyormu . Onu, nasıl ya amam gerektiğini gösteren bir model olarak içsel-le tirdim. Geçen hafta, ‘Kimin için yazıyordu?’ diye sormu tum ama şimdi anlayabiliyorum. Düşünceleri, daha derinlerde yatan ve iyi bir yaşam sürmeye odaklanmış parçasından çıkıp gündelik yaşamdaki parçasına ulaşan birer mesaj niteliğinde. Sanırım sen de bunu ima etmi tin. Şimdi ben de bunu yapabilmek istiyorum. Mesela bu kitap, bu düşünceler, ne kadar boktan durumda olduğumu açıkça görmemi sağladı. Me er hayatım baştan a a ı yan-lı mı . Ama de i meye ba ladım. Bu hafta hem Marie’yle hem de Alicia’yla g r   p onlara doğruyu söyleyeceğim: Kimseye bir söz verebilecek durumda değilim çünkü daha kendimle çok i im var. Profesyonel ya amımı bile gözden geçiriyorum.  i imi sevmiyorum. Daha önce de dediğim gibi, sanırım hayatımı kolaylaştırır diye dermatoloji seçtim. Alanımı hor görmüş gibi olmayayım. Yalnızca tercih nedenlerimden pek gurur duydu umu söyleyemem.”

Jarod duraksadı. Bir süre konuşmadan oturduk.

Oysa ben daha fazla şey öğrenmek istiyordum. Elli yıldır has-talarla  alı tı ım halde onlara tam olarak neyin yardımcı olduğuna ilişkin merakım bir nebze olsun azalmamı tı.

“Jarod, sürecin genelinin seni etkilemiş olduğunu anlıyorum ve bu süreci gelecekte de teşvik edece imden emin olabilirsin. Yine de bu sözlerden hangisinin seni etkilediğini d   nmemizin önemli olduğuna inanıyorum. Bana okuduklarına bir bakabilir miyim?”

Jarod bir an duraksadı, sonra listeyi bana uzattı.

Tereddüdünü sezmiştim ama buna dair bir şey söylememeye karar verdim. Bu tereddüdün anlamını biliyordum: *Onunla aynı frekansta değildim*. Benim bilme ihtiyacım, hastaya karşı ilgiyi besleyen iyi bir şeydir ama bazen, tıpkı o an olduğu gibi sadece seansın içinde bulunmakla yetinemediğim için kötü bir şeye de dönüşebilir.

Listeye şöyle bir göz attıktan sonra, “Seçtiğin alıntıların çoğunda erdem ve dürüstlük kavramlarının ele alındığı dikkatimi çekti. İnsana zarar verenin yalnızca kendi bozuk ahlakı olduğuna vurgu yapıyorlar,” dedim.

“Evet, Marcus Aurelius kitap boyunca tek iyinin erdem, tek kötünün ise bozuk ahlak olduğunu tekrarlıyor. Erdemli kaldığınız sürece sizin, çekirdeğinizin zarar görmesinin mümkün olmadığını defalarca belirtiyor.”

“Yani kendine dair olumlu bir imaj oluşturmaının yolunu gösteriyor.”

“Evet, aynen. Bu mesajı çok net duydum: Eğer ben gerek kendime gerekse başkalarına karşı erdemli ve dürüst olursam kendimle gurur duyarım.”

“Ve bunu yaptığıında *benim* gözümdeki imajının o kadar önemi kalmaz. En sevdiğim psikiyatlardan biri olan Karen Horney, erdemli hissetmek istiyorsan erdemli şeyler yapmalısın diye yazmış. Bu basit ve kadim bir kavram; Marcus Aurelius’a ve hatta ondan önce Aristo’ya kadar uzanıyor.”

“Evet. Artık aldatmak, yalan söylemek yok. Ne burada seninleyken ne de başka bir yerde.”

“O halde hemen başlayalım. Birkaç dakikamız daha var. Bugün bana yönelik duygularının üstünden geçelim.”

“Hemen hepsi olumluydu. Yanımda olduğunu ve elinden geleni yaptığını biliyorum. Sadece Marcus Aurelius’un hangi sözlerinin beni etkilediği konusunda aşırı baskı yaptığını hissettiğimde biraz

sinirlendim. Sanki merakını gidermek, tahminlerini desteklemek veya benim iyileşme sürecimi belli bir kategoriye dâhil etmek için deneyimimi çarpıtmamı istiyormuşsun gibi geldi.”

“Mesaj alınmıştır Jarod. Gayet iyi alınmıştır hem de. Bu güzel bir gözlem ve üstünde çalışmam gereken bir şey.”

Bir sonraki randevumdan önce hem Jarod hem de Andrew’la yaşadığım olağanüstü durumu düşünecek bol bol vaktim oldu. İnsan zihninin karmaşıklığına bir kez daha hayran kalmıştım. Bizim alanda, hastaların nasıl tedavi edileceğine ilişkin rehberler oluşturmak adına her şeyi basitleştirme ve kodlama çabası ne kadar da boştu aslında! İşte burada, büyük bir adamın bilgelik denizine dalıp kendine yararlı olacak bambaşka şeyler çıkaran iki hasta vardı. Bunu da ne benim ne de bir başkasının öngöremeyeceği bir biçimde yapmışlardı.

Seksen ikinci yaş günüm yaklaşırken bu denizde benim için de bir şeyler olup olmadığını merak ettim. Hâlâ yaşam ve merak doluydum ama tanıdığım ve sevdiğim pek çok kişiyi kaybetmiş olmak beni üzüyordu. Bazen kaybolan gençliğimin yasını tutuyordum. Bazen de giderek yıpranan iskeletim, gıcırdayan eklemlerim, zayıflayan göz ve kulaklarım dikkatimi dağıtıyordu. Yine de günün an be an battığının, nihai karanlığa her geçen gün daha da yaklaştığımın farkındaydım. *Düşünceler*’i açtım, sayfaları hızlıca taradım ve bana hitap eden bölümü buldum:

O halde sana ait olan bu ufak zaman diliminden doğayla uyum içinde geç ve memnuniyetle tamamla yolculuğunu. Tıpkı olgunlaşan bir zeytinin, düşerken kendisini yaratan doğaya ve üstünde büyüdüğü ağaca şükran duyması gibi.

SONSÖZ

Benim veya herhangi bir terapistin yapabileceği en önemli şey, hastaların, içinden her neye ihtiyaç duyuyorlarsa alabileceği otantik, sağaltıcı bir ilişki sunmaktır. Bizim belli bir davranışımızın, yorumumuzun, telkinimizin, çerçevlendirmemizin veya teminatımızın başlı başına sağaltıcı bir unsur olduğunu düşünürsek büyük bir yanılsamaya düşmüş oluruz.

Hep olduğu gibi, burada öyküleri anlatılan hastalar da benim kesinlikle öngöremeyeceğim yollardan fayda sağlıyorlar. Bir hasta, önemli bir insanın kendisine önem verdiğine şahitlik etmemi istiyor. Bir hastanın parçalanmış gerçeklik algısı, terapistiyle cesaret gerektiren otantik bir karşılaşma vasıtasıyla onarılıyor. Bir başkası, gerçek hayatın tam o anda içerisinde yaşadığını fark ediyor. Yine bir hastanın yaşamı, ona evini çekip çevirebilecek birini önermemle tamamen değişiyor. Bir hemşire, kendisinin iyi yanıyla tanışıyor. Yazma dürtüsünü kaybetmiş bir yazar kalemine yeniden kavuşuyor. Ölmekte olan bir hastanın son günleri, ailesine ve arkadaşlarına ölüm yolunda öncüllük etmesiyle anlam kazanıyor. Aynı zamanda terapist olan bir hasta, psikiyatrik tanıların kişinin anlayışını zedeleyebileceğini veya çarpıtabileceğini fark ediyor. Bir hasta, eski bir düşünürün pratiğine öykünerek kendini buluyor. Her bir durumda, o hasta için özel bir yaklaşım tasarladım veya bazen buna denk geldim. Bu yöntemleri hiçbir terapi rehberinde bulamazsınız. Çünkü

nasıl yardımcı olduğumuzu tamı tamına bilebilmemiz mümkün olmayabilir. Biz terapistler, kendilerini keşfetme yolculuğunda hastalarımıza eşlik ederken bir kısım belirsizlikle yaşamayı öğrenmek zorundayız.

İnsan ruhuna ve kişisel gelişimine ilgi duyan sizler için bu öykülerde resmedilen zamansız varoluşsal krizlerde kendini görece okurlar için ve terapiye girmeyi düşünen ya da zaten terapi sürecinde olan bireyler için yazıyorum. Dilerim bu terapi öyküleri, kendi şeytanlarıyla mücadele edenlere cesaret verir.

Bir başka dileğim de mesleğe yeni başlayan terapistlerin bu metinden bir şeyler çıkarabilmesidir. Buradaki on öykü, psikoterapiyle ilgili çağdaş müfredatta genelde yer almayan bazı çarpıcı malzemeler içeriyor. Günümüzdeki eğitim programları (çoğu zaman akreditasyon kurullarının veya sigorta şirketlerinin baskısı altında) yalnızca kısa süreli, “bilimsel araştırmalarla desteklenmiş” terapilerin eğitimini veriyorlar. Bu tür terapilerde depresyon, yeme bozukluğu, panik atak, bipolar bozukluk, bağımlılıklar ve özgöl fobiler gibi belirli tanı kategorilerine yönelik olarak son derece spesifik teknikler kullanılıyor. Eğitimdeki bu mevcut odak noktasının nihayetinde insanın bütünü gözden kaçırmamıza yol açmasından ve benim bu hastalarla kullandığım hümanist, bütünsel yaklaşımın tarihe karışmasından endişe ediyorum. Psikoterapinin etkinliği üzerine yapılan çalışmalar, sonucu belirleyen en önemli unsurun terapi ilişkisi olduğunu tekrar tekrar gösterse de yüksek lisans programlarımızda bu ilişkinin yapısına, oluşumuna ve gelişimine yeterince ağırlık verilmiyor.

Bu öykülerde, şimdi ve burada yaklaşımının nasıl avantajlı bir biçimde kullanılabileceğini göstermeye çalıştım. Hastalarla kurduğum bağa tekrar tekrar dikkat çekiyorum. Süreci gözden geçiriyorum, mevcut seansta ilişkimizin durumuyla ilgili sorular soruyorum, hastaya, bana sormak istedikleri olup olmadığını so-

ruyorum, aktardığı rüyalarda ilişkimize dair mesajlar arıyorum. Kısacası aramızda dürüst ve şeffaf bir bağın gelişmesini her şeyin üstünde tutuyorum.

Umarım bu öyküler terapistlerin varoluşsal temalarla ilgili farkındalığını artırır. Bu on öyküde hastalarımın geleneksel sınıflandırmalara meydan okuyan illetlerden muzdarip olduğunu düşünüyorum. Genç bir adam, cinsel uyarılma vasıtasıyla ölüm korkusundan kurtulmaya çalışıyor. Yaşlanmanın kendisine getirdiği kısıtlamalarla mücadele eden bir adam, gençliğin o sınırsız ufuklarına yeniden erişmeye uğraşıyor. Ölmekte olan bir hasta, anlam arayışına çıkıyor. Bir hemşire, başkalarına o kadar yardımcı olabilmesine rağmen kendisini teskin edemiyor. Bir kişi daha iyi bir geçmiş istiyor, bir diğeri ise kaybolan kendilik duygumunu zihnime kendi izini bırakarak telafi etmeye kalkışıyor.

Varoluşsal meselelerle boğuşan hastaların sayısı, aslında sandığımızdan fazla. Bu öykülerdeki hastalar, sevdiklerinin ve nihayetinde kendilerinin ölümüyle ilgili kaygılarla başa çıkmaya çalışıyorlar. Nasıl anlamlı bir yaşam sürebileceklerini, yaşlanmakla ve azalan olanaklarla nasıl baş edebileceklerini anlamaya uğraşıyorlar. Seçimlere, asli bir soyutlanmaya dair sorulara yanıt arıyorlar. Bir terapistin bu insanlara yardımcı olabilmesi için varoluşsal konulara ilişkin keskin bir hassasiyeti olması ve gerek sorunun kaynağına gerekse yapılması gerekenlere ilişkin olarak diğer tıbbi alanlara mensup uzmanların ortaya koyduğundan oldukça farklı bir formülasyon oluşturabilmesi gerekiyor.

OKURA NOT

Gizlilik ilkesi doğrultusunda her hastanın kimliğini ciddi ölçüde gizledim ve bazı durumlarda başka hastaların öykülerinden eklemeler yaptım. Veya bazen kurgusal sahneler oluşturdum. Yaşayan hastalarımı kendi öyküsünün son halini gösterdim ve yayınlanması için iznini ve yazılı onayını aldım. Paul (Buruk Tedavi) ve Astrid (Hiç Değilse Çocukların İçin Toparlan) uzun yıllar önce ölmüş olsa da onların da öykülerini ve kimliklerini tanınmaz hale gelecek şekilde değiştirdim. İnaniyorum ki kendi deneyimlerinin başkalarına bir şeyler öğretmek için kullanılmasından memnuniyet duyarlardı. Ellie (Git Kendine Bir Ölümcül Hastalık Bul) ben onun öyküsünü yazarken hayatını kaybetti ama projeden ona bahsettiğimde bana onayını vermişti. Onun sözcüklerini kullanacak olmamdan memnun olmuştu ve gerçek adını kullanmamı ısrarla istemişti.

TEŞEKKÜR

Bu kitabın ilk editörü olan oğlum Ben Yalom, babasının yazılarını düzeltmek gibi vahim bir görevi nezaketle yürüttü ve bu çalışmanın her aşamasında bana büyük yardımı dokundu. Bana her zaman en sert eleştirileri yapan eşim Marilyn de ilk andan son ana kadar desteğini esirgemedi. Temsilcim Sandy Dijkstra'yla çalışmak da her zamanki gibi benim için oldukça değerliydi. Bu öyküleri okuyarak bana önerilerini sunan arkadaşlarıma ve meslektaşlarıma da gönülden teşekkür etmek isterim: Svetlana Shtukareva, David Spiegel, Robert Berger, Herb Kotz, Ruthellen Josselson, Hans Steiner, Randy Weingarten ve Pegasus yazarlık grubunun tüm üyeleri...

